

COLUMBIA LIBRARIES OFFSITE

CU56459114

895.28 K8933

Szekelyf.Loldi gy.Lujt

THE LIBRARIES
COLUMBIA UNIVERSITY

← Discarth Gáspár. →

☆ KASSAN. ☆

P. 1/2 v.

2

MAGYAR
NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY.

MAGYAR
NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY.

UJ FOLYAM.

A KISFALUDY-TÁRSASÁG MEGBIZÁSÁBÓL.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK

ARANY LÁSZLÓ ÉS GYULAI PÁL.

III. KÖTET.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRS. TULAJDONA.

1882.

SZEKELYFÖLDI
GYÜJTÉS.

GYÜJTÖTTÉK

KRIZA JÁNOS, ORBÁN BALÁZS, BENEDEK ELEK
ÉS
SEBESI JÓB.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM R. TÁRS. TULAJDONA.

1882.

895.28
K8933

22232H

Budapest, 1882. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája

ELŐSZÓ.

22252H
A Kisfaludy-Társaság népköltési gyűjteményének harmadik kötetét nyújtjuk az olvasó közönség kezébe. Ez egész gyűjtemény székelyföldi s azt részint boldogult Kriza János hagyatékából, részint Orbán Balázs mesegyűjteményéből, részint pedig Benedek Elek és Sebesi Jób sok nemű és terjedelmes gyűjteményéből szerkesztettük össze. Fogadják a buzgó gyűjtők a Kisfaludy-Társaság s az irodalom nevében hálás köszönetünket.

Kriza hagyatékát nemes lelkű özvegye bocsátotta rendelkezésünkre. Azonban az rendezetlen volt s magában foglalta a *Vadrózsák* anyagát is. Kiválasztottunk belőle minden kiválaszthatót, de a nagy becsű balladákon kívül, melyek egy részét Kriza még életében a lapokban közzétette, nem sok értékest találunk benne. Az Orbán Balázs mesegyűjteményéből néhány szép mesét válogattunk ki.

A Benedek Elek és Sebesi Jób balladában és dalban egyaránt gazdag gyűjteménye legterjedelmesebb része kötetünknek.

Gyűjteményünk e kötetét is némi tájékoztató és felvilágosító jegyzetekkel kísértük, (a balladákat és dalokat Gyulai Pál, a meséket és mondákat Arany László), de ezek nem igénylik magoknak a teljességet. A mint az I-ső kötet előszavában is megjegyeztük, fődolog volt előttünk a beküldött anyag megválasztása és gondos kiadása; a kritikai magyarázatot úgy nyelvi, mint aesthetikai tekintetben nagyrészt mellőztük s csak a legfőbb pontokra szorítkoztunk.

Mellőztük a székely kiejtést is, mert még Kriza hagyatékában is épen nem, vagy hiányosan volt meg — úgy látszik, később akarta kiegészíteni a hely színén — de különben is Kriza a *Vadrózsák*-ban s a *Nyelvőr* számos adalékban már elég hiven visszatükrözték a székely kiejtést s így nem volt szükség e leginkább irodalmi czélú gyűjteményben erre is figyelmet fordítanunk. Minden egyébben hiven követtük a székely tájszólást.

S most nincs egyéb hátra, mint kérnünk a népköltészet kedvelőit s különösen hazánk lelkes ifjuságát, hogy gyűjtsék népdalainkat és meséinket s küldeményeikkel minél többször örvendeztessék meg a Kisfaludy-Társaságot.

Buda-Pest, jul. 20. 1882.

A szerkesztők.

TARTALOM.

	Lap.
Előszó	V
Balladák és rokonművek	1—114
Dalok	115—239
Szerelmi dalok	117—181
Hazafiúi és katonadalok	182—212
Tréfás és gúnydalok	213—230
Vegyes dalok	231—239
Tánczszók	240—252
Gyermek- és játékdalok	253—263
Lakodalmi versek, rígmusok, köszöntők	264—283
Halotti énekek	284—290
Találós mesék	291—298
Közmondások és sajátos szólásmódok	299—316
Mesék és mondák	317—417
Mesék	318—398
Székely helyi mondák	399—406
Krisztus-mondák	407—417
Jegyzetek	421—459

895.28
K8933

22232H

Budapest, 1882. Az Athenaeum r. társ. könyvnyomdája

ELŐSZÓ.

22252H

A Kisfaludy-Társaság népköltési gyűjteményének harmadik kötetét nyújtjuk az olvasó közönség kezébe. Ez egész gyűjtemény székelyföldi s azt részint boldogult Kriza János hagyatékából, részint Orbán Balázs mesegyűjteményéből, részint pedig Benedek Elek és Sebesi Jób sok nemű és terjedelmes gyűjteményéből szerkesztettük össze. Fogadják a buzgó gyűjtők a Kisfaludy-Társaság s az irodalom nevében hálás köszönetünket.

Kriza hagyatékát nemes lelkű özvegye bocsátotta rendelkezésünkre. Azonban az rendezetlen volt s magában foglalta a *Vadrózsák* anyagát is. Kiválasztottunk belőle minden kiválaszthatót, de a nagy becsű balladákon kívül, melyek egy részét Kriza még életében a lapokban közzétette, nem sok értékest találunk benne. Az Orbán Balázs mesegyűjteményéből néhány szép mesét válogattunk ki.

A Benedek Elek és Sebesi Jób balladában és dalban egyaránt gazdag gyűjteménye legterjedelmesebb része kötetünknek.

Gyűjteményünk e kötetét is némi tájékoztató és felvilágosító jegyzetekkel kísértük, (a balladákat és dalokat Gyulai Pál, a meséket és mondákat Arany László), de ezek nem igénylik magoknak a teljességet. A mint az I-ső kötet előszavában is megjegyeztük, fődolog volt előttünk a beküldött anyag megválasztása és gondos kiadása; a kritikai magyarázatot úgy nyelvi, mint aesthetikai tekintetben nagyrészt mellőztük s csak a legfőbb pontokra szoritkoztunk.

Mellőztük a székely kiejtést is, mert még Kriza hagyatékában is épen nem, vagy hiányosan volt meg — úgy látszik, később akarta kiegészíteni a hely színén — de különben is Kriza a *Vadrózsák*-ban s a *Nyelvőr* számos adalékban már elég hiven visszatükrözték a székely kiejtést s így nem volt szükség e leginkább irodalmi czélú gyűjteményben erre is figyelmet fordítanunk. Minden egyébben hiven követtük a székely tájszólást.

S most nincs egyéb hátra, mint kérnünk a népköltészet kedvelőit s különösen hazánk lelkes ifjuságát, hogy gyűjtsék népdalainkat és meséinket s küldeményeikkel minél többször örvendeztessék meg a Kisfaludy-Társaságot.

Buda-Pest, jul. 20. 1882.

A szerkesztők.

TARTALOM.

	Lap.
Előszó	V
Balladák és rokonneműek	1—114
Dalok	115—239
Szerelmi dalok	117—181
Hazafiui és katonadalok	182—212
Tréfás és gúnydalok	213—230
Vegyes dalok	231—239
Táncszók	240—252
Gyermek- és játékdalok	253—263
Lakodalmi versek, rígmusok, köszöntők	264—283
Halotti énekek	284—290
Találós mesék	291—298
Közmondások és sajtárságos szólásmódok	299—316
Mesék és mondák	317—417
Mesék	318—398
Székely helyi mondák	399—406
Krisztus-mondák	407—417
Jegyzetek	421—459

BALLADÁK ÉS ROKONNEMŰEK.

Kriza János gyűjtése.

Lap.

A mádэфalvi veszedelemről	41
A megcsalt leány	38
A megétett János	7
A székely katona	34
Árva giliczéről	40
Betlen Anna	18
Biró Szép Anna	20
Ugyanaz más változatban	22
Dancsuj Dávid	35
Fogarasi István	3
Gál Ferus, Gál Gáspár	29
Györbiró Áron	36
Ugyanaz más változatban	37
Homlodi Zsuzsánna	419
Három tolvaj legény	32
Ihon nevedekék	15
János urfi	30
<u>Kerekes Izsák</u>	4
Kicsi nemes legény	42
Kis Gergő Istvánné	16
Magyarósi Tamás	14
Mónusi Jánosné	17
Rablegény	33
Szakács Gyuri	39
Szabó Orzsika	25
Szeredai falu végen	39
Szép Ilona	13
Szép Julia	8
Ugyanaz más változatban	10

Benedek Elek és Sebesi Jób gyűjtése.

	<i>Lap.</i>
A fogoly katona	43
A hegyi tolvaj	88
A rablegény	87
Árva Mózi	106
Biró Máté	47
Daniel Imre	56
Ugyanaz más változatban	58
Déne Józsi	92
Ének úsapánk- és anyánkról	112
Görög Ilona	63
Három árva	78
Ugyanaz más változatban	79
Kapitánné leszek	104
<u>Kádár Kata</u>	67
Ugyanaz más változatban	70
Király urfi	61
Kis Ilona	80
Kispál Imre	82
Kőmives Kelemen	72
Molnár Gyuri	107
Nagybihal Albertné	59
Nóta Dako Sándorról	76
Pál Boriska	98
Pénzes Máté	108
Sajgó Sándor nótája	109
Sári asszony	83
Ugyanaz más változatban	85
Selyem Sári	93
Sólyom Eszti	101
Sorozáskor	111
Ugyanaz más változatban	112

	<i>Lap.</i>
Szőcs Maris	102
Szolga Mária	89
Szőke Mihály	110
Teleki Évi	103
Ugron János	53
Ugyanaz más változatban	55
Váradi József	94
Ugyanaz más változatban	96
Ugyanaz más változatban	97
Virág János	99
Ugyanaz más változatban	100

DALOK.

K r i z a J á n o s g y ű j t é s e .

A fekete holló gyászt visel magáért	119
A malomba jártam	118
A merre én járok	124
Az én anyám káposztát főz	213
Az Olt vize folydogál csendesen	125
Barna pej paripa	125
Bárcsak én addig ne sirnék	121
Bohó az, a ki búsul	124
Egy vén ember bánatjában	233
Elhúnt a galambom	118
Elment a madárka	120
Első házam vala	232
Este felé jár az idő	231
Este vagyon, szürkül be	120
Érik a szőlő	231
Fehér ruha a fejemen	121
Ha elnégyysz is, járj békével	123
Hála neked nagy Ur Isten !	214

	<i>Lap.</i>
Huzzák a harangot	214
Ifju legény vagyok, el-elszomorodom	234
Istenem, mi lelt engemet	122
Kapum előtt nincsen árok	127
Ki az ő édesit igazán szereti	124
Köszönöm, édesem	119
Meghalt az én apám	213
Mit keressz szarka a szeméten ?	126
Molnár legény voltam én	215
Ne küldj rózsám, aratóra	117
Nem hiszek kendteknek, hugom asszony	216
Oh te szegény denevér	214
Olyan beteg vagyok	123
Sötét pej paripa	118

Benedek Elek és Sebesi Jób gyűjtése.

Ablak alatt egy rózsafa nem látszik	188
Ablak alól a rózsafa nem látszik	138
Ablakomba három fazék muszkáti	156
Ablakomra süt a nap	175
Addig bánom, a míg élek	136
Addig ültem a tűzhelyen	217
Adjon Isten j'éccezkát	130
Adjon Isten minden jót	237
A gőzösnek ablakába'	182
A hévízi piacon	181
A jegenye, jegenye	132
A kalapom teteje	139
Akár milyen szegény vagyok	170
Akkor volna szép az erdő	173
A macskának négy a lába	261

	<i>Lap.</i>
A mult télen, a mult nyáron	155
A nagy mező kutja	133
Anyám, anyám, hozz ennem	253
Apa-csiga-mamaliga	263
A peteki hegytetőn	139
A rákosi utcza	155
A sárig asszonynak elveszett fatikája	255
A szeretőm elhagya	178
A szeretőm elhagyott	134
A szép asszony messze lát	224
A torjai mogyoró	163
Az a virág, melyet adtál	129
Az erdőben fiatal fa	145
Az én csizmán disznóbőr	219
Az én kedves ángyomasszony	230
Az én rózsám felcsiki	216
Az én rózsám székely huszár káplár	170
Az én szívem csalni nem tud	159
Azért, hogy én barna fattyu vagyok	196
Az olyan leányért	219
Azt a gyűrűt, melyet adtam	166
Árva vagyok, árva	239
Árva vagyok, mint gerlicze	131
Bacson vize folydogál csendesen	196
Beli kuczi, beli	261
Besorozott a német katonának	208
Beteg az én rózsám szegény	175
Bikafalván alúl Bögüz	137
Boldogságnak édes anyja	286
Bú életem, bánat napom	174
Czifra száru laboda	226
Csehországban voltunk veszedelemben	186
Csörgedeznek a patakok	183

	<i>Lap.</i>
Debreczentől nincsen messze a vasut	191
De meguntam Ferencz Józsit szolgálni	203
De szeretnék a császárral beszélni	209
De szépen megy a hajó a vizen	199
Eb adús	262
Egy asszonynak két szép lánya	163
Egy az óra, kettőre jár	156
Egybegyültek, egybegyültek	220
Egyerem, begyerem	255
Egy kis kertet keríték	258
Egyszer ide, máskor tova	181
Elindulék a hazámból	201
Elmehetsz már a templomba	219
Elment az én rózsám	141
Elment János az erdőre	226
Elmégysz úgy-e	166
Elöl megyen úr	262
Eltelt tőlem minden vigság	135
Elvágtam az ujjam, de nem fáj	169
Elvesztettem lovam	172
Erdővidéki faluk gúnynevei	263
Erre rózsám, erre nincsen sár	142
Esik eső, bugyborékol	140
Este későn ne járj hozzám	164
Este jött a parancsolat	193
Este van már, szól a dob a várban	207
Esztendőben egyszer esik karácson	236
Ez a kis lány mással éli világát	163
Ez az uteza bánat uteza	162
Édes anyám jaj de szépen neveltél	192
Édes anyám kiállott a kapuba	202
Édes anyám most küldött egy levelet	207
Édes anyám nyujtsd ki a jobb karodat	237

	<i>Lap.</i>
Édes anyám sokszor intél a jóra	185
Édes rózsám ravasz voltál	149
Életemnek komolyságát elértem	196
Én csak azért szeretem	163
Én csak hírül hallok	159
Én is felülék a világ lovára	165
Én vagyok az, a ki nem jó	228
Falu végén de szépen muzsikálnak	195
Faluvégi szögeleten	146
Fáj a szívem szivedért	152
Felsütött már a hajnali csillag	141
Felszántom a király udvarát	206
Felültem én kis pej lovam hátára	165
Főbe ütték a bírót	220
Fujja a szél, kergeti a felleget	140
Fuvom az éneket	211
Galambfalvi nagy hegy alatt	129
Galiczia közepébe	208
Gyi fel sárga a tetőre	160
Gyolcs az ingem, keményített az alja	156
Ha az alsó malom mind aranyat járna	225
Ha a vízre általjősz tisztálni	133
Ha bemegyek a sorozó szobába	205
Hadd zeregjen a kocsi, hadd menjen	209
Haj, de magas a kerttető	129
Haj de magas a Réztető	129
Haj Istenem, adj erőt a lovamnak	169
Hallod rózsám, mint füttyöl a rigó	203
Ha megházasodol	221
Ha meguntad rózsám	157
Ha még egyszer Ludwig-baka lehetnék	209
Ha nem ismertelek volna	150
Haragusznak rám a lányok	180

	<i>Lap.</i>
Három dió hat baraczk	222
Házam megett egy almafa :	194
Hát csak azért születünk	288
Hej Budavár, Budavár	171
Hej gerenda, gerenda	254
» » »	256
Hej, kiállott	223
Hej páva, hej páva	171
Hej ricze, ricze	176
Hej titkos a szerelem	138
Herczeg Józsi lovas-regementje	186
Hideg hóval, zuzmarával jó a tél	142
Hires falu Madaras	261
Hogyha folyó lennék	167
Hogyha szeretsz, olyant szeress	152
Hová lábad teszed	156
Hová menyen csonka nagyapó ?	262
Hull a fáról most a virág	132
Hull a golyó, füttyölnek a kartácsok	187
Ide ki az éveg-csüárnél	225
Ifjak, szüzek vigyázzatok	287
Ifjuság sólyom madár	159
Indulásra készen állok egész nap	210
Ingadozó nádszál	164
Isten már hozzátok	285
Isten veled rózsám	151
Jaj de boldog az az édes anya	184
Jaj, de megöregedtem	238
Jaj Istenem, bánat napom	225
Jaj Istenem, hogy éljek meg	168
Jó az idő, húsz év közelget	198
Kakas, Isten jó napot	254
Kalangya van künn a mezőn	134

	<i>Lap.</i>
Kapum előtt ne füttyöréssz	144
Katonának vagyok írva	190
Katonának visznek	207
Kedves rózsám virágos kis kertje	195
Kegyes szűz Mária	289
Kerek a káposzta	177
Kerek karazsia	257
Kertem alatt szól a haris	223
Kesereghet az az anya	185
Kereszturi szép menyecske	128
Készülj már ez világ	284
Két ökörrel, szekervel	222
Kétszer kettő tudom, hogy négy	128
Kifeküdt az én rózsám a mezőre	161
Kifogtam én a rózsámnak kendejét	162
Ki-ki járja tánczát	237
Kimenék a zöld erdőbe	168
Kimenék egy hegyre	146
» » »	153
» » »	147
Kinek a kutyája	158
Kinek nincsen pántlikája	230
Kinek nincsen szeretője	158
Kinek szeretője nincsen	176
Kis Baczonba' gombos inget viselnek	178
Kis kutya, nagy kutya	178
Kis koromban árvaságra jutottam	236
Kis menyecske, nagy menyecske	178
Kis szekeres, nagy szekeres	179
Kitörött a rózsám kis ablaka	198
Ki van a szekerem rúdja	143
Korond között nevededtem	211
Kormos vize kiöntött a mezőre	192

	<i>Lap.</i>
Könnyü neked rózsám	184
Le van az én rózsám képe	200
» » » » »	212
Ma dagadjon, holnap apadjon	260
Maros vize partján állok	151
Már eljött az a nap	205
Megházasodtam te Pista	218
Megtagadott engem az édes anyám	167
Mély kútba tekinték	257
Micsoda csárda ez, de csinos	180
Mikor az Isten a cigányt teremtette	228
Mi lelt rózsám, mi lelt	172
Mind azt mondják a nagy gazda-legények	239
Mindenféle szeretőm volt	151
Mit mond a bárány?	259
Mit mond a czinege?	261
Mit mond a fecské?	259
Mit mond a kicsi kakas?	260
Mit mond a kutya?	260
Mit mond a lúd?	259
Mit mond a macska?	261
Mit mond a nyul?	260
Mit mond a vad galamb?	260
Mit mond a varju?	260
Molnár leányt szeretek	224
Mosd ki rózsám ingem gatyám fejérre	206
Mostan hevertemben egy dolgot mondanék	228
Nagy-baczoni híres lányok	222
Nagy oka van keservemnek	144
Ne felejts el rózsám, ne felejts engemet	210
Ne hunyoríts a szemembe	153
Nem hiszed, hogy beteg vagyok	150
Nem hitted rózsám, katona vagyok én	197

	<i>Lap</i>
Nem mind arany, a mi fényes	154
Nem remélek semmi jót	144
Négy ökröm a járomba	172
Nincs okosabb, mint a ló	238
Nincsen olyan jó gazdasszony	220
Nincsen olyan keserűség	141
Nincsen nagyobb gyötrellem	153
Ó! ó! ó! kerek tó	258
Oda ki a csöngörbe	136
Oh hogy fülemile	167
Oh Istenem, be megbántam	148
Oláh, oláh, ordás zsák	261
Őszszel hervad el a virág	208
Patak marton nem jó lakni	168
Piros leányt ne szeress	227
Puty-pu-ruty	258
Reggel korán megütötték a dobót	187
Rózsám tegnap megkérgetett	158
Sárga csitkó, selyem nyereg rajta	149
Sárga zsinor, fekete a közepe	138
Simijon, sapka	261
Sik az út előtttem	135
Sirhat az az édes anya	239
Sirhatsz édes apa s anya.	199
Soha sem vétettem	188
Ugyanaz más változatban	189
» » »	203
» » »	204
Szabjad nekem rózsám a gyolcs inget	190
Száll a felhő napnyugatról keletre	131
Szegény vagyok, szegénynek születtem	174
Szemeimet felvetettem	201
Szentgerlicze, szekercze , ...	230

	<i>Lap.</i>
Szeress rózsám, a kit tetszik	153
Szerettelek egy ideig	175
Szerettelek rózsám nagyon	162
Szereti a cigány	223
Széles az ökröm szarva	171
Széles árok, keskeny palló bel'estem	130
Szép a tavasz, szép a nyár	152
Szépen kérem tensur	238
Szépen szól a francziának bandája	183
Szombat este, szombat este	161
Tán azt hiszed mákvirág	181
Tán azt tudod, hogy bánom	170
Táncszók	240
Te kerítéd gyászba szívem	143
Tej, turó, tejfel	224
Tiltnak rózsám, tiltnak tőled	153
Tisza partján van egy hajó kikötve	194
Tiz, tiz, tiszta víz	256
Tóba' fürdik a rucza	176
Tul a vízen dereng az ég	137
Túrót eszik a cigány	221
Udvarhelyi piacon	140
Udvarhelyi veres torony	222
Udvarhelyről három zsandár utazik	212
Udvaromon arany válu, arany kút	179
Udvarom, udvarom	193
Ugyan édes Zsuzsikám	132
Úgy elmegyek a rózsántól	139
Ujuju!	262
Veszsen el az a szeretet	148
Végig megyek a nagy utcán dalolva	209
Végig mentem udvarhelyi piacon	182
Virágos kert közepibe	177

	<i>Lap.</i>
Virágot szed a rózsám a réten	142
Voltam én még molnár is	226
Volt nekem szeretőm	218
Volt szeretőm tizenhárom	169
Zabot vittem a malomba	235
Zöld füre szokott a harmat leszállni	157

MESÉK ÉS MONDÁK.

A bolondos legény	373
A fotosi ember polturája	397
A három szerencsepróbáló	343
A két bors-ökröcske	350
A Szerencse és az Áldás	377
A szép ember és a csalfa asszony	393
A táltos király-leány	339
A tejkut	332
A zarándok és az Isten angyala	384
Hamvas Gyurka	362
Mondjad hát : széna	355
Szerencsének szerencséje	319
Többet tud az apjánál	389
Székely helyi mondák I—XII.	399
Krisztus-mondák I—VI.	407

SZÉKELYFÖLDI GYÜJTÉS.

BALLADÁK és ROKONNEMŰEK.

KRIZA JÁNOS GYÜJTÉSE.

1.

FOGARASI ISTVÁN.

Ablakba' könyököl Fogarasi István,
Mellette könyököl az ő testvérhuga.
,Hallottad-e hírit, édes testvérhugom :
Elköteleztelek be Törökországba,
Nagy török császárnak, jegybeli mátkának ?'
»Nem hallottam hírit, édes testvérbátyám !
Adjon Isten nekem inkább víg vacsorát,
Víg vacsora után könnyü betegséget,
Szép piros hajnalba' világból kimulást.«
Meghallgatá Isten az ő kívánságát,
Ada Isten neki egy jó víg vacsorát,
Víg vacsora után könnyü betegséget,
Szép piros hajnalba' világból kimulást.

Eljöve, eljöve a nagy török császár,
Kérdezi: »Hol vagyon gyűrűsöm, jegyösöm ?«
»Virágos kertiben virágokat plántál.«
Oda mene, oda a nagy török császár,
Hát a virágok is mind elhervadoztak,
Az ő szeretője pedig sehol sincsen.
Visszajöve, vissza a nagy török császár,

Kérdezi: »Hol vagyok gyűrűsöm, jegyösöm ?«
 »Leányok házában magát öltözteti.«
 Oda mene, oda a nagy török császár,
 Hát a leányok is mind gyászba öltöztek,
 S az ő szeretője nyujtópadon fekszik.

»Add ide, add ide, Fogarasi sógor,
 Add ide én nékem gyűrűsöm, jegyösöm !
 Csináltatok neki márvánkő koporsót,
 Be is behuzatom földig bakacsinnal,
 Meg is megveretem arany fejű szeggel,
 Meg is gyászoltatom hatvan katonával.«
 »Nem adom, nem adom, te nagy török császár,
 Csináltatok én is márvánkő koporsót,
 Be is behuzatom földig bakacsinnal,
 Meg is gyászoltatom hatvan katonával,
 Hadd nyugodjék itten apjával, anyjával
 Apjával, anyjával szülötte földiben.«

2.

KEREKES IZSÁK.

Hallottad-e hírét a híres Szebennek,
 A híres Szebennek s a híres Mohának,
 A Mohában lakó Kerekes Péternek,
 S Kerekes Izsáknak, ő felnőtt fiának ?
 Ez egyszer ittason ment az istállóba,
 Ott is lefeküvék a lovak jászlyába.

Egyszer csak kimene az ő édes apja
 A tornácba s lenéz onnan a határra.
 Hát bizony jödögel nagy fekete sereg,

Úgy látszik messzünnen mint a setét felleg,
Nem tudják, miféle, kurucz-e vagy labancz,
De mégis gondolják : a szebeni ráczok.

Ekkor csak lemene Izsák édes apja
A lovak jászlyához s ilyen szókkal mondja :
»Kelj fel, fiam, kelj fel, jó Kerekes Izsák !
Mert bizony jődögel nagy fekete sereg,
Úgy látszik messzünnen mint a setét felleg,
Nem tudjuk, miféle, kurucz-e vagy labancz,
De mégis gondoljuk : a szebeni ráczok.«

Ekkor megfordula az első álmából,
De mégsem kele fel a lovak jászlyából.
Másodszor kimene az ő édes anyja,
S ilyen szókkal költi igen hamarjába :
»Kelj fel, fiam, kelj fel jó Kerekes Izsák !
Mert bizony jődögel nagy fekete sereg,
Úgy látszik messzünnen, mint a setét felleg,
Nem tudjuk miféle, kurucz-e vagy labancz,
De mégis gondoljuk : a szebeni ráczok.«

Ekkor megfordúla második álmából,
De mégsem kele fel a lovak jászlyából.
Harmadszor kimene szép gyönyörű mátká
A tornácba s mindjárt lenéz a határra.
Hát jó az ellenség igen hamarjába',
És leszalada ő a lovak jászlyához,
És így kezd beszélni a kedves urához :
»Kelj fel, szivem, kelj fel ; itt van az ellenség,
Nem tudjuk, miféle, kurucz-e vagy labancz,
De mégis gondoljuk : a szebeni ráczok.«

És ekkor felugrék jó Kerekes Izsák,
Igen hamarjába' a lovát kihozák,

Felköté a kardját mindjárt oldalára,
 S felfordúla szépen jó barna lovára,
 És visszatekinte s ilyen szókkal beszélt:
 »Kiontatom vérem apámért, anyámért,
 Megöletem magam szép gyűrűs mátkámért,
 Meghalok én még ma magyar nemzetemért.«

E szók után lovát sarkantyúba kapja,
 S az ellenség felé nagy bátran ugratja;
 Hát jönnek a ráczok, ő meg előttök van,
 Kard-emelve vágtat igen iszonyuan.
 »Add meg magad, add meg, jó Kerekes Izsák'.«
 — A ráczok előre neki azt kiáltják —
 »Látjuk, hogy vitéz vagy, de csak egyedül vagy,
 A reménység téged most mindjárást itt hagy,
 Akár mint mesterkedj', a mi kezünkbe vagy!«

»Mit adok rajtatok, ha egyedül vagyok!
 Kard nem jár meg engem, akár mint vágjatok.«
 Mond Kerekes Izsák s vagdal jobbra-balra,
 Hullatja a ráczot a kardja egymásra,
 Egy elemeztébe' gyalog ösvényt vága,
 És visszajöttébe szekerutat nyita,
 De ekkor megbotlék a lovának lába,
 Ő meg a lováról a foldre borúla.

Jó Kerekes Izsák így járt a lovával,
 A ráczok pediglen karddal és dárdával
 Vágják, ölik ötet s mindaddig göbödik,
 A mig egyet sem rug s nem is vergölődik.

Igy pusztították el Kerekes Izsákot,
 A ki a kardjával levága sok ráczot.

3.

A MEGÉTETT*) JÁNOS.

»Hát te hol jártál, szívem lelkem Jánosom?

»Jaj, én ágyoméknitt, édes anyám aszszony!

Jaj, fáj szívem, fáj, vesd meg ágyamot!»

»Hát ott mit adtak, szívem lelkem Jánosom?»

»Ott négy lábu rákot**) édes anyám asszony,

Jaj, fáj szívem, fáj, vesd meg ágyamot!»

»Hát azt mibe' adták, szívem lelkem Jánosom?»

»Azt egy szép tányérban, édes anyám aszszony

Jaj, fáj szívem, fáj vesd meg ágyamot!»

»Azért vagy tán beteg szívem lelkem, Jánosom?»

Az a földbe viszen édes anyám aszszony.

Jaj, fáj szívem, fáj, vesd meg ágyamot!»

»Hát mit hagysz apádnak, szívem lelkem Jánosom,«

»Jó vasas szekerem édes anyám aszszony,

Jaj, fáj szívem, fáj, vesd meg ágyamot!»

»Hát mit hagysz bátyádnak, lelkem szívem Jánosom?»

»A szép négy ökrömet, édes anyám aszszony.

Jaj, fáj szívem, fáj, vesd meg ágyamot!»

»Hát mit hagysz ecsédnek, szívem lelkem Jánosom?»

»Négy szép hámos lovam, lelkem anyám aszszony,

Jaj, fáj szívem, fáj, vesd meg ágyamot!»

*) Megétetni = megétetni.

- **) Négy lábu rakon a nép varasbékát ért mint mérget.

»Hát mit hagysz hugodnak, szívem lelkem Jánosom ?«
 Házi rakományom, édes anyám aszszony,
 Jaj, fáj szívem, fáj, vesd meg ágyamot !«

»Hát mit hagysz ángyodnak szívem lelkem Jánosom ?«
 »Örök kárhozatot, édes anyám aszszony,
 Jaj, fáj szívem, fáj, vesd meg ágyamot.«

»Hát mit hagysz anyádnak szívem lelkem Jánosom ?«
 »A bút s a bánatot, édes anyám aszszony,
 Jaj, fáj szívem, fáj, vesd meg ágyamot !«

4.

SZÉP JULIA.

»Szép Juliám, szép leányom,
 Kertemben nyílt tulipánom,
 Ne szeresd te jobbágyodat !«

Nem szeretem jobbágyomat,
 Csak szeretem az ifiat,
 Szép ifiat, a lelkemet !

Jaj kimene öreg király,
 Megfogatá az ifiat,
 Fölteteté csonka torony,
 Csonka torony tetejére.

Hej kimene szép Julia,
 Meglátá őt az ifu :
 »Hej Juliám, szép Juliám,
 Kertbe' nyíló szép violám,
 Menj be te is az apádhoz,

Essél térdre eleibe,
 S mondd meg neki ilyen szókkal :
 »Atyám, atyám, öreg király !
 Vétesse be az ifiat,
 Csonka torony tetejéből,
 Ne veresse az esővel,
 Ne fútassa hideg széllel,
 Ne süttesse a napfénynyel.«

Hej bemene szép Julia,
 Térdre esék apja előtt
 S monda neki ilyen szókkal :
 »Atyám, atyám, öreg király !
 Vétesse le az ifiat
 Csonka torony tetejéről,
 Ne veresse az esővel,
 Ne fútassa hideg széllel,
 Ne süttesse a napfénynyel !«

Jaj kiméne öreg király,
 Levéteté az ifiat
 Csonka torony tetejéről,
 Kiviteté sik mezőre,
 Sík mezőnek közepére,
 Ott őt mindjárt megöleté,
 Szívét, máját kivéteté,
 S Juliának haza küldé.

Hogy meglátá szép Julia,
 Hogy megölték az ifiat,
 Fejét földre csüggesztette,
 Magát halni eresztette.

Hogy meglátá öreg király,
 Hogy haldoklik Juliája :

»Hej Juliám, szép leányom,
Kertembe' nőtt tulipanom!
Ha én ezt így tudtam volna,
De hogy megölettem volna,
Fiamnak fogadtam volna,
Királyságom, országomat,
Mind, mind neki adtam volna.«

5.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

A pogány király leánya
Szépen sétál az utczába'
A szép kedves ifiaval.

Azt meglátá pogány király,
Mégfogatá szép ifiut,
Betéteté a tömlöczbe,
A tömlöcznek fenekére;
Ott tépeté a békákkal,
Ott szivatá a kigyókkal.

Oda sétál szép Lilia,
Szépen termett szép viola:
»Itt mit csinálsz szép ifiú?«
,Én bizony csak, mint egy árva,
Ki társától el van válva.'

Haza sétál kis Lilia,
Szépen termett szép viola:
»Atyám király, egyet szólnék,

Ha nehezen nem is esnék,
 Azt izente szép ifu :
 Vétesse ki a tömlőczből,
 A tömlőcznek fenekéből.
 Jaj mint tépik szálkás húsát,
 Jaj mint szívják piros vérit.«

Kivéteté pogány király,
 Föltéteté a várfokra,
 Oda sétál szép Lilia,
 Szépen termett szép viola :

»Itt mit csinálsz szép ifu ?«
 ,Én bizony csak, mint egy árva,
 Ki társától el van válva.’

Haza mene kis Lilia,
 Szépen termett szép viola :
 »Atyám király egyet szólnék,
 Ha nehezen nem is esnék.

Azt izente szép ifu :
 Vétesse le a várfokról,
 Ne fúvassa hideg széllel,
 Ne veresse az esővel !«

Megfordula pogány király,
 Ugy megrugá a leányát,
 Vörös szoknya elhasada,
 Piros vére megindula
 Ahajt szörnyü halált hala.

Húzni kezdék a harangot,
 Azt meghallá szép ifu :
 »Vajon kinek harangozank,

Talán az én Liliámnak,
Jaj, hogy ha ő meghalt értem,
Jaj, én is meghalok érte.«

Lefordula a várfokról,
Ahajt szörnyü halált hala.
Fölviteté pogány király,
Egymás mellé nyújtóztatá,
Az egyiknek csináltatott
Fejér márván kő koporsót;
A másiknak csináltatott
Vörös márván kő koporsót;

Az egyiket temettette
Az oltárnak elejébe,
A másikat temettette
Az oltárnak háta mögé;
Az egyikken nevelkedék
Fejér márván liliomszál;
A másikon nevelkedék
Vörös márván liliomszál;
Addig addig nevelkedtek,
A míg özszezekapcsolódtak.

Oda sétál pogány király,
Le akará szakasztani

Megszólalék a leánya:

»Atyám, atyám, édes atyám,
Éltünkbe' se hagytál békét,
Bár holtunkba' hagynál békét.«

6.

SZÉP ILONA.

»Isten jó nap, bíró gazda, kelmed házában!«
 »Hozott Isten szép Ilona az én házámban!
 Mért sírsz, mért sírsz szép Ilona az én házámban?«
 ,Én elhajtám lúdaimat szép zöld pázsitra,
 Oda jöve bíró fia, lúdam behajtsa,
 Agyon üté kelmed fia szép gunáromat!«
 »Ne sírj, ne sírj szép Ilona szép gunárodért,
 Megfizetem szép gunárod, moudsza: menyinyit ért?«
 ,Minden legkisebb tolláért egy — egy aranyat,
 Hátlal legyező farkáért arany legyezőt,
 A szárnyáért, két szárnyáért két arany tányért,
 A lábáért, két lábáért két arany kalászt,
 A nyakáért, szép nyakáért hat sing pántlikát.
 A fejéért, szép fejéért egy arany almát,
 Abban égő két szemcért két égő gyertyát,
 Hajnal-visító torkáért, arany trombitát,
 Benne lévő költségéért hat font rizskását,
 A zúzáért, a májáért, hat fejkáposztát.«
 »Számatalan sok kívánsága szép Ilonának,
 Akasztófa helye tehát bíró fiának!«
 ,Akasztófa olyan legyen, mint kinyílt rózsa,
 Két karom két szép karfája, akasztófája.

7.

MAGYARÓSI TAMÁS.

Honnét házasodol Magyarósi Tamás ?
 »Én is házasodom, aj bé-Barassóból
 Vén Vajda Jánosné felnőtt szép leányát,
 Vajda Ilonáját!«
 Hindógál a hintó, sirdogál a leány,
 Vissza-visszatekint Magyarósi Tamás :
 »Mért sirsz, mért keseregsz jegybeli szép mátkám ?
 Te tán azt gondolod, hogy nincsen én nekem
 Jó tizenkét ökröm, jó vasas szekerem.«
 »Én azt nem gondolom, jól tudom, hogy vagyok.«
 — Szóval fölfeleli nagyobbik nyoszolyó :
 ,Add ide, add ide Magyarósi Tamás,
 Gyöngé gyolcs ingedet al-pókaruhának !
 »Nem adom, nem adom gyöngé gyolcs ingemet
 Al-póka-ruhának a beste kurának !«
 Hindogál a hintó, sirdogál a leány
 Vissza-viszsza tekint Magyarósi Tamás :
 »Mért sirsz, mért keseregsz jegybeli szép mátkám ?
 Te tán azt gondolod, hogy énnekem nincsen
 Jó csata ménesem, jó eszténa juhom.«
 ,Én azt nem gondolom, jól tudom, hogy vagyok !«
 — Szóval fölfeleli kisebbik nyoszolyó :
 »Add ide, add ide Magyarósi Tamás
 Selyem sinór öved al-póka-kötőnek.«
 »Nem adom, nem adom selyem sinór övem
 Al-póka-kötőnek a beste kurának !«
 »Kocsisom, kocsisom, fordítsd meg a hintót,
 Mond meg az anyjának, az ördög adtának,
 Ha így nevelt leányt, így is vegye hasznát!«

8.

IHON NEVEKEDÉK.

Ihon nevedék
 Egy arany almafa,
 Körül folyta tövét
 Gyenge gyopár virág;
 Alatta üldögél
 Szegény árva leány.
 Köti koszoruját,
 Siratozza magát:
 — »Sem apám, sem anyám,
 Sem gondom viselő.«

Az ajtón hallgatja
 Egy kevély katona:
 »Ne sirj, ne keseregj,
 Szegény árva leány,
 Leszek apád, s anyád
 Mint gondod viselő.«

»Nekem bizony ne légy,
 Te kevély katona,
 Mert nekem is vagyon
 Jegyösöm, gyürösöm,
 Kiért én elvártam
 Hét szép esztendeig,
 Hét szép esztendeig
 Teljes harmadnapig.

De én még elvárom
 Hét szép esztendeig,

Hét szép esztendeig,
 Teljes harmadnapig;
 De ha akkor se jő,
 Én aztán elmegyek
 Az apáczák közé,
 Az apácza földre,
 Ott én a mig élek
 Istent is szolgállok,
 Ha pedig meghalok:
 Isten előtt állok.

9.

KIS-GERGŐ-ISTVÁNNÉ.

»Uram édös uram, édös jámbor uram!
 Eressz el engemet, igen szépen kérlek,
 Legkisebb leányod' látogatására;
 Hallottam felőle, nem szánja a szegént!
 El is elindula, reá is találta,
 Kapuban áll vala legkisebb inassa.
 »Inasom, inasom, én édös inasom.
 Mondd meg asszonyodnak, ne sajnáljon tőlem,
 Ne sajnáljon tőlem egy szelet kenyeret,
 Egy szelet kenyeret, s egy kis pohár vizet.«
 »Asszonyom, asszonyom! én édes asszonyom!
 Azt mondja egy koldus, ne sajnáljon tőle,
 Egy szelet kenyeret, s egy kis pohár vizet.«
 »Mint sem kenyeremet egy koldusnak adnám,
 Komondor kutyaímnak oda hajitanám:
 Mintsem a vizemet egy koldusnak adnám
 Palotám földjével inkább fölítatnám.«
 »Hallod-c hallod-c, te nagyságos asszony!

Mikor leány voltál, ki leánya voltál?«
 »Kis-Gergő Istvánné legkissebb leánya.«
 »Bizon ha te voltál legkissebb leánya,
 Úgy hát én is vagyok az ő hűtös társa.«
 »Te vagy-e, te vagy-e lelkem édes anyám?
 Gyere be, gyere be, sietve jere be!
 Csináltatok neked jó köményes levet,
 Adok neked, adok, patyolat gyolcs inget,
 Neked adom, neked, irott palotámot,
 Neked adom, neked, gyontáros hintómot,
 Neked adom, neked, hat szép paripámot.
 »Köményes levedet egye meg a kutya,
 Patyolat-gyolcs inged, fujja el a nagy szél,
 Irott palotádót égesse meg a tűz,
 Gyantáros hintódot egye meg a rozsda,
 Hat szép paripádót verje le döghalál,
 Nem kell nekem semmid, te magad sem kelleszsz,
 Maradj csak magadnak szép nagyságos aszszony!«

10.

MÓNUSI JÁNOSNÉ.

Ablakba' könyököl Mónusi Jánosné,
 Ott himet varr vala fekete selyemmel,
 Hol selyme nem éri a könnyivel tölti.
 Lábával rengeti kis futkosó fiát
 »Beli fiam, beli, Mónusi Samuka,
 Beli fiam, beli Mónusi Samuka,
 Ha az Isten neked emberkort ad érni,
 Ne hídd te apádnak a Mónusi Jánost
 Hanem hídd apádnak a dersi főbirót.

Ajtóban hallgatá jó Mónusi János:

»Nyiss ajtót, nyiss ajtót, asszony feleségem!«

»Mindjárt megnyitatom édes, jámbor uram!«

És Mónusi János berugá az ajtót.

»Meg ne tagadd asszony mostan beszédedet!«

»Nem tagadom, uram, a szolgálót hittam.«

»Megtagadád asszony úgy-e beszédedet?

Meghagyom életed, hogy ha nem emlited

A dersi főbirót, de ha megemlited

A fejét vétetem ő neki és neked!«

»Dehogy nem emlitem, el sem is felejttem,

Az eszemből soha, soha ki nem vetem.

Fejem a fejével egy gödörbe hulljon,

Vérem a vérével egy patakot mosson,

Lelkem a lelkével Isten előtt álljon!«

És Mónusi János haragra gyulada,

A dersi főbirót rögtön elhivatja,

A dersi főbiró a mint oda ére

Mind a kettőt egybe állította térdre.

És mind a kettőnek fejét elütteté,

És mind a kettőt egy gödörbe teteté.

11.

BETLEN ANNA.

Sárosi Mihály, Betlen János

Egy asztalnál ülnek vala,

Együtt esznek, isznak vala,

Együtt beszélgetnek vala. —

Szóval mondja Sárosi Mihály:

»Hallja-e kend, kedves komám,

Fenyítse meg kend a hugát,
 Éjszakának ideiben
 Ne járjon az istállóba.
 Kocsisomot szeretgeti
 Hiv paripám ébresztgeti.« —
 »Hallja-e kend, kedves komám,
 Az én hugom jámbor leány.«
 Szóval mondja Sárosi Mihály :
 »Meg mutatom jámborságát
 Két karomnak erejével,
 Fényes kardomnak élével.«
 Hallja kapu csikorgását,
 Magos patkó kopogását,
 Selyem szoknya suhogását.
 Mindgyárt ment az istállóba,
 Az istálló ajtajába.
 Szóval mondja kocsissának :
 »Nyisd ki kocsis az ajtót :«
 Nem nyithatom, kedves gazdám,
 Szabadon van hiv paripám,
 Ha kinyitom, elszalasztom,
 Tudom soha meg sem fogom.
 Úgy megrugá az ajtaját
 Hogy két felé esék mindgyárt.
 Hát ott vagyon Betlen Anna.
 Kardját belé akasztotta,
 Selyem szoknya elhasada,
 Piros vére kicsordula. —
 Haza méne Betlen Anna,
 Lefekvék a vetett ágyba.
 Reggel oda ment az ágya :
 »Mi lelt, mi lelt Betlen Anna ?«
 »Aj mi nem lelt, kedves ágyom !
 Béhágék a kökertembe,

Rózsabokor megakaszta,
 Selyem szoknya elszakada,
 A vér mingyát kicsordula.
 Talpig vagyok aludt vérben,
 Magam pedig haló félben.«
 »Hallod-e te Betlen Anna!
 Állj ki te az udvarodra,
 Imádkozzál az Istennek,
 Bocsássa meg bűneidet.«
 Ángyom, ángyom, kedves ángyom,
 Mossanak meg ürmös borba,
 Takarjanak gyenge gyolcsba,
 Küldjenek ki Kolozsvárra,
 Vegyen minden példát róla,
 Az árvának hogy van dolga.

12.

BIRÓ SZÉP ANNA.

Aj Bíró szép Anna ablakba ül vala,
 Himit varja vala fekete selyemmel,
 Hol selyme nem érte, könnyeivel tötte,
 De ki es tekintte egyszer az ablakán.
 Hát ott sétál vala három hajdu legén;
 Szóval felfelelé aj Bíró szép Anna:
 »Hova valók vagytok három hajdu legén?«
 »Aj bizon mi vagyunk mező-madarasi«
 Hallottátok hirit az én édösömnek,
 Az én édösömnek, Hajdu Benedöknek?«
 »Aj bizon hallottuk, igen jó barátunk,
 Igen jó barátunk s kinyeres pajtásunk.«
 Szóval felfelelé aj Bíró szép Anna:

»Ha tő nem bánátok s ha tő akarnátok,
 Magam es elmennék az én édesömhöz,
 Az én édesömhöz, Hajdu Benedökhöz.«
 Szóval felfelelé nagyobb hajdu legén :
 »Jaj de hogy nem bánjuk, igen is akarjuk«
 Mindjár' felötözik a Biró szép Anna :
 Nyakába veté a szép selyem szoknyáját,
 Eleibe tette fátyol karinczáját,
 Tiz ujjába huzta tiz arany gyűrűjét,
 Jobb felől zsebibe háromszáz aranyát,
 Bal felől zsebibe három száz forintját.
 Se szél nem fuvinta, se ág nem csapinta,
 Még is elhasada fátyol karinczája.
 Szóval felfelelé az ő édes anyja :
 »Ne menj el, ne menj el én édes leányom,
 Mert nem lösz szöröncsés a te utazásod.«
 Mégis csak elmöne a Biró szép Anna,
 Ők is mönnek vala röngetög havason,
 Röngetög havason, röngeteg erdőkön.
 Szóval fölfelelé a Biró szép Anna :
 »Jaj én úgy ihatnám, hogy szinte möghalok !«
 Szóval fölfelelé nagyobb hajdu legén :
 »Várj kicsit, nem sokat a Biró szép Anna !
 Elmegyünk, elmegyünk rózsza mezejibe,
 Rózsza mezejibe, rózsabokor alá.«
 Mindaddig menének, mig oda érének,
 S ők es leülének rózsabokor alá.
 Szóval fölfelelé a Biró szép Anna :
 »Jaj én úgy alhatnám, hogy szinte meghalok,
 Ha tő nem bánátok, ha tő akarnátok,
 Egy csöppöt alunnám rózsabokor alatt.«
 Szóval fölfelelé nagyobb hajdu legén :
 »Jaj dehogy nem bánjuk, igen is akarjuk.«
 Ekkor elaluvék rózsabokor alatt.

Aval fölfelelé nagyobb hajdu legén :
 Öljük meg, öljük meg aj Biró szép Annát.
 Szóval fölfelelé kissebb hajdu legén :
 »Ne öljük meg szegént, hagyjuk meg életét,
 Hagyjuk meg életét, hadd jöjön el velünk.«
 Szóval fölfelelé nagyobb hajdu legén :
 ,Ha őt meg nem öjük, öjünk meg tégedet !«
 Meg es csak megölik aj Biró szép Annát,
 Róla le es veszik dárága gunyáját.
 Ők es mennek vala röngetög havason,
 Távulról meglátták Hajdu Benedököt :
 Szóval, fölfelelé aj Hajdu Benedök :
 »Hova valók vagytok három hajdu legén ?«
 »Aj bizon mi vagyunk mező-madarasi.«
 »Hát ti hol kaptátok dárága gunyákat ?«
 Szóval fölfelelé nagyobb hajdu legén :
 »Hát bizon mi kaptuk Barassó piaczn,
 Barassó piaczn kótya-vetyén kaptuk.«
 Szóval felfelelé Hajdu Benedök is :
 »Hazudtok, hazudtok mert én jól ismerem !«
 Fölütte a kardját s belé ereszködött.

13.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Mögállnak mögállnak három hajdu legén,
 Biró Jánosnének kötött kapujába !
 Oda leülének, ahajt kísétála
 Aj Biró szép Anna s szóval így fölmondja :
 »Hova valók vagytok, három hajdu legén ?«
 Szóval így fölmondja nagyobb hajdu legén :

»Aj bizon mi vagyunk mező-détrehēmi,«
 »Hát űsmeritők-e Biró Benedökö, az én édösömöt?«
 Szóval így felmondja nagyobb hajdu legény:
 »Űsmerjük, űsmerjük kinyeres pájtásunk«
 Szóval így felmondja aj Biró szép Anna:
 »Álljatok mög kissé hadd mönjen veletek,
 Az én édösömhöz, Hajdu Benedökhöz.«
 Ahajt besétála aj Biró szép Anna,
 A nyákába veté kamuka szoknyáját,
 Elejibe köté selyöem karinczáját,
 A fejire köté feteke fátyolát,
 A lábába huzá piros szép csidmáját.
 Jobb zsebébe tevé háromszáz aranyát,
 Bal zsebébe tevé háromszáz tallérát,
 Az ujjába huzá tiz ez arany gyűrüt.
 Szóval így fölmondja az ő édös anyja:
 »Ne mönj el, ne mönj el édös szép leányom,
 Mett bizon megölnék az hajdu legényök.«
 »Bizon elmönyök én az én édösömhöz,
 Hajdu Benedökhöz, az én édösömhöz.«
 El es elindula aj Biró szép Anna. —
 Űgy mönnek-ügy mönnek három hajdu legén
 Elhagyott utakon, felhagyott utakon.
 Egyszer egy szép mezön mikor mönnek vala,
 Se szél nem fuvallék, se meg nem akada,
 Még es végig hasadt selyöm karinczája.
 »Istenöm, Istenöm! szerelmes Istenöm!
 Ma bételik rajtam édös ányám szava,
 Mett bizon megölnék az hajdu legényök.«
 Szóval így fölmondja aj Biró szép Anna:
 »Üljünk le, üljünk le három hajdu legén!
 Szóval így fölmondja nagyobb hajdu legén:
 »Ne üljünk, ne üljünk, aj Biró szép Anna!
 Ehejt elébb vagy on egy kis csitnye bokor,

Annak árnyékába nyugodjunk meg mű es.«
Oda leülének, oda leülének.

Szóval így fölmondja nagyobb hajdu legén :
Öljük meg, öljük meg aj Biró szép Annát.

Szóval így fölmondja küssebb hajdu legén :

»Hadd jöjön el velünk az ő édesihöz, Hajdu Benedökhöz.«

Szóval így felmondja nagyobb hajdu legén :

Ha ötöt nem öljük, megölünk tégedet.«

»Ingöm se öljetök, ötöt se öljétök !«

Szóval így felmondja nagyobb hajdu legén :

Bizon megöljük mű, bizon megöljük mű,

Aj Biró szép Annát ! aj Biró szép Annát !«

Szóval így fölmondja aj Biró szép Anna :

»A fejemön vagyon fetcke fátyolom,

A lábamba vagyon piros patkós csidmám,

Tiz ujjomba vagyon tiz ez arany gyűrű,

Jobb zsebembe vagyon háromszáz aranyom,

Bal zsebembe vagyon háromszáz tallérom,

Azt es néktek adom, csak meg ne öljetök.«

Szóval így fölmondja nagyobb hajdu legény :

»Gyűrünk es elég van, pénzünk es elég van,

Bizon megölünk mű, bizon megölünk mű !«

Szóval így felmondja, aj Biró szép Anna :

»El ne mocskoljatok, el ne röcsköljetök,

Egyszeri ütésbe szörnyü halált haljak.«

Úgy megüté föbe nagyobb hajdu legén,

Mingyát Biró Anna szörnyü halált hala,

Ötöt es megfoszták sok szép gunyájától, —

Csutakkal s bokorral oda bétákarak.

Úgy mönnek, úgy mönnek három hajdu legén,

Egy küs fogadócskát ök es elérének,

Oda bémönének, s oda bémönének.

Szóval így felmondja nagyobb hajdu legén :

»Mérjed a bort, mérjed, küs korcsomárosné !

Ha kell, gunyát adunk, ha kell, pénzt es adunk.«
 Szóval így felmondja küs korcsomárosné:
 »Hol kaptátok tü es azt a sok szép gunyát?«
 Szóval így felmondja nagyobb hajdu legén:
 »Egy szép hugom megholt 's annak a gunyája.«
 Szóval így felmondja küssebb hajdu legén:
 »Megölték, megölték aj Biró szép Annát
 S annak a gunyája, s annak a gunyája.«
 Azon elé szökék Hajdu Benedök es.
 »Hol öltétek tü meg, hol öltétek tü meg
 Az én édösömöt, aj Biró szép Annát?«
 Ő es megfogatá a két hajdu legént.
 »Gyere velem, gyere s mutasd meg én nékem:
 Hol öltétek tü meg az én édösömöt,
 Aj Biró szép Annát, az én édösömöt?«
 El es elindulnak, el es elmönének,
 Meges meg érköztek hamar arr'a helyre.
 Szóval így felmondja aj Hajdu Benedök:
 »Te holtál érettem, s énis halok érted!«
 S mingyát ereszködék az élös kardjába
 S mingyát szörnyü halált ő es ahajt hala.

14.

SZABÓ ORZSIKA.

»Istenem, Istenem, hát én mért születtem,
 Hogy ily szerencsétlen lett az én életem?
 Kis Küküllő mellett,
 Nagy Küküllő mellett
 Nálamnál szebb sem volt,
 Nálamnál jobb sem volt,
 Még is csuffá leve az én vig életem.
 Így üli, így üli három királybiró

Elvesztő törvényem a bíró házánál,
A bíró házánál, Mezei Mártonnál.«

»Hová mégy, hová mégy Szép Szabó Orzsika ?«
Igy kérdi barátja, jó leány barátja.
»Elmegyek, elmegyek a bíró házához,
A bíró házához, Mezei Mártonhoz.
Ott ülik én nekem elvesztő törvényem !«

Hogy ő elhallgatta, úgy sirt, úgy kesergett....
Szóval így felmondja egyik királybíró :

»Ne sirj, ne keseregj, szegény Szabó Orzsik,
Mert az én törvényem téged meg nem ölhet.«
Másik királybíró szóval ezt feleli :

»Mert az én törvényem őt meg nem öleti.«
Mit hazudott, mit már a nagy királybíró ?

Szóval így feleli átkozott Pap János :

»Biz' az én törvényem őt meg is öleti !
Mert hosszú szilvásban, aszaló torkában
Hallottam sirását a kicsi gyermeknek.
Ő onnan kivette, csihányba aprítá,
S a disznónak adá.

Kiturá a disznó jobb lábát s bal karját !«

Más két királybíró engede ő neki.

Odament a nénje, tiszteltől megkéré :

Adnák a keze, hogy őt elkísérné :

Kezéhez vevé a nénje és vezető,

Nagy sokaság-úton Orzsikát kíséré.

Kérdezi a nénjit :

»Aj kedves jó néném, hát mi hova megyünk ?«

Az Isten házába, a templomba megyünk,

Édes jó testvérem !«

Mikor addig értek, és mégis csak hitta :

»Édes kedves néném, itt vagyon a templom,

Itt az Isten háza — hát még hová megyünk ?
 »Eherré a dombra, a szőlő fejére.«
 Mikor kiérének a szőlő fejére,
 Aj a gödör készen, tövissel berakva !
 Ahajt csak elrémul szegény Szabó Orzsik,
 Hol a temetője, az ő vég ideje.
 Segesvári henger a kezét megfogá,
 Gödörhöz hurezolá,
 S őt a tövis közé tüstént bebocsátá,
 Töviset tevének még a fejére is s földet hánytak rá.
 Akkor a testvére onnat eltintorga,
 Orzsik ott marada tövissel berakva,
 Tövissel berakva, földdel betakarva.
 Strázsákat vetének gödör mellékre, erős őrizetre. . . .
 Strázsák ott hallgatták, hogy miket kesereg
 Szegény Szabó Orzsik, hogy miket panaszol :
 »Istenem, istenem, jaj beh nem gondoltam,
 Hogy kamuka szoknyám koporsóm is legyen,
 Patyolat gyolcs ruhám szemfődelem legyen.
 Az én történetem okozta ezt nekem.
 De oh én Istenem hallgass meg most ingöm !
 De verd meg Pap Jánost mind a mennyen s földön :
 A maradékát is, Atyám, eltöröljed,
 Nyomóssá e földön de soha ne tégyed !
 De oh jó strázsáim most meghallgassatok !
 Menjen el az egyik, menjen el oh ! haza,
 Az édes anyámhoz s a jó testvéremhez,
 Nyissák oh nyissák ki a varróládámat,
 Vegyék ki, vegyék ki, mi van a fenekén.
 Hagyják hazugságba átkozott Pap Jánost,
 Mert ott van a gyermek, de halva született !«

Mikoron megkapta ott az ő testvére
 Gyaluba takarva a kicsi gyermeket,

Az utczára vitte,
 Ottan beszélette
 S mindennek mutatta.
 Doktort hoztak neki, meg is vizitálták,
 Az Orzsis szavait igaznak találták,
 Megismerték rajta, hogy halva született.
 Akkor az ő nénje lábáról leesett,
 Kétségbe is esett,
 Hogy halva vették föl ott a hideg földről,
 Az édes anyja is abba' pillanatba'
 Bujába elindult,
 Elment föl Cséjjére,
 Hideg csorgón küjjel,
 S magát fölakasztá.
 Az édes apja is szekérre rakodott,
 Innen elbujdosott, elment, elbujdosott,
 Hogy soha is senki róla hirt nem hallott,
 Jóságá, birtoka mind másra maradt.

»Leányim, barátim, így higgy a legénynek,
 A hamis hitűnek :
 Mert a legénynek van három hamis hite,
 Egyik hamis hite : a kalap fejében,
 Másik hamis hite : a bunda zsebében,
 A harmadik pedig : a boeskor orrában.

Ne higgy a legénynek, a hamis hitűnek,
 Mert megcsal ő téged,
 Széles pántlikákkal, apró édes csókkal,
 Zörgő mogyoróval, csattogó dióval,
 Mézes beszédekkel, sürü hazugsággal.
 Mert én hittem neki, sürü hazugságnak,
 S immár csufja lettem az egész világnak.

Tudom, hogy fenmarad az emlékezetem,
 Meddig a föld s világ, nem felejtnek engem ;
 Nem vettem én hasznát az én szépségemnek,
 Csuffá tett az engem s csuffá az én végem :
 Mert a halottnak is hármat harangoznak,
 De Szabó Orzsiknak egyet sem konditnak !«

15.

GÁL FERUS, GÁL GÁSPÁR.

Nemes Alfaluban egy özvegy aszszonynak
 Vala két szép fia : Gál Ferus, Gál Gáspár.
 Dali szép ifiak, mint két szép virágszál.
 »Istenem, Istenem, hogy történék dolgunk
 A kerek mezőben, a nagy Bodza mellett,
 Egy vörös pipáért, egy dészüs*) oláhért !
 Isten megfizesse, kedves édes anyám,
 Hogy kilencz hónapig a méhedben hordtál,
 Kilencz hónap után a világra hoztál.
 Mikor förösztgettél gyöngye meleg vízbe,
 Förösztgettél volna lobogó melegbe ;
 Mikor takargattál gyöngye gyólcoss ruhába,
 Takargattál volna tüzes parázsába ;
 Mikor sirdogáltál rengő bölcösöm mellett,
 Sirdogáltál volna a koporsóm mellett.
 Isten megfizesse, Gál Katalin néném
 Ennyi rabságunkban, hogy minket tápláltál,
 Étellel, gyertyával, szép fehér ruhával,
 Isten megfizesse, Gál Amburus bátyám,
 Ennyi rabságunkban még hozzánk se jártál.
 Mikor szántogattunk Bodza vize mellett,
 Akkor tanítottál, hogy üssük az oláht.

*) dészü = tüzü, tüző.

Istenem, Istenem, hogy történék dolgunk
 A kerek mezőben, a nagy Bodza mellett,
 Egy veres pipaért, egy désziis oláhért!
 Megirták már nekünk az úti czédulát,
 Hogy ne nyomjuk többé az alfali utczát,
 Megkötötték nekünk a végső bokrétát,
 Veresből, fehérből, tiszta feketéből.
 Látod édes öcsém ezt a töltött tyukot,
 Ezt a töltött tyukot, hogy ennek nincs feje:
 Holnap nyolecz órakor így lesz a mi dolgunk.«

16.

JÁNOS ÚRFI.

János úrfi gondolkozik,
 Házasodni szándékozik,
 Nyergeli is paripáját,
 Hogy meglássa a mátkáját.

Nyereg alatt paripája,
 Könnyen felül a hátára,
 Maga ifju, hosszú lába,
 Nem magas a paripája.

János úrfi, János úrfi,
 Magát nem kergeti senki,
 Kár úgy sietve vágtatni,
 Kiért siet, megkaphatni.

János úrfi hamarjába'
 A mátkája udvarába',
 Ül a mátká az ablakba',
 János úrfit rég nem várja.

Szól a mátka az ablakba',
Vigyék lovát a pajtába,
A cselédek ezt megteszik,
Lovát szalmával étetik.

János úrfi palotába',
Borult mátka a nyakába,
Sir, de miért maga tudja,
Hogy miért sir, az ő búja.

János úrfi, jobb lett volna,
Otthon maradni puczokba',
A mátkája azért búsul,
Mért nincs maga tőle távul.

A kit igazán szeretnek,
Annak palacsintát sütnek,
Nem marad el a borhozás,
Székelyeknél ez a szokás.

János úrfi haza jöve,
A trektából részt nem vöve,
Panaszolja az anyjának,
Édes anyja szól fiának:

Fiam Jankó, ott nem kellesz,
Keress magadnak mást, jobb lesz;
Ha nem kereszsz, te bánod meg,
Tudom, sógorod elég lesz.

A tanácsot nem fogadá,
Feléségit haza hozá,
Annyi is már a sógora,
Szerit számát ő sem tudja.

17.

HÁROM TOLVAJ LEGÉNY.

Mind menyen, mind menyen
 Három tolvaj legén,
 Mind menyen, mind menyen
 Rengeteg erdőkön.
 Rengeteg erdőkön
 Görögöt érének,
 Görögöt megölék,
 Szekerét fölverék.

Mind menyen, mind menyen
 Három tolvaj legén,
 Korcsomát érének,
 Oda bemenének.
 Egyből azt kérdezek :
 »Hej korcsomárosné!
 Vagyon-e jó borod ?«
 ,Borom is jó vagyon,
 Lányom is szép vagyon,
 Magam is vig vagyok.«
 Mind eszik, mind iszik
 Három tolvaj legén,
 De a legifjabbik
 Nem eszik, nem iszik.
 Nem eszik, nem iszik,
 Egyre szomorodik :
 »Adta volna Isten,
 Hogy a rengő böcsőm
 Lett vóna koporsóm,

Az én póla ruhám
 Bizony szemfödelem,
 Az én póla-kötőm
 Eresztő kötelem !«

18.

A RAB LEGÉNY.

Véremmel irattam
 E kis czédulácskám,
 De nincs oly követem,
 Kitől elküldhessem.
 Méhemtől küldeném,
 Félek, mezőre száll,
 Kedve szerint való
 Virágjára talál.
 Szarkától küldeném,
 De igen cserregő,
 Titkos bánatimat
 Félek, kicserregi.
 Készülj édes fecském !
 Vidd el levelecském :
 Se nem olyan közel,
 Se nem olyan messze
 Csak túl a tengeren
 Harmincz mérföldnyire,
 A hol nevededik
 Egy kerek dombocska.
 Egy kerek dombocska,
 Egy kicsi falucska,
 Tudom megismered
 Az én rózsám házát.

Ónos az ablaka,
 Üveg az ajtaja,
 Az ablak alatt van
 Egy édes almafa.
 Édes az almája,
 Hamis a gazdája,
 Adta vóna Isten,
 Ne ismertem volna.
 Fekete két szemem
 Ki nem sirtam volna,
 Gesztenyeszín hajam
 Meg nem őszült volna.
 Ha kérdi: hogy vagyok?
 Mondd meg: hogy rab vagyok,
 Magam egészségben,
 Szivem gyötrelemben!

19.

A SZÉKELY KATONA.

Izend meg, izend meg
 József császárunknak:
 Hogy hogy' vagyon dolga
 Vén katonájának,
 Szénája, abrakja
 Panaszos, lovának.
 Meguntam, meguntam
 Németet szógalni,
 Még a mundérját is
 Nem akarnám látni,
 Sótalan kenyerét
 Könnyemmel áztatni.

Anyám édes anyám!
 Jó nevelő dajkám!
 Ki kilencz hónapig
 Méhedbe hordoztál,
 Tizedik hónapba
 A világra hoztál:
 Tudom édes anyám,
 Hogy te sok kint láttál,
 A mikor engemet
 E világra hoztál,
 S rengő böcsöm mellett
 Gyakran megviradtál!
 Mikor feresztettél
 Gyenge meleg vízbe,
 Feresztettél vóna
 Forró lobogóba.
 Mikor takargattál
 Gyenge ruháidba,
 Takartál volna be
 Forró parázsába,
 S temettél vóna el
 A földnek gyomrába!

20.

DANCSUJ DÁVID.

Bodok felett vagyon egy kis sűrű berek,
 Szegény Dancsuj Dávid a között kesereg,
 Nem jó Dávid, nem jó, sirni, keseregni,
 Ha meglát valaki, hova tudsz ellenni?..
 Az a fekete föld ketté hasadhatna,
 Szegény Dancsuj Dávid belé ború'hatna.

De a fekete föld ketté nem hasadhat,
 Szegény Dancsuj Dávid belé sem ború'hat.
 »Adjon Isten annak ezernyi ezer jót,
 Ki az én bölcsőmet megrendítette vót.
 Köszönöm apámnak s az édes anyámnak,
 Mert jó fiat nevelt bolygó katonának,
 Az ország rabjának.
 Mennyi égen csillag, író deák vóna,
 Mennyi réten fűszál, mind pennaszár vóna,
 Mennyi erdő-lapi, mind papiros vóna,
 Veres tenger hobja mind tentalé vóna :
 Az én sok bánatim még se' férne réa,
 Még se' férne réa.«

21.

GYÖRBIRO' ÁRON.

Jaj de szépen harangoznak
 Az úzoni torony alatt !
 Szegény Györbiró Áronnak,
 Szegény Györbiró Áronnak.
 Áron, Áron, mit gondolál,
 Mikor a vizre indulál ?
 Én egyebet nem gondoltam :
 Négy kerekemet megmostam.
 Jó barátim ! kik valátok,
 Kik a viz szélén állátok,
 Kezem nyujtám, nem szánátok,
 Életem végét várátok.
 A gát alól kifogának,
 Lepedőbe takarának,
 A nagy úton felvivének,

Györbiróni bétevének.
 Édes anyám! nyisd kapudot,
 Halva hozzák szép fiadot.
 Készítsd fel a nyújtó padot,
 Öltöztessd fel szép fiadot.
 Engem anyám ne sirasson,
 Érttem könnyet ne hullasson!
 Sirasson meg az én mátkám,
 Az én Pütkösti Márikám!

22.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Biró Áron, mit gondolál,
 Mikor a vizre indulál?
 Én egyebet nem gondolék, —
 Szerencsétlen úton járék,
 Ötön-haton ott valának,
 Mégis rajtam nem kapának.
 Vas kankókkal kihuzának,
 A nagy úton felhozának.
 Édes anyám, nyisd kapudot,
 Halva hozzák szép fiadot,
 Készíts elé nyújtó padot,
 Öltöztessd fel szép fiadot.
 Édes anyám, ne sirasson,
 Érttem könnyet ne hullasson!
 Sirasson meg az én mátkám,
 Az én Pütkösti Márikám.

* *

Jaj de szépen harangoznak!
 Az úzoni torony alatt.
 Azért huzzák olyan szépen,
 Hogy a világ keseregjen!

23.

A MEGCSALT LEÁNY.

»Bolyong az én elmém a szerelöm miatt,
 Mint kis marti fecske kereng az ég alatt.
 Boldog az ifju világon éltibe',
 Kinek szüve nyugszik hótig szerelömbe'.
 Az enyim is nyugudt annak idejibe',
 De most nem nyughatik, mert nincs módja benne.«

»Ugyan édes rózsám mi bajod érközött?
 Talán vig vacsorád nem igen jól esött?
 Nesze ez a kulacs, igyál egy keveset,
 Talán helyre hozza szomorodott szüved.«

»Nem kell a kulacsod, igyál csak te magad,
 Ha te nem sajnáltál, úgy megvetted magad.«

»Sajnálalak rózsám, mig megcsalhattalak,
 De már a jó Isten viselje gondodat.«

Tekénts az egekre s err' a küsedekére,
 A kít most nevelek árva kebelembe.«

»Tekéntöttem rózsám, mig megcsalhattalak,
 Tekéntsén a halál, a hol elől talál.«

24.

SZEREDAI FALU VÉGEN.

Szeredai falu végen
 Buzog a vér az utszélen.
 Ha kérdik, hogy micsoda vér?
 Mondjad lelkem: ártatlan vér.

Felsütött a nap a sikra,
 Kurom Zsigáné, járj sirva.
 Mert a fiad meg van halva,
 Most teszik a nyujtó padra.

Kurom Zsiga, nyitsd kapudot,
 Halva hozzák szép fiadot.
 Keress neki nyujtó padot,
 Nyujtóztasd ki a fiadot.

Kurom Zsigáné, járj sirva,
 Mert a fiad meg van halva,
 Nem tapodja küszöbödöt,
 Nem foglalja tüzhelyedöt.

25.

SZAKÁCS GYURI.

Szakács Gyuri mit gondoltál,
 Mikor úsztatni indultál?
 »Én egyebet nem gondoltam,
 Szerencsétlen útra juttam,
 Olt vizébe belefultam.«

»Onnét engem kifogának,
Egy szekérre föltevének,
Haza felé indítának.«

Nyisd ki Bartha a kapudat,
Halva hozzák kocsisodat.
Nem eszi meg vacsorádat,
Aprón vágott káposztádat,
Nem vakarja a lovadot,
Sárga szőrü paripádat.

26.

ÁRVA GILICZÉRÖL.

Oh! mint búsul kis gilicze,
A ki társát elvesztette;
Társát egy vad elkergette,
Talán eddig meg is ölte.
Én elmegyek arra helyre,
Hol kiomlott piros vére,
Hol szakgatták szálkás húsát,
Ott rakatok egy kápolnát;
A csontjából kirakatom,
A vérivel föliratom:
Hogy vagyon az árva dolga,
Ki hazáját rég elhagyta!
Én egy igaz árva voltam,
Ki hazámat rég elhagytam,
Viz mentére elindultam
Ha megtalálnám a társam.
A királyné ablakában
Egy kis arany galiczkában

Megtaláltam; de rabságban,
 Így énekel bánatában :
 »Hej gilicze, kis gilicze,
 Mért jöttél te ilyen mesze!
 Menj vissza te arra helyre,
 Honnét jöttél ilyen messzre !«
 S visszafordult arra helyre,
 Honnét jött ilyen messzire,
 Fejét földre csüggesztette,
 Szárnyát széjjel terjesztette,
 Magát holtta eresztette :
 Hogy a társát elvesztette.

27.

T ö r e d é k e k.

I.

A MADÉFALI VESZEDELEMRŐL.

De hol kerekedék siralom pataka ?
 Talán kerekedék a kis Fel-Csik felől,
 A kis Fel-Csik felől, Madéfalva felől.
 Hol vagytok poéták, talán mind alusztok !
 Fel-Csik nagy bánatját, hogy le nem írjátok,
 Fel-Csik nagy bánatját, Háromszéknek gyászát,
 Megemlegethetjük Sivkovics járását :
 Sok szép virágszálát, mert mind levágatá,
 Kit tűzbe, kit vízbe halomba rakatá,
 Ki apját siratja, ki anyját jajgatja,
 Ki szép hites társát jajszóval óhajtja :
 Sűrű könnyyeitől patakocskák folynak,
 De jaj, még azok is mind vértől áradnak,
 Mind vértől áradnak, emberfejet hajtnak.

28.

II.

KICSI NEMES LEGÉNY.

Nagy Törökországban*) kicsi nemes legény
Ártatlan s ok nélkül raboskodik szegény!
Szóval azt kiáltja: »Anyám, édes anyám,
Három kövára van, válts meg az egyikkel!«
»Nem váltlak, nem váltlak, lelkem kedves fiam,
Mert fiú helyébe fiat ad az Isten,
De kövaram helyett nem ad mást az Isten!«

»Nem bánom, nem bánom, lelkem édes anyám!
Mert koporsóm leszen tengernek két martja,
Szemfödelem leszen tenger sűrű habja,
Harangszóm is leszen tengernek zugása.
Eltemetnek engem tengerbe' a halak,
Megsiratnak engem az égi madarak,
Az égi madarak s az erdei vadak.«

*) E helyett egy más változatban, *Barassó* piacán áll, de ez helyesebb.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

29.

A FOGOLY KATONA.

Leszállott a páva
 Tengernek partjára,
 Tengernek partjáról
 Nagy török császárnak
 Dali udvarába.
 Onnét szálla páva
 — Kényes pávamadár
 Tömlecz ablakára :
 Ottan fúdogálá
 Szomoru énekít
 Szomoru fogságban —
 Egy székely katona :
 »Hej páva, hej páva!
 Császárné pávája!...
 Ha én páva volnék,
 Jó regvel felkelnék,
 Folyóvizre mennék,
 Folyóvizet innám,
 Szárnyim csattogtatnám,
 Tollamat hullatnám.
 Fényes tollaimat
 Szép leány fölszedné,
 Az ő édesinek
 Kalapjába tenné,
 Bokrétába kötné.«

Hát ott üldögele
 Czifra ablakába'
 Császár szép leánya,
 Gyöngé violája.
 Ahajt meghallotta
 Szomorú énekét
 Székely katonának.
 »Nyits ajtót, nyits ajtót,
 Fegyveres istrázsa!
 Császár szép leánya,
 Gyöngé violája,
 Tőled azt kívánja. —
 Ki vagy te, ki vagy te,
 Énekes katona?«
 »Nem látod: rab vagyok,
 Térgyig vasba' vagyok.
 Székely fiu voltam,
 Bátor fiu voltam;
 Most semmi sem vagyok
 S mégis a strázsának
 Számolni kell rólam.«
 »Velem jössz te mostan
 Énekes katona!«
 »Hova menjek én el,
 Császár szép leánya?«
 »Czifra palotámba,
 Éjjeli szállásra.«
 »Nem látod: rab vagyok?
 Térgyig vasba'vagyok.«
 Ottan levéteté
 Nehéz vasat róla
 Fegyveres strázsával;
 Ottan átölelé
 Szegény székely legént

Két gyenge karjával.
 Onnét elvezeté
 Czifra palotába,
 Ottan lefekteté
 Puha selyem-ágyba.
 »Enyém vagy te mostan
 Szép fogoly katona!«
 »Van nekem szeretöm,
 Császár szép leánya!«
 Ajtón hallgatózék
 A nagy török császár.
 »Nyits ajtót egyszerre,
 Beste-lélek lánya!«
 Jaj, nem nyitá ajtót,
 Berugá a császár,
 A nagy török császár.
 Székely katonának
 Ott fejét elvette,
 Testét a tengerbe
 Belé is vetette.
 »Hát te beste-lélek!
 Három halál közül
 Melyiket választod?
 Vizbe vettesselek?
 Megégettessenek?
 Vagy halálig tartó
 Tömleczre vessenek?«

Jaj hiába kéri
 Császár szép leánya,
 — Gyöngé violája —
 A nagy török császárt.
 Vizbe nem vetteté,
 Tűzbe nem vetteté,

Záratá toronyba,
Szomoru fogságba.

Onnét siratozá
Szép fogoly katonát,
Onnét fúdogálá
Szomoru énekit
Székely katonának.

Szomoru énektől
Éjjel sem alhaték,
Nappal sem nyughaték
A nagy török császár.
»Hozzátok élémbe,
Beste-lélek lányát!«
Eleibe vitték.
»Hát te mit énekelsz,
Beste-lélek lánya! ?
Éjjel nem alhatom,
Nappal nem nyughatom.«
»Szomoru énekit
Székely katonának.«
»Egyszerre vigyétek
A tűzbe vessétek!«
Egyszeribe vitték,
A tűzbe vetették.
Tűz meg nem égette
Császár szép leányát,
Gyöngé violáját.
»Egyszerre vigyétek,
Tengerbe vessétek
Beste-lélek lányát!
Székely katonához!«
Egyszeribe vitték,

Tengerbe vetették.
 Tenger befogadta,
 Szépen eltakarta,
 Székely katonával
 Egy helyre habarta
 Császár szép leányát,
 Gyöngé violáját!

(Csikszék : Csik-Szent-Simon.)

30.

BIRÓ MÁTÉ.

Ne menj el, ne menj el,
 Hires Bíró Máté!
 Maradj a Rikába',
 Ne menj a városba,
 Király városába
 Királylány rabolni.
 Király szép leánya
 Hej, nem neked való!
 Selyem a ruhája,
 Halovány orczája;
 Liliom dereka
 Nem erdőre való!
 »Féket a fejébe,
 Gyémántköves féket
 Legjobbik lovamnak!
 Még ma el kell hoznom
 Király szép leányát,
 Gyöngé Ilonáját.«

Ne menj el, ne menj el,
 Hires Bíró Máté!

Menj legalább este,
 Ne menj fényes reggel.
 Otthon van a király
 Fényes nagy sereggel.
 »Nyerget a lovamra,
 Legjobbik lovamra,
 Szép aranyos nyerget!
 Az a fényes sereg
 Nem jár a nyomába
 Király leányának,
 Gyöngé Ilonának.«

Jaj, hiába kéri
 Tizenkét legénye
 Hires Biró Mátét,
 Rablók kapitányát.
 Sárga paripáján
 Aj csak elvágata
 Király városába,
 Királylány rabolni.

* *

Ihol jó, ihol jó,
 Szép király kisasszony,
 Szép selyem-ruhába.
 Kinek minden szála
 Meg van aranyozva,
 Kinek hosszúságát
 Három leány hozza.

Fordulj meg, fordulj meg,
 Hires Biró Máté!
 Nem lesz ma jó dolgod:
 Sárga lovad horkol.

»Csak tüszköl a portól.«
 Fordulj meg, fordulj meg,
 Hires Biró Máté!
 Lovad ágaskodik:
 Bizony rosszat érez.
 »Éles zabbal jól tartották,
 Sátés füvel megvakarták,
 Azért ágaskodik,
 Azért bokrosodik.«

Jaj, nem fordul vissza
 Hires Biró Máté.
 Vágtat egyenesen
 Király lány elébe,
 Templom ajtajához.
 Szép gyengén fölkapá
 Király szép leányát,
 Gyöngé Ilonáját
 Aranyos nyergébe,
 S elváltata véle
 Rablók tanyájára,
 Rika erdejébe.

* * *

»Jó napot, jó napot,
 Tizenkét szép legén!«
 Neked is jó napot,
 Hires Biró Máté!
 »Hamar megjártam-e,
 Tizenkét szép legén?«
 Jó hamar megjárád,
 Hires Biró Máté!
 Ott szépen levevé
 Aranyos nyergéből
 Király szép leányát

Szőke Ilonáját.
Szépen lefekteté
Puha moha-ágyra,
Ottan megölelé,
Ottan megcsókolá,
Két erős karjával
Gyengén átkarolá
Király szép leányát,
Gyöngé Ilonáját
Hires Biró Máté,
Rablók kapitánya.

Nézz ki csak az utra,
Hires Biró Máté!
»Mért néznék, mért néznék,
Tizenkét szép legén?«
Nem mondók-e neked,
Hires Biró Máté!
Király szép leánya,
Hej, nem neked való.
Selyem a ruhája,
Halovány orcája;
Liliom dereka
Nem erdőre való!
»Mit beszélsz, mit beszélsz,
Tizenkét szép legén?«
Kelj fel az ágyadból
Hires Biró Máté!
Ahajt jó a király
Fényes nagy sereggel.
Hires Biró Máté
Felszökek az ágyból,
Puha moha-ágyból.
Keresi a kardját,

Aj de nem találja ;
 Keresi a lovát,
 Aj! azt sem találja.
 »Csak ti ne hagyjatok,
 Tizenkét szép legén!«
 Aj! az is elfút a
 Tizenkét szép legén.

*

Add meg magad egybe,
 Hires Biró Máté,
 Rablók kapitánya!

* * *

Jaj mért nem hallgaték
 Legényim szavára!
 Mért nem fordulék meg,
 Mikor lovam horkolt,
 Mikor ágaskodék,
 Mikor bokrosodék
 Sárig szín paripám!

Szépen közbe vették
 Király katonái,
 Ott összekötözték,
 Nehéz vasba verték,
 Király városába'
 Mély tömlöczbe vették.
 Onnét fúdogálá
 Estétől reggelig
 Hires Biró Máté
 Szomoru énekét: .

»Ne menj el, ne menj el,
 Hires Biró Máté!

4*

Maradj a Rikába,
Ne menj a városba,
Király városába
Király lány rabolni.
Király szép leánya
Hej, nem neked való!
Selyem a ruhája,
Halovány orcája;
Liliom dereka
Nem erdőre való!«
Ablak alá méne
Király szép leánya,
Gyöngé Ilonája.
Onnét meghallgatá
Szomorú énekét
Rabló kapitánynak.
Onnét haza méne
Király szép leánya.
Sirva fekvék le
Szép selyem ágyába,
Zöld selyem vánkosát
Könnyével öntözé
Hires Biró Mátét
El nem feledheté
Király szép leánya,
Gyöngé Ilonája.

(Udvarhelyszék: Kobátfalva.)

31.

UGRON JÁNOS.

Hova nyargalsz nyakra-főre

Kevély Ugron János ?

»Megyek a városba,

Szítás Kereszturba,

Torma Panna leányasszony

Látogatására.«

Ne menj oda, ne menj

Kevély Ugron János !

Annak a leánynak

Nagy hibái vannak,

Nagy hibája három.

»Nem bánom, nem bánom,

Hogyha harminczhárom

Hibája vagyon is.«

Legelső hibája :

Hogy sánta a leány !

»Nem bánom, nem bánom,

Tőlem lehet sánta.

Csináltatok neki

Magassarkú csizmát,

Hosszu selyem szoknyát ;

Egyik kipótolja,

Másik eltakarja

Lába sántaságát.«

Másik nagy hibája :

Haragos a leány.

Mindörökké dül-fül.
 Neveletlen két árvadat,
 Hogyha egyszer megharagszik
 Kiüzi a házból.
 »Nem bánom, ha haragos is,
 Én nem félek tőle,
 S neveletlen gyermekeim
 Kiállnak előle.«

Harmadik hibája :
 Hogy boros a leány.
 Hajnalban megkezdí,
 Vacsorakor végzi,
 Boros feje borosságát,
 Fazék, tányér érzi.
 »Nem bánom, nem bánom,
 Teli van a pincze,
 Ha megtelik a kontyalja :
 Akár ki is öntse.«
 S elment Ugron János
 El a szép leányhoz.

Hová nyargalsz nyakrafőre
 Kevély Ugron János ?
 »Nem vagyok már többet
 Kevély Ugron János !
 Sánta feleségem
 Kiüzött a házból.
 Megyek már világgá :
 Neveletlen gyermekeim
 Ha föl nem fogadnak !«

(Udvarhelyszék : Rugonfalva.)

32.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Ne sarkantyuzd Ugron János
 Azt a lovat többet,
 Mert ha tovább sarkantyuzod,
 A kutyák eszik meg.
 »Enyém a ló, sarkantyuzom,
 Mi bajotok vele?
 Tormánéhoz, Kereszturra
 Megyek ma ebédre!«
 Ne menj oda Ugron János,
 A Tormáné lánya
 Részeges is haragos is,
 Bal lábára sánta.
 »Ha részeges, addig igyék,
 A meddig csak bírja;
 Ha haragos, veszekedjék,
 Cselédimre fenekedjék.
 Ha pediglen sánta,
 Csidmát a lábába!
 Magas sarkú piros csidmát
 A sánta lábába.

Pej-piros szín paripádat
 Megsarkantyuznád még,
 Ugron János, hites társad
 Hej de ott hagynád még! . . .

* *

Én Istenem, az eszemet
 De hová is tettem,

Mikor ezt a sánta ringyót
 A nyakamba vettem!
 Szép orczája, mézes szája
 Az eszem elvette,
 Hamis lelke, gonoszsága
 Ismét megszerezte.

(Udvarhelyszék : Medösér.)

33.

DANIEL IMRE.

Maradj itthon, maradj
 Én édes jó uram!
 Látod, beteg vagyok,
 Könnyen meghalhatok.
 Nyitott szempilláim
 Nem lesz, ki befogja,
 A ki megölelje,
 A ki megcsókolja
 — Ha már te is elmégysz —
 Ujszülött fiamat.
 »Jaj, nem maradhatok,
 Drága feleségem!
 Még a tegnap kaptam
 Czitáló levelet
 Nagy vörös pecséttel
 A fejedelemtől,
 Abba vagyon irva:
 Egyszeribe menjek.«

Kesereg az asszony,
 Jaj de nem hallgatja
 Jó Daniel Imre.

Otthon csak azt mondja :
 Megyen Fejérvárba ;
 De nem oda megyen.
 A szomszéd faluba
 Vagyon egy szép asszony
 Ahhoz járogat ő.
 Beugrat a kapun,
 A szép asszony várja
 Tyúkos vacsorára.
 Tölti poharába
 Piros színű borát,
 Orczájára rakja
 Szerelmes csókját.

Reggelig mulatna
 Ott Daniel Imre :
 Ha meg nem érkeznék
 Puskásan a gazda.
 Ott keresztül lőtte,
 Testit a Vargyasba,
 A Vargyas vizébe
 Bele cesztette.

Vágtat a paripa
 A Vargyasra inni,
 Haj, de nem ihatik.
 Vér vagy a vízbe',
 A Daniel vére.
 Haldoklik az asszony,
 Nyitott szempilláit
 Nincs a ki befogja. . .
 A ki vigasztalja,
 A ki megcsókolja
 Most született fiát.

(Udvarhelyszék : Vargyas.)

34.

DANIEL IMRÉRŐL EGY MÁS.

Ihol felöltözék jó Daniel Imre
 Sujtásos dolmányba, szép fehér leningbe.
 Szép fehér leningét felesége mosta,
 Könnyeivel mosta, napon szárasztotta.
 Könnyeivel mosta, mert előre tudta,
 Hogy az ő urának merre leszen utja :
 A fekete földbe.

Eleget is mondá : »Édes jámbor társam !
 Mintsebb én te néked halálotat lássam,
 Békülj ki, békülj ki ellenségeidvel.«
 »Béküljön a ki fél, béküljön ki nem mer
 Szál kardra kiállni három-négy legényvel !«
 Béfut az inasa : »körül fogták házunk,
 Add meg magad uram, hanem csufot látunk.«
 »Nem adom, nem adom, nyisd ki az ablakot,
 Inkább futok, mintsebb megadjam magamat !«

* *

Ablakon keresztül a vízbe leugrott,
 Feje felett a víz mingyát összezapott,
 Mingyát összezapott.

(Csikszék : Szent-Imre.)

35.

NAGY-BIHAL ALBERTNÉ.

Egy szegény asszonynak
 Egy árva leánya,
 Két karján fölnevelt
 Karon ülő lánya;
 Azt is megkérették
 Mikor fölnevelé,
 Bé Törökországba,
 Török császárnénak
 Dali udvarába.
 Mikor szegény mene
 Az ő udvarába,
 Állott kapujába.

»Asszonyom, asszonyom,
 Ne sajnáld kiküldni
 Küs vágás kinyered,
 Küs pohár vizedet!«
 »Mintsebb kiküldeném
 Küs vágás kinyerem,
 Legrosszabb ebemnek
 Inkább oda vetném;
 Küs pohár vizemet
 Palotám földre
 Inkább kiönteném.
 Mindjárt fogjátok meg,
 Vessétek tömleczbe!«

* *

Egy küs inasocska,
 Ki ott söpörgetett,

Mindég hallgatózá,
Mikor mondogatá :
»Ma hét esztendeje,
Teljes harmadnapja,
Hogy estem rabságba,
Szomoru fogságba,
Bé Törökországba.
Kit én fölneveltem
Békáknak nyálával,
Kégyóknak párával
Az tétete vasba.
A ki neköm adná
Kinyerének héjját,
Még az is meglátná
Mennyeeknek országát ;
A ki neköm adná
Poharának vizét,
Még az is kóstolná
A mennyország ízét!«
»Mingyát fogjátok meg,
Hozzátok élémbe !
Maga édes néném,
Maga hová való ?«
»Bé bihalországi,
Nagy-Bihal Albertné!«
»Te vagy nekem, te vagy,
Az én édös anyám !
Csináltatok neked
Gyöngce feredőket,
Gyöngce leveseket.
Neked adom, neked,
Bársony folyó hintóm,
Hatvan paripával,
Hatvan katonával!«

»Igya fel ház földje
 Gyöngé feredődet,
 Lacscsa fel a kutya
 Gyöngé levedet,
 Vetné föl tűz langja
 Bársony folyó hintód,
 Hatvan paripádat,
 Hatvan katonádat!

(Szombatfalva.)

36.

KIRÁLYURFI.

Elindula királyurfi
 Este későn guzsajosba.
 Belé esett a tengerbe,
 Tengernek a közepibe,
 Annak is a mélységibe.
 Várja, várja, király lánya
 Búbánattal szeretőjét,
 Nem érkezik szereteje,
 Helyette jó halál hire.
 Úgy sir, úgy sir, király lánya.
 Kérde tőle édes anyja :
 »Mért sirsz, miért sirsz, édes lányom ?«
 ,Sirok, sirok, édes anyám,
 Elvesztettem gyöngyös pártám.«
 »Ne sirasd te azt a pártát,
 Édes lányom !
 Más vesznek én néked.
 Vagy ha a' kell, a tengerbe
 Víz buvárt küldök érte.«

Vizi buvárt fogadának,
 A tengerbe leszállának,
 Épen a fenékre.
 Nem kapják a gyöngyös pártát,
 Megkapják a király fiát.
 Hogy meglátta király lánya
 Szeretőjét, ráborula.
 De apja eltaszította
 S a lány szíve megszakada.

* *

Eltemették nagy fényesen
 A király leányát,
 Szeretőjét a tengerbe
 Ismét vissza dobták.
 Leány lelke, legény lelke,
 Mindég találkoznak
 Egy virágos réten.
 Ölelkeznek, csókolóznak,
 Mindétig csak vígan vannak.
 Ha eljő az éjfél:
 El-elmenegetnek a király ágyához.
 Megkinozzák, mért nem adta
 Volt őket egymáshoz,
 A mikor még éltek.

(Udvarhelyszék : Martonos.)

37.

GÖRÖG ILONA.

»Bizony csak meghalok,
 Anyám, édes anyám!
 Görög Ilonáér'.
 Bizony csak meghalok
 Karcsu derekáér';
 Karcsu derekáér',
 Piros orczájáér';
 Piros orczájáér',
 Dombos ajakáér';
 Dombos ajakáér',
 Gömbölyü faráér'
 A lenvirág szemü
 Görög Ilonáér'.«

»Ne halj fiam, ne halj,
 Zetelaki László!
 Csináltatok néked
 Olyan csudamalmot,
 Kinek első köve
 Béla gyöngyöt járjon,
 A második köve
 Sustákat hullasson,
 A harmadik pedig
 Szép suhogó selymet.
 Oda is eljönnek
 Szüzek, szép leányok,
 Csudamalom látni.
 A tied is eljö

Csudamalom látni
— Szép Görög Ilona.«

»Ereszszen el anyám,
Édes lelkem anyám!
Csodamalom látni.«
»Ne menj fiam, ne menj,
Szép Görög Ilona!
Megvetik a hálót,
Mégfogják a halat.«

»Bizony csak meghalok
Anyám, édes anyám!
Görög Ilonáér'.
Bizony csak meghalok
Karcsu derekáér';
Karcsu derekáér',
Piros orczájáér';
Piros orczájáér',
Dombos ajakáér';
Dombos ajakáér',
Gömbölyű faráér',
A lenvirág-szemű
Görög Ilonáér'.«

»Ne halj fiam, ne halj,
Zetelaki László!
Csináltatok neked
Olyan csudatornyot,
Kinek szélessége
Dunapartig érjen,
Kinek magassága
Az egekig érjen.
Oda is eljönnek

Szüzek, szép leányok
Csudatorony látni,
A tied is eljö
Csudatorony látni,
Szép Görög Ilona.«

»Ereszszen el anyám,
Lelkem édes anyám!
Csudatorony látni.«
»Ne menj fiam, ne menj,
Szép Görög Ilona!
Megvetik a hálót,
Mégfogják a márnát.«

»Bizony csak meghalok
Anyám, édes anyám!
Görög Ilonáér'.
Bizony csak meghalok
Karsu derekáér';
Karsu derekáér',
Dombos ajakáér';
Dombos ajakáér',
Piros orczájaér';
Piros orczájaér',
Gömbölyü faráér'
A lenvirág szemü
Görög Ilonának.«

»Halj meg fiam, halj meg,
Zetelaki László!
Oda is eljönek
Hircs szép leányok
Csudahalott látni.
A tied is eljö

Csudahalott látni,
Szép Görög Ilona.«

»Édes lelkem anyám,
Ereszszen el engem
Csudahalott látni,
Csudahalott látni,
Ki érettem meghót.«
»Ne menj fiam, ne menj,
Csudahalott látni;
Megvetik a hálót,
Mégfogják a márnát,
Anyjától elviszik
Szép Görög Ilonát.«

* *

Nem hallgat anyjára,
Bémegyén a házba,
Ottan felöltözik
Kék selyem ruhába.
A lábába húza
Piros, patkós csidmát,
A fejére köte
Piros selyem ruhát,
Elejibe köte
Fejér előkötöt.

»Kelj fel fiam, kelj fel,
Zetelaki László!
Kiér' te meghótál,
Az uton jödögél.
Kelj fel fiam, kelj fel,
Zetelaki László!
Kiér' te meghalál,
Belépék a házba!«

* *

Láttam én halottat,
 De ilyent soha sem,
 Kinek az ő lába
 Felszökőleg álljon,
 Kinek az ő karja
 Ölelőleg álljon ;
 Kinek az ő szája
 Csókolólag álljon,
 Ki föl is ébredjen,
 Csak én megcsókoljam !

(Udvarhelyszék : Rugonfalva.)

38.

KÁDÁR KATA.

Gyula Márton Kádár Katát,
 Jobbágyának szép leányát
 Úgy szereti, úgy szereti,
 Egész szívét adja neki.
 »Édes anyám, édes anyám,
 Gyulainé, édes anyám !
 Arra egyre kérem :
 Engedje meg nekem,
 Hogy vegyem el Kádár Katát,
 Jobbágyunknak szép leányát.«
 »Nem engedem édes fiam,
 Gyula Márton !
 Hanem vedd el nagy uraknak
 Szép leányát.«
 »Nem kell nekem nagy uraknak
 Szép leánya,

Egyedül csak Kádár Kata,
 Jobbágyunknak szép leánya.«
 »Ha nem kell, hát kitagadlak,
 Gyula Márton!
 Kitagadlak, nem vagy fiam,
 Sem egyszer, sem másszor!«

»Inasom, inasom,
 Legjobbik inasom!
 Huzd elé hintómat,
 Fogd be lovaimat,
 Megyek a világba!«
 Lovakat befogák, el is indultanak.
 Egy keszkenőt ada
 Neki Kádár Kata.
 »Mikor a szénycébe' veresre változik,
 Tudd meg, életem is akkor megváltozik.«

Megyen Gyula Márton,
 Megyen messze földre.
 Mikor beérnének
 Sűrű rengetegbe,
 Nézi a keszkenőt.
 »Inasom, inasom,
 Legjobbik inasom!
 Fordítsd a hintómat,
 Hajtsd lovaimat!
 A keszkenő szénye*)
 Vörösre változott,
 Kata élete is
 Tudom, megváltozott.«
 Falu végén volt a rüdeg disznó-pásztor.
 »Hallod-e jó pásztor,
 Mi ujság nálatok?«

*) szény = szin.

»Mi nekünk jó vagyon,
 De neked rossz vagyon,
 Mert Kádár Katának
 Immár rége vagyon.
 A te édes anyád
 Ötet elvitette,
 Feneketlen tóba
 Belé is vetette.
 Háromszor jöve fel
 A víznek szényire,
 Három hóhér legény
 Esmét bele vette.«
 »Inasom, inasom,
 Legjobbik inasom!
 Fordítsd a hintómat,
 Hajtsad lovaimat,
 Hogy érjünk el hamar
 Feneketlen tóhoz.«

Mikor megérkeztek feneketlen tóhoz,
 Sirva lekiálta szegény Gyula Márton:

»Itt vagy-e, itt vagy-e,
 Kénesöm Kádár Kata?«
 »Itt vagyok, itt vagyok,
 Kénesöm Gyula Márton!«
 Hallja Gyula Márton,
 Leszökik a tóba,
 Feneketlen tóba.

Feneketlen tóba' összeölelkeznek,
 Összeölelkeznek,
 Aj! ott sem lehetnek,
 Onnét is kiveszik.

Egyiket temetik oltár elejébe,
 Másikat temetik oltár háta mögé.

A kettőből kinőtt két kápolna-virág,
Az oltár tetején összeölelkeztek.

Az anyjok oda ment,

Le is szakasztotta,

A kápolna-virág hozza így szólala :

Átkozott légy, átkozott légy,

Gyulainé, édes anyám !

Éltembe' rossz vótál,

Most is meggyilkoltál.

(Udvarhelyszék : Nagy-Galambfalva.)

39.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

»Gyulainé, édes anyám,

Engedje meg azt az egyet,

Hogy kérjem meg Kádár Katát,

Jobbágyunknak szép leányát.«

»Mintsebb azt én megengedném,

Készebb Katát elvesztetném,

Feneketlen tóba vetném.«

»Gyulainé, édes anyám,

Szive ne legyen köbálvány.

Engedje meg azt az egyet,

Hogy kérjem meg Kádár Katát,

Kádár Katát majoránnát,

Jobbágyunknak szép leányát.«

»Mintsebb azt én megengedném,

Készebb Katát elvesztetném,

Feneketlen tóba vetném.«

»Szolgám, szolgám, édes szolgám,

Nyergeld meg a pej paripám,

Hogy menjek el bujdosásra.«
 Kádár Kata észrevevé,
 Kapuját nyitani kezdé.
 »Ne nyitsd, ne nyitsd, a kapudot,
 Mert nem megyek guzsajosba,
 Hanem megyek bujdosásra.«
 Mene, mene egy erdőbe,
 Talála egy kis pakulárt.
 »Hallod-e te, kis pakulár!
 Mi hír vagyon a városba' ?«
 »Kádár Katát elvesztették,
 Feneketlen tóba vették.«
 »Hallod-e te kis pakulár,
 Vigy el engem arr' a helyre
 Feneketlen tó szélire,
 Neked adom pej paripám
 Minden nyereg-szerszámostól.«
 El is vivé arr' a helyre
 Feneketlen tó szélire.
 »Élsz-e rózsám vagy meghótál ?
 Vagy felőlem gondolkoztál ?
 »Se nem élek, se nem halok,
 Csak felőled gondolkozom.«
 »Hallod-e te kis pakulár!
 Vedd kezedre pej paripám,
 Minden nyereg-szerszámostól.«
 Azzal ő is belészökék,
 Ott is összeölelkezék.
 Gyulainé azt megtudta,
 Mind a kettőt kifogatta.
 Az egyiknek csináltatott
 Veres márvány kökoporsót,
 A másiknak csináltatott
 Fejér márvány kökoporsót.

Az egyiket temettette
 Az oltárnak elejibe,
 A másikat temettette,
 Az oltárnak háta meg.
 Az egyiken nevelkedett
 Fejér márvány csemetécske,
 A másikon nevelkedett
 Veres márvány csemetécske.
 Mindakettő addig növe,
 Mig az oltárt megkerülte.
 Gyulainé azt meglátá,
 Mind a kettőt leszakasztá;
 Mind a kettőt haza vivé,
 Ablakjába elülteté;
 Mind a kettő kivirágzék,
 Mind a kettő megszólalék:
 »Verje meg az eget ura,
 Ki a szeretetet rontja;
 Anyám, anyám, én hóhérom!
 Éltembe' sem hagytál nyugton,
 Holtom után sem nyughatom.

(Karatna. Hszm.)

40.

KÖMIVES KELEMEN.

Elindult, elindult
 Tizenegy kömives,
 A tizenkettedik:
 Kelemen kömives,
 Hogy felépitenék
 Magas Déva várát.

A mit nappal raktak,
 Éjjel leduvada;
 A mit éjjel raktak,
 Leduvadt nappalra.
 »Halljátok, halljátok,
 Tizenegy kőmives!
 — Én mondom ti nektek,
 Kelemen kőmives —
 Kinek felesége
 Hamarább jö ide,
 Öljük meg s a vérit
 Keverjük a mészbe.
 Úgy ha megállítjuk
 Magas Déva várát:
 Gyöngé asszonyvérrel.«

Akkor éjjel láta
 Kelemenné álmat:
 Hogy vérkút fakada
 Az ő udvarába'.
 »Kocsisom, kocsisom,
 Kedvesebb kocsisom!
 Huzd elé a hintót,
 Fogd bé a lovakat!
 A hintó az enyém,
 A ló az uradé,
 Tiéd csak az ostor,
 Egyiket se kiméld!
 Gazdád halálára
 Ugyan hajts, ugyan hajts,
 Déva vára felé!«
 A mikor meglátta
 Kelemen kőmives,
 Imádkozni kezdett:

»Istenem, Istenem,
 Adj egy ragya-hullást,
 Hogy a feleségem
 Veszessze el utját!«
 Isten nem hallgatá,
 Ujra imádkozék:
 »Én édes Istenem,
 Sántítsd meg a lovat,
 A szekeret törd le,
 Hogy soha se jöjön
 Dévavár elébe!«
 Nem hallja az Isten
 Kelemen kérésit,
 Közelébb segít
 Kedves feleségit.
 »Jó napot, jó napot,
 Tizenkét kőmives!«
 — Egyik sem fogadja. —
 »Ugyan mi dolog e'
 Tizenkét kőmives?
 Másszor ha köszöntem,
 Kétszer fogadtátok,
 Most kétszer köszöntem,
 S meg sem is halljátok!...«
 »Fogadnók, fogadnók,
 Édes feleségem,
 De a halálodra
 Egy nagy törvényt tettünk.«
 Kicsi gyermeke volt:
 Megijedt az asszony,
 Kelemenné asszony.
 »Istenem, Istenem,
 Kicsi gyermekemet,
 Add ide bölcsőstől,

Add ide előmbe!«
 Isten meghallgatta,
 Eleibe adta.
 Ada meleg esőt,
 Hogy megfereszhessc,
 Ada meleg szelet,
 Hogy elrengethesse.

* *

Mikor elbúcsuzék
 Kedves jó urától,
 Szoptatós fiától,
 Megfogá szép gyengén
 Tizenegy kömives,
 A tizenkettedik :
 Kelemen kömives —
 Gyenge piros vérit
 Vékába ereszték,
 A kulimász közé
 Belé is keverték.
 S a mit nappal raktak,
 Éjjel megmarada,
 A mit éjjel raktak,
 Megmaradt nappalra.
 Felrakták, felrakták,
 Magas Déva várát,
 Aj, belé is rakták
 Kelemen jó kedvit,
 Földi boldogságát.
 Házból sem menyen ki,
 Még sincs nyugovása,
 Éjjel is felveri
 Gyermeké sirása.

(Erdővidék : Kis-Baczon.)

41.

NÓTA DAKÓ SÁNDORRÓL.

»Megyek apám, megyek,
Bé Madéfalvára,
Fényes uraságok
Nagy gyűlést hirdettek —
Madéfalvi rétre,
Sok vitéz legények
Gyülekeznek oda,
Én is elmegyek hát.«
»Édes jámbor fiam,
Ne menj el te oda!
Német uraságok
Hirdették a gyűlést,
Jaj lészen ott nekünk.
Német uraságok
Mindég rosszak voltak,
Szegény székely népre
Mindég terüt hoztak.
Sok anyának szívét
Bánatba keríték,
Kinnal nevelt fiát
Katonának vitték,
Ne menj fiam oda!«
»Édes lelkem apám,
El kell nekem mennem,
Nem szabad én nekem
Hamar megijednem.
Fényes német tiszték
Ha eljesztenének,

Szép szöke leányok
 Reám se néznének,
 El kell nekem mennem !

* *

Elment Dakó Sándor,
 El Madéfalvára.
 Fényes német tiszttek
 Nagy gyűlést hirdettek,
 Madéfalvi réten
 Összegyülekeztek.
 Akkor méne oda
 Dali Dakó Sándor
 Szürke páripával,
 Piros tarsolyával.
 Dali szép legények
 Kiállottak sorba,
 Egytől-egyig mindeniknek
 Vére hullott porba.
 Dali Dakó Sándor,
 Mért is jövel ide ! ?
 Anyád fájdalmára,
 Magadnak vesztire !
 Jobb lett volna neked
 Apádra hallgatni,
 Otthon megmaradni ;
 Most a sasok jönnek
 Rajtad mullatozni,
 Husodból lakozni !

42.

HÁROM ÁRVA.

Diófának három ága,
Az alatt ül három árva.
Hova mentek három árva ?
»Hosszu utra, bujdosásra.«
Jertek hozzám három árva !
Adok hárman három vesszőt,
Verjétek meg a temetőt.
»Kelj fel, kelj fel, édes anyánk !
Mer' elszakadt a gyászruvánk.«
»Kelnék, kelnék, de nem tudok,
Mer' a föld moha befogott.
Vagyon nektek mostohátok,
A ki fehért adjon rátok.«
»Vagyon nekünk egy mostohánk,
A ki fehért adjon reánk.
Mikor fehért ad hátunkra,
Vérrel virágzik az alja.«
Tovább indult három árva,
Hosszu utra, bujdosásra.
Azt mondá a nagyobb árva :
»Menjünk, menjünk, bujdosásra,
Hosszu utra, Molduvába.«
Azt mondá a kisebb árva :
»Ne menjünk el Molduvába,
Hosszu utra bujdosásra,
Inkább öljetek meg engem !
Vegyétek ki szívem, májam,
Takarjátok gyenge gyolcsba,

Tegyétek bé zöld ládába.
 Vigyétek bé Barassóba
 Tegyétek ki vaskapura :
 Vegyen példát minden árva,
 Kinck nincsen édes anyja.

(Kis-Baczon.)

43.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Elindula három árva,
 Hosszú utra, bujdosásra.
 Mostohájok fenyegette,
 Hasáb-fával kenegette.

Temetőbe kimenének,
 Anyjuk sirján leülének.
 »Kelj fel, kelj fel édes anyánk,
 Elszakadt már ingünk, gagyánk.«

»Menjetek el három árva,
 Mostohátok hajlékába ;
 Mondjátok meg, azt izentem :
 Hitványságát nem felejem.

Ha megtudom, rosszúl vagytok,
 Siromban is megfordulok.
 Haza megyek, megszoptatlak,
 Éjjel is meglátogatlak.«

44.

KIS ILONA.

Szentmártoni bíró
Hajdu Sárít szánta
Kisebbik fiának.
De hiába szánta,
Nem kell neki, nem kell,
Hajdu Péter uram
Festett képü lánya.

Erölteti apja,
Erölteti anyja :
Édes fiam vedd el,
Ebb' az egyben kedvünk
Betöltheted egyszer.«
Mind nem használ semmit.
»Nem szeretem apám
Hajdu Péter lányát,
Csak a disznó-pásztor
Szőke kis leányát,
Szőke Ilonáját.«
»Ha e leány nem kell,
Szemem elől menj el!
Akaszd a nyakadba
Csikos tarisznyádat
S vedd magad elébe
Széles ez világot,
Ördögadta fatytya!«

Vette tarisznyáját
S búcsuzatlan elment.

Disznó-pásztor lányát,
 Szőke Ilonáját
 Kapuban találta.
 »Hová édes rózsám?«
 Kis Ilona kérdi.
 »Még magam sem tudom,
 Merre leszen utam?
 Aj de jó az Isten!
 Megsegít még engem,
 S a mint a madárra
 Gondot visel rám is.«
 »Látlak-e valaha
 Szivemnek szerelme,
 Leszen-e valaha,
 Fordul-e valaha
 Neked utad erre?«
 »Azt sugja valami,
 Hogy soha se leszen,
 Mert engem nem soká
 A halál elviszen.«
 Keserves könnyek közt
 Ők elbucsuzódtak,
 Összeölelkeztek,
 Összecsókolóztak.
 Ki se' ment a legény
 Falu határából,
 Ottan belé esett
 Árok mélységibe.
 Siratja Ilona
 Meghalt szeretőjét,
 Átkozza, átkozza,
 A ki ezt okozta.
 »Verje meg az Isten
 A szeretőm házát,

Aj nem is a házát,
 A benne lakóját,
 Azt se' mindeniket,
 Csak az édes apját,
 Mér' huzta el tőlem,
 Miér' vesztette el
 A kisebbik fiát?
 Ha neki fia volt:
 Nekem szeretőm volt,
 Ha neki kedves volt:
 Nekem kedvesebb volt!«

(Udvarhelyszék : Oláhfalu.)

45.

KISPÁL IMRE.

»Hallod-e te Kispál Imre!
 Hol jártál a tegnap este?«
 »Nem jártam én egyfelé sem,
 Lefeküdtem az ereszben.«
 »Hallod-e te Kispál Imre!
 Nem jártál-e föl Kadácsba?
 A kadácsi bíró fiát
 Bunkós bottal leütötték,
 Mikor mene haza felé
 Kedvesétől, mátkájától,
 A kit előbb te szeretted,
 A kiért te fenekedtél
 A bírónak kis fiára —
 Te tetted-e Kispál Imre?
 »Nem én tettem, nem tehettem,
 Réz sarkantyum elvesztettem

Fehér Nyikó gátja fölött,
 Azt kerestem az éjtszaka
 Ott a gát sörtéi között.«
 »Édes anyád azt vallotta,
 Két fülével jól hallotta,
 A mikor te haza jöttél;
 Bunkós botod véres vala,
 Piros arczod fejr vala!«
 »Bunkós botom nem véres volt,
 Agyagos földbe szurtam volt,
 Arczom fehér csak azért lett,
 Hogy egy farkas megijesztett!«
 »Kispál Imre te ölted meg!
 Egyszeribe bezáratlak,
 Vagy esküdj' meg épen hétszer!«
 »Megesküszöm hetvenhétszer!
 Úgy áldjon meg a jó Isten,
 A milyen igazán éltem!«
 S úgy áldotta meg az Isten.
 Fehér lova fortélyt kapott,
 Véle az árokba ugrott,
 S izzé-porrá törött teste. . . .
 Így áldotta meg az Isten.

(Medüsér.)

46.

SÁRI ASSZONY.

»Jámbor gazdám, kész az asztal,
 Vacsorádat föltálaltam.
 Puha ágyam fölvetettem,
 Vacsoráljunk s feküdjünk le.«

Sári asszony mondogatja,
 Jámbor gazda meghallgatja.
 Leülnek a vacsorához,
 Piros borát töltögeti,
 Jámbor urát ölelgeti.
 S mig az urát ölelgeti,
 Az altatót beléveti
 Jámbor gazda poharába.
 Lefekszik a jámbor gazda,
 Sári asszony mellé fekszik.
 Hogy az ura elaluszik,
 Kinyitja az eresztő ajtót:
 »Jere be te szőke legény!«
 Bemegyén a szereteje,
 A sok kincset felpakolják,
 Jámbor gazdát vérbe hagyják.
 Mennek, mennek, mendegélnek.
 »Hallod-e te Sári asszony!
 Valami zúg a fülembé';
 Vagy a gazda lelke kísér,
 Vagy a törvény-urak jönnek.«
 »Nem jöhet a gazda lelke,
 Rég pokolba vagyón a' már;
 Törvény-urak sem jöhetnek,
 Nem tudják, hogy mi öltük meg.«
 Leülnek egy bükkfa alá
 Ujra mondja szőke legény:
 »Zúg valami a fülembé',
 Sári asszony, fáj a lelkem!
 Nem bírom a vétek terhét
 Mért is vettél erre engem?«
 Törvény urak megérkeznek
 Szőke legény mindent elmond.

(Udvarhelyszék.)

47.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

»Szép jó estét Sári asszony!«
 »Adjon Isten, jámbor gazdám!«
 »Haza jövék, Sári asszony!«
 »Hozott Isten, jámbor gazdám!«
 »Meg'jedél-e Sári asszony?«
 »Nem 'jedtem meg, jámbor gazdám.«
 »Kinck süted a sok pánkót?«
 »Neked sütem vacsorára,
 Piros bort is hoztam mellé;
 Egyél, igyál jámbor gazdám,
 Pánkó való a bor mellé.«
 Sári asszony mondogassa,
 Jámbor urát csókolgassa.
 »Alhatnál-e jámbor gazdám?«
 »Nem alhatnám Sári asszony.«
 »Ha alhatnál, lefektetlek,
 Puha ágyba bétemetlek.
 Jó csérgével bétakarlak,
 Kebelemen elaltatlak,
 El sem hagylak jó hajnalig.«
 Sári asszony mondogassa,
 Jámbor gazdát csókolgassa.
 Mig a gazdát csókolgassa,
 Altatót vet poharába,
 Jámbor gazda poharába.
 Jámbor gazda lefeküvék,
 Sári asszony mellé fekvék;

Nagy csörgével betakará,
A kebelin elaltatá.

* *

Hallod-e te, Sári asszony,
Dörömbölnek az ereszbe!
»Nyitson ajtót Sári asszony,
Kendhez jöttem, ereszszen be.«
Szőke legényt beereszté,
Jámbor gazda' vérét veszté.
Jámbor gazdát vérbe hagyják,
A sok kincset felpakolják.
Mennek, mennek, mendegélnek,
Sűrű rengetegbe érnek.
Rengetegben szálas bükkfa,
Hideg forrás van alatta.
»Álljunk meg itt Sári asszony,
Forrás vizre szomjuhozom.«
»Jól esik-e szőke legény?«
»Jaj, meghalok Sári asszony!
Forrás vize vértől buzog,
Azt bugyogja: gyilkos vagyok!«
»Menjünk innét, szőke legény!«
»Nem megyek én Sári asszony,
Valami zúg a fülembe',
Nem birom a vétek terhét!«
»Hajtsd le fejed az ölembe,
Szőke legény aludjál el!«
»Nem alszom én Sári asszony,
Nagy vétkemtől nem alhatom.«
»Menjünk, menjünk, szőke legény.«
»Nem megyek én ez életben!«
»Szőke legény hol az eszed?
Talán a bor kajdított meg!?«

»Te vetted el, Sári asszony,
 Mézes szavad kajditott meg.
 Sári asszony nézz a fára,
 Készülj velem az halálra!«

(Udvarhelyszék.)

48.

A RAB LEGÉNY.

Elment az én rózsám idegen országba,
 Azt üzente vissza, hogy menjek utána.
 De menjen a tatár idegen országba,
 Inkább meggyászolom selyem gyászruhába'.
 Délig feketébe, délután fejrbe,
 Este felé pedig lilaszin selyembe'.
 Vagy apácza leszek, szomorú apácza,
 De még sem megyek el idegen országba!

* *

»Szállj le páva, szállj le, vármegye házára,
 Hogy irjak czédolát mindakét szárnyadra.
 Vidd a galambomnak vigasztalására,
 Mondd: hogy visszatérek innét nem sokára.
 Ha kérdi: hol vagyok? mondjad: hogy rab vagyok,
 Barassó piaczn térdig vasba' vagyok.
 Térdig vasba vagyok, könyökemig lánczba....
 Tőlem rosszul telik idegen országba'.

(Udvarhelyszék: N.-Galambfalva.)

49.

A HEGYI TOLVAJ.

»Eleget könyörgék
 Apámnak, anyámnak :
 Ne adjon engemet
 Nagy hideg havasra,
 Egy tüzes tolvajnak.
 Az a híres tolvaj
 Most is oda vagyon
 Keresztút-állani,
 Egy pénzért, kettőért
 Lelket veszeszteni.«
 Azonnal az ura
 Az ajtóhoz ére.
 »Nyits ajtót, nyits ajtót,
 Asszony feleségem !«
 »Várjon csak, várjon csak,
 Édes jámbor uram !
 Hogy huzzam lábamba
 Piros száru csidmám,
 Hogy kössem fejemre
 Fehér fátyolomat «
 Nem győzheté várni,
 Berugá az ajtót.
 »Mért sirtál, mért sirtál,
 Asszony feleségem ?«
 »Nem sirtam, nem sirtam,
 Édes jámbor uram !
 Cserefát égettem,
 Cserefának füstje

Huzta ki a könnyem.«
 »Készülj a halálra!
 Mindent jól hallottam.
 Három halál közül
 Melyiket választod:
 Azt, hogy megöljelek,
 Vagy hogy meglőjjelek,
 Hét asztal-vendégnek
 Vigon gyertyát tartasz?
 »Három halál közül
 Én aztot választom:
 Hét asztal-vendégnek
 Vigon gyertyát tartok.«
 Az a tüzes tolvaj
 A szép fehér vásznat
 Zsirral végig önti,
 Lábánál elkezdí,
 Fejéig tekeri,
 Fejénél elkezdí
 Lábaig tekeri,
 Hét asztal-vendégnek
 Vigon gyertyát tartott.

(Erdővidék.)

50.

SZOLGA MÁRIS.

»Ne ügyelj te arra,
 Édes rózsám Sándor!
 Gazdag-e a leány,
 Ki téged csalogat?
 Hanem térj csak vissza.
 Régi szeretődhöz,

A ki, ha szegény is
Soha meg nem tagad, —
Maradj meg te nékem!«
Sirva mondja Máris
Győrbíró Sándornak,
A ki hozza jára
Három esztendeig,
Most pedig elhagyta.
Aj, nem ügyel reá
Győrbíró Sándor, mert
Most is oda ballag
El Bibarczfalvára,
A gazdag leányhoz.
»Jere bé, jere bé,
Édes rózsám, Sándor!
Betegedő félben
Vagyok én immáron. . .
Hogyha fiam leszen,
Olyan legyen, mint te;
Ha leányom leszen,
Hétszerte szebb nálad.
Akármilyen kinba'
Legyen nekem részem,
Csak te légy mellettem,
Mosolyogva nézem.«
»Beszólok, beszólok,
Csak elébb felnézek
A cigány kovácshoz:
Ujdon't új ásóim
Már megélezte-e?»

El is mene onnét,
De nem a kovácshoz,
Be Bibarczfalvára.

Gazdag Gáspár Károly
 Czifra szép leánya
 Győrbíró Sándort már
 A kapuba várja.

* * *

Kelj fel Szolga Máris,
 Nézz ki ablakon!
 Lakadalmas népek
 Jőnek le az uton.
 »Nem kelek, nem kelek,
 Kis fiam szoptatom,
 Ha eljő az apja,
 Nehogy sikoltozzon.«
 Kelj fel Szolga Máris,
 Öltözz feketébe,
 Most jő a nagy uton
 Szeretőd násznépe.
 »Nem kelek, nem kelek,
 Mért hazudtok nekem?
 Nem hagy ő szégyenbe
 Engem s a gyermekem!

* * *

Pistaly-ropogásra
 Felkel Szolga Máris,
 Megyen az ablakhoz
 S majd kétségbe esik.
 Mer' édes Istenem!
 Hat lovas szekéren
 Hozza feleségét
 Csalfa szeretője.

* *

»Megcsaltál, megcsaltál,
 Lássá meg az Isten! . . .

Egy gonosz cifraért
 Gyalázatba' hagyta,
 Árva gyermekednek
 Még nevet sem adott.
 Verjen meg az Isten,
 Veretlen se hagyjon,
 Te búbanatodnak
 Vége ne szakadjon!
 Verjen meg az Isten
 Kurva feleséggel,
 Tizenkét gyermekkel,
 Pénzen vett kenyérrel!...«

(Erdővidék : Vargyas.)

51.

DÉNE JÓZSI.

Végig menék Angyaloson,
 Betekinték egy ablakon:
 Szócs Máris tilt ablakába,
 Teli torokkal kiálta:
 »Józsi, Józsi, Déne Józsi!
 Ne menj a rétre takarni.
 Ha méssz a rétre takarni,
 Ne menj a vízre feredni.«

* *

Kilencz rendet feltakarék,
 Tizedikhez hozzá fogék.
 Nagy bú ütközék szivembe,
 Halál jó ma életemre.
 »Jere pajtás, feredjünk meg,

A lovat is usztassuk meg.«
 Lehuzatá a csizmáját,
 Abaposztó harisnyáját,
 Beléugrék a nagy vízbe,
 Annak is a mélységibe,
 Épen hat öl a mélységre.
 »Angyalosi jó barátok,
 A víz fenekén hagyátok,
 Nincs a víznek rókinczája,
 Itt van életem halála.«

* *

Jaj de szépen harangoznak,
 Angyalosi torony alatt!
 Azért huzzák olyan szépen,
 Sok szép leány keseregjen.

(Háromszék : Angyalos.)

52.

SELYÖM SÁRI.

Selyöm Sári azt álmodta;
 Hogy a kedvese megcsalta.
 Selyöm Sári jól álmodta,
 Mert öt biz a rég megcsalta.

Visszamondja erdő, berek,
 Selyöm Sári ugy kesereg.
 A mikor csak eszibe jut,
 Könyeitől ázik az ut.

Kimegyen a zöld erdőbe,
 Zöld erdőből buza földre,

El akarja felejteni,
Búbánatát elrejteni.

Búza földön kútat ére,
Betekint a fenekére.
Fenekibe magát látja,
Hajh, de nem ismer magára.

»Fejér Imre, értted lészen
Én halálom, kora veszttem!
»Én Istenem verd meg értte,
A ki egygyel be nem érte.«

53.

VÁRADI JÓZSEF.

Tüzet fúj a pej paripa,
Úgy vágtat egy tiszt úr rajta.
»Hová megyen hadnagy uram?
>Lovagolok, édes fiam!<
»Ez sem igaz, hadnagy uram.
A ki megyen lovagolni,
Egy-két legényt viszen az csak.
Itt pedig van tizenkettő,
Ki kijedet kísérgeti.«
»Egy pajtásom bujdokol itt,
Azt indultam megkeresni.
Nagyot vétett urak ellen,
De én hozom a kegyelmet.
Nem tudod-e, merre leve?
Váradi az igaz neve.«
>Hogy ne tudnám, hogy ne tudnám!

Ott a falu felső végén
 Lakik az ő violája,
 Leghamarább ott találja.<
 Pásztor-legény uton marad,
 Hadnagy uram tovább halad.
 A kicsi ház ott fejrlik,
 Abba lakik Rofajiné,
 A Váradi szeretője,
 Most is ott vagyon mellette.
 >Szép jó estét, Rofajiné!<
 >>Adjon Isten, vitéz uram!<<
 >Udvarodon van-e vállu?
 Ihatnék a kis pej lovam.<
 >>Ha ihatnék, megítatom,
 Ha ehetnék, abrakolom.<<
 Megy a hadnagy a szobába,
 Váradit ott megtalálja.
 >Add meg magad, te gazember!<
 A katonák megrohanják,
 Kezét-lábát megvasazzák.

* *

Hát ez a fa miféle fa?
 Hogy egy betű sincsen rajta.
 Ez a fa biz' afféle fa:
 Váradit akasztják rajta.

* *

Ifjak, lányok, ügyeljeteK,
 A németnek ne higyetek!
 Mer' a német csuffá teszen,
 Akasztófa alá viszen.

(Udvarhelyszék : Székely-Keresztúr.)

54.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Háromszék be van kerítve,
 Váradit keritik benne.
 Ha Váradit megfoghatnák,
 Hóhérok kezibe aduák.
 Háromszéken kiadaték,
 Felvidéken befogaték;
 Három zsandár az ajtóba'
 Leste, hogy karéjba fogja.
 »Ne fogj engemet karéjba,
 Elsétálok urfimódra.«
 Váradinak szép körhaja,
 Gesztenyeszin kondorhaja,
 Fel van a vállára csapva.
 Azért van az oda csapva,
 Hogy a kötél ne surolja.
 Váradinak szép körhaja,
 Meszes gödör a sirhalma,
 Jere Váradi, búj rea.

* *

»Ti legények, ügyeljetek,
 A németnek ne higyetek,
 Én ha hittem, veszem hasznát,
 Viselem a gyalázatját.«

(Háromszék : Karatna.)

55.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Aj de szennyes az úr inge s gagyája,
 Megszennyesült a szentgyörgyi storkházba',
 Édes rózsám, mossál engem fejrbe,
 Holnap visznek az ágyitor elébe.

Ha felvisznek a törvényszék házába,
 Leborulok törvényszék asztalára.
 Rablánczomot keservesen zergetem,
 Jaj, Istenem, most végzik az életem.

Ha kijövök a törvényszék házából,
 Elbúcsúzom kerek magyar hazámtól.
 Trombitások három troppot fújjanak,
 Jaj Istenem, már holnap felakasztanak !

* * *

»Rofajiné én szeretöm,
 Áldjon meg az én teremtöm.
 Megnyughatol csókjaimtól,
 Ölelgető karjaimtól.«

* *

Hát ez a fa miféle fa,
 Hogy egy betű sincsen rajta ?
 Ez a fa biz' afféle fa :
 Váradit akasztják rajta.
 Váradinak szép kör haja,
 Meszes gödör a sirhalma.

Mindez világ megengedett,
S a kapitány nem engedett.
Neki is vagyon gyermeke,
Juttassa Isten ezekre.

56.

PÁL BORISKA.

Kimenék én az utczára,
Arr'a szerencsétlen sánczra.
Hol két zsandár megtalála :
»Jöjjön Boris kontumáczra.«
»Nem megyek én kontumáczra,
Vizsitáljon meg nagysága.«
Nagysága nem vizsitálja,
Vád alá írást csinálja.
»Arra kérem az urakat,
Ne irjanak hazugságot,
Nézzék az éfijuságot.
Mind sétálnak ők kegyesen,
Szereteikkel ékesen.
Én is igen keservesen,
Fejem lehajtom könnyesen.
Zúg az erdő, törik a fa,
Pál Boriskát verik vasra,
Úgy kísérik Somolyóra ;
Somolyóra, törvényházba.
— Valld bé a mit cselekedtél! —
»Vallom, a mit cselekedtem :
Gyermeckemet elvesztettem!«

— Tegyétek be a tömlőczbe,
 Annak is a mélységibe,
 Ott haljon meg keservibe.

* *

Pál Samelné édes anyám,
 Mért nem jössz el egyszer hozzám ?
 Néznéd meg a rab leányod,
 Néznéd meg a rab leányod.
 A raboknak úgy van dolga
 Mint a kutyának a kutba',
 Ha kinéz is az utcára,
 Ott is a szél taszigálja.

(Háromszék.)

57.

VIRÁG JÁNOS.

Hej, Kolozsvár híres város,
 Van kapuja kilencz záros.
 Abba' lakik egy mécsáros,
 Kinek neve Virág János.
 Fényes kordovány csidmája,
 Sárig sarkantyús a lába.
 Kapum előtt összeveri,
 Vig szívemet kesergeti.
 »Kapum előtt ne veregesd,
 Vig szívemet ne kesergesd.«
 »Az Isten azt úgy végezte,
 Hogy örökre váljak este.«
 Virág János megyen haza,
 Sok rossz ember megrohanja.

Kést vernek a szive alá,
 Bedobják egy bokor alá.
 Madár énekel felette,
 Fűzfa-lapi beszél vele. . . .
 Nem siratják, nincs senkije,
 Csak egy árva szereteje.

(Udvarhelyszék.)

58.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Hires város Kolozsváros,
 Abba' lakik egy mészáros,
 Kinek neve Vidám János.
 Sárig sarkantyús csizmáját
 Összeveri, megpengeti,
 Vig szivemet kesergeti.
 »Kapum előtt ne veregesd,
 Vig szivemet ne kesergesd.«
 »Kapud előtt veregetem,
 Vig szivedet kesergetem.«

* *

Elindulék haza felé,
 Gyilkosaim álltak elé.
 Mig magamat észrevettem
 A kezökben oda lettem.
 Vérem ontották a porba
 Testem vették a bokorba
 Egész nyoleczad napok alatt
 Testem nyugodt bokor alatt
 Hajlik felettem az ág is
 Sirat engem a madár is.

(Csíkszék.)

59.

SOLYOM ESZTI.

Ne menj Eszti Fehérvárra,
 Fehérvári füstös várba,
 Katonáknak van ott helye,
 Leányoknak kora-veszte.
 Fehérvári füstös várba'
 Sok szép leány ment már kárba.
 Piros orozád, szöke hajad,
 Szemet szúr a tiszturaknak.
 »Nem maradok megyék, megyék,
 Az én dolgom, ha elveszek.
 Hozzám nyuljon csak a polák,
 Elfelejtí Galicziát!«
 Elment Eszti Fehérvárra,
 Fehérvári füstös várba ;
 Strázsamester kerülgeti,
 Lopva meg is ölelgeti.
 »Strázsamester uram, kérem,
 Hagyjon békét immár nekem,
 Szolgálatra jöttem ide,
 Nem a katonák kedvire.«

* *

Fehérvári füstös várba'
 Sétál Eszti egy magába'.
 Strázsamester kerülgeti,
 Csókolgassa, ölelgeti.

* *

A vár alatt kis koresoma,
 Solyom Eszti lakik abba'.

Piros firhang az ablakon,
 Tiszturakkal teli vagyon.
 Jót mutat a tiszturaknak,
 Kesereg, ha elfordulhat.
 »Édes anyám, édes anyám,
 Sirass engem, elvesztem már. . . .
 Hogy szót nem fogadtam egyszer,
 Megbántam már ezeregyszer!«

(Csikszék.)

60.

SZÖCS MÁRIS.

Este van, este van, hatot üt az óra,
 Minden szép eladó készül a fonóba.
 Szegény Szöcs Máris is elindul magába,
 Feje felett az ég homályba borula.
 Először megütik, leesett a hidra,
 Másodszor megütik, megfogott a szava,
 Harmadszor megütik, véres lett a foka,
 Kicsi balta foka.

A torjai nagy rét körül van sánczolva,
 Annak a végibe' fekete pántlika,
 Az is a Szöcs Máris gyászos pántikája.
 »Leánybarátaim, rólam tanuljatok,
 Hogy irigy legénynyel ne barátkozzatok.
 Ha fonóba mentek, így léssen dolgotok,
 Szeredán estére megfogyik szavatok.«
 Zilahi Pistának két szál bokrétája,
 Az egyik muszkáta, másik majoránna,
 Az is a Szöcs Máris gyászos bokrétája,

Zilahi Pistának nem kell a bokréta,
Szegény Szöcs Márisnak ő volt a gyilkosa.

* *

»Vérem a véreddel egy patakba folyjon,
Testem a testeddel egy sirba' nyugodjon,
Lelkem a lelkeddel mennybe' vigadozzon!«

61.

TELEKI ÉVI.

Telekiné Évi lánya,
Mind a legényeket várja.
Hej, de mind hiába várja,
Csak nem akad neki párja.
Várja, ha jó piros hajnal. . . .
— S megérkeznek alkonyattal.
Zsebkendejök messze kéklik,
Úgy mennek az utcán végig.
»Édes kedves szülő anyám,
Szemet vetett egy fiú rám.
Haja szöke, kék a szeme,
Palkó Pista igaz neve.«
»Édes lányom, jól ismerem,
Sokat ette a kenyerem.«
»Édes anyám, fáj a lelkem,
Palkó Pistát megszerettem.
Ereszsz ki a kapu elé,
Mindjárt jönnek erre felé.«
Nem eresztlek, kedves lányom,
Mit is látnál a hitványon?
Apja jobbágy, nem különb ő,
Hitvány paraszt mindakettő.«

Telekiné lánya, Évi,
 Anyját de hijába kéri.
 Fájdalmába', keservibe'
 Kimenyen a ház elibe.
 Ház elibe, kerek dombra. . . .
 Ott zuhog az Olt folyója.

* *

»Édes anyám, jaj én nekem!
 Pistát el nem felejtetem.
 S mintsább haragodat lássam,
 Legyen az Olt hitestársam!«

(Volál.)

62.

KAPITÁNYNÉ LESZEK!

Megyek anyám, megyek,
 Kapitányné leszek.«
 Ne menj lányom, ne menj,
 Eladlak én téged.
 »Kihez anyám, kihez?«
 Egy kovács legényhez.
 »Nem kell anyám, nem kell,
 Az a kovács legény:
 Fuvónyomogatni,
 Patkószeget verni. . . .
 Rip, rip, rip! rop, rop, rop
 Kapitányné leszek!«

»Megyek anyám, megyek,
 Kapitányné leszek.«

Ne menj lányom, ne menj,
 Eladlak én téged.
 »Kihez anyám, kihez ?«
 Egy diák legényhez.
 »Nem kell anyám, nem kell,
 Az a diáklegény :
 Könyvet olvasgatni,
 Falut tanítani. . . .
 Rip, rip, rip ! stb. . . .«

Megyek anyám, megyek,
 Kapitányné leszek.«
 Ne menj lányom, ne menj,
 Eladlak én téged.
 »Kihez anyám, kihez ?«
 Egy molnár legényhez.
 »Nem kell anyám, nem kell,
 Az a molnár legény :
 Malomkövet vágni,
 Lisztet meregetni. . . .
 Rip, rip, rip ! stb.«

»Megyek anyám, megyek,
 Kapitányné leszek.«
 Ne menj lányom, ne menj,
 Eladlak én téged.
 »Kihez anyám, kihez ?«
 Egy harangozóhoz.
 »Nem kell anyám, nem kell,
 Harangozó legény :
 Egyet-kettőt kongat,
 Mindég csak pufolgat. . . .
 Rip, rip, rip ! rop, rop, rop !
 Kapitányné leszek ! . . .

(Nagy-Bacson.)

63.

ÁRVA MÓZI.

Árva Mózi, mit gondolál,
 Mikor hazól elindulál?
 Én egyebet nem gondoltam,
 Csak az uton felindultam.
 Csög Éráni*) bekerültem,
 Ott egy kupa bort kikértem.
 Oda jöve Fábi fiam,
 A mig a bort illogattam.
 »Kérd ki apám még a társát,
 Úgy fizetem meg az árát.«
 »Fábi fiam, nem kérem ki,
 Mert nem tudok haza menni.«
 »Haza vezetlek én osztán,
 Kérd ki csak a társát, apám! . . .«
 Csög Éránúl kiindulék,
 Bükkös mellett befordulék.
 Bükkös pataknak tövibe
 Piros vérem elfecscsene.

* * *

Három fertály tizenegyre,
 Ül fel Fábi a gőzösre.
 El is viszen Segesvárra,
 Holtig tartó nagy fogságra.

* * *

Szállj le Fábi a tömleczbe,
 Könyökölj le a piricsre,

*) Éráni = Erázmusékhöz.

Holtig való testvéredre.
 Lement Fábi a tömleczbe,
 Lekönyökölt a piricsre.
 Ki-kitekint az ablakon,
 Sűrű könnye hull ki azon.

64.

MOLNÁR GYURI.

Molnár Gyuri, mit gondolál,
 Mikor hazól elindulál ?
 Én egyebet nem gondoltam :
 Az halállal kezet fogtam.
 Gyilkosaim körül vettek,
 Puskaszóval fenyegettek.
 Csudálkoztak a csillagok :
 Mit csinálnak a gyilkosok.
 »Hagyjátok meg életemet,
 Nektek adom sok pénzemet.«
 Nem kell nekünk a sok pénzed,
 Kell nekünk a piros véred.
 Elébb kiontjuk véredet,
 Osztán elveszszük pénzedet.

* *

Piros vérem folyt a porba,
 Testem veték a bokorba.
 Vadak elhordák testemet,
 Szánjátok bús esetemet !

(N.-Bacson.)

65.

PÉNZES MÁTÉ.

Pénzes Máté mit gondolál,
Mikor hazúl elindulál?
Nem gondoltam én egyebet:
Féltettem az életemet.
Vizáknai bánya mellett
Utólért az éj engemet.
Ellenségim ott várának,
Velem ott találkoznak.
Hat katonák megtámadtak,
Kardjaikkal megszabdaltak.
Hetet vágtak a fejemre,
Kilenczet a kebelemre.
Lábom, karom, megszabdalták,
A szívemet épen hagyták.
De eljőve hü szeretőm,
Felemele onnan engem.
Apám, anyám, nyisd kapudat,
Halva hozzák a fiadat.
Szeretője vállán hozza,
Gyilkosait elátkozza.
Édes anyám, sirass engem,
Mért is kellett megszületnem!
Hogy ily átkos véget érjek,
Oh én elkárhozott lélek!

(Vizakna.)

66.

SAJGÓ SÁNDOR NÓTÁJA.

Ezernyolczszáz huszonötbe',
 Kimenék a zöld erdőbe
 Ott gyilkosom megtalála,
 Jajgatásom meg nem szánta.
 Torkon ragadott engemet,
 Elvégezé életemet.
 Vérem porban clereszté,
 Testem bokorba béveté.
 Magas felhők induljatok,
 A falumban hirt adjatok!
 A falumban hirt tevének,
 Harangszónál bévivének.
 Jó barátim, kik valátok,
 — A kik velem vigadátok, —
 Mennyben van a ti atyátok,
 Viseljen gondot reátok!
 Édes apám Sajgó Sándor,
 Könnyed hulljon, mint a zápor.
 Nem gondolád azt előre,
 Hogy halva hoznak elődbe.
 Ó borzasztó Cseretetőn
 Ártatlan vért kieresztőn!
 Jónás Ferencz, a ki valál,
 Boszuért boszut állottál!

67.

SZÖKE MIHÁLY.

Szabó Juli, Szöke Mihály,
 Úgy szeretik egymást,
 A mikor csak találkoznak,
 Majd megeszik egymást.

»Hová még most gyöngé rózsám?«
 — Kérdi Mihály tőle.
 »Édes kincsem, Szöke Mihály,
 Megyek az erdőre.«

Elment Julis az erdőre,
 De nincs gondja fára,
 Három zsandár a cziher közt
 Várakozik rája.

Egyik teszi, másik veszi. . . .
 Jaj, nem veszik észre!
 Szöke Sándor megérkezett
 Puskával kezébe.

»Hitvány személy! életemet
 Megkeserítetted!
 Puska-golyó igazságot
 Tegyen most feletted!...«

68.

SOROZÁSKOR.

Letörött a bécsi torony gombja,
 Ihatnék a Garibáldi lova.
 Szőke kis lány adjál néki vizet,
 Garibáldi a csatába siet.

Garibáldi csárdás kis kalapja,
 Nemzeti szín pántika van rajta.
 Nemzeti szín pántika van rajta,
 Garibáldi neve ragyog rajta.

Ess az eső, nagy sár van az uton,
 Szőke kis lány sirva őrös az Olton.
 Sirva mondja az édes anyjának :
 »Szeretőmet viszik katonának.«

»Ne sirj lányom, ne sirj, a faluba'
 Marad legény még a te számodra.«
 »Marad anyám, marad, nem szeretem,
 Gyász lesz vele az egész életem.«

Szőke kis lány kiment a kis kertbe,
 Feltekintett a csillagos égre :
 »Jaj Istenem, megölöm magamat!
 Viszik katonának a rózsámat.«

Szőke kis lány ne ölje meg magát,
 Kérdezte meg a zsandár kapitányt.
 A zsandár kapitány is azt mondja :
 Egyes fiú nem lehet katona.

(Kis-Bacson.)

69.

UGYANAZ MÁS VÁLTOZATBAN.

Es az eső az árpa-tarlóra,
 »Jere rózsám, üljünk fel a lóra !«
 ›Gyenge vagyok, nem tudok felülni,
 Kis pej lovad nem akar megállni.«

Es az eső, nagy sár van az uton,
 Barna kis lány sirva mos az Olton.
 Sirva mondja az édes anyjának :
 Szeretőjét viszik katonának.

»Ne sirj lányom, ne sirj, a faluba'
 Maradt legény még a te számodra.«
 ›Maradt anyám, maradt, nem szeretem,
 Gyászos vele az egész életem.«

70.

ÉNEK ÖS APÁNK- ÉS ANYÁNKRÓL.

Halljatok ujságot az életben,
 Ádámról s Éváról az édenben.

Egykoron megunván magát az úr,
 Egy nagy darab sárból Ádámot gyúr.

Hogy Ádám is meg ne unja magát,
 Azért gondolá ki az úr Évát.

Azért is az Isten unalmából
Évát szerzé görbe oldalából.

De mihelyest Ádám felhorkantott,
Éva asszony szemébe vigyorgott.

.

»Hó, hó! megálljatok, egy fa vagyok,
A melyről ha esztek, ütlek agyon.«

Az alma szépen piroslék a fán,
És a nemi ösztön győze Éván.

Kigyó tanácsára egy párt lelopa,
S nagy kívánsággal beléharapa.

Monda Ádámnak: »Me, kóstold te is,
Igazán édes még a leve is.«

Ádám a szép szóra megkóstolá,
De torkán akadt, hogy befalá.

Ekkor mindjárt megbánák a lopást,
S jónak láták ök az elillanást.

Éva a bűn után bokorba fut,
Ádám is jettében melléje bútt.

De im jő az Úr nagy haragjába'
Tűz seprűjével paradicsomába.

Szóla: »Hol vagy Ádám? hová lettél?
A tiltott fából miért ettél?

Ádám szepeg, de Éva szaggatja
Füge levelét s bőrére rakja.

Most monda az úr: »fáradtság, fájdalom
Lészen számotokra a jutalom.«

Ezzel tűz seprűjét eléveszi,
S parancsolá paradicsomból ki.

DALOK.

8*

SZERELMI DALOK.

KRIZA JÁNOS GYÜJTÉSE.

1.

Ne küldj, rózsám, aratóra,
Gyenge vagyok a sarlóra,
Ha megvágom a kezemet,
Ki süt nekem lágy kenyeret?

Ne küldj, rózsám, a mezőre,
Elég ott az orcsám bőre
S ha elvesztem szép képemet,
Csókolsz-e szivből engemet?

Ne küldj, rózsám, a templomba,
Ha nem követsz engem nyomba,
Mert ha szemem fölemelem,
Hát ha más néz szembe velem.

Ne küldj, rózsám, a vásárba,
Sok eladó van ott nyárba'
S ha engem is annak néznek,
Hátha töled eligéznek?

2.

Sötét pej paripa,
Selyem nyereg rajta,
Most akartam, rózsám,
Hozzád menni rajta.

Most akartam, rózsám,
Veled mulatozni,
Fújják az indulót,
El kell masirozni.

3.

A malomba jártam,
Tiszta buzát vittem,
A szerelem miatt
Meg se' örölhettem.

Ne haragudj' rózsám,
Hogy szerelmes vagyok,
Az apám is az volt,
S én a fia vagyok.

4.

Elment a galambom,
Üres a galiczka,
Azt izente vissza,
Viszszajő tavasszal.
Ha akkorra nem jő,
Búza-aratáskor,

Ha akkorra sem jó,
Szilva-aszaláskor,
Ha még akkor sem jó,
Tudom sohasem jó.

5.

Köszönöm, édesem,
Hogy eddig szerettél,
A többiek között
Hozzám is eljöttél.

Adjon Isten neked
Szebbet, jobbat, mint én,
Kivel a te szíved
Soha se nyugodjék.

Sohase nyugodjék,
Örökké bánkodjék.
Mint a tenger habja
Örökké hánykodjék.

6.

A fekete holló gyászt visel magáért,
Én is gyászt viselek jegybeli mátkámért,
Jegybeli mátkámért mit nem cselekedném,
Tenger sűrű habját kalánnal kimerném,
Tenger fenekében gyöngyszemeket szednék,
Jegybeli mátkámnak gyöngybokrétát kötnék.

Küküllő kövecse kalamáris volna,
Tenger sűrű habja mind tintalé volna,

Mezön mennyi fűszál mind pennaszál volna,
Fán a mennyi levél mind papiros volna,
Bánatom leírni annak is sok volna.

7.

Este vagyon, szürkül be,
A tüzhelyet seperd be,
Mert nem tudod, ki jő be,
Egy szép legény döndül be.

Az este is nálunk volt,
Kilencz almát hozott volt,
Mind a kilencz piros volt,
Ő maga is csinos volt.

8.

Elment a madárka,
Üres a galiczka,
Irja levelibe'.
Viszszajő tavaszra.

Köszönöm édesem,
Hogy eddig szerettél,
S arról sem tehetek,
Ha már megvetettél.

Nálamnál szebbeket,
Jobbakat kerestél,
Adjon is az Isten
Szebbet, jobbat, mint én.

Kivel a te szived
Sohase nyugodjék,
Mint a só a vízbe'
Örökké hánykodjék.

9.

Bár csak én addig ne sirnék,
Míg egy levelecskét irnék,
S azt az erdőn túl küldhetném,
Szép szeretőm tisztelhetném.

Reszket pennám, nem írhatok,
Sir a szemem, nem láthatok,
Olyan bánat a szivemen,
Hogy meghajlik az egeken.

Ha az egek meg nem szánnak,
Könnyhullásim meg nem állnak,
Egek, egek, szánjatok meg,
Könnyhullásim álljatok meg!

10.

Fehér ruha a fejemen,
Fekete gyász a szivemen,
Mert a kit én úgy szerctek,
Azzal együtt nem élhetek.

Édes anyám sok szép szava,
Kit nem fogadék meg soha,
Most ha élne megfogadnám,
Kezét, lábát megcsókolnám.

11.

Istenem, mi lelt engemet,
Járok s nem lelem helyemet,
Erdőt, mezőt özszejártam,
Egy igazra sem találtam.

Egy hamissal találkoztam,
Azzal összebarátkoztam,
Addig, addig barátkoztam
Mig fejemre bút hajtottam.

Komor fölöttem az ég is,
Elhagyott a reménység is,
A nap is gyászt vont magára,
Nem süt rám piros sugára.

Bús életem, bánat napom,
Fekete gyász alatt lakom,
Fekete gyász, fehér üröm,
Nekem a bánat nem öröm.

Olyan bú van a szivemen,
Két rét hajlott az egeken,
Ha még egy rét hajlott volna,
Szivem ketté hasadt volna.

Feljö a nap, el is halad,
Búban talált s abban is hagy,
Bús anyámnak bús gyermeke,
Én voltam annak egyike.

Úgy elmegyek arra helyre,
Honnat madár se' jön erre,
Fészket rakok egy sűrűbe'
Bánatfának tetejibe.

12.

Olyan beteg vagyok
Hogy csak alig vagyok,
Ha téged nem látlak
Szörnyü halált halok.

Semmi csontom nem fáj,
Csak a szívem vérzik,
Hogy én beteg volnék
Az sem azért vérzik.

Hanem azért vérzik:
Elhagyott szép virág,
De nem az a virág,
Ki a kertbe' virág,

Hanem az a virág,
Ki az uton sétál,
Lobogós gyolcs ingbe',
Övibe' török sál.

13.

Ha elmégy is, járj békével,
Rólam se felejtkezzél el,
Akkor jussak az eszedbe,
Mikor kenyér a kezédbe.

El akarnak veszejteni,
De az Isten nem engedi,
Csipkebokor a szállásom,
Nincs is sehol maradásom

Én Istenem! tekints reám,
Ne hints több banatot reám,
Ha hintesz is csak vékonyon,
Kit árva szívem elbirjon.

14.

Ki az ő édesit igazán szereti,
Nincsen olyan este, hogy fel nem keresi.
Liliomadta!

Lám én az enyimet igazán szeretem,
Nincs is olyan este, hogy fel nem keresem,
Liliomadta!

15.

A merre én járok
Még a fák is sirnak,
Gyenge ágaikról
A levelek hullnak.

Hulljatok levelek
Takarjatok engem,
Mert az én kedvesem
Sirva keres engem.

Kereshetsz engemet,
Mert meg vagyok halva,
Gyenge falevéllal
Be vagyok takarva.

16.

Bohó az, a ki búsul
Majd minden jóra fordul,
Jer az ölembe,
Nézz a szemembe,
Enyém vagy te már,
Rád szerencse vár.

17.

Barna pej paripa,
Selyem kantár rajta,
Ott a kútnál rózsám
A lovát itatja.

Nem lovát itatja,
Magát fitogatja,
Két piros orezáját
Mással csókoltatja.

18.

Az Olt vize folydogál csendesen,
Az én rózsám zokog keservesen.
Zokoghatsz már, mert elszalasztottál
Egy oly hivet, kit rég ohajtottál.

Engem hinak Búslaki Mátyásnak,
Visznek engem holnap katonának,
Fényes kardot kötnek oldalamra,
Tarka övet karcsu derekamra.

Ha meghalok, ki sirat meg engem?
Vajon kinek marad pergát ingem?
Ha meglőnek, jó lesz a sebemre,
Ha meghalok, eltemetnek benne.

Ha meghalok, szépen temessetek,
A rózsámnak levelet küldjetek;
Ha nem hallja gyöngye szavaimat,
Ölelje bár gyászszos koporsómat.

Tán magamnak sirt árok előre,
 S lefekszem a sírom fenekére,
 Szerelmemet vetem az egekre,
 S a rózsámat bizom az egekre.

19.

Mit keressz szarka a szemétben?
 Balla-léla, léla!
 Szörszálat szedünk a szemétből.
 Balla-léla, léla!
 Mit csinálsz szarka a szörszállal?
 Balla-léla, léla!
 Szitát kötünk a szörszállból.
 Balla-léla, léla!
 Mit csinálsz szarka a szitával?
 Balla-léla, léla!
 Szilvát szedünk a szitába.
 Balla-léla, léla!
 Mit csinálsz szarka a szilvával?
 Balla-léla, léla!
 Disznót hizlalunk a magjával.
 Balla-léla, léla!
 Mit csinálsz szarka a disznóval?
 Balla-léla, léla!
 Szekeret kenünk a hájával.
 Balla-léla, léla!
 Mit csinálsz szarka a szekérrel?
 Balla-léla, léla!
 Menyasszonyt hozunk véle,
 Balla-léla, léla!
 Mit csinálsz szarka a menyasszonnyal?
 Balla-léla, léla!
 Megölelem, megcsókolom!
 Balla-léla, léla!

20.

Kapum előtt nincsen árok,
Nem gondoltam, hogy így járok,
Hogy még téled elmaradok,
Búbánatban elfonyadok.

Megmondták volt azt énnekem,
Ifju vagyok, legyen eszem,
De nem tudtam meggondolni,
Hogy a világ meg tud csalni.

Ifju voltam, gondolatlan,
Tréfás, nyájas, nyughatatlan,
De az mégis hallhatatlan,
Igy szenvedni nagy ártatlan.

Igy jár a ki egy két szónak,
Könnyen hiszen egy pár csóknak,
Én is hittem szavaidnak
S immár a könnyeim folynak

Széles vizen keskeny palló,
Igazán szeretni nem jó,
Mert én igazán szerettem,
Vig szivemben nagy kárt tettem.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

21.*)

Kereszturi szép menyecske,
 Jere, ülj az én ölembe.
 Ha ide ülsz az ölembe,
 Hozzád megyek holnap este.

Holnap este, holnap után este. . . .
 Nem szeretsz te engem, szép menyecske.
 Ha szeretnél, szép menyecske, engem :
 Ide ülnél az ölembe nékem.

(Székely-Keresztur.)

22.

Kétszer kettő tudom, hogy négy,
 Azt is tudom, hogy te elmégy.
 Háromszor négy tizenkettő,
 Visszahoz még a Tercmtő.

(Bikafalva.)

*) (21—84.) Udvarhelyszék- és Keresztur fluszékben gyűjtettek.

23.

Az a virág, melyet adtál,
 El se' hervadt, már elhagytál.
 Terem virág még a réten,
 Kapok szeretőt a héten.

Kinek szereteje barna,
 Nincsen annak semmi búja.
 Lám, az enyim csak egy szőke,
 Mégsem kapok csókot tőle.

Magasról hull alá a hó,
 Rózsafán terem a bimbó.
 Fejér, vagy rózsám, mint a hó,
 Holdvilágon csókolni jó.

24.

Galambfalvi nagy hegy alatt
 Barna legény zabot arat.
 Zabot arat, nem vad lencsét. . . .
 Leányt szeret, nem menyecskét.

(Nagy-Galambfalva.)

25.

Haj de magas a Reztető!
 Ott eprész az én szeretőm.
 Utra kelek, felkeresem:
 Hol eprész az én kedvesem.

Ketten szedünk egy kosárba,
 Majd eladjuk a vásárba'.
 Főköttöt veszünk belőle,
 — Enyim lesz ő jövődőbe'.

(Szombatfalva.)

26.

Adjon Isten j'écezakát!
 Szeretőmnek jobb szokást:
 Ne szeressen mindjárt mást,
 Mihelyt engemet nem lát.

Ne higgy a mézes beszédnek,
 Az álnok szívü legénynek,
 Mert megölel, megcsókol,
 Tovább megyen s kicsufol.

27.

Széles árok, keskeny palló, bel'estem,
 A rózsámat éjjel-nappal kerestem.
 Megtaláltam eme kis korcsomában,
 Bort iszik a jobb kezéből, bújában.

Déltől fogvást estig nyílik a rózsza,
 Bárcsak eddig se szerettelek volna.
 Jobb lett volna szegény árva fejemnek,
 Ha soha sem ismerlek meg tégedet.

(Kis-Kede.)

28.

Száll a felhő napnyugatról keletre,
 Gyöngé rózsám, jutok-e még eszedbe ?
 Nem jutok én soha többet eszedbe,
 Más legényt zársz immár a kebeledre.

Ha én téged el tudnálak feledni!..
 Rajtad kívül mást is tudnék szeretni!..
 De én téged nem tudlak elfeledni,
 Rajtad kívül nem tudok mást szeretni.

29.

Árva vagyok, mint gerlicze,
 Mint a kinek nincs senkije,
 Árva vagyok apa nélkül,
 De még inkább anya nélkül.

Apám sincsen, anyám sincsen,
 Egy igaz barátom sincsen ;
 Nincsen senkim, ki szeressen,
 Csak a rózsám s a jó Isten.

Jaj Istenem ! a ki árva,
 Még a szél is inkább járja,
 Én Istenem ! árva vagyok,
 Szélfuvatlan nem maradok.

Nincsen senki, ki szeressen,
 Csak a rózsám s a jó Isten,
 Én is árva, te is árva
 Bújunk egymás árnyékába.

(F.-Boldogasszonyfalva.)

30.

Ugyan édes Zsuzsikám,
Szeretsz-e még igazán?
Ha nem szeretsz igazán,
Ne járass magad után.

Még akkor nekem ígérték,
Mikor bölcsőben rengettek.
Már most hozzád jussom vagyon,
Hogy az anyád nekem adjon.

(Kis-Kede.)

31.

A jegénye, jegénye,
Jegenycfa levele.
A rózsámnak levele
Későn jött a kezembe.

Irnom kéne a rózsámnak,
Legkedvesebb violámnak.
Reszket kezem, hogyha irok,
Ha nem látom, azért sirok.

32.

Hull a fáról most a virág,
Nem érek haza napvilág
Édes rózsám, arra kérlek szépen,
Este várj meg a kapuba' engem.

Ha zápor lesz, velem van a szokmányom,
 Hadd hulljon rám, értted rózsám, nem bánom.
 De jerc ki, hadd nézzek a szemedbe,
 Isten tudja, úgy is mikor látsz még te.

(Bethlenfalva.)

33.

A Nagymező kútja,
 Arany vider rajta ;
 Ott is az én rózsám,
 Az én édes rózsám !
 A lovát itatja.
 A lovát itatja,
 Magát mutogatja,
 Rózsaszín orcáját
 Velem csókoltatja.

34.

Ha a vizre általjössz tisztálni,
 Ki fogok én a partjára állni.
 S este, mikor aluszik mindenki,
 Hozzád megyek, a kapuba állj ki.

Mikor meghal a te édes anyád,
 Nem megyek én titokba' te hozzád.
 Lesz úgy, a mint kellett volna régen,
 Te lélsz az én kicsi feleségem !

(N.-Galambfalva.)

35.

Kalangya van künn a mezőn,
 Elbújdosott a szeretőm,
 Hogy ne vigyék katonának,
 A németek kutyájának.

Künn az erdőn bolyong szegény,
 De jó szívvel keresném én!
 Jobb szívvel, mint a zsandárok,
 Nem tartana föl az árok.

Minek is féltem hiába?
 Nem fogják meg hamarjába!
 Hej, pedig fárad utána
 Három káplár katonája.

(Bethlenfalva.)

36.

A szeretőm elhagyott,
 Barna leányra kapott.
 Verje meg az Isten őt,
 Hogy ne kapjon szeretőt.

Mikor a kert mellett megcsókolt,
 Tudom, hogy már akkor hűtlen volt.
 Azután s az azelőtti este,
 Már a barnát a kapuba' leste.

Ha meghalok, tudom, visszagondolsz rám,
 Hanem akkor sok föld nyomja az orcám.
 Ki-kijársz te akkor a temetőbe,
 Búsan mondd: »Rózsám átka most tölt be.«

(Széke'y-Udvarhely.)

37.

Sir az út előttem, bánkodik az ösveny,
 Még az is azt mondja : verje meg az Isten !
 Verje meg az Isten a szeretöm házát,
 Ott se' mindeniket, csak az édes anyját,
 Mért tiltá el tőlem az ő szép leányát !?
 Ha neki lánya volt, nekem szeretöm volt,
 Ha neki kedves volt, nekem kedvesebb volt !

(Nagy-Galam'falva.)

38.

Eltelt tőlem minden vigság,
 Csillagom nem ragyog immár.
 Felsütött a hajnal-csillag,
 Nekem soha meg nem virad.

Teremtett az Isten búra,
 Anyám szült nyomoruságra.
 Jobb lett volna, kis koromba'
 Ha az Isten elvett volna.

Jobb lett volna ne születni,
 Mint hogy ennyi búval élni.
 Búval élem világomat,
 Bánattal töltöm napomat.

Én Istenem, mi az oka ?
 Talán meg vagyok átkozva. . .
 Vagy apámtól, vagy anyámtól,
 Vagy az elhagyott rózsámtól.

39.

Addig bánom, a mig élek,
 Hogy mért szerettelek téged.
 Ha nem szerettelek volna,
 Most a szívem nem gyászolna.

Zavaros a Nyikó vize,
 Bánom, hogy mért jöttem ide.
 Ha ide nem jöttem volna,
 Dolgom sokkal jobban folyna.

Tán azt tudod te szigorú,
 Értted a szívem szomorú?
 Nem szomorú, még megújul,
 Még végtire jóra fordul.

(Kápolnás-Oláhfalva.)

40.

Oda ki a Csöngörbe
 Rózsa terem a fübe',
 Jere kis lány, szedjük le,
 Köss bokkrétát belőle.

Tedd a szatyrod végibe,
 Vidd a város szélébe;
 Add oda egy legénynek,
 Fiatalnak, ne vénnek.

Ha kérdi, hogy: ki kötötte?
 — Szeretője tisztelte.
 Mond meg kötők máskor is,
 Megcsókolom százszor is.

(N.-Galambfalva.)

41.

Túl a vizen dereng az ég,
Édes rózsám, élhetsz-e még?
Élek, rózsám, de csak elig,
Nálad nélkül búval telik.

(Kobátfalva.)

42.

Bikafalván alól Bögöz,
Édes rózsám, ne dörömbözz!
Úgy szeretlek én tégedet,
Eszem a barna szentedet!

Szép is vagy te, barna bogár,
Sok legény szeme rajtad áll.
Nézik karcsu derekadat,
Csókra álló ajakadat.

De te fel sem veszed őket,
Mind lenézed szegényeket.
Úgy-e érttem égsz csak, kedves,
Ki beléd holtig szerelmes?

Ha nem szeretnél engemet,
Megátkoznám életemet.
Vándor lennék mint a gólya,
Kinek nincsen pártfogója.

(Uj-Székel.)

43.

Sárga sinór, fekete a közepe. . .
 Jaj de bús a mostani lány élete!
 Mert nincs neki egy igaz szeretője,
 Hej! a német mind elvitte előle!

44.

Ablak alól a rózsafa nem látszik,
 Minden éjen piros rózsát virágozik.
 Terem rajta piros rózsá, jószagú,
 Gyenge rózsám, mért vagy olyan szomorú?

Megöl engem az iszonyu búbánat,
 Szeretőmet viszik el katonának.
 Ne szomorkodj', édes rózsám, érettem,
 Tiéd leszek még ebben az életben.

45.

Hej, titkos a szerelem,
 Fél az árulástól.
 Édes kincsem, galambom,
 Hogy váljunk egymástól!

Ha megházasodom,
 Az Isten is bánja,
 Ha nem házasodom,
 Az is az én károm.

Ha megházasodom,
 Nekem az a hasznom,
 Más ablaka alatt
 Hej, nem olálkodom!

(Martonos.)

46.

A kalapom teteje,
Tolu vagyon mellette.
Egyik ága lehajlott,
A szeretőm elhagyott.

Ha ő elhagy egy hétre,
Én elhagyom két hétre;
Ha ő elhagy két hétre,
Én elhagyom örökre!

(Nagy-Galambfalva.)

47.

Úgy elmegyek a rózsámtól,
Mint madár a száraz ágtól.
Búcsut veszek, rózsám, tőled,
Áldjon meg az Isten téged.

Hol eszembe jutsz te nekem,
Kihull éretted sok könnyem.
Fáj a szívem értted mindig,
Egész a sirom széléig.

(Nagy-Galambfalva.)

48.

A peteki hegytetőn,
Ott vár az én szeretőm.
Kökény szeme taplót gyújt,
Azért szeretem én úgy.

(Pálos.)

49.

Esik eső, bugyborékol,
 Szól a kakas, kukorékol,
 Hajjaha!
 Most fujják az én marsomat,
 El kell hagyni galambomat,
 Hajjaha!
 (Nagy-Galambfalva.)

50.

Udvarhelyi piaczon,
 Rózsa terem bokroson.
 Jere, rózsám, szedj rózsát,
 Kössél nekem bokrétát;
 Bokrétát, bokrétát,
 Nemzeti szín bokrétát.

51.

Fujja a szél, kergeti a felleget,
 Te csaltál meg, nem én, rózsám, tégedet.
 Gyászba borult az én szívem miattad,
 Bánatomat, keservemet te adtad.

El van az én boldogságom temetve,
 Mióta nem nézhetek szép szemedbe.
 Szép szemeddel csalogattál engemet,
 Hogyha elhagysz, megrepesztet szívemet.

(Martonos.)

52.

Elment az én rózsám Taliánországba,
 Azt üzente vissza, hogy menjek utána.
 Édes kedves rózsám, elmegyek utánad,
 Hogyha nem mehetnék, megölné a bánat.
 Hogyha piros orcád meg nem csókolhatnám,
 Hogyha nyakad körül karom nem fonhatnám ;
 Elszakadna az én életem fonala,
 Elvinnének engem gyászos sirhalomba.

(Bikafalva.)

53.

Nincsen olyan keserűség,
 Mint a kikapó feleség.
 Nincsen olyan szomorúság,
 Mint az egyedül-valóság !

(Zetelaka.)

54.

Felsütött már a hajnali csillag,
 A rózsámhoz más legények járnak.
 Ha nem voltam elég neki,
 Az Úr Isten meg is veri.

Hogyha megcsalt, csaljon is nem bánom,
 Lesz még nekem galambom, virágom.
 Huszár leszek s azután a leányok
 Szeretnek, ha nem is járok utánok.

55.

Erre rózsám, erre nincsen sár,
 A kapumon semmiféle zár.
 Az ajtómon fából a kilincs,
 Jaj Istenem, még szeretöm sincs.

A kapumon fából van a zár,
 Jaj Istenem, szeretőt adál!
 A záromat megcsináltatom,
 Szeretőmet becsalogatom.

(Demeterfalva.)

56.

Virágot szed a rózsám a réten,
 Búbábanatos, nehéz szívvel nézem :
 Hogy közelít más legény hozzája,
 Hogy áll csókra mindakettő szája.

Megöleli a rózsám derekát,
 Lesimitja szép fekete haját.
 Jaj Istenem, hogy fáj ez én nekem !...
 Ketté hasad a szívem még, érzem.

(Máréfalva.)

57.

Hideg hóval, zuzmorával jő a tél,
 Édes rózsám, ne hagyj el, ha szerettél.
 Hogyha pedig szerettél idáig,
 Ne hagyj el most, szeress még halálig.

Elvennélek, édes rózsám, szívesen,
 Ha az anyád ide adna énnekem.
 Hej, de az a hitvány vén boszorkány
 Örökké a kapuba' les reám.

58.

Ki van a szekerem rudja,
 Isten tudja: merre utja?
 Vagy lefelé vagy fölfelé,
 Vagy a rózsám háza felé.

59.

Te kerítéd gyászba szívem,
 Nincsen azért semmi kedvem.
 Mert elhagytál te engemet,
 Bánattal hagytad szívemet.

Ne örvendjen senki szíve,
 Mig a madár nincs kezibe'.
 Mert nehéz madarat fogni,
 Mint a szél után futkosni.

Siratnálak, ha megszánál,
 Megfognálak, ha megvárnál.
 Haj de nem szeretsz te engem.
 Szived hozzám rég idegen.

De nincs olyan édes óra,
 A mely ne fordulna búra.
 Megkeresnél még te engem,
 De már testem földben leszen.

(Gagy.)

60.

Nagy oka van keservemnek,
Nincs urusság*) sérelmemnek;
Bokros bánata szivemnek,
Mig vége lesz életemnek.

Azért senki ne csudálja,
Ha életemet vizsgálja;
Csak az tudja, ki próbálja,
Szivem mennyi bú találja.

61.

Nem reméllek semmi jót,
Csak úgy élek, mint a holt,
A ki nem tud mozdulni,
A kinek nem fáj semmi.

Holtom után siromra,
Jegyezd fel a fejfámra :
Itt ezen a temetőn
Nyugszik az én szeretőm.

62.

Kapum előtt ne füttyöréssz,
A kertemen ne csinálj rést.
Mert én szegény leány vagyok,
Nem is hozzád való vagyok.

*) Urusság = orvosság.

Ne kacsintgass rám ok nélkül,
 Ne bolondíts el ok nélkül:
 Nem merek én nézni reád,
 Úgy is mindég tilt az anyád.

(Rugonfalva.)

63.

Az erdőbe' fiatal fa,
 Meghajlott az ága,
 Az alatt van piros rózsa
 S bimbós majoránna.
 Az alatt van egy vetett ágy,
 De nem borsó szalma,
 Abba fekszik Andi Miska
 Gombos dolományba'.
 Előtte áll Mariskája
 Lángszin szoknyájába',
 Ha nem lángszin szoknyájába',
 Kurta rokolyába'.
 Mind azt mondja: »Miska uram,
 Szokjék becsületre.«
 »Szoktam volt én Maris asszony,
 Még ennek előtte.«

Nem kár volna őket
 Tentába keverni,
 Aranyos rázába
 Szépen lerajzolni.

64.

Kimenék egy hegyre,
Benézék egy kertbe,
Ott láték egy házat :
Árgyelus a neve.
Abba' van egy asztal
Bánattal befestve,
Azon van egy pohár,
Erdélyi bor benne.
Köszönd reám, rózsám,
Hadd igyam belőle.
Mintsább rád köszönném,
Inkább elönteném,
Régi szeretetből
Nagyot cselekedném :
A tengernek habját
Kalánynyal kimerném,
Annak fenekéről
Kláris-gyöngyöt szednék,
Azt is a rózsámnak
Bokrétának tenném.

65.

Faluvégi szögeleten
Áll egy korcsma magába',
Oda jár az én galambom
Ebédre, vacsorára.

Ne várj, rózsám, ne várj,
Nem mehetek mindenkor,
Nekem is van egy jó anyám,
Ki rám vigyáz ilyenkor.

Ne haragudj', édes rózsám,
Nem mehetek mindenkor,
Van még nekem egy szeretőm,
Ki rám vigyáz ilyenkor.

(Patakfalva.)

66.

Kimenék egy hegyre,
Benézék egy kertbe,
Ott látám édesem,
Az én édes rózsám!
Talpig feketébe'.
Megkérdezém tőle
»Hol jártál, édesem?«
Csak ide nem mesze,
Virágos kertembe',
Gyászvirágot szedni,
Szerető-vizsgálni.
»Szedjed, rózsám, szedjed
Azt a gyászvirágot,
Hanem nekem szedj csak
Rózsát, tulipántot.
Rózsát, tulipántot
Tedd a kalapomba,
Legyen szép bokrétám
A lakadalomra!

Tán magamnak sirt árok előre,
 S lefekszem a sírom fenekére,
 Szerelmemet vetem az egekre,
 S a rózsámat bizom az egekre.

19.

Mit keressz szarka a szemétben ?
 Balla-léla, léla !
 Szörszálat szedünk a szemétből.
 Balla-léla, léla !
 Mit csinálsz szarka a szörszállal ?
 Balla-léla, léla !
 Szitát kötünk a szörszálból.
 Balla-léla, léla !
 Mit csinálsz szarka a szitával ?
 Balla-léla, léla !
 Szilvát szedünk a szitába.
 Balla-léla, léla !
 Mit csinálsz szarka a szilvával ?
 Balla-léla, léla !
 Disznót hizlalunk a magjával.
 Balla-léla, léla !
 Mit csinálsz szarka a disznóval ?
 Balla-léla, léla !
 Szekeret kenünk a hájával.
 Balla-léla, léla !
 Mit csinálsz szarka a szekérrel ?
 Balla-léla, léla !
 Menyasszonyt hozunk véle,
 Balla-léla, léla !
 Mit csinálsz szarka a menyasszonynyal ?
 Balla-léla, léla !
 Megölelem, megcsókolom !
 Balla-léla, léla !

20.

Kapum előtt nincsen árok,
Nem gondoltam, hogy így járok,
Hogy még tőled elmaradok,
Búbánatban elfonyadok.

Megmondták volt azt énnekem,
Ifju vagyok, legyen eszem,
De nem tudtam meggondolni,
Hogy a világ meg tud csalni.

Ifju voltam, gondolatlan,
Tréfás, nyájas, nyughatatlan,
De az mégis hallhatatlan,
Igy szenvedni nagy ártatlan.

Igy jár a ki egy két szónak,
Könnyen hiszen egy pár csóknak,
Én is hittem szavaidnak
S immár a könnyeim folynak

Széles vizen keskeny palló,
Igazán szeretni nem jó,
Mert én igazán szerettem,
Vig szivemben nagy kárt tettem.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

21.*)

Kereszturi szép menyecske,
 Jere, ülj az én ölembe.
 Ha ide ülsz az ölembe,
 Hozzád megyek holnap este.

Holnap este, holnap után este. . . .
 Nem szeretsz te engem, szép menyecske.
 Ha szeretnél, szép menyecske, engem :
 Ide ülnél az ölembe nékem.

(Székely-Keresztur.)

22.

Kétszer kettő tudom, hogy négy,
 Azt is tudom, hogy te elmégy.
 Háromszor négy tizenkettő,
 Visszahoz még a Teremtő.

(Bikafalva.)

*) (21—84.) Udvarhelyszék- és Keresztur fűszékben gyűjtettek.

23.

Az a virág, melyet adtál,
 El se' hervadt, már elhagytál.
 Terem virág még a réten,
 Kapok szeretőt a héten.

Kinek szereteje barna,
 Nincsen annak semmi búja.
 Lám, az enyim csak egy szőke,
 Mégsem kapok csókot tőle.

Magasról hull alá a hó,
 Rózsafán terem a bimbó.
 Fejér, vagy rózsám, mint a hó,
 Holdvilágon csókolni jó.

24.

Galambfalvi nagy hegy alatt
 Barna legény zabot arat.
 Zabot arat, nem vad lencsét. . . .
 Leányt szeret, nem menyecskét.

(Nagy-Galambfalva.)

25.

Haj de magas a Reztető!
 Ott eprész az én szeretőm.
 Utra kelek, felkeresem:
 Hol eprész az én kedvesem.

Ketten szedünk egy kosárba,
 Majd eladjuk a vásárba'.
 Főköttöt veszünk belőle,
 — Enyim lesz ő jövődőbe'.

(Szombatfalva.)

26.

Adjon Isten j'écezakát!
 Szeretőmnek jobb szokást:
 Ne szeressen mindjárt mást,
 Mihelyt engemet nem lát.

Ne higy a mézes beszédnek,
 Az álnok szívü legénynek,
 Mert megölel, megcsókol,
 Tovább megyen s kicsufol.

27.

Széles árok, keskeny palló, bel'estem,
 A rózsámat éjjel-nappal kerestem.
 Megtaláltam eme kis korcsomában,
 Bort iszik a jobb kezéből, bújában.

Déltől fogvást estig nyilik a rózsa,
 Bárcsak eddig se szerettelek volna.
 Jobb lett volna szegény árva fejemnek,
 Ha soha sem ismerlek meg tégedet.

(Kis-Kede.)

28.

Száll a felhő napnyugatról keletre,
 Gyöngé rózsám, jutok-e még eszedbe?
 Nem jutok én soha többet eszedbe,
 Más legényt zársz immár a kebeledre.

Ha én téged el tudnálak feledni!..
 Rajtad kívül mást is tudnék szeretni!..
 De én téged nem tudlak elfeledni,
 Rajtad kívül nem tudok mást szeretni.

29.

Árva vagyok, mint gerlicze,
 Mint a kinek nincs senkije,
 Árva vagyok apa nélkül,
 De még inkább anya nélkül.

Apám sincsen, anyám sincsen,
 Egy igaz barátom sincsen;
 Nincsen senkim, ki szeressen,
 Csak a rózsám s a jó Isten.

Jaj Istenem! a ki árva,
 Még a szél is inkább járja,
 Én Istenem! árva vagyok,
 Szélfuvatlan nem maradok.

Nincsen senki, ki szeressen,
 Csak a rózsám s a jó Isten,
 Én is árva, te is árva
 Bújunk egymás árnyékába.

(F.-Boldogasszonyfalva.)

30.

Ugyan édes Zsuzsikám,
Szeretsz-e még igazán?
Ha nem szeretsz igazán,
Ne járass magad után.

Még akkor nekem ígérték,
Mikor bölcsőben rengettek.
Már most hozzád jussom vagyon,
Hogy az anyád nekem adjon.

(Kis-Kede.)

31.

A jegenye, jegenye,
Jegenyefa levele.
A rózsámnak levele
Későn jött a kezembe.

Irnom kéne a rózsámnak,
Legkedvesebb violámnak.
Reszket kezem, hogyha irok,
Ha nem látom, azért sirok.

32.

Hull a fáról most a virág,
Nem érek haza napvilág
Édes rózsám, arra kérlek szépen,
Este várj meg a kapuba' engem.

Ha zápor lesz, velem van a szokmányom,
 Hadd hulljon rám, értted rózsám, nem bánom.
 De jere ki, hadd nézzek a szemedbe,
 Isten tudja, úgy is mikor látsz még te.

(Bethlenfalva.)

33.

A Nagymező kútja,
 Arany vider rajta ;
 Ott is az én rózsám,
 Az én édes rózsám !
 A lovát itatja.
 A lovát itatja,
 Magát mutogatja,
 Rózsaszín orcáját
 Velem csókoltatja.

34.

Ha a vizre általjössz tisztálni,
 Ki fogok én a partjára állni.
 S este, mikor aluszik mindenki,
 Hozzád megyek, a kapuba állj ki.

Mikor meghal a te édes anyád,
 Nem megyek én titokba' te hozzád.
 Lesz úgy, a mint kellett volna régen,
 Te léssz az én kicsi feleségem !

(N.-Galambfalva.)

35.

Kalangya van künn a mezőn,
 Elbújdosott a szeretőm,
 Hogy ne vigyék katonának,
 A németek kutyájának.

Künn az erdőn bolyong szegény,
 De jó szívvvel keresném én!
 Jobb szívvvel, mint a zsandárok,
 Nem tartana föl az árok.

Minek is féltem hiába?
 Nem fogják meg hamarjába!
 Hej, pedig fárad utána
 Három káplár katonája.

(Bethlenfalva.)

36.

A szeretőm elhagyott,
 Barna leányra kapott.
 Verje meg az Isten őt,
 Hogy ne kapjon szeretőt.

Mikor a kert mellett megcsókolt,
 Tudom, hogy már akkor hűtlen volt.
 Azután s az azelőtti este,
 Már a barnát a kapuba' leste.

Ha meghalok, tudom, visszagondolsz rám,
 Hanem akkor sok föld nyomja az orcám.
 Ki-kijársz te akkor a temetőbe,
 Búsan mondd: »Rózsám átka most tölt be.«

(Széke'y-Udvarhely.)

37.

Sir az út előttem, bánkodik az ösveny,
 Még az is azt mondja : verje meg az Isten !
 Verje meg az Isten a szeretőm házát,
 Ott se' mindeniket, csak az édes anyját,
 Mért tiltá el tőlem az ő szép leányát !?
 Ha neki lánya volt, nekem szeretőm volt,
 Ha neki kedves volt, nekem kedvesebb volt !

(Nagy-Galambsfalva.)

38.

Eltelt tőlem minden vigság,
 Csillagom nem ragyog immár.
 Felsütött a hajnal-csillag,
 Nekem soha meg nem virad.

Teremtett az Isten búra,
 Anyám szült nyomoruságra.
 Jobb lett volna, kis koromba'
 Ha az Isten elvett volna.

Jobb lett volna ne születni,
 Mint hogy ennyi búval élni.
 Búval élem világomat,
 Bánattal töltöm napomat.

Én Istenem, mi az oka ?
 Talán meg vagyok átkozva. . .
 Vagy apámtól, vagy anyámtól,
 Vagy az elhagyott rózsámtól.

39.

Addig bánom, a mig élek,
 Hogy mért szerettelek téged.
 Ha nem szerettelek volna,
 Most a szívem nem gyászolna.

Zavaros a Nyikó vize,
 Bánom, hogy mért jöttem ide.
 Ha ide nem jöttem volna,
 Dolgom sokkal jobban folyna.

Tán azt tudod te szigorú,
 Értted a szívem szomorú?
 Nem szomorú, még megújul,
 Még végtire jóra fordul.

(Kápolnás-Oláhfalva.)

40.

Oda ki a Csöngörbe
 Rózsa terem a fübe',
 Jere kis lány, szedjük le,
 Köss bokrétát belőle.

Tedd a szatyrod végibe,
 Vidd a város szélibe;
 Add oda egy legénynek,
 Fiatalnak, ne vénnek.

Ha kérdi, hogy : ki kötötte?
 — Szeretője tisztelte.
 Mondd meg kötők máskor is,
 Megcsókolom százszor is.

(N.-Galambfalva.)

41.

Túl a vizen dereag az ég,
Édes rózsám, élhetsz-e még?
Élek, rózsám, de csak elig,
Nálad nélkül búval telik.

(Kobátfalva.)

42.

Bikafalván alól Bögöz,
Édes rózsám, ne dörömbözz!
Úgy szeretlek én tégedet,
Eszem a barna szentedet!

Szép is vagy te, barna bogár,
Sok legény szeme rajtad áll.
Nézik karcsu derekadat,
Csókra álló ajakadat.

De te fel sem veszed őket,
Mind lenézed szegényeket.
Úgy-e érttem égsz csak, kedves,
Ki beléd holtig szerelmes?

Ha nem szeretnél engemet,
Megátkoznám életemet.
Vándor lennék mint a gólya,
Kinek nincsen pártfogója.

(Uj-Székel.)

43.

Sárga sinór, fekete a közepe. . .
 Jaj de bús a mostani lány élete!
 Mert nincs neki egy igaz szeretője,
 Hej! a német mind elvitte előle!

44.

Ablak alól a rózsafa nem látszik,
 Minden éjen piros rózsát virágzik.
 Terem rajta piros rózsza, jószagú,
 Gyenge rózsám, mért vagy olyan szomorú?

Megöl engem az iszonyu búbanat,
 Szeretőmet viszik el katonának.
 Ne szomorkodj', édes rózsám, érettem,
 Tiéd leszek még ebben az életben.

45.

Hej, titkos a szerelem,
 Fél az árulástól. . . .
 Édes kincsem, galambom,
 Hogy váljunk egymástól!

Ha megházasodom,
 Az Isten is bánja,
 Ha nem házasodom,
 Az is az én károm.

Ha megházasodom,
 Nekem az a hasznom,
 Más ablaka alatt
 Hej, nem olálkodom!

(Martonos.)

46.

A kalapom teteje,
Tolu vagyon mellette.
Egyik ága lehajlott,
A szeretőm elhagyott.

Ha ő elhagy egy hétre,
Én elhagyom két hétre;
Ha ő elhagy két hétre,
Én elhagyom örökre!

(Nagy-Galambfalva.)

47.

Úgy elmegyek a rózsámtól,
Mint madár a száraz ágtól.
Búcsut veszek, rózsám, tőled,
Áldjon meg az Isten téged.

Hol eszembe jutsz te nékem,
Kihull éretted sok könnyem.
Fáj a szívem értted mindig,
Egész a sirom széléig.

(Nagy-Galambfalva.)

48.

A peteki hegytetőn,
Ott vár az én szeretőm.
Kökény szeme taplót gyújt,
Azért szeretem én úgy.

(Pálos.)

49.

Esik eső, bugyborékol,
 Szól a kakas, kukorékol,
 Hajjaha!
 Most fújják az én marsomat,
 El kell hagyni galambomat,
 Hajjaha!
 (Nagy-Galambfalva.)

50.

Udvarhelyi piacon,
 Rózsa terem bokroson.
 Jere, rózsám, szedj rózsát,
 Kössél nekem bokrétát;
 Bokrétát, bokrétát,
 Nemzeti szín bokrétát.

51.

Fujja a szél, kergeti a felleget,
 Te csaltál meg, nem én, rózsám, tégedet.
 Gyászba borult az én szívem miattad,
 Bánatomat, keservemet te adtad.

El van az én boldogságom temetve,
 Mióta nem nézhetek szép szemedbe.
 Szép szemeddel csalogattál engemet,
 Hogyha elhagysz, megrepszted szívemet.

(Martonos.)

52.

Elment az én rózsám Taliánországba,
 Azt üzente vissza, hogy menjek utána.
 Édes kedves rózsám, elmegyek utánad,
 Hogyha nem mehetnék, megölne a bánat.
 Hogyha piros orczád meg nem csókolhatnám,
 Hogyha nyakad körül karom nem fonhatnám ;
 Elszakadna az én életem fonala,
 Elvinnének engem gyászos sirhalomba.

(Bikafalva.)

53.

Nincsen olyan keserűség,
 Mint a kikapó feleség.
 Nincsen olyan szomorúság,
 Mint az egyedül-valóság!

(Zetelaka.)

54.

Felsütött már a hajnali csillag,
 A rózsámhoz más legények járnak.
 Ha nem voltam elég neki,
 Az Úr Isten meg is veri.

Hogyha megcsalt, csaljon is nem bánom,
 Lesz még nekem galambom, virágom.
 Huszár leszek s azután a leányok
 Szeretnek, ha nem is járok utánok.

55.

Erre rózsám, erre nincsen sár,
 A kapumon semmiféle zár.
 Az ajtómon fából a kilincs,
 Jaj Istenem, még szeretőm sincs.

A kapumon fából van a zár,
 Jaj Istenem, szeretőt adál!
 A záromat megcsináltatom,
 Szeretőmet becsalogatom.

(Demeterfalva.)

56.

Virágot szed a rózsám a réten,
 Búbábanatos, nehéz szívvel nézem:
 Hogy közelit más legény hozzája,
 Hogy áll csókra mindakettő szája.

Megöleli a rózsám derekát,
 Lesimitja szép fekete haját.
 Jaj Istenem, hogy fáj ez én nekem!...
 Ketté hasad a szívem még, érzem.

(Máréfalva.)

57.

Hideg hóval, zuzmorával jő a tél,
 Édes rózsám, ne hagyj el, ha szerettél.
 Hogyha pedig szerettél idáig,
 Ne hagyj el most, szeress még halálig.

Elvennélek, édes rózsám, szívesen,
 Ha az anyád ide adna énnekem.
 Hej, de az a hitvány vén boszorkány
 Örökké a kapuba' les reám.

58.

Ki van a szekereim rudja,
 Isten tudja: merre utja?
 Vagy lefelé vagy fölfelé,
 Vagy a rózsám háza felé.

59.

Te kerítéd gyászba szívem,
 Nincsen azért semmi kedvem.
 Mert elhagytál te engemet,
 Bánattal hagytad szívemet.

Ne örvendjen senki szíve,
 Mig a madár nincs kezibe'.
 Mert nehéz madarat fogni,
 Mint a szél után futkosni.

Siratnálak, ha megszánnál,
 Megfognálak, ha megvárnál.
 Haj de nem szeretsz te engem.
 Szíved hozzám rég idegen.

De nincs olyan édes óra,
 A mely ne fordulna búra.
 Megkeresnél még te engem,
 De már testem földben leszen.

(Gagy.)

60.

Nagy oka van keservemnek,
Nincs urusság*) sérelmemnek ;
Bokros bánata szívemnek,
Mig vége lesz életemnek.

Azért senki ne csudálja,
Ha életemet vizsgálja ;
Csak az tudja, ki próbálja,
Szívem mennyi bú találja.

61.

Nem reméllek semmi jót,
Csak úgy élek, mint a holt,
A ki nem tud mozdulni,
A kinek nem fáj semmi.

Holtom után siromra,
Jegyezd fel a fejfámra :
Itt ezen a temetőn
Nyugszik az én szeretőm.

62.

Kapum előtt ne füttyöréssz,
A kertemen ne csinálj rést.
Mert én szegény leány vagyok,
Nem is hozzád való vagyok.

*) Urusság = orvosság.

Ne kacsintgass rám ok nélkül,
 Ne bolondíts el ok nélkül:
 Nem merek én nézni reád,
 Úgy is mindég tilt az anyád.

(Rugonfalva.)

63.

Az erdőbe' fiatal fa,
 Meghajlott az ága,
 Az alatt van piros rózsa
 S bimbós majoránna.
 Az alatt van egy vetett ágy,
 De nem borsó szalma,
 Abba fekszik Andi Miska
 Gombos dolományba'.
 Előtte áll Mariskája
 Lángszin szoknyájába',
 Ha nem lángszin szoknyájába',
 Kurta rokolyába'.
 Mind azt mondja: »Miska uram,
 Szokjék becsületre.«
 »Szoktam volt én Maris asszony,
 Még ennek előtte.«

Nem kár volna őket
 Tentába keverni,
 Aranyos rámába
 Szépen lerajzolni.

64.

Kimenék egy hegyre,
 Benézék egy kertbe,
 Ott láték egy házat:
 Árgyelus a neve.
 Abba' van egy asztal
 Bánattal befestve,
 Azon van egy pohár,
 Erdélyi bor benne.
 Köszönd reám, rózsám,
 Hadd igyam belőle.
 Mintsább rád köszönném,
 Inkább előnteném,
 Régi szeretetből
 Nagyot cselekedném:
 A tengernek habját
 Kalánynyal kimerném,
 Annak fenekéről
 Kláris-gyöngyöt szednék,
 Azt is a rózsámnak
 Bokrétának tenném.

65.

Faluvégi szögeleten
 Áll egy korcsma magába',
 Oda jár az én galambom
 Ebédre, vacsorára.

Ne várj, rózsám, ne várj,
 Nem mehetek mindenkor,
 Nekem is van egy jó anyám,
 Ki rám vigyáz ilyenkor.

Ne haragudj', édes rózsám,
 Nem mehetek mindenkor,
 Van még nekem egy szeretőm,
 Ki rám vigyáz ilyenkor.

(Patakfalva.)

66.

Kimenék egy hegyre,
 Benézék egy kertbe,
 Ott látám édesem,
 Az én édes rózsám!
 Talpig feketébe'.
 Megkérdezém tőle
 »Hol jártál, édesem?«
 Csak ide nem mesze,
 Virágos kertembe',
 Gyászvirágot szedni,
 Szerető-vizsgálni.
 »Szedjed, rózsám, szedjed
 Azt a gyászvirágot,
 Hanem nekem szedj csak
 Rózsát, tulipántot.
 Rózsát, tulipántot
 Tedd a kalapomba,
 Legyen szép bokrétám
 A lakadalomra!

67.

»Oh Istenem, beh megbántam,
Gyöngykoszorúm elhullattam,
Keservesen megsirattam.

»Ne sirasd, rózsám koszorúd
Kötök virágból koszorút.«

»Éjjel nappal kössed, rózsám,
Még sem leszek többet leány!«

(Árvátfalva.)

68.

Veszszén el az a szeretet,
A mely kettőt-hármat szeret.
Lám, én csak egyet szerettem,
Mégis eleget szenvedtem.

Hogy engem így megtréfáltál,
Hogy elhagyni nem sajnáltál,
Még az Isten meglátogat:
A mi késik, el nem marad.

Megvetettél, nem sajnálom,
Elhagytál, de azt se bánom.
Úgy is csak szembe szerettél,
Hátam mögött kinevettél.

Elteltek már vig napjaim,
Nem virágoznak óráim,
Nincs már nekem hű szeretöm,
Nincs kedvemre ölelgetöm.

Hej, megcsaltál, de nem bánom,
Nincsen benne semmi károm.
Csak fáradságom sajnálom,
Hogy utánad kellett járnom.

69.

Édes rózsám ravasz voltál,
Csak szembe hogy szépet mondtál.
Nem éreztél szeretetet,
Olyat, a mi megilletett.

Szerettelek, jól tudhatod,
De te magad nem mondhatod.
Mondjunk j'écczakát egymásnak,
Nem mik vagyunk, kik így jártak.

70.

Sárga csitkó, selyem nyereg rajta,
Azon megyek este guzsalyosba.
Beszöktetek rózsámhoz a résen,
Ott vár engem a vacsora készen.

Megölelem rózsám karcsu derekát,
Megcsókolom rózsá piros orcáját.
Hálát adok azért a jó Istennek :
Hogy itt ilyen szép leányok teremnek.

(Medősér.)

71.

Ha nem ismertelek volna,
Most sokkal jobb dolgom volna,
A búbanatnak özöne,
Tudom, reám nem ömölne.

Tudod, rózsám, tiéd voltam,
Azt is tudod, sokszor mondtam:
Feláldozom életemet,
Csak fogadd el hűségemet.

Egyszer voltam kelepcebé',
De nem leszek többet, élve.
Kinyertem a szabadságom,
Már most jól élem világom.

(Demeterfalva.)

72.

Nem hiszed, hogy beteg vagyok,
Majt elhiszed, ha meghalok.
Nem jöttél el nézéseemre,
Jöjj el a temetésemre.

Kisérj ki a sirhalomig,
Az örök nyugalomig.
Tán még egy-két kapaföldet
Megérdemlek, rózsám, tőled.

73.

Isten veled, rózsám, szived vigan éljen,
 Szépséged, jóságod az égig felérjen.
 Bánatnak fellege téged elkerüljön,
 Semmi szomorúság szivedhez ne férjen.
 Czitrus és tulipánt kertedben teremjen,
 Gyenge fülemile ablakodon zengjen ;
 Nyárban aratáskor a mennyi buzaszem :
 Annyi jót kívánok te néked, kedvesem.

74.

Mindenféle szeretőm volt,
 Csak még cigányleány nem volt.
 Czigány leány ne is legyen,
 Czigány leány nem kell nekem.

Jó a cigány korcsomára,
 Mert rátermett a nótára ;
 De nem való szeretőnek,
 Egygyel nem is elégszik meg.

(Kis-Kede.)

75.

Maros vize partján állok,
 A rózsámtól most megválok.
 Nem szeretem, nem szeretem,
 Hamis leány, nem kell nekem.

Ha én vagyok is mellette,
 Más legényen jár a szeme ;
 Az egyiket bolondítja,
 A másikat kikaczagja.

(Rugonfalva.)

76.

Fáj a szivem szivedért,
 Két fekete szemedért.
 Fáj a szivem, nem tagadom,
 Értted fáj, kedves galambom!

77.

Hogyha szeretsz, olyant szeress,
 Hogy ha elhagy, könnyen felejtsd.
 Én is szerettem egy szépet,
 Felejténém, de nem képes.

Szeress egyet, hogy legyen szép,
 Hogyha szenvedsz, hadd legyen mért.
 Mert én egy szépet szeretek,
 Azért eleget szenvedek.

Ne higgy annak a legénynek,
 Ki azt mondja, hogy: szeretlek.
 Mert a legény leánycsaló,
 Szavaiban nincsen való.

78.

Szép a tavasz, szép a nyár,
 Szép a ki párjával jár.
 Én is járnék, s nem engedik,
 Így az idő rosszul telik.

Azt akarják, ne éljek,
 Veled ne is beszéljek;
 De én attól megélek,
 S a hol lehet, beszélek.

79.

Tiltnak rózsám, tiltnak töled,
Titkon se beszéljek veled.
Mentől jobban tiltnak töled,
Annál jobban szólok veled.

80.

Nincsen nagyobb gyötrelem,
Mint a titkos szerelem.
Mert a ki azt próbálja,
Nincsen boldog órája.

81.

Szeress rózsám, a kit tetszik,
Nekem boszúdra nem esik.
Én szeretek, a kit tetszik,
Neked mind boszúdra esik.

82.

Ne hunyoríts a szemembe,
Meghalok szégyelitembe.
Nézzünk mind a ketten félre,
Úgy válik becsületünkre.

83.

Kimenék egy hegyre,
Benézék egy völgybe,
Ott látám édesem'
Földig feketébe.

Kit kékbe, kit zödbe,
 Kit talpig veresbe,
 De az én édesem
 Folddig feketébe.

S ott egy nagy fa áll,
 Annak kilencz ága,
 Arra rea szálla
 Kilencz tarka páva.

Hej páva, hej páva!
 Tarka farku páva!
 Mért nem lehetek én
 Bár egy perczig páva!

Hej páva, hej páva!
 Ha én páva volnék,
 Szárnyam csattogtatnám,
 S tolvam hullatgatnám.
 Tolvam hullatgatnám,
 S az én édesemnek
 Koszoruba fornám!

84.

Nem mind arany, a mi fényes,
 A te szived tekervényes.
 Kapunk előtt ne csattogtass,
 Engem avval ne csalogass.

Szeretettel né mit nyertem :
 A világ szájába estem,
 Aj Istenem, mi az oka ?
 Nem lehetek boldog soha.

85.

A rákosi utca
 Végig tubarózsa,
 Megy a legény rajta,
 Elhervad alatta.
 Szegény jó legények!

A várfalvi utca
 Végig basarózsa,
 Menyen a lány rajta,
 Kinyílik alatta.
 Örvendjünk leányok!

86.

A mult télen, a mult nyáron,
 Volt szeretőm kettő-három.
 De most egy sincs, jaj de bánom!
 Hogy meg kellett tőlök válnom.

Árva vagyok, árva lettem,
 Szerencsétlennek születtem.
 Úgy jártam, mint a gerlicze,
 Kinek nincsen már senkije.

Én Istenem, adj még egyet,
 Nem kérek én soha többet.
 Adj egy ügyest, adj egy jót,
 Adj egy kedvemre valót!

87.

Hova lábad teszed,
Bánat-virág keljen,
Te fejér ágyadban
Kigyófi heverjen.
Kit leginkább szeretsz,
Örökre veszeszd el,
Te búbanatodat
Ne értse meg ember!

88.

Ablakomba három fazék muszkáti,
Beizentem a rózsámnak: jöjjön ki.
Én magam is beszólottam, no de nem jö ki,
Várj meg csalfa, megbánja ezt valaki!

89.

Gyolcs az ingem, keményített az alja,
Nem vagyok én leányoknak az alja.
Sem az alja, sem az anyja nem vagyok,
Barna legény szereteje én vagyok.

90.

Egy az óra, kettőre jár,
Az én rózsám lájbiba' jár.
Lájbiba, veresbe,
Jere, rózsám, ülj az ölembe!

Egy az óra, kettőre jár,
 Az én rózsám gyócsingbe' jár.
 Gyócsingbe', pergátba',
 Jól esik az álom az ágyba'!

91.

»Ha meguntad, rózsám, velem életedet,
 Csináltass koporsót, temess el engemet.«
 »Csináltatok rózsám arany szín koporsót,
 A két oldalára két keserves jajsztót.«
 Az én sirkövemre az legyen ráírva:
 »Itt nyugszik egy árva,
 Kinek szerelemből történt az halála!«

92.*)

Zöld füre szokott a harmat leszállni,
 Hogy kell, édes gyenge rózsám, megválni!..
 Megválásom sem annyira sajnálom,
 Csak hogy szivből szerettelek azt bánom.

Megizentem én a régi babámnak:
 Fogadjon el még csak egyszer magának.
 El nem fogad ő még egyszer magának,
 Az lesz nekem a keserves bubánat.

Nincsen kedvem, mert elkedvetlenedtem,
 Mert elhagyott, kit igazán szerettem.
 Széles a víz, keskeny palló, leestem....
 Rólad, rózsám, minden gondom levettem.

*) 92—99. Csikszékből n gyűjtettek.

93.

Kinek a kutyája,
Kinek a kutyája
Ugat a kapuba' ?
Sok irigym vannak,
Sok irigym vannak
Nekem a fáluba'.
Nem bánom én, hadd legyen,
Hadd legyen sok irigym,
Csak a szived galambom,
Hej! csak az enyim legyen.

94.

Kinek nincsen szeretője,
Menjen ki a zöld erdőre,
Szakasszon egy falevelet,
Adja annak, a kit szeret.

Kinek meghalt szeretője,
Menjen ki a temetőre.
Irja fel a vas kapura,
Hogy szívének mi a bűje.

95.

Rózsám tegnap megkérgetett,
Édes anyám nem engedett.
Mert nincs rózsámnak egyebe,
Csak a szive s két tenyere!

96.

Ifuság sólyom madár,
Addig vig, míg szabadon jár.
De jaj nekem szegénynek már,
Szivem vig örömet nem vár.

Illik annak keseregni,
Ki világát búval éli,
Szereteit más szereti,
Távol nézi s úgy kesergeti.

97.

Én csak hirül hallom keseredett szüvel,
Hogy az én édesem mással játszadozik.
Ékesen, kegyesen ölelgeti nyakát,
Kláris ajakával csókolgatja nyakát.
Oda sem mehetek, nem is izenhetek,
Arról azt gondolja, hogy én mást szeretek ;
De ha azt gondolja, hamisan gondolja,
Hamis gondolatja el is kárhóztatja.
Csendesesen folyó víz télben megaluszik,
De az én bús szüvem soha meg nem nyugszik.
Én csak olyan vagyok, mint szélvészben madár,
Kit a zápor eső elvadászott immár.

98.

Az én szüvem csalni nem tud,
Igazán szeret, nem hazud.
Úgy kellett volna szeretni,
Hogy ne tudta volna senki.

Nem kellett volna csengetni,
 S nem tudta volna meg senki.
 Ha csengettél, úgy vedd hasznát,
 Valljad rózsám, gyalázatját.

99.*)

Gyi fel sárga a tetőre!
 Veled menyek menyegzőre.
 Iha, czin, czináron!
 Szeret a virágom.

Ha megfázom, ha meghülök,
 Mellette felmelegülök....
 Iha, czin, czinárom!
 Szeret a virágom.

(Bodos.)

100.

Volt szeretőm tizenhárom,
 Tíz elhagyott maradt három;
 Abból is elhagyott egy pár,
 Csak egyre maradtam immár.

Volt szeretőm öt is, hat is
 De most nincsen csak egy vak is,
 Nem becsültem meg a hatot,
 Megbecsülném most a vakot.

*) 99—154. Háromszéken és Erdővidéken gyűjtettek.

101.

Kifeküdt az én rózsám a mezőre,
 Mégis ellopták a lovat mellőle.
 Abba' bizony nem vallotta nagy kárát,
 Husz dinnyéből kikaphassa az árát.

Ettem dinnyét, de hagytam még hármát is,
 Numerus van oldalára vágva is.
 Vágjad rózsám azt a hármast numerust,
 Hogy az uton többször is eszembe juss.

Édes rózsám, ha elméssz is, kívánom :
 Előtted az ut mind rózsáé váljon.
 Még a fű is rozsmarintot teremjen,
 Engemet a szived el ne felejtсен.

(Bardocz.)

102.

Szombat este, szombat este,
 Tízet ütött az óra,
 Az én rózsám, az én rózsám
 Vár engem az ajtóba.

Hej! mikor én megyek el,
 Szivem keseredik el...
 Jaj Istenem, gyenge rózsám,
 Hogy váljunk egymástól el!

103.

Kifogtam én a rózsámnak kendejét,
 Zöld selyemmel varrattam bé a nevét.
 Közepébe bubánatot kötöttem,
 Hej! miána én is sokat szenvedtem!

(Karatna.)

104.

Ez az uteza bánat-uteza,
 Bánatkövel van kirakva.
 Az én rózsám kirakatta,
 Hogy én sirva járjak rajta.

(Karatna.)

105.

Szerettelek, rózsám, nagyon,
 De már annak vége vagyon.
 A ki miatt vége vagyon,
 Isten annak jót ne adjon.

Tavaszi szél utat szárazst,
 Minden madár társat választ.
 Hát én magam kit választaszak,
 Kire bokrétát akaszszak?

106.

Én csak azért szeretem,
 Kék a szeme, mint nekem.
 Jaj Istenem, add nekem,
 De igazán szeretem!
 Hogyha nekem nem adod,
 Jaj Istenem! meghalok.

(Bodos.)

107.

Egy asszonynak két szép lánya,
 Egyik szegfű, a más majoránna.
 Megizenem az édes anyjának,
 Hogy küldje meg nekem bokrétának.

(Kis-Baczon.)

108.

Ez a kis lány mással éli világát,
 Hej pedig csak most vitték el virágát.
 Hej! elvitték a virágát messzire.
 Galiczia köllös közepire.

109.

A torjai magyaró,
 Jaj de édes, jaj de jó!
 Abból bizon nem eszel,
 Mig vőlegény nem leszel.

110.

Ingadozó nádszál,
 Én hozzám mért hajlál?
 Ha igaz hű társam
 Lenni nem akartál.

Ritka madár, ritka,
 A fekete hattyu,
 Még annál is ritkább
 A hűséges fattyu.

Ritka legény, ritka,
 Ki igazán szeret,
 Ha ma hozzád hajlik,
 Holnapután megvet.

(Karatna.)

111.

Este későn ne járj hozzám,
 Mert nagy vigyázat van reám.
 Ha jársz, úgy is lassan járjál,
 Ablakomon hallgatózzál.

A multkor is hogy eljöttél,
 Ablakomon köhentettél,
 A sarkantyud hogy megperdült:
 Az édes anyám felserdült.

Szidta kis leányát, szegényt:
 Miért szereti a legényt?
 Tán az anyám nem szerette
 Apámat, mikor elvette!

(Fis-Bacson.)

112.

Felültem én kis pej lovam hátára,
Még zabolát se' tettem a szájába.
Elindulék hosszú utra, egyedül....
Minden felé borúl az ég, nem derül.

Jaj de setét, hosszú, sáros éjtszaka!
Haza mennék, haj de nem érek haza.
Korcsmárosné, de fejér a kend ágya!
Maraszszon meg engem az éjtszakára.

Korcsmárosné, de ugat a kuttyája!
Miklós-huszar vágtat az udvarára.
Adjon szállást, kössem bé a lovamat,
A lányával kimulatom magamat.

Korcsmárosné írja fel a levélre,
Hány kupa bort ittam én meg hitelbe.
Belényulék kicsi lájbim zsebébe,
Haj de kevés tizes bángó van benne!

(Bibarczfalva.)

113.

(Ugyanaz más változatban.)

Én is felülék a világ lovára,
De zabolát nem veték a szájába.
Elindulék hosszú utra, egyedül....
Mindenfelé borúl az ég, nem derül.

Korcsmárosné, de ugat a kuttyája!
De szép legény mulat az udvarába!
Én is bemék, bekötöm a lovamat,
A lányával kimulatom magamat.

Koresmárosné, de fejér a kend ágya!
 Fogadjon bé engem az éjtszakára.
 Ugy is sötét, sáros ez az éjtszaka,
 Isten ugyse! nem megyek én ma haza.

(Olosztelek.)

114.

Elméssz úgy-e? el bizony én.
 Itt hagysz úgy-e? itt bizony én.
 Elmentedet nem kívánom,
 Visszajöttöd holtig várom.

De te elméssz, engem itt hagysz,
 Szivemre nagy bánatot hagysz.
 Ha elméssz, csendesen járjál,
 Csendes folyóvizet igyál.

Akkor jussak én eszedbe,
 Mikor kenyér a kezedbe.
 Akkor se jussak egyébről,
 Csak az igaz szeretetről.

115.

Azt a gyűrűt, melyet adtam, add vissza,
 Mert annak a gyémántköve nem tiszta.
 Barna felleg beborítja az eget,
 Nem engedik rózsám, hogy szeresselek.

Nálam is van egy zsebkendő, vedd vissza,
 Mert közöttünk a szerelem nem tiszta.
 Kideríti még az Isten az eget,
 Megengedik rózsám, hogy szeresselek.

(Zágon.)

116.

Ó, hogy fülemile-
 Madár nem lehetek!...
 Kis kertedbe rózsám,
 Fészket nem verhetek!...

(Torja.)

117.

Hogyha folyó lennék,
 Bánatot se' tudnék,
 Hegyek, völgyek között
 Gyenge martot ásnék.

Kaszáló réteken
 Virágot gyűjtenék,
 Az én édesemnek
 Szép bokrétát tennék.

(Volál.)

118.

Megtagadott engem az édes anyám,
 Hogy ne legyen se országom, se hazám.
 Én nem bánom, édes anyám, tagadj meg,
 De a szívem a rózsámért hasad meg.

Édes anyám ha meguntál tartani,
 Küldj el engem a vásárra eladni.
 Ott is ott lesz az én rózsám megvenni,
 Páros pénzzel fog érettem fizetni.

119.

Kimenék a zöld erdőbe sétálni,
 Leülék egy zöld fa alá nyugodni.
 Nyugodtomban el találék szunyadni,
 Oda jött egy fülemile dalolni.
 Hozott nekem körme között levelet,
 A' van benne, hogy a rózsám nem szeret.

(Száldobos.)

120.

Patakmarton nem jó lakni félelem nélkül,
 Szeretőt sem jó tartani szerelem nélkül,
 A szerelem sem esik meg édes csók nélkül.

Nekem is volt egy szeretőm, de az olyan volt,
 Egy nap, két nap ha nem látott, mindjárt beteg volt.
 Megtaláltam, megkérdeztem: babám mi lett volt?
 »Hű szívemet a szerelem körül fogta volt.«

(Füle.)

121.

Jaj Istenem, hogy éljek meg,
 Hogy a világ ne tudja meg?
 Én megélnék a bú nélkül.
 Ieczu te! de a bú nem nálam nélkül.

Én Istenem add ezt nekem,
 Mert én igazán szeretem.
 Mert ha azt nekem nem adod,
 Ieczu te! nem kell, de semmi vagyonod.

Megvert Isten ostorával,
 Mindennapos bánatjával.
 Vajon mit is akar a szél? ...
 Icczu te! mindétig csak rólam beszél.

(Homoród-Oklánd.)

122.

Haj Istenem, adj erőt a lovamnak,
 Hogy keressék szép szeretőt magamnak.
 Nem ülhetek többé rózsám ölébe,
 Nem nézhetek szép fekete szemébe.

Jaj Istenem, talán nagyot vétettem,
 A tiszta ég gyászba borult felettem.
 Azért borult gyászba az ég felettem,
 Mert elhagyott, kit igazán szerettem.

(Homoród-Almás.)

123.

Elvágтам az újjom, de nem fáj,
 Fügefа levelét tettem rá.
 Fügefа levele gyógyíts meg,
 Jere szívem Máris, csókolj meg.

Elvitte az árviz a pallót,
 Nem az а szeretőm, а ki volt.
 Visszahozza árviz а pallót,
 Az lesz а szeretőm, а ki volt.

(H.-Oklánd.)

124.

Akár milyen szegény vagyok,
 Szegény szolgálégény vagyok;
 Ölelek szegényt, gazdagot:
 A gazdagot a pénziért,
 A szegényt a szépségiért.

(H.-Oklánd)

125.

Az én rózsám székel huszárkáplár,
 Minden este hozzám paripán jár.
 Barna legény barna paripája,
 Épen olyan szép mint a gazdája.

Dolományát ha vállára veti,
 Sok szép leány szive hányja-veti:
 Hogy vagyon-e szebb legény ő nála
 Hat faluba', hat pusztá határba'.

(Vargyas.)

126.

Tán azt tudod, hogy bánom,
 Hogy töled meg kell válnom.
 De az nekem csak álom,
 Még a régit is bánom.

Bánom, hogy hozzád jártam,
 Mert reád nem szorultam.
 Hogy te hozzád hajlottam,
 Abba nagy kárt vallottam.

(Kis-Baczon.)

127.

Hej pava, hej páva,
 Császárné pávája!
 Ha én páva volnék,
 Jó reggel fölkelnék,
 Folyó vizet innám,
 Szárnyam csattogtatnám,
 Szép tollam hullatnám,
 Szép leány fölszedné,
 Az ő édesének bokrétának tenné!

128.

Hej Budavár, Budavár!
 Volt szeretöm, de nincs már.
 A ki volt is, elhagyott,
 Az Isten jobbat adott.

Sűrű csillagos az ég,
 Majd eszedbe jutok még.
 De már akkor késő lesz,
 Gyenge szívem másé lesz.

(Magyar-Hermány.)

129.

Széles az ökröm szarva,
 Nem fér az istállóba.
 Gyenge rózsám sok esőkja
 Nem fér a két orcámra.

(Magyar-Hermány.)

130.

Négy ökröm a járomba,
 Magam az áristomba.
 Jere rózsám, váltsál ki,
 Ne hagyj engem hervadni.

Kiváltlak én, ki, ki, ki,
 Nem hagylak itt hervadni.
 Adok olyan pár csókot,
 — Megér ezer forintot!

(Magyar-Hermány.)

131.

Mi lelt rózsám, mi lelt?
 Változik a színed.
 Itt a bor előtted,
 Igyál egy keveset.

Nem kell a te borod,
 Kell a nyavalyának!
 Mért tevél engemet
 A világ csufjának!?

(Bodos.)

132.

Elvesztettem lovam
 A bükkös erdőben,
 Elszakadt a csidmám,
 A nagy keresésben.

Ismerem a lovam
Csengője szaváról,
Ismerem a babám,
Kevély járásáról.

Ne keresd a lovat,
Be van az már hajtva,
A székház udvarán
Szól a csengő rajta.

Ne keresd a babád,
Szavát már nem tartja,
A biró fiával
Lakodalmát tartja.

(Száráz-Ajta.)

133.

Akkor volna szép az erdő,
Ha lány volna a kerülő.
Csili-csalárom, csili-csalárom !
Ha lány volna a kerülő.

Megkerülném én az erdőt,
Megsókolnám a kerülőt,
Csili-csalárom, csili-csalárom !
Megsókolnám a kerülőt.

(Nagy-Bacson.)

134.

Szegény vagyok, szegénynek születtem,
 A rózsámat igazán szerettem.
 Az irigyek elrabolták tőlem,
 Most lett szegény igazán belőlem.

Fujja a szél a nyárfa levelét,
 Azt gondolom, hogy az is ellenség.
 A fűszál is felállott ellenem,
 Bujdosóvá tett már a szerelem.

Elmegyek én messze utra innen,
 A hol senki ismerősöm nincsen.
 Elbujdosom a világ szélére,
 Hogy ne legyek senkinek terhére.

Csipkebokor legyen a szállásom,
 A búbanat kísérő pajtásom.
 A búbanat és a rózsám képe.
 Isten veled kis falum örökre!

(Kis-Baczon.)

135.

Bú életem, bánat napom,
 Szomorú gyász alatt lakom.
 Ha ezt a gyászt elvethetném,
 Rózsám ismét szerethetném.

Nem adják a rózsám nekem,
 Csak titokban szerethetem.
 Hej búbanat, keserűség!
 Még a testvér is ellenség.

136.

Beteg az én rózsám szegény,
 Én vagyok a doktor legény.
 Szedek százféle virágot,
 Abból főzök urusságot.

Beteg az én szívem tája,
 Te vagy annak patikája.
 Ne szedj százféle virágot,
 Ne főzz nekem urusságot.

137.

Szerettelek egy ideig,
 Keddtől fogva szeredáig.
 Ugy-e rózsám, sok szép idő,
 A mi elmúlt, vissza nem jó,
 Tizenhárom meg kettő!

Szerettelek rózsám nagyon,
 De már annak vége nagyon.
 A ki miatt vége nagyon,
 Isten annak jót ne adjon,
 Tizenhárom meg kettő!

138.

Ablakomra süt a nap,
 Összeád minket a pap ;
 Összeád nem sokára
 Egész élet hosszára.

Majd ha ő lesz a gazda,
Megtelik a csűr s pajta,
Gabonával, márhával,
Az eresz vig nótával.

Kiülünk a kapuba,
Megszólal a vig nóta,
Én a bölesőt rengetem
De szép lesz én Istenem!

139.

Hej ricze, ricze, kukoricza dereze!
Megcsókollak, gyenge rózsám, minden áldott este.
Hogyha eljössz hozzánk a fagyon, a fagyon,
Patkód ne kopogjon nagyon, de nagyon!

140.

Tóba fürdik a rucza,
Lebúvik utána,
Kéret engem a kovács,
Nem megyek hozzája.
Jaj anyám, a kovács!..
Olyan mint egy szenes zsák —
Nem megyek hozzája.

141.

Kinek szeretője nincsen,
Annak egy csepp esze sincsen.
Lám, én nekem van kedvcsém,
Találtam egyet a héten.

Nincsen annak semmi baja,
Kinek szeretője barna.
Lám, az enyim csak egy szőke,
Mégis csókot kapok tőle.

De van annak mégis baja,
Kinek szeretője barna.
Mert a barna kecsgetető,
De a szőke hű szerető.

142.

Kerek a káposzta,
Borúl a levele;
Búsul a kis leány,
Hogy nincs szeretője.

Hej, ne búsulj, ne bánkodj',
Ne is siránozzál,
Megsegít a jó Isten,
Csak jól inádkozzál.

143.

Virágos kert közepibe
Énekel a fülemile.
Fülemile mind azt fujja:
Valamennyi legény csalfa.

144.

Kis menyecske, nagy menyecske,
Mért nem jöttél tegnap este?
Ha az este jöttél volna,
Egy pár csókot kaptál volna.

(Karatna.)

145.

A szeretőm elhagya,
Más miatt megtagada;
A ki miatt elhagya,
Száradjon meg mint a fa.

Térj meg rózsám, térj még vissza,
Látod ruhám könnyem' iszsza.
Ha még nem térsz rózsám vissza,
Menj el, ne lássalak soha.

(Kis-Bacson.)

146.

Kis-Bacsonba' gombos inget viselnek,
A legények házasodni nem mernek.
Mind is olyan a mostani menyecske,
Szép az ura, szebbet szeret mellette.

147.

Kis kutya, nagy kutya,
Ne ugass hiába!
Van nekem szeretőm
Majd minden utcába'.

Van nekem szeretőm
 Egy utczába' kettő,
 Szőke is, barna is,
 Szeret mindakettő.

A szőkét nem adnám
 Kis Magyarorszáért,
 De még a barnát sem
 Széles ez világért!

148.

Udvaromon arany vállu, arany kút,
 Abból iszik arany kakas, arany tyúk.
 Arany kakas csak azt kukorikolja:
 A szeretőm Csehországba' katona.

149.

Kis szekeres, nagy szekeres,
 Mindig a szép lányra keres.
 Mig a szekere oda jár,
 Száz forintnak végire jár.

Azt üzente a szekeres:
 Kell-e rózsám ruha, veres?
 Nem kell nekem ruha, veres,
 Maga sem kell a szekeres.

Azt üzente a mészáros:
 Kell-e rózsám gyűrű, páros?
 Nem kell nekem gyűrű, páros,
 De maga sem a mészáros.

Azt üzente az új-boltos :
 Kell-e rózsám ruha, rojtos ?
 Nem kell nekem ruha, rojtos,
 De maga sem az új-boltos.

Üzente a csizmadia :
 Kell-e rózsám piros csizma ?
 Nem kell nekem piros csizma,
 Hanem maga csizmadia !

150.

Haragusznak rám a lányok,
 Hogy én más faluba járok.
 Csili-esallalárom, csili-esallalárom !
 Hogy én más faluba járok.

Ne haragudjatok lányok,
 Szeretöm van, ahhoz járok.*)
 Csili-esallalárom, stb. . . .
 Szeretöm van, ahhoz járok.

Azért járok más faluba,
 Ott nem beszél minden rusnya.
 Csili-esallalárom. stb. . . .
 Ott nem beszél minden rusnya.

151.

Micsoda csárda ez, de csinos !?
 Van-e benne szép lány, takaros ?
 Ha nincs benne szép lány, takaros,
 Bolonduljon meg a korcsmáros.

*) így is : Büszkék vagytok, azért járok.

Micsoda falu ez, de fakó!?
Van-e benne vendégfogadó?
Ha nincs benne vendégfogadó,
Nincs is benne szép lány, eladó!

152.

A hévizi piacon, piacon,
Rózsát árul egy asszony, egy asszony.
Szálát adja petákon, petákon,
Párját adja forinton, forinton.

Azt a rózsát megveszem, megveszem,
Galambomnak felteszem, felteszem.
Szálát teszem egy csókért, egy csókért,
Párját teszem száz csókért, száz csókért.

(Köpecz.)

153.

Tám azt hiszed, mákvirág,
Belőled áll a világ.
Van náladnál szebb virág,
Abból sem áll a világ!

154.

Egyszer ide, másszor tova,
Van a súlynak kedve sova.
Nekem kedvem csak úgy vóna,
Ha Juliska is itt vóna.

HAZAFIŰI ÉS KATONADALOK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

1.*)

A gözösnek ablakába
Kinyilott a fehér rózsza.
Két felé hajlott az ága
Székely huszár kalapjába'.

A gözösnek hat ablaka,
Nyujtsd ki rózsám kezéd rajta.
Nyujtsd ki rózsám utoljára. . . .
Bú temet el nem sokára.

Üt az óra kakas szóra,
El kell válni viradóra.
Adj egy csókot utoljára
Kedvesednek ajakára.

2.

Végig mentem udvarhelyi piaczon,
Piros pántlika vagyon a csákómon.
Piros pántlikára vagyon felirva :
Három esztendeig leszek katona.

*) 1—18. Udvarhelyszék : és Keresztur fúszékben gyűjtettek.

Zsendelyezik a szebeni kaszárnyát,
 Válogatják a legénynek a javát.
 Jól tudom, hogy én leszek a legelső,
 Édes rózsám, hosszú három esztendő!...

3.

Szépen szól a francziának bandája,
 Talám nincs a németnek katonája.
 Erdélyország fővárosa Kolozsvár,
 A franczia a némettel szembe' áll.

Messze földre visznek bé katonának,
 Mondd meg pajtás az én kedves babámnak,
 Hogy ne várjon s ne sirasson hiába,
 Holnap után visznek egy nagy csatába.

Ha levágnak, ott maradok a síkon,
 Ha elfognak, föbe lönek jól tudom.
 Édes rózsám, így is úgy is: meghalok. . . .
 Csillagokból nézek akkor reátok.

4.

Csörgedeznek a patakok,
 Elhultak a szép magyarok.
 Magyarország igaz testvér,
 Huzza őt Erdélyhez a vér.

Látja Erdély pusztulását,
 Elhagyta házat, lakását.
 Ilyen nagy tél s tűz idején
 Megjelent a harc mezején.

5.

Könnyü neked rózsám
 Palotán sétálni,
 De bajos én nekem
 Künn az esőn állni.

Gyöngé lábam fázik,
 Köpenyegem ázik.
 Piros pej paripám
 Kert alatt bánkodik.

6.

Jaj de boldog az az édes anya,
 Kinck nincsen husz esztendő fia.
 A mi urunk maga is husz éves,
 Hát a magyar hogy ne volna kedves!

Kék átilla szoritja testemet,
 Sárig sinór búsitja szívemet.
 Sárig sinór, fekete közepe. . . .
 Így van szöve a magyar élete! . . .

Ferencz Józsi most lett magyar király,
 Ilyen hamar rékrutákat kíván.
 Engemet is huszárnak irának,
 Alájam is paripát adának.

A gözösnek hat erős kereke,
 Bárcsak hamar izré-porrá törne!
 Hogy ne vinne engemet el oda,
 Messze földre, idegen országba! . . .

7.

Kesereghet az az anya,
Kinek két fia katona.
Egyik huszár, a más gyalog,
Úgy kerülük az országot.

Egyik baka, a más huszár,
Pesti kaszárnyába sétál.
Pesti kaszárnya repedj meg!
Két szép fiam szabadulj meg!

Szabadulnánk, ha lehetne,
Ha Ferencz császár engedne.
Szabadságunk el van zárva
Ferencz császár ládájába.

Elveszett a láda kulcsa,
Nem szabadulunk meg soha.
Megkerül a láda kulcsa,
Megszabadulunk valaha!

8.

Édes anyám, sokszor intél a jóra,
Hogy ne menjek korcsomába borinnya.
Ha betörik az én gyenge fejemet,
Ki mossza ki az én véres ingemet?

Édes anyám, mi vagyon a kasztenbe?
Ha dió van, adjon nekem belőle.
Úgy sem őrzöm sokáig a dióját,
Viselem az ő felsége csákóját.

Édes anyám, mi vagyon a szekrénybe?
 Ha kenyér van, adjon nekem belőle.
 Úgy sem őrzöm sokáig a kenyerét,
 Hordozom az ő felsége fegyverét.

Édes anyám, mi vagyon a kasztnbe?
 Ha alma van, adjon nekem belőle.
 Úgy sem őrzöm sokig az almáját,
 Viselem az ő felsége nadrágját.

9.

Csehországba voltunk veszedelembé,
 Ott hullott le sok szép magyar a földre.
 Még a nap is gyászba borult felettünk,
 Úgy gyászolta szegény magyar nemzetünk.

Piros rózsá hullatja a levelét,
 Sok szép legény elveszté az életét.
 Temetőbe ki kíséri ezeket?
 Fejfájókra ki írja fel nevöket?

Csak egy sír van ötnék-hatnak megásva,
 De név nincsen fejfájókra felvágva.
 Csak egy kereszt van emlékre felásva,
 Sírhát az is, ki ezt a sírt meglátja.

10.

Herczeg Józsi lovas regimentje,
 Haj! de szép egy Isten teremtese!
 Hej! bakaságomért nem adnék egy kecskét,
 Miből kifejhetnék egy csipor tejcskét,
 Miből eltartthatnék egy barna menyecsét!

11.

Reggel korán megütötték a dobot,
 Kiadták a kemény parancsolatot :
 Indulni kell a csatára !
 Csókot sem adtál orcámra,
 Angyalom !

Ha meghalok vagy a csatán elesem,
 Válaszsz egyet mást magadnak helyettem.
 Válaszsz egyet jót helyettem,
 Mert én töled megérdemlem,
 Galambom !

Ha meglőnek, pajtásim eltemetnek,
 Meghagyom, hogy a sírfámra írják fel :
 Itt nyugszik egy hű szerető,
 Hazájáért hiven küzdő
 Önkéntes !

12.

Hull a golyó, füttyölnek a kartácsok,
 De én azért vitéz módra helytt állok.
 Csak az édes hazámról gondolkozom,
 Mikor lesz az, hogy én őt megláthatom ?

Édes rózsám ne sirass te engemet,
 Gyász-temető megnyugtatja testemet.
 Édes rózsám, arra kérlek tégedet,
 El ne feledd gyöngé rózsád, ha lehet !

13.

Ablak alatt egy rózsafa nem látszik,
 Minden éjen hajnal előtt virágzik.
 Terem rajta piros rózsza, jó szagu,
 Édes rózsám, mért vagy olyan szomorú?

Hogy ne volnék, édes rózsám, szomorú,
 Nagy-Szebenbe' most foly a nagy háború.
 El kell menni masirozni messzire,
 Itt kell hagynom gyöngye rózsám s nincs kire.

Reád bizom édes kedves barátom,
 Éljed vele világodat, nem bánom.
 Én is éltem egy időbe', azt bánom,
 Édes kedves, gyenge rózsza virágom!

(Bethfalva.)

14.

Soha sem vétettem
 Falum határának,
 Mégis besoroztak
 Engem katonának.

Huszárnak soroztak,
 De bakkancsot adtak.
 Verje meg az Isten!
 De megbusítottak!

Kértem a kapitányt:
 Adjon egy paripát;
 Úgy viselem gondját,
 Nem kap benne hibát.

Ezzel a kapitány
 Nagyon megörüle :
 Itt van száz rémonda,
 Válaszszál belőle !

Száz rémonda között
 Fel s alá sétálék,
 Egy fakó csikónak
 Faránál megállék.

Ez lesz jó, ez lesz jó,
 Ez a fakó csikó !
 Ebből lesz, ebből lesz
 Igaz huszári ló !

(Fiátfalva.)

15.

(Ugyanaz más változatban)

Sohasem vétettem
 Falum birájának,
 Mégis besoroza
 Engem katonának.

Huszárnak soroza,
 De bakkancsot ada,
 Verje meg az Isten !
 De megszomorita !

Udvarom, udvarom,
 Szép kerek udvarom !
 Nem seper ki többet
 Az én gyenge karom.

Udvarom közepén
 Vagyon egy almafa,
 Ahhoz van megkötne
 Egy fakó paripa.

Fel is van nyergelve,
 Fel is kantározva,
 Gyere édes rózsám,
 Bujdossunk el rajta!

(Kis-Kada.)

16.

Szabjad nekem rózsám a gyöles inget,
 Idegen országba visznek el engemet.
 Ha meglőnek, jó lesz a sebemre,
 Ha meghalok, eltemetnek benne.

Ha meghalok, szépen temessetek,
 Hat legénynyel sirba vitessetek.
 Koporsóm fejére koszorut kössetek,
 Sirom fölé pedig rózsát ültessetek.

17.

Katonának vagyok írva,
 Ki van a két szemem sirva,
 Katonaságom se' bánom,
 Csak édes anyám sajnálom.

Ki van a két szemem sirva,
 Mert a rózsámat más bírja.
 A csalfa rózsám se' bánom,
 Csak szabadságom sajnálom.

18.

Debreczentől nincsen messze a vasút,
Azon mene, azon mene el Kossuth.
Elvitte a koro-koro-koronát,
A magyarnak minden jóvát, bónumát.

Visszatér ő még valaha, valaha,
Haza jő még az a fényes korona.
Felderül még a magyarnak a napja,
Akkor leszen a németnek bánata.

Muszka lova érdemli meg a zabot,
Az nyerte meg Erdélyt s Magyarországot.
Hallgatással verje Isten örökké. . . .
Hej a magyart rabbilincsbe zárta bé.

Tizenkét év elég sajnós volt nekünk,
Mert a zsarnok kiszívta piros vérünk.
Szaladj, hordjad nyálas szájad előlünk,
Mert mi, hidd meg, hogy sohasem szerettünk.

Nagyon meggyült a némettel a bajunk,
Azért hogy ő szereti az országunk.
Szaladj német! czo ki innen, takarodj'!
Mert ha nem még, levágom a nyakadot.

A te orrod hosszúsága másfél sing,
Portubákkal meg van rakva majd félig.
A te füled olyan, mint egy nagy lapát,
Ette volna meg a te édes apád.

Könyökéből sirat téged a magyar,
Szekeresről gondoskodik csak hamar.
Plutó urnak s a pokolnak fiai:
Drumó, Mómus és Pilon hordjanak ki!

19.*)

Kormos vize kiöntött a mezőre,
 Isten veled édes rózsám, örökre!
 Nem fogok én ajtód előtt sétálni,
 Jaj de nehéz töled, rózsám, megválni!

El kell menni masérozni messzire,
 Itt kell hagynom a rózsámat s nincs kire.
 Reád bizom édes kedves barátom,
 Éljed vele világodat nem bánom.

Nincsen kedvem, mert elkedvetlenedtem,
 Itt kell hagynom kit igazán szerettem.
 De megadja a jó Isten azt érnem:
 Meglátom még kit igazán szerettem.

* *

Kis kertemben egy rózsafát ültettem,
 Melyet minden hajnalba' megöntöttem.
 Terem rajta piros rózsza, jószagu,
 Értted vagyok, édes rózsám, szomoru.

(Kis-Baczon)

20.

Édes anyám, haj de szépen neveltél!
 Mikor engem karjaidon rengettél.
 Akkor mondtad: jó leszek katonának,
 Besoroznak egy szép magyar huszárnak.

De szépen szól az ezered bandája,
 Haj de messze hallik annak zugása!
 Jertek fiúk, álljunk be katonának,
 Öltözzünk fel egy szép magyar huszárnak!

*) 19—63. Háromszék és Erdővidéken gyűjtettek.

21.

Udvarom, udvarom,
Szép kerek udvarom!
Nem seper ki többet
Az én gyenge karom.

Udvarom közepén
Vagyon egy almafa,
Ahhoz van megkötve
Egy bársony paripa.

Fel is van nyergelve,
Fel is kantározva,
Jere édes rózsám
Bujdossunk el rajta!

Verje meg az Isten
Azt az édes anyát,
A ki katonának
Neveli a fiát.

Husz évig neveli
Világ pompájába',
Azután pedéglen
Temetteti gyászba

22.

Este jött a parancsolat számunkra:
Indulni kell székely fiak a harezra!
Sirtam mint a záporoső,
Hogy tőled búcsuzni késő,
Angyalom!

Koránt reggel megütötték a dobot,
 Kiadták a kemény parancsolatot:
 Indulni kell a csatára!
 Csókot sem adtam szép szádra,
 Angyalom!

Ha meghalok vagy a csatán elesem,
 Meghagyom, hogy a fejfámra írják fel:
 Itt nyugszik egy hű szerető,
 Honáért hiven küzködő
 Székelyfi!

Ha az Isten haza hozna még egyszer,
 Megkérdezném: mit fogadtál ezerszer?
 Hogy mindaddig hivem maradsz,
 Mig tart a muszkával a harc
 Erdélyben!

23.

Tisza partján van egy hajó kikötve,
 Abba' van egy Miklós-huszár megölve.
 Kék átila mellére van gombolva,
 Édes anyja felette áll, siratja.

Menj el haza édes anya, ne sirasd,
 Van még otthon három árvád, neveld azt.
 Nem megyek én, nem nevelek több árvát,
 Nem adok én a császárnak több huszárt.

24.

Házam megett egy almafa nem látszik,
 Mégis minden hajnal előtt virágzik.
 Terem rajta piros alma, de nem jó,
 El kell menni katonának, — az sem jó

25.

Falu végén de szépen muzsikálnak !
 Hivnak engem verbunkos katonának.
 Bé is állok verbunkos katonának,
 Ha a rózsám felöltöztet huszárnak.
 Öltöztess fel édes rózsám huszárnak,
 Hogy álljak be verbunkos katonának.

26.

Kedves rózsám virágos kis kertje
 Rozmarinttal körül van ültetve,
 Rozmarintszál, bazsa rózsá-levél,
 Látom én már, hogy a másé levél

Hajlandó vagy mint a réten a nád,
 Azt gondoltam nekem nevelt anyád,
 De már látom, hogy nem neked nevelt,
 Jobb vállamon hordozom a fegyvert.

Megérik a szőlő nem sokára,
 Árván marad a töve utána,
 Te is árván maradsz szép angyalom,
 Most már nekem el kell masiroznom.

Magasan jár a csillag az égen,
 Ki könnyörül a szegény legényen
 Elpanaszlom búmat egy madárnak,
 Kiénekli az egész világnak.

(Kis-Baczon.)

27.

Azért hogy én barna fattyu vagyok,
Szőke kis lány szeretője vagyok.
Szeret is ő engemet igazán,
El is veszem majd a szüret után.

Azért hogy én ki vagyok már irva,
Ne sirj rózsám, nem leszek katona.
Lesz még talán a bíró oly szives:
Megtagadja, hogy vagyok husz éves.

28.

Bacson vize folydogál csendesen,
Az én rózsám zokog keservesen.
Zokoghatsz is, mert elszalasztottál
Egy oly hivet, kit rég ohajtottál.

Minek varrod rózsám azt az inget?
Mikor engem katonának visznek.
Ha megvágna, jó lesz a sebemre,
Ha meghalok, hideg tetememre.

(Kis-Bacson.)

29.

Életemnek komolyságát elértem,
Mit reméltem, én azt el nem érhettem.
Jobb vállamon katona-fegyver csörög,
Bús szívem a jó Istenhez könyörög.

Lerajzolom a nevemet feketén,
 E világon egy bús fiu vagyok én.
 A kinek nincs országa, se' hazája :
 Elbujdoshat akármelyik pusztába.

Eddig valék kis hazámnak lakója,
 Most már vagyok az országnak vándora.
 Ifjuságom virága itt hervad el,
 Ifju élttem gyászszos homály fedi el.

Bánatomtól nem tudok én megválni,
 Mert a császárt hűséggel kell szolgálni.
 Nézhetek én akár alá, akár fel,
 Bús életem napja többet nem jő fel.

30.

Nem hitted rózsám : katona vagyok én,
 Majd elhiszed, ha elmasérozom én.
 Visznek, visznek, Lengyelország felé,
 Sirva nézek kedves hazám felé.

A ki magyar fogja meg a kezem,
 Isten tudja : lát-e többé vagy sem.
 Ezer ágyu van a harc mezején,
 Így hát rózsám, katona leszek én.

Addig engem el ne temessetek,
 A rózsámnak levelet küldjetek.
 Világoskék legyen az én koporsóm,
 Barna kis lány mellette siratóm.

Nagy-Bacson.)

31.

Jö az idő, husz év közelget, jaj!
Mi jöhet rám abba' Istenem, jaj!
Mit már rám az Isten, nem tudhatom,
A sorozást hogyha le kell járnom.

Eltelt eddig az én vig életem,
De már nem t'om, hogy mi lesz én velem.
Katonának visznek el engemet,
Búsuld rózsám, gyászos életemet!

Busuld rózsám gyászos életemet,
Mind te értted szenvedem ezeket.
Szöke kis lány, te vittél a vizre,
Te vittél a katona-életre.

32.

Kitörött a rózsám kis ablaka,
Az én rózsám sirva néz ki rajta.
Ne sirj rózsám, ne könyezz alatta,
Haza jövök három-négy év múlva.

Megsikolt a gőzös masinája,
Most indulok Károly-Fehérvárra.
Most megyek s hogy mikor jövök vissza,
Azt egyedül a jó Isten tudja.

Ha meghalok, ott is eltemetnek,
Hat legénynyel ott is kivitetnek.
Sárig hompok nyomják a mellemet,
Édes rózsám ne sirass engemet.

33.

Sirhatsz édes apa s anya,
Kinek két fia katona.
Egyik baka, másik huszár,
Pesti kaszárnyába' sétál.

Pesti kaszárnya repedj meg,
Két szép fiam szabadulj meg
Szabadulnánk, ha lehetne,
Ha József császár engedne.

Szabadságunk el van zárva
József császár ládájába.
Nincs olyan kulcs, hogy találja,
Nyolcz esztendő majd kizárja!

34.

De szépen megy a hajó a vizen!
De szépen szól a madár a réten!
Szállj le, szállj le kis madár a földre,
Vidd el az én leveletem messze.

Add oda azt a rózsám kezébe,
Hogy jussak a távolban eszébe.
Mert én voltam igaz szeretője,
Tiszta szívem gyászol mindig értte.

Zavaros a Tisza vize nyárba',
Ha felárad szépen a partjára;
Ha megfujja záporosó szele. . . .
Vajon rózsám jutok-e eszedbe?

Akkor jutok én neked eszedbe,
 Mikor bú száll szomorú szivedre.
 Szállott már egy, rózsám az enyémre,
 Szálljon másik pár a te szivedre.

Vásárhelyen végig süített a nap,
 Rajta sétálok rózsám, mindennap.
 Ha felnézek a magas egekre,
 Sürtü könnyek hullanak előmbe.

Mondd meg rózsám, szeretsz-e engemet?
 Ha nem szeretsz, ne áítsd szívemet.
 Ha nem szeretsz galambom, hagyj abba,
 Nem varrottak engem a nyakadba.

Várod rózsám szabadulásomat?
 Vagy tán inkább csendes halálomat?
 Azért várod csendes halálomat,
 Ne töltssem így fiatalságomat.

Minden madár siratja a társát,
 Ugyan ki ne szánná a rózsáját!
 Mikor messze tőle sirba teszik,
 A szivére akkora gyász esik. . . .

35.

Le van az én rózsám képe
 A szívembe rajzolva,
 Értted vagyok gyenge rózsám
 Katonának kiirva.

Értted élek, halok is,
 Most is értted szenvedek. . . .
 Értted rózsám a mig élek,
 Fekete gyászt viselek.

36.

Szemeimet felvetettem
A csillagos egekre,
Ott láték egy bús gerliczét
Hazám felé repülve.

Állj meg te bús gerlicze,
Vidd el azt a levelet,
Mondd meg az én édesemnek,
Ne sirasson engemet.

Csehországnak külső szélén
A csatába kell menni,
Bucsuztató leveletem
Most akarom megírni.

Búcsuzom a hazámtól,
Felnevelő dajkámtól,
Jaj Istenem, gyenge rózsám,
Hogy váljunk el egymástól! . . .

(Karatna.)

37.

(Ugyanaz más változatban.)

Elindulék a hazámból
Gyöngyös városa felé,
Fél utamból visszatérek
S tekinték hazám felé.

Látám a nagy hegyekről,
Mint siratnak engemet. . . .
Arczczal valék leborulva
S szép hazám felé fordulva.

Feltekinték könyes szemmel
 Én a magas egekre,
 Ott láték egy barna hollót
 Hazám felé repülve.

Állj meg holló, ha lehet,
 Vidd el ezt a levelet:
 Mondd meg az én édesemnek,
 Ne sirasson engemet.

El kell menni masérozni,
 Kész az uti czédola,
 De lábaim nagyon gyengék
 Masérodzó utakra.

Hej! én el fogok menni,
 Vissza is fogok jöni;
 Reám rakott csókjaidat,
 Vissza fogom fizetni.

38.

Édes anyám kiállott a kapuba,
 Úgy siratja, hogy a fia katona.
 Édes anyám ne sirasson engemet,
 Haza jövök valamikor, ha lehet.

Édes anyám, pénz vagyon a zsebembe',
 Azon kérem, markoljon ki belőle.
 Csináltasson abból nekem koporsót,
 Sárig szeggel veresse rá a jaj-szót.

Édes anyám, mért szültél a világra?
 Kilencz fontos golyó van a számomra.
 Kilencz fontos golyó hogyha eltalál,
 Azt sem mondom, hogy: édes anyám valál.

39.

De meguntam Ferencz Józsit szolgálni!
 Abba' a hunczfut kaszárnýába sétálni.
 A prófontját a mellembe' hordani,
 Rugós lovát mindég tisztán tartani!

40.

Hallod rózsám, mint fűtýöl a rigó!
 Katonának parancsol a bíró.
 Ha a bíró meg nem enged nekem,
 Vagy akarok vagy nem: el kell mennem.

Tova van egy sárig ódalú ház,
 Téged rózsám beborított a gyász.
 Borítsa be mind az irigýeket,
 Hogy te rózsám szerethess engemet.

41.

Sohasem vétettem
 Világ lakossának,
 Mégis besoroltak
 Engem katonának

Tizenkét évekre
 Elvették kedvemet,
 Jaj de sajnálom én
 Az én vig kedvemet!

Jaj de kár a legényt
 Annyira sorolni,
 Annyi sok szép legényt
 Párja nélkül hagyni!

Sok országnak utját
 Át kell masérozni
 S az én gyenge rózsám'
 Más karjára hagyni.

Fájlalom, sajnálom
 Az én szép hazámat,
 De annál is inkább
 Az én szép rózsámat.

Bévettek huszárnak,
 Elirtak gyalognak,
 Verje meg az Isten!
 Még lovat sem adnak.

Szeretném a lovam
 Kedvemre jártatni,
 S az én galombomtól
 Egy pár csókot kapni.

(Száras-Ajta.)

42.

(Ugyanaz más változatban.)

Tizenkét évekre
 Be vagyok sorolva,
 Telnek bús napjaim
 Idegen országba'.

Istenem, Istenem,
 De sok ennyi idő!
 Hogy telik el búval
 Ennyi gyász-csztendő!

Nyárba nyil a szekfü
 S a szép piros rózsza,
 Haza megyek rózsám
 Nyolcz esztendő mulva.

Megátkozom akkor
 E széles világot,
 Csak érjem meg egyszer,
 Hogy megszabadulok.

(Magyar-Hermány.)

43.

Ha bémegyek a sorozó szobába,
 Ingen, agyám levetem az asztalra.
 Ingen, gatyám, ej, haj! leteszem az asztalra,
 Könyes szemmel úgy nézek az urakra.

Ha kijövök a sorozó szobából,
 Könnyeimet letörölöm orczámról.
 Könnyeimet, ej, haj! letörölöm orczámról,
 Úgy búcsuzom el a gyöngé rózsámtól.

(Nagy-Bacson.)

44.

Már eljött az a nap, hogy el kell indulni,
 Hazámtól s házamtól messzire távozni,
 Öreg szülőimtől sirva elbúcsuzni.

Harsog a trombita, indulni kell erre,
 Ökröm szarva helyett kard van a kezembe,
 Ekém szarva helyett a fegyverem töltve.

Ki tudja, hol leszzen nekem meghalásom?
 Erdőn-e vagy mezőn? vagy a hideg szelőn?
 Beteg fogok lenni, ki fog megsiratni?
 Meg találok halni, ki fog eltemetni?

Tengernek nagy partja koporsóm oldala,
 Tengernek mélysége koporsóm feneke;
 Tenger sűrű habja leszzen szemfedelem,
 A tengeri halak lesznek sirásóim,
 Az égi madarak lesznek siratóim.

45.

Felszántom a király udvarát,
 Vetek belé rózsát, ibolyát.
 Hadd tudja meg király felsége:
 Mi terem a legény szívébe'?

Fekete föld terem jó buzát,
 Barna anya nevel jó leányt.
 Neveld anya, neveld számomra,
 Majd elveszem három év múlva!

46.

Mosd ki rózsám ingem, gatyám fejérre,
 Hónap visznek a tiszt urak elébe.
 Beállok a mérték alá rendesen,
 Összeütöm a bokámat helyesen.

Azt gondolám, hogy nem leszek katona,
 Gondot viselek az édes anyámra.
 De már látom, nem viselek szegényre. . . .
 Reá bizom a jóságos Istenre.

47.

Édes anyám most küldött egy levelet :
 Jere haza édes fiam, ha lehet.
 El is mennék édes anyám, s nem lehet,
 Hónap reggel masérozunk, úgy lehet.

Ha kiállok a kaszárnya elébe,
 Feltekéntek a csillagos nagy égre.
 Jaj Istenem, merre van az én hazám ?
 Merre felé van az én édes anyám ! ? .

48.

Este van már, szól a dob a várba',
 A bakának ölébe galambja.
 Nem bánja, ha elvész is szabadsága,
 Csak ölébe lehessen a galambja !

49.

Katonának visznek, Isten veled rózsám,
 Távól messze tőlem hű maradsz-e hozzám ?
 Küldesz-e levelet szép piros pecséttel ?
 Tele lesz-e írva piros szerelemmel ?
 Eljársz-e házunkhoz vigasztalni néha,
 Szegény jó anyámat, hogy annyit ne sirna ? ..
 Segéjted-e varrni gyászos szemfedelem ?
 Mert azt gondolhatod, a csatán elesem.

Visznek katonának, jere utoljára
 Hints még egy pár csókot halovány orcámra.

50.

Galiczia közepibe'
 Hét kaszárnya egy végibe'.
 Egybe huszár, másba zsandár,
 A többibe bakkancsos jár.

Oda vitték a rózsámat,
 Legdrágábbik vilójámat.
 Nyolcz keserves esztendeig
 Soha haza sem eresztik.

51.

Besorozott a német katonának,
 Lovat adott még, hogy gyalog ne járjak.
 Rózsafából csináltatom a nyeret,
 Kedves babám, rávágatom a neved.

52.

Ősszel hervad el a virág,
 Akkor ér a szomorúság.
 Leszünk ország katonái,
 Ferencz József hű szolgái.

Messze földön, más országon
 Ha meghalok, azt se bánom.
 Csak édes anyám sajnálom,
 Szomorúsággal fonnyasztom.

Mi haszna szép ifjúságom,
 Ha most vagyon hervadásom.
 Örömemet elvesztettem,
 A lelkem' megkésérttettem.

53.

Hadd zeregjen az a kocsi, hadd menjen,
 Rajtunk az a sok nép ne keseregjen.
 Isten hozzád apám, anyám, szeretöm!
 Isten tudja, hol lesz az én temetöm.

A császártól meg vagyon az rendelve:
 Legyen készen kis pej lovam nyergelve.
 Megnyergelem hóka lábu lovamat,
 A csatába bemutatom magamat.

54.

Végig megyek a nagy utcán dalolva,
 Barna kis lány áll a koresma-ajtóba.
 Teli kancsó a kezébe, köszönti,
 Gyenge karom a derekát öleli.

Ha kiállok a kaszárnya elébe,
 Sirva nézek a csillagos egekre,
 Jaj Istenem, merre van az én hazám!
 Merre sirat engem az édes anyám?...

55.

De szeretnék a császárral beszélni,
 De még inkább szobájába sétálni,
 Megmondanám a császárnak magának,
 Ne vigye a szeretőmet bakának.

56.

Ha még egyszer Ludvig-baka lehetnék,
 A lányok közt jobban széjjel-nézhetnék.
 Választanék olyan igaz szívű szeretőt,
 Ki elvárná ezt a három esztendőt.

57.

Boszniaába megfűtták a trombitát,
 A ki huszár, nyergelje meg a lovát.
 Én is megnyergelem szürke lovamat,
 Karikára verem a sarkantyumat.

Ha meghalok, tudom, hogy eltemetnek
 Boszniai temetőbe letesznek.
 Diófaszin legyen az én koporsóm,
 Barna leány legyen az én siratóm.

58.

Indulásra készen állok egész nap,
 Gyenge vállam feltöri a czakonpakk.
 Csak a szívem nem töri fel semmi sem,
 Haptákba is rád gondolok, kedvesem.

Ha elmegyek muszka ellen csatába,
 Gondolsz-e majd, rózsám, a te babádra?
 A ki ott áll véres csata mezején,
 Fényes csákó ragyog feje tetején.

Nem hiszed, hogy megyünk már a csatába,
 El kell hinned majd alkonyat tájába.
 Hejh halovány lesz akkor az én orcám,
 Mikor töled el kell válni, szép rózsám!

59.

Ne felejts el, rózsám, ne felejts engemet,
 Ha a harcz piaczán végzem életemet.
 Hozd utánam fejér zsebkendődet,
 Úgy takard bé igaz szeretődöt.

60.

Fúvom az éneket, de nem jó kedvemből,
Fútatja a bánat szomorú szívémből.

A fekete hattyu gyászt visel magáért,
Én is azt viselek elhagyott babámért.

Szállj le hattyu, szállj le, a fekete földre,
Hogy irjak levelet régi helységembe.

Egyiket apámnak, egyiket anyámnak,
Harmadikot irom elhagyott babámnak:

Irom leveletem, nem adom nevemet,
Jól tudod édesem, hogy' hinak engemet.

Irom leveletem gyorsan kezeimmel,
Le is pecsételtem gyászos pecsétemmel.

Irom leveletem szebeni birónak,
Szebeni birónak, törvényszék fiának.

Jaj hogy ne sorozzon engem katonának,
Hanem inkább hagyjon az édes anyámnak.

61.

Korond között nevekedtem,
Ne te ne!

Jaj de kevély huszár lettem,
Ne te ne!

A parajdi bányász lányok,
Jaj de nyifra a szoknyájok,

Ne te, ne te, ne te, ne!

Visznek engem katonának,
Ne te ne!
A németek kutyájának,
Ne te, ne!
Bornyu nyomja a vállamat,
Más öleli a rózsámat,
Ne te, ne te, ne te, ne!

62.

Le van az én rózsám képe
Hiv szivembe rajzolva,
Értted vagyok gyenge rózsám
Katonának kiirva.
Értted élek, halok is,
Most is értted szenvedek,
Értted, rózsám, a mig élek,
Fekete gyászt vislek.

63.

Udvarhelyről három zsandár utazik,
A császárral az utba' találkozik.
Ő felsége kérdi, hogy: mi az ujság?
Nagy az adó, gyászba' van Magyarország!

TRÉFÁS ÉS GUNYDALOK.

KRIZAJÁNOS GYÜJTÉSE.

1.

Meghalt az én apám,
Nagy gazdagság maradt rám,
Hat ökörnek kötele
Három vasvilla nyele.

Ha neki szomorodom
Öt kötelet beiszom,
Hatodikat megfogom
S a nyakamba akasztom.

2.

Az én anyám káposztát főz,
A fejébe ütött a gőz,
Hányja-veti a kalánját,
Kinek adja kedves lányát.

Ne búsuljon szegény feje
Lesz még valaki a veje
Megveri az Isten vele.

3.

Hála neked nagy Ur Isten !
 Hogy a bolhán patkó nincsen
 Mert ha rajta patkó volna,
 Sok szép asszonyt agyon rugna.

Hála legyen az Istennek,
 Hogy nincs szarva az egérnek,
 Mert ha néki szarva volna
 Sok asztagot széjjel-turna.

4.

Huzzák a harangot
 Sirnak az asszonyok,
 Harmad napja vagyon,
 Elek oda vagyon.

Mondják vala nagyon,
 Gegő ütte agyon ;
 Gegő mondja nagyon :
 Én nem üttem agyon.

Az Egres tetején
 Egy fa alatt vagyon,
 Ott sem Isten nyila,
 A bor ütte agyon.

5.

Oh te szegény denevér,
 Se nem madár, se' egér
 Az unitárus legény
 Se' pogány, se keresztény.

6.

Molnár legén voltam én,
Annak se' voltam jó én :
Elévettem a kupát
Mind elméren a buzát,
Ej haj dunnám alá,
Bujj, be bundám alá.

Csizmadia voltam én,
Annak se' voltam jó én :
Elévettem az árat,
Meglyuggattam a szárat.
Ej haj dunnám alá,
Bujj be bundám alá.

Szabó legén voltam én
Annak se' voltam jó én :
Elé vettem az ollót,
Elnyirbáltam a posztót.
Ej haj dunnám alá,
Bujj be bundám alá.

Korcsomáros voltam én,
Annak se' voltam jó én :
Elé vettem a korsót,
Mind megittam a jó bort.
Ej haj dunnám alá,
Bujj be bundám alá.

Deák legén voltam én,
Annak se' voltam jó én :
Elővettem a tentát,
Bele vertem a pennát.
Ej haj dunnám alá,
Bujj be bundán alá.

7.

Nem hiszek kendteknek, hugom asszony,
 Mert kendtek hamisak, való bizony,
 Kend hamis, ő hamis ő keme is,
 Ki hiszen kendteknek, hamis az is

Felforrott már kendben száz hamisság,
 Szavában, százban sincs egy igazság,
 Jézsvita*) volt apád, mert okos vagy
 Okos is, hamis is egyaránt vagy.

Kivülről nyájas vagy, belül hamis,
 Szádból a hazugság foly mint a víz,
 Jobb Mátyás nap után bizni jéghez,
 Mint, kedves hugocskám, kegyelmedhez.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

8.**)

Az én rózsám felcsiki, felcsiki,
 A bocskorát — zibidum-zabtum,
 Zetelati-latiban, — felcsipi,
 Zetelati-latiban, — felcsipi.

*) Jézsvita = Jezsuita.

**) 8—17. Udvarhely- és Kereszturfszéken gyűjtettek.

Egyszer-másszor úgy köti, úgy köti,
 Hogy az utczát — zibidum-zabtum,
 Zetelati-latiban — kisöpri.

Jó gazdasszony vagyok én, vagyok én,
 Két fazékban — zibidum-zabtum,
 Zetelati-latiban, — főzök én.

Az egyikbe fuszujkát, fuszujkát,
 A másikban — zibidum-zabtum,
 Zetelati-latiban — tót répát.

9.

Addig ültem a tűzhelyen,
 Mig kiégett a pendelyem,
 Annál több pendelyem sem volt,
 Azon is volt harminczkét folt.

Motollámon három pászma,
 Azt is hat hónapig fontam,
 Még is eleget aludtam.

A bornyukot kihajtottam,
 Komám asszonyt megtaláltam.
 Én ott addig diskuráltam,
 Mig a csordát visszavártam.

A csürömben rakás buza,
 Azt is a koresmába hordtam,
 Jó uramnak elhazudtam.

10.

Megházasodtam te Pista,
Van feleségöm Aniska,
De Aniska olyan tiszta,
Kétszer seper egy hónapba'.

Megházasodtam te Gyurka,
Van feleségem Aniska.
Felkél jókor, nyólez órákor,
Feje olyan mint egy bokor.

Megházasodtam te Miska,
Van feleségem Aniska.
Szeme nem lát a csipától,
Keze nem fog a mocsoktól.

Kenyeret is jót tud sütni,
Ötször-hatszor megkeleti,
Ötször-hatszor megkeleti.
S még is keletlen béveti.

Puliszkát is jól tud főzni,
Ötször-hatszor sót vet neki
S mig a puliszkát keveri,
Hosszu haja térdit veri.

11.

Volt nekem szeretőm,
Juczi volt a neve.
Elhagyott, másé lett,
Egye meg a fene.

12.

Elmehetsz már a templomba,
Szép hired van a faluba'.
Béülhetsz az első székre,
Sárig rojtos keszkenőbe.

13.

Az én csizmám disznóbőr, disznóbőr,
Apám hozta — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiba — Süköböl.

A sükei mesternek, mesternek,
Bocskora van — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiba — szegénynek.

Kötögeti bocskorát, bocskorát,
Sepergeti — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiba — udvarát.

A sükei határon, határon,
Megy a pap egy — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiba — számaron.

A mester is utána, utána,
Kötőfék a — zibidum-zabtum,
Zetelati-latiba — nyakába'.

14.

Az olyan leányért nem adnék egy hagymát,
Ki minden hajnalban keresi a szoknyát.
Haza leány, haza, otthon van a szoknya,
Az ajtó sarkán egy szegre van akasztva.

Az olyan legényért nem adnék egy hagymát,
 A ki minden reggel keresi a lovát.
 Haza legény, haza, otthon van a lova,
 A biró udvarán szól a csengő rajta.

(Nagy-Galambfalva.)

15.

Főbe ütték a birót
 Egy nagy tökkel, hogy meghót.
 Hej szegény biró, de kár vót!
 Nekem kereszt apám vót!

Megdöglött a biró lova,
 Megnyuzta a biró maga.
 Jó lesz a bőre bundának,
 Annak a kevély fiának.

16.

Nincsen olyan jó gazdasszony,
 Mint Kondáné komámasszony.
 Tepsibe süti a lepényt,
 Úgy csalogassa a legényt.

Ha lepényem megettétek,
 A leányom elvegyétek.
 Nem kell nekünk a kend lánya,
 — Szállást kap a fináncz nála!

17.

Egybegyültek, egybegyültek, a miskolci lányok,
 Ej, haj! hej, huj! a miskolci lányok.
 Lisztet kértek, lisztet kértek, egy kis markocskával,
 Ej, haj! hej, huj! egy kis markocskával.

Össze-gyurták, össze-gyurták turós gombiczának,
 Ej, huj! hej, huj! turós gombiczának.
 Kitálalák, kitálalák, egy nagy lapitóra,
 Ej, huj! hej, huj! egy nagy lapitóra.
 S mind megette, mind megegette, a papné kutyája,
 Ej, huj! hej, huj! a papné kutyája.
 D'ugy megütték, d'ugy megütték a laskanyujtóval,
 Ej, huj! hej, huj! a laskanyujtóval.
 Hogy megdöglött, hogy megdöglött, a papné kutyája,
 Ej, huj! hej, huj! a papné kutyája.
 S így lett vége, s így lett vége, a miskolezi bálnak,
 Ej, huj! hej, huj! a miskolezi bálnak.

18.

Há megházasodál,
 Sokat ne kóborálj;
 Mert ha nem vagy otthon,
 — Legény csúsz bé az ajtón.

19.

Turót eszik a czigány, hum!
 A czigány, hum!
 Mikor megyen az utezán,
 Heje, hujja, hum!

Kérek tőle, de nem ad, hum!
 De nem ad hum!
 Még azt mondja: pofon csap,
 Heje, hujja, hum!

20.*)

Három dió, hat baraczk,
 Urfi szeret, nem paraszt.
 Ha az urfi megmaraszt,
 Kell a sulynak a paraszt!
 Mert az urfi pengőt ad,
 A paraszt csak csókot ad.

(Torja.)

21.

Két ökörvel, szekervel,
 Bé Gyergyóba edényvel,
 Apokával, anyóval,
 Bé Gyergyóba bogyóval.

(Bodos.)

22.

Nagy-baczoni híres lányok,
 Mind az urfik után járnak.
 Kifésülik a hajukat,
 Úgy keresik az urfikat.

(Nagy-Paczon.)

23.

Udvarhelyi veres torony,
 Elejtettem az ostrom.
 Adja ide hugom asszony,
 Mert ha élek megszolgálem,
 Vagy kapálok, vagy aratok,
 Vagy egy éjjel kenddel hállok.

(Karatna.)

*) 20—42. Háromszék- és Erdővidéken gyűjtettek.

24.

Kertem alatt szól a haris,
 Este hozzád megyek Maris.
 Ha megfogom a csecesdet,
 Ne taszítsd el a kezemet.

(Karatna.)

25.

Hej kiállott, hej kiállott!
 Kapu eleibe,
 Ez a barna kis leányka.
 Hej láncz, vancz!

Oda mene a mátkája,
 Kérdi tőle: mit varrész kapu eleibe?
 Hej láncz, vancz!

Lengyel inget, lengyel gatyát,
 Szép szederincz, vincz!
 Telebokros, áncz, vancz!
 Hej láncz, vancz!

(Nagy-Baczon.)

26.

Szereti a cigány a veres nadrágot,
 Hej de nem szereti a szent igazságot.
 Ilyenképen éltek a zsoltáros cigányok,
 Énekeltek egy tálból, imádkoztak egy főtből.

A vén vajda tanította,
 Peti fia kántor vala.
 A füstös község hallgatta,
 Hogy az írást magyarázta:

Volt a pokol száján egy ágas-bogas fa,
 Mely czigány lélekkel sűrűn meg volt rakva,
 Hát, egyszer egy nagy szél csak neki zúdula,
 S a sok czigány lélek mind pokolba hullá.

27.

Téj, turó, téjfel,
 Bolond vagy te Péter,
 Mert a feleséged
 Mást szeret, nem téged.

28.

A szép asszony messze lát,
 Csillárom haj!
 Vizre küldi az urát,
 Csillárom haj!
 Mig az ura vizre jár,
 Barna galambja bejár
 Csillárom, csillárom, csillárom haj!

29.

Molnár leányt ne szeress,
 Csillárom haj!
 Mert annak a viz keres,
 Csillárom haj!
 Fejér leányt se szeress,
 Mert az árnyékot keres.
 Csillárom, csillárom, csillárom haj!

Piros leányt se szeress,
 Csillárom haj!
 Mert az részeges lehet,
 Csillárom haj!

Barna leányt szerethetsz,
Mert az jó dolgu lehet,
Csillárom, csillárom, csillárom haj !

(Kis-Baczon.)

30.

Jaj Istenem, bánat- napom !
Bánom, hogy a papnál lakom.
Este-reggel csak a czibre,
Igy lesz életemnek vége.

31.

Ha az alsó malom mind aranyat járna,
Úgy se' kéne nekem a molnár leánya.
Lisztos a szoknyája, moeskos a bokája,
Azért nem kell nekem a molnár leánya !

(Kis-Baczon.)

32.

Ide ki az évegsütnél*) jó bort mérnek,
Jöjön édes komámasszony, igyunk egyet !
Egy-két, három kupa bor
Leszivárog mindenkor.

Komámasszony !

Az a ménkö vén ember nincs ide haza,
Ott vagy on már harmaánapja fogadóba'.
Még oda ül egy hétig,
Meggyógyulok én addig.

Komámasszony !

*) Évegsür = füvegsür.

Majd haza jő hónap este nagy borosan,
 Hol a buza? azt kérdezi haragosan.
 Azt hazudom én neki,
 Hogy a patkány hordta ki.

Komámasszony!

(Bikszád.)

33.

Elment János az erdőre,
 Elvették a fészit*) tőle.
 Csak egy csatlót vágott véle,
 S negyven rezet vettek érte!

(Karatna.)

34.

Czifra száru laboda,
 Nem termettem dologra,
 Nem termettem dologra.
 Lábam ternett a tánczra,
 Szemem a kacsintásra,
 Szájam a borivásra.

(Köpecz.)

35.

Voltam én még molnár is,
 Csak azért is.
 Nem jól mértem a vámot,
 Szidták a vén anyámat,
 Csak azért is!

*) fészit = fejszét.

Voltam én még halász is,
 Csak azért is!
 Kifogtam a nagy halat,
 Kolozsvári hid alatt,
 Csak azért is!

Voltam én még legény is,
 Csak azért is!
 Félre vágtam sapkámat,
 Kinevették a lányok,
 Csak azért is!

Voltam én még kovács is,
 Csak azért is!
 Megkoppintám a szeget,
 Nagyot sikoltott egyet,
 Csak azért is!

Voltam én még timár is,
 Csak azért is!
 Ráfeküdtem a bőrre,
 Mégsem ment le a szőre,
 Csak azért is!

36.

Piros leányt ne szeress,
 Mert az részeges lehet.
 Tűz leány ő magába',
 S a tüzet is kiállja.

Fehér leányt ne szeress,
 Mert az árnyékot keres.
 Fehér bőrét kiméli,
 S a világot úgy éli.

Szőke leányt se szeress,
Mert az restecske lehet.
Immel-ámmal dolgozik,
S hamar elrongyosodik.

37.

Én vagyok az, én vagyok az, a ki nem jó,
Boros kancsó-hajtogató.
Éfi asszony, ki a házból!
Most jövök a korcsomából.

Én Istenem, én Istenem, tégy jót véle,
Vedd el a szent lelket tőle.
Huzd el a száját is félre,
Hogy ne igyék többet véle.

(Nagy-Baczon.)

38.

Mikor az Isten a cigányt teremtette,
Egy hosszú deszkára de ki teritette,
Azután a tüzes nappal megsüttette,
S azóta maradott a cigány fekete.

39.

Mostan hevertemben egy dolgot mondanék,
Ha a fejr sereg meg nem haragudnék.
Rólok egy éneket majdan énekelnék.

Közpéldába' szokta fejrénép mondani:
Hétfőn és szeredán, két nap nem jó fonni;
Sőt azon napokon nem jó matollálni,
Mert az olyan fonal nem fog jól megkelni.

Szombaton el szokták a guzsajat dugni,
Hétfőn, kedden, szerdán ráérnek keresni.
Pénteken nem igen jó kenderre nézni,
Fonó keze-lába meg fog guzsorodni.

Csütörtökre ilyen magyarázat vagyón,
Hogy a ki fon este, ördög örül azon.
Ott sok üres orsót hány bé az ablakon,
Nagy zörgetést támaszt éjjel a padláson.

Igy hát jó fejér nép, jól vagyón dolgoztok,
Minden héten hat nap ünnepet tartotok.
S a kender munkának ellene mondotok,
Dicséreteteket földre tapodjátok.

Örzse szaparieska, Kata hamarieska,
Zsuzsika puhácska, Éva boriczácska.
Panna patvarieska, Ilkó palinkácska,
De bezzeg közöttök ritka jó fonálka.

Kilencz kötés kender, veti a vállára,
Zsuska sietséggel viszi a vásárra.
Nincsen pendelykéje s eladja magára,
Gyócsot vészen s toldja ingének aljára.

Te álmos Rebeka, mit szunnyodsz mint patkány?
Jobb volna farodat rászálnád a rokkán,
De anyád sem kapott mint te a fonócskán,
Alvásába hót meg a száraz padocskán.

40.

Az én kedves ángyom asszony
Három héten négy orsót fon.
Kiruházta jól az urát,
Csinált belőle maszkurát.
Adott reá csepű inget,
Maga visel czicz fersinget.

41.

Kinek nincsen pántlikája,
Menjen frissen Szent-Királyra.
Ott vagyon egy hires dáma,
Vagyon neki pántlikája.
Selyem papucs a lábába,
Három pár még a ládába'.

42.

Szentgerlicze : szekereze,
Harasztkerék a nyele.
Azon alól Madaras,
Ott a leány hat garas.
Azon alól nem adják,
Inkább magnak meghagyják.

VEGYES DALOK.

KRIZA JÁNOS GYÜJTÉSE.

1.

Este felé jár az idő,
Szállást kérnek, de nincs kitől,
Apám, anyám mind elhaltak,
Testvéreim megtagadtak.

Még azt mondják: nem ismernek,
Azt se' tudják, hogy ki légyek,
Nem is vagyok atyjok fia,
Nem is láttak engem soha.

Erdők, mezők, vad ligetek,
Hadd bujdossam tibennetek,
Hadd bujdossam a vadakkal,
Sirjak a kis madarakkal.

2.

Érik a szőlő
Hajlik az ága,
Fodor a levele.

A kovács-legény
Menne vándorolni,
De nincsen kenyere.

Süss leányom rétest
Tarisznyáld fel neki,
Hadd legyen az utra.

Sütök anyámajszon,
Jól meg töpörtyüzöm,
Haza jó tavaszra.

Szép madár a fecske
Az is tavasszal jó,
Itthon várja fészke.

A kovács-legény is
Tavaszon hogy jöjön
Várja szeretője.

Haza jött a fecske
Mégért már a szöjlő
De nincs kovács legény

Addig vándorola
Verte a sok vasat,
Hogy meghala szegény.

3.*)

Első házam vala
Rengő bölcsöm fája,
A második lészen
Koporsóm deszkája.

*) Felirat a házgerendán.

Mi haszna a házat
 Hogy én építettem,
 Más költözik belé
 Ma holnap helyettem.

4.

Egy vén ember bánatjában,
 Csak kesereg ő magában,
 Ifjúságát ohajtozza,
 Öregségét siratozza :

»Mire juték vénségemre,
 Sok búval teljes életre,
 Nem remélett öregségre,
 Jaj mit érek még végtére.

Gyászba borult a vén fejem,
 Búra fordult mind örömem
 Nagy jajszóra minden kedvem,
 Kiért gyakran könnyez szemem.

Mert megutált egész világ,
 Hogy kóróvá vált a virág,
 Elfonyadott a szép zöld ág
 Madár sem száll reá immár.

Jaj egyedül elhagyottan
 Barátimból mind kifogytam,
 Erőmben megfogyatkoztam,
 Szép elmémről elmaradtam.

Jaj én nékem már szegénynek
 Nagy bánatban élő vénnek
 Nincs hallása a fülemnek,
 Nincs látása a szememnek.

De a világ hadd utáljon,
Csak az Isten el ne hagyjon,
Oly kegyelmet nekem adjon,
Kiben lelken vigadhasson.

5.

Ifju legény vagyok el-elszomorodom,
Magános sorsomról sokat gondolkozom,
Dolgomat miképen fordítsam, nem tudom,
Ideje volna már társamra akadnom.

Páros gerliczeként fészekbe repülnem,
De sehogy se' tudom, kit kéne elvennem,
Négy ut van előttem, melyiken kell mennem,
Bár bizonyos volna s ne kéne tévednem.

Egyik ut a rutság, a mely utálatos,
Másik ut a szépség, a mely kívánatos,
Harmadik gazdagság, a mely volna hasznos,
A ki reá talál szerencse kell ahhoz

A negyedik pedig lészen a szegénység,
A mely emberek közt utolsó nagy inség,
A ki reá akad, éri keserűség,
Falusi, városi közt nincs nagy különbség.

Hogyha rutat veszek, jaj hogy szerethessem,
Igaz jó kedvemből meg se' ülelhessem?
Szomoruvá teszem egész életemet,
Vele eltemetem minden jó kedvemet.

Hogyha szépet veszek meg a fejem gözi
És aztat strázsálni mindenkor ki győzi,
Hamar elhódítják, ha ember nem őrzi,
A búbánat árja a fejemet éri.

Ha gazdagot veszek, lesz sulyos keresztem,
 Azt is panaszolja, a mit iszom, eszem
 És szememre hányja, hogy csak készre jöttél,
 Enyém ám a jószág, kit te nem kerestél.

Most is szegény vagyok, hátha szegényt veszek,
 Egy koldusból kettő, még szegényebb leszek.
 S majd esztendő mulva két koldus sem elég,
 S a jó Isten tudja, öt-hat is lehet még.

Ha udvarit veszek, nem szokott munkához,
 Nem sokat kell bizni gazdasszonyságához,
 A serényen nem lát a maga dolgához,
 A sült galamb pedig nem repül szájához.

Igy lesz házasságom gondból rakott fészke,
 Jobb tehát én nékem ifju legénységem.
 Ezernyolczszáz után negyvenegyedikbe'
 Irom ezt a verset nőtelenségembe'.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

6.

Zabot vittem a malomba,
 Azt hittem, hogy törökbúza,
 Törökbúza, édes málé,
 Engem szeret a molnárné.

Fujja a szél a levelet,
 A molnárné engem szeret,
 Engem szeret nem az urát,
 Én csókolom meg a száját.

7.

Eszkendőbe egyszer esik karácson,
 Férjhez megyen a nagyságos kisasszony.
 Cse'bogár, cse'bogár,
 Kutya nem agár!

Eszkendőbe egyszer esik hushagyó,
 Akkor sütik minden háznál a pánkót.
 Cse'bogár, cse'bogár,
 Kutya nem agár!

Eszkendőbe egyszer esik nagy péntek,
 A kisasszonyt megcsókolni nem vétek.
 Cse'bogár, cse'bogár,
 Kutya nem agár!

Jó volna, ha kétszer kéne szűrni bort,
 S ne hoznának soha executiót.
 Cse'bogár, cse'bogár,
 Kutya nem agár!

8.

Kis koromban árvaságra jutottam,
 Nagy koromban szolgálatba állottam.
 Megtanultam, hogy kell tünni, szenvedni,
 E világon búval, bajjal megélni.

Szolgáltattam, szolgáltattam négy tulkot,
 Ki mind a négy gazdám keze alatt volt.
 Megtanítom a négy tinót ekébe,
 Szántogatok a más szántóföldjébe.

9.

Édes anyám nyujtsd ki a jobb karodat,
 Fogadd bé bús vándorló leányodat.
 Árva voltam életemnek napjáig,
 Jaj Istenem, életemnek add végét!

10.

Adjon Isten minden jót,
 Mind ezelőtt régen volt.
 Süvegélje meg a magyart,
 Mind a lengyel, mind a német,
 Mind az oláh, mind a tót.

Adjon Isten minden jót,
 Diófából koporsót.
 Bort, buzát az élőknek,
 Mogyorófát a németnek!

11.

Ki-ki járja tánczát,
 Ne sajnálja talpát,
 Bolhabőr bocskorát;
 Mert egy ilyen jó muzsikás
 Megér egy polturát.

No hát a lányokat
 Szedjük mind egyaránt!
 A vén brugós is vegye a brugóját,
 Hogy el ne felejtsek a székelek tánczát!

12.

Jaj de megöregedtem!
 Örömmel bűt cseréltem.
 Félre tőlem búbánat,
 Nem érek én több nyárat.
 Ha érek is csak hármát,
 Nem rakok én kövarat!

13.

Nincs okosabb, mint a ló,
 Nem kell neki vigánó.
 Fejkötője a kantár,
 Úgy illik rá a huszár.

14.

Szépen kérem tensúr,
 Ne kötődjék velem.
 Isten ugyse pofon ütöm,
 Kitelik az tőlem.
 Ne, ne, ne! hová nyúl?
 Ép' a kötöm alá!
 Ugyan bizony mit gondolna,
 Ha valaki látná? ...
 Nyitva vagyon ajtó, ablak,
 Benézhet akárki,
 Nézze meg, a kályha megett
 Alszik Pista bácsi.

15.

Mind azt mondják a nagy gazdalegények :
Mire isznak szegény szolgálégények ?
Arra isznak szegény szolgálégények :
Istenben van nekik minden remények.

16.

Árva vagyok, árva,
Én vagyok az árva,
Áldja meg az Isten,
Ki az árvát szánja.
Búval és bánattal
Élem világomot,
Búval terítették
Az én asztalomot.
Majd felhossa Isten
A szép fényes napot,
Felderíti Isten
A sok szép csillagot,
Hadd rakhasson minden
Szegény jó asztagot.

17.

Sirhat az az édes anya,
Kinek két fia katona'.
Két leánya Barassóba,
A tömlőczbe', az alsóba'.

TÁNCZSZÓK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

1.*)

Gyapot rost,
Megyünk most!

Happ szüz, korombüz!
Ég a szemed mint a tűz.

Látom lábod fejréségit,
Eszem a szemed szépségit.

Aló vigan legények,
Itt vagyok én, segítetek.

Huzzad czigány, hegedüs,
Fekete vagy mint az üst,
Kürtön jártál mint a füst.

Huzzad czigány reggelig,
Le a falu végeig.

*) 1—61. Háromszékmegyei gyűjtés.

A sarkantyum taréja
 Puliczkából van rakva.
 Ha az oláh meglátja,
 Túróval fut utána.

Három krajczár a napszámja,
 Mégis fodros a szoknyája.

Ucczu, bolond, ha nincs eszed!
 A mi volt is, mind elveszett.

10. Megölelem, meg biz' én,
 Meg én Isten ucssege én!

Ó de ügyes, ó de jó!
 Ó de kedvemre való!

Száraz kóré nem nedves,
 A vén asszony nem kedves.

Aj Istenem, azt a vént
 Hogy ölelem meg szegényt!

Olyan ránczos a bőre,
 Félrehuz a vér tőle.

Vén asszonynak nem kár volna,
 Ha pokolban lánczon volna, hopp!

Apró murok, petrezselem,
 A vén asszony veszedelem.
 Alig várom az ördögöt,
 Hogy elvigye a vén dögöt.

Kiesi csupor hamar forr,
A vén asszony puskaapor.

Úgy szeretem az öreget,
Mint a bival a töreket.

A vén leány dereka,
Hajlik mint a gyertyánfa.

20. Ez a kicsi, ez is másé,
Mégis tánczoltatom, ládd-é!

Kiesi nekem ez a csűr,
Kirepülök mint a fürj.

Huzd ki cigány a nótát,
Ha megetted a rókát.

Tizenhárom réczetojás,
Enyim vagy te kis rokojás.

Kerek almafa-lapi,
Szeret engem valaki.

Vékony czérna, köménymag,
Jaj de kevély legény (leány) vagy!

Piros orcza, fekete szem,
Ez engem a földbe teszen.

Beteg az én rózsám, szegény,
Én vagyok a doktor legény.

Mindentől meg vagyok fosztva,
A jó mind másnak van osztva.

Adjon Isten mindennek jót,
Mert az enyim búbanat volt.

30. Jobb a bor a pálinkánál,
Egy menyecske száz leánynál.

A menyecske jámbor fecske,
Nem rug, nem döf, mint a kecske.

Azért, hogy én rongyos vagyok,
Szép lány szeretője vagyok.

Szűrőszita, tejes lábas,
Álljon félre, a ki házas.

Verd meg Isten a szakácsnét,
Ne csináljon mindig czibrét.

Éfi leány, bokréta,
Házasember, favilla.

Jó az öreg a háznál,
Ha baj nincs is, bajt csinál.

Volt szeretőm minden nevű,
De még nem volt Juczi nevű.

A kisasszony, ihaja!
Azt sem tudja: mi baja.

40. Úgy szeretem az uramat,
Majd clokádok magamat.

Vékony czérna, kenderszál,
Jaj de kicsin maradtál!

Járad, járad, hajnalig,
Mig a szoknyád langallik.

Tébe-vajba feresztgetik,
Hasábfával veregetik.

A vén ember lefelé,
Többet hátra, mint elé.

Ha rávetem a szememet,
Majd kihányom a béletem.

Ihaja! csuhaja!
Libeg-lobog a haja.

Aló legény, ne hagyd magad,
A mig langot vet a talpad.

Úgy meg vagyok keseredve,
Mint a nyirgúzs tekeredve.

Huppá, huppá, féltekenyő!
Férjhez ment a szemétmerő.

50. A ki nem tud táncolni,
Menjen haza aludni.

A ki úgy él, mint én élek,
Jaj de keseredett lélek!

Ülj le mellém egy kicsiddég,
Szüved bár addig nyugodjék!

Télbe'nyárba' meztláb,
Úgy kimélik a czizmát.

Kerüld meg a kemenczét,
Öleld meg a menyecskét.

Túl a vizen zabkéve,
Neked leány mi kéne?

Huppá, huppá, eléfelé!
Huzódj leány legény mellé!

Kicsi járom, nagy bordicza,
Rugjunk egyet kis Boricza.

Hallod-e te Kukuk Tamás,
Szebb ez a lány, mint az a más.

Dombódalon bogáneskóró,
Kendből sem lesz királybiró.

60. Istiríni, topánka,
Holnap megyünk a bálba.

Túl a vizen zabasztag,
Neked leány, mit adtak?

Ha eltelik három ősz,
Kicsi leány hozzám nőssz.

Rajta legény, jól teszed,
Ha a leányt elveszed,
Úgyis azon az eszed.

Leányszőlő, bakator,
A rektornak vad vaczkor.

Napról napra csak fogyok,
Hol hevülök, hol fagyok,
Érted én beteg vagyok.

Elvesztettem a gyűrűmet,
Elvitték a szeretőmet,
Ki elvitte, éljen vele,
Csak előttem ne ölelje.

A házasság kaloda,
Ne dugd a lábad' oda.

Huzzad czigány azt a hosszút,
Jó legénynek nincsen rossz út.

Lefittyent a csizmám szára,
Korcsomán a lovam ára.

70. Édes rózsám egyet szeress,
Egynél többet ne is keress,
Ha sokfelé jár az eszed,
Bizony nem sok hasznát veszed.

Ez a kis lány biztatott,
Megkérettem, elfutott.

Lobog a tűz fölfelé,
Ezt a leányt mi lelél,
Hogy másba szeret belél,
Szalad tőlem más felél.

Egyszer vagyon pünkösöd napja,
Csurogjon a hordó csapja.

Ha máshoz is igérkeztél,
Hozzám bizony ne jöjj közel.

Úgy szeretlek, majd megeszlek,
Megbecsüllek, ha elveszlek.

Kolozsvári káposzta,
Szőke leány zsirozta.

A nagy főben kicsi ész,
Ha megkottyán, oda vész.

Törő, tiló, szakadék,
Veled össze akadék.

Jaj Istenem, jaj annak,
Kinek leányt nem adnak.

80. Hej, nekem bizony adnak,
Öttel-hattal kínálnak.

Úgy szeretem a szépet,
Mint a gyermek a képet.

Aló Fitód, fel Zsögöd,
Leányt viszek, nem dögöt!

Hat ökre volt az apámnak,
De most egy sincs a fiának,
Köszönje a korcsomának,
Bolond, tágas nagy torkának.

A szépnek is időre,
Csak ránczos lesz a bőre.

Kormos Pista ügyes legény,
Egy kötelet megér szegény.

Milyen hamar megszerettél,
Olyan hamar elfeledtél.

Benned a bor igen sok,
Félek hogy még kiesorog.

Bort ittam én, részeg vagyok,
Az üledbe majd lerogyok.

Kapum előtt ne rikoltozz,
A fülembe ne sikoltozz.

90. A kutya is hájat venne,
Ha rá való pénze lenne.

Nem iszom én, hamis a bor,
Letántorit a lábamról.

Feleségem de szeretnéin
Ha mással elcserélhetnéin,
Ki elvinné felfogadnám,
Pótlás nélkül oda adnám.

Ez a leány sokat ér,
Se' fekete, se' fejeér,
Se' kövér, se' ösztövéér.

Özvegy asszonyt szeretek,
Leányhoz nem mehetek,
Van is ennek sok pénze,
Három üres erszénye.

Ha ezt el nem vehetem,
Nem ihatom, ehetem,
Magamat eltemetem.

Még egy kicsit hörpölök,
Inkább holnap böjtölök.

A macskának nincs nadrágja,
Mert a posztó igen drága.

Nincsen lovam, gyalog járok,
Átugranám, nagy az árok.

Szegény szolga mit is tehet,
A tánczba is ritkán mehet,
Mégis megél, a hogy lehet.

100. Ez a fiu olyan jó,
Mint a lyukas mogyoró,
Nem tudja a miatyánkot,
Szereti a leánykákot.

Egy pohárral bánatomba',
Betettem az áristomba.

Házasodj' meg, ne panaszkodj',
Most ideje, most kapaszkodj'.

Kidőlt a fa gyökerestől,
Tűzre tesszük mindenestől.

Kétszer jártam kondiba',*)
S hire van a faluba'.

*) Kondiba = látogatóba.

Pille Gyuri jó katona,
Azt se' tudja, hol a lova.

Azért vagyok lengeteg,
Megsántított a hideg,
Három hétig mind rázott,
Még a lelkem is fázott.

Jaj de drága most a ló,
Drágább a hegedű-szó.

Béka terem a tóba',
Nem a boros hordóba'.

Ne ülj rózsám az ölembe,
Nem férek el a bőrömbé',
Örömömbé'!

110. Légy társam te kicsi Máris,
Társat keres a madár is.

Tízet tojott a tarka,
Mind elvitte a szarka.

Úgy meg vagyok keseredve,
Mint a Biró Pali ökre.

Kereszturi szitakéreg,
Ne futkározz', mint a féreg.

Fáin legény az a Peti,
Ha bokáját összeveri.
Vagyon sarkantyus esizmája,
S a patkóját egy szeg tartja.

Szöktesd, fordítsd, hamarjába,
Repüljön a rokolyája.

Szót a táncznak legények,
A míg meg nem vénültek.
A míg idő elhalad,
S ülhetek a gócz alatt.

Mintsebb veled tánczolnék,
Inkább tőkét bütülnék.

Vess figurát olyan cifrát,
Hogy a patkód vessen szikrát!

Messze vagyunk egymástól,
Mint Verebes Tuszántól.

120. Azért rongyos a gagyám,
Háromszéki a rózsám.

Hopp a Jézus csidmája,
Bokáig ér a szára.

Leszakadt a pince-lakat,
Jaj de vén szeretőm akadt!

Ögyél fiam korélábét,
Hogy a lábad hányjon prádét.

Uram, Jézus, Kirisztus,
Adj egy kupa spiritust.

Czifra csepesz, részeg asszony,
Hogy az ördög elszalaszson.

Iczcu neki Bereczky!
A szemedet meresz ki.

Fejér füzfa, rakottya,
Meggzületett a fattya.
Majd nyakába akasztja,
S a mezőre hordozza.

Hugomasszony kend csak úgy,
Én a kakas, kend a tyúk.

Szeress engem, szeress mást,
Holnap után keress mást.

130. Tiz az óra a toronyba;
Tizenkettő a gyomromba'.
-

Hatos borda, hetes nyüst,
Édes uram lassan üss.
Bezzeg ugyan jó vagy verni,
S egy főkötőt nem tudsz venni.

Ne kuczorogj a füttön,
Inkább bújj ki a kürtön.

Kolozsvári Kalára,
Ne nézz olyan halálra.
Nézz a csizmám szárára:
Lehajlott az orrára.

Iczcu lábam ne hibázz!
Ha nem deszkás is a ház.

GYERMEK ÉS JÁTÉKDALOK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

1.

(Ket'ő a gyermekek közül meghúvik egy kerítés mögé; ezek a »farkasok»; a többiek egy pázsitos helyre telepednek meg; ezek a »ludak.« A »ludakat« egy szolgáló és anyja őrzik, következő párbeszédet folytatva:)

S z o l g á l ó: Anyám, anyám, hozz emmem.

A n y a: Gyere haza, ha kell.

S z: Nem merek.

A: Kitől?

S z: Királyné háza megett két farkas.

A: Mit csinál?

S z: Himet varr.

A: Mihe mozdik?

S z: Réz medenczébe.

A: Mihez kendik?

S z: Kutya lombos farkához.

(Erre a farkasok eléugranak, a ludak gágogva szétfutnak; ha valakit elfog a »farkas«, az váltja fel.)

2.

(Körbe állnak s úgy dalolják a következő dalt :)

Haj, gerenda, gerenda,
Tartományi gerenda!
Ipszilom, ipszilom,
Ipszilomi rózsa.
Ha én rózsa volnék,
Mégis kifordulnék.
Kék selyem mustya,
Zöld galaria,
Dinom-dánom szép Rózsika,
Fordulj angyalmódra!

(Erre az, kit a megszólítás illet, hátat fordít a körnek, s így tovább, míg mindenik ki nem fordul. Most a bíró, kit még a játék kezdetén megválasztanak, kiáll a körből s rendre kérdi a többtől:

„Ki lopta el a fészét?”

Mindenik a szomszédjára hányja a vizes lepedőt, s mindén egyik sem vall magára, a bíró felkiált:

„Majd megvállik, ki lopta el a fészét!”

A lehető legsebesebben kezdnek forogni; a ki legelőször esik el, arra rákiáltják:

„Tolvaj! tolvaj! te loptad el a fészét!”

3.

(Két csoportra oszlanak a gyermekek. Az egyik csoport letelepedik a földre, — sorba ülve; — egy közülök, a »vezér« állva marad a sor szélén. A vezér mellett ül a »kisasszony.« A másik csoport megbúvik egy kerítés mögé, ott egyiknek a lábára ruhát kötnek, s úgy indulnak a földre telepedett csoporthoz, élükön szintén egy vezérrel.)

V e z é r: Kakas, Isten jó napot!

Másik v.: Récze rucza fogadja!

V e z é r: Jutkáné, Butkáné,
Te kegyelmed leányodért
Jöttünk legszebbikért,
Legjobbikért,
Rózsaszín orcájuért.

M á s i k v.: Mert a mi leányunk
Igen hegyes, igen begyes,
Kökapu nélkül,
Arany perecz nélkül
Ki sem adhassuk.

(A vezér most a kisasszonyhoz fordul e szavakkal:

„Kérd ki kisasszony!”

(Ez aztán oda megy a másik csoporthoz, s ha elsőre nem találja el, hogy kinél a ruha, a játék ismétlődik.)

4.

Egyerem, — begyerem, —
Kender — táncz!
Hát kend — sógor, —
Mit ki — ált?
Én án — gyomat — kiál — tom,
Vas pálczámat — kongatom,
Kong, — kong, — konga — tom,
Kácz ki — tolvaj! —
Te vagy, — te!

5.

A sárig asszonynak elveszett fekete fótikája. Fogta a fa-fütyökre, a fa-fütyök ugyan esküszik, hogy az Isten őt likó-likába ne vigye, ha ő ellopta.

(Hangosan és szaporán szokták ezt mondani, többször egymásután.)

6.

(Egy vagy két gyerek felül a hintára, más kettő hintáztatja e mondóka kíséretében :)

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, — tíz!

Tiszta víz!

(A többit énekelve :)

Belé halt a mátkám,
Mivel vontassuk ki?
Tizenkét szunyoggal,
Tizenhárom bolhával,
Tizennégy kullancsesal.
Adjanak egy vékát!
Minek azt a vékát?
Hogy virágot, hogy virágot
Ültessünk beléje.
Minek a virágot?
Vén asszonyok kebelibe,
Leányoknak a kezibe,
Legényeknek kalapjába!
Dungó hajtsa, légy mozgassa,
Hajts ki diófa tetejibe!

(Ekkor a hogy csak bírják, úgy kihajtják a hintát, s így folyik tovább.)

7.

(Körbe állanak, egy beáll a középbe, s forogva dalolják a következő dalt :)

Hej gerenda, gerenda,
Tartományi gerenda!
And — ris, Band — ris,
Benne — forog,
Ölelj, a kit szeretsz!

(Erre a középben álló bekap egyet a körből s forognak tovább.)

Ezt szeretem, ezt kedvelem,
 Ez az én édesem!
 Szedek szép — rózsát,
 Kötök koszorúcskát.
 Hej zsimojom, zsamojom,
 Zabolai zabszem!
 Ne hívjatok engem
 Többet Ilonának,
 Csak hívjatok engem
 Városi ponyának.
 Csiftom, paftom!
 Városi menyecske!
 Állj ki tavaszi fecske!

(*Most az, ki legelső állott be a középre, kiáll, bennmarad a második.*)

Maradj benne kis fecske!

(*Ismételve a játékot, a bennmaradott szintén párt választ e sor után:*)

Ölelj, a kit szeretsz!

8.

(*E játék menete megegyez az előbbivel.*)

A z e g é s z: Kerek karazsia,
 Kényes asszony,
 Kapd bé, a kit szeretsz.

Körbenálló: Ezt szeretem, ezt kedvelem,
 Ez az én édesem!

A z e g é s z: Adjon Isten záporcsőt,
 Mossa össze mindakettőt!

9.

Mély kutba tekinték,
 Köményzálat szakaszték.

Kinek látom pisolygását, mosolygását,
Bíró vegye szép zálogját.

(Egyik integet a többinek, arczát lehetőleg elfintorítva ; ha valamelyik elmosolyodik, megzalogolják. A zálogtárgyat vissza nem adják, míg az illető ki nem kiáltja szeretője nevét.)

10.

Ó! ó! ó!

Kerek tó!

Bujj ki csiga fülemből.

Szántsunk, vessünk, arassunk.

Neked is,

Nekem is,

Még az egyiptomnak is.

Annak adom a fejem fájását,

A ki hajonfejt van.

(E verset fürdés után szokták mondani.)

11.

Egy kis kertet keríték,

Belé rózsát ülteték.

Szél — szél — fuvo — gat,

Eső — vere — get.

Csurr!

(Sebesen forognak s a végső szónál hirtelen lekuporodnak ; és a ki e közben hátraesik, kidobják a sorból s azt mondják : n y ü v e s k a s.)

12.

Putypu — rutty!

Mit ke — ressz?

Hat lo — vat, szeke — ret,
 Szeke — rembe — kere — ket,
 Karin — czámba — kenye — ret;
 Poha — ramnak — fene — ket,
 Hadd e — hessem, —
 Hadd i — hassam —
 Ele — get!

13.

(*Egyik lúd a másiknak :*)

Menjünk a pap rozsába!

(*Másik lúd :*)

Ketten szedjük egy zsákba.

(*Mikor oda érnek :*)

Ki — ki magának, ki — ki magának!

14.

Mit mond a fecske?

Kicsinek kicsit,

Nagynak nagyot;

Mert ha kicsike kéred a nagyot,

Kitekerintem a nyakadot!

15.

B á r á n y:

Eperlapi!

J ú h:

Bár avarat kapnál!

16.

B ü k k i v a d g a l a m b :

Mit, mit, mit !

Mit, mit kaptam én ?

17.

A n y ú l (ha elcsipte a kopó) :

Mást, mást, mást !

18.

K u t y a :

Hom, hom, hom !

Honn a gazda, homn !

19.

K i e s i k a k a s :

Forró víz !

20.

Ma dagadjon, holnap apadjon,

Hónapután a gödre maradjon !

(Szemfájóssal mondatják.)

21.

Gyurott mák !

(Varju a disznóganajnak ezt károgyja tavasszal.)

Pi kaka ! pi kaka !

(Ősszel, mikor kukoriczát kap.)

22.

A macskának négy a lába,
Ötödik a farkinczája.

23.

Macska:

Heraus! Má — jor!

24.

Czinege:

Kümpics, kümpics, kümpics!

25.

Beli kuczi, beli, veli,
Kutyasággal vagyok teli.

(Gyermeket altatják e dandával.)

26.

Olá', olá', ordás zsák,
Czigány, czigány, szenes zsák.

27.

Hires falu Madaras,
Még a pap is fazekas!

28.

Simijon, sapka,
Szegletes laska.

29.

Ujjuju !
 Megdöglött már a vén juh !
 Nem kell neki több sarjú.

30.

Elöl megyen úr,
 Közből király;
 Hátral béka,
 Vacs, vacs, vacs !

(Három gyermek megy sebes léptekkel egymás után s az első mondja e versikét ; az utolsó meg teljes erejéből igyekszik, hogy első lehessen és visszamondhassa.)

31.

(Egyik gyermek megindul sántítva, kezében bottal. A többi kérli :)

- Hová megyen csonka nagyapó ?
- Megyek a templomba.
- Minket elereszt-e ?
- El, ha nem szeleltek.

(A gyermekek utánózzák a szelelést, a »csonka nagyapó« pedig kergeti őket.)

32.

Eb adús, kuty'adús,
 Ha meg nem adod, légy adós.

(Egyik gyermek a másiknak tenyerébe vereget e versike kíséretében, azután meyfutamodik ; ha utóléri, változik a szerep.)

33.

Apa — esiga — mama — liga,

Ha u — töl érsz, vaska — rika — — —

(Megegyez az előbblivel.)

34.

Erdővidéki falvak gúnynevei:

Füle bordás, Bardocz korpás, Ölösztelek*) boeskorták,
Vargyas kenyeres, Száldobos sántakerekes, czifra Köpecz,
bü Barót, sáros Bibarczfalva, hammas fazék Hérmány,
kalácsütő kis-Bacson, cserépvető Nagy-Bacson, kerékfuró Bo-
dos, muszka Száraz-Ajta, tolvaj Közép-Ajta, égető Nagy-Ajta.

*) Olasztelek.

LAKODALMI VERSEK, RIGMUSOK, KÖSZÖNTŐK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

Lakodalmi versek.

1.

Előkösztöntő vers.

Áldás harmatozzék ez ház gazdájára,
Édes öröm, jó kedv, a gazdasszonyára,
Ez ház udvarából soha ki ne fogyjon
Isten adománya, sőt még szaporodjon.
Kedves gazdauram, ez ház szószóllója,
Legyen beszédemnek jól meghallgatója.
A násznagy s vőlegény követségbe küldött,
Csak hamar elmondom, hogy ne töltsék üdöt,
Tisztelik mindnyájan e szép közönséget,
Hogy készen legyenek, várjanak vendéget.
Mutassák meg nekünk, a szállás hol leszén,
Mikor megérkezünk, legyenek jól készen.

Mikor az esküvőről a lakodalmás házhoz mennek.

Első vőfély:

Drága jó uraim s nagy jó asszonyaim!
 Kik tekéntvén szorgos fáradozásaim,
 Meg nem vetettétek hivogatásaim,
 Nézzétek el nekem fogyatkozásaim.
 Tudjátok mindnyájan, nem sokat tanultam,
 Az iskola elől sokszor megszaladtam.
 Nem sokat porolták az én alfelemet,
 És nem is plágázták az én tenyeremet.
 A mit initt-amott, tél-túl tanulgattam,
 Azért én keveset nyughatatlankodtam.
 Hanem a mi szegény házunktól kitelik,
 Szívesen szolgállok, ha kedvetek telik.
 A mi jó gazdánknak az az akaratja,
 Hogy vendégi vigan legyenek, biztatja.
 Általam jelenti: készen a vacsora,
 Csapra is van véve mind söre, mind bora.

Második vőfély.

Mint hogy már a nagyján immár általestünk,
 Vigadjunk! elég ha eddig pityeregtünk.
 Eddig is úgy volt az, ezután is úgy lesz,
 Meglátja kend szomszéd, ha feleséget vesz.
 Nosza Laczi koma, czimbalmad zendüljön,
 Úgy hogy a menyasszony füle megesendüljön.
 Verd el a Rákóczi híres áriáját,
 Melyet tanult, mikor vivta Belgrád várát!
 Lám, hiszen nem látsz itt egyet is apáczád,
 Járjuk el hát frissen a vőlegény tánczát.

Mikor a vendégeket asztalhoz ültetik.

Uraim! az asztal meg vagyon terítve,
 Kés, tányér, villával, kalánnal készítve.
 Az ételeket is elhozzuk sorjába,
 Ez a sok legénység nem áll itt hiába.
 Nehogy az asztalon az étel meghűljön,
 Felmelengetése dologba kerüljön,
 Tessék kegymeteknek helyre telepedni,
 Úgy is a mozsikás meg kezd melegedni.
 Én mindent, mi tölem telik, elkövetek,
 Jó appetitussal egyenek kegymetek.

Mikor a leves fogyni kezd.

Úgy bizony, gyorsabban forgatom magamat,
 Mintha bolhák csipnék a két oldalamat.
 Mikor bor áztatja kiszáradt torkomat,
 Nem minden szeméten találni páromat.

Kis vőfély.

Sok szerencsétlenek voltak e világon,
 Kik nagy mohón kaptak a szent házasságon,
 De utóbb megálltak a szent igazságon,
 Hogy egyedül élni jobb lesz a világon.
 Mert az házasság élet némelynek kalitka,
 Mivel az igaz társ igen nagyon ritka.
 Itt van a szívemnek minden belső titka,
 Bár fejemre szálljon sok asszonynak szitka.
 Ezért dicsőült meg Szent Pál is régenten,
 Hogy éltét folytatá haláláig szenten.
 Nem volt felesége, nem is esalatkozott,
 Nem volt az asszonytól neve is átkozott.

Első vőfély felel.

Megállj, egyszeribe felelek szavadra,
 Tudom, lakatot vetsz pittyedt ajakadra.
 De most már elmegyek, bort és ételt hozok,
 Hamar visszajövök, sokat nem motozok.

Visszajövet.

Hallod-e barátom, állj elé egy szóra!
 De nem kérlek most ám borra, sem savóra,
 Hanem megfelelek az előbbi szódra,
 Hogy megbomlott agyad fordithassam jóra.
 Igaz, hogy szent Pálnak nem volt felesége,
 De nem azért lett ám örök dicsősége;
 Hanem mivel példás vala ő szentsége,
 Azért leve neki a menny öröksége.
 Lám, hiszen Judás is nőtelen legény volt,
 De hogy mesterétől hitetlen elpártolt:
 Felakasztá magát, pokolba is lábolt,
 Hol álnokságáért keservesen lakolt.
 Rosz Delilája volt, az igaz, Sámsonnak,
 De hogy kutyául járt, maga oka annak.
 Nagy kincs a jó asszony barátom, a háznál,
 Ha asszony nem volna, most te sem papolnál!
 Ki tudja, mely ország szélén kuruttyolnál,
 Azért hát jobb volna, ha egyet sem szólnál.
 Sok példát hozhatnék a históriából,
 Mind a régi, mind a legujabb világból:
 Mennyi jó származik a szent házasságból,
 Látod-e atyafi, nem vetsz ki sarkamból!

Mikor a »kásapénzt« szedik.

Hogy szegény szakácsnénk a kását keverte,
 Kezét a meleg gőz erősen felverte.

Folyvást nagyobbodik fájdalma sebének,
 Már az urussáért doktorhoz küldének.
 Kéri kigyelmetek, megszáván, szegénynek
 Ha a tányérkába egy-két pénzt vetnének

Midőn az evést elvégezték, az első vőfély ajánlja magát.

Drága jó uraim, s kedves asszonyaim!
 — Kik megtiszteltetek engem s rokonaim —
 Fogadjatok engem társaságotokba,
 Részesüljek én is mulatságotokba.
 Köztetek találom ezután helyemet,
 Nektek ajánlom fel szerető szívemet.
 Most pedig mindnyájan vigan mulassatok,
 Mint kedvetek tartja, a szerint bánjatok.
 A multság után békén alhassatok,
 Én jó akaróim holtig maradjatok!

2.

Mikor a vőfély az ételt feladja.

Beesületreméltó jeles gyülekezet!
 Férfi- s asszony rendből álló felekezet!
 Kiket a szeretet ide kötelezett,
 Halljunk szót, valaki e helyre érkezett.
 Nem czélom, hogy itten sokat prédikáljak,
 S a hosszas beszéddel unalmat csináljak.
 Czélom, hogy tisztemben serényen eljárjak,
 Ételt hozzak s osztán innen elébb álljak.
 Nagy öröme vagyon a gazdánk szívének,
 Hogy ily szép vendégek házába gyülének.
 Ezért poronesolá nékem, vőfélyének,
 Hozzak ételt, hogy a vendégi emének.

Mikor a bort feladja.

Sziv-vidámitásra Isten a bort adta,
 A mint a Zsoltárban szent Dávid mondotta.
 Azért is hordaját gazdánk kifuratta,
 Teli kancsó borát ide felhozatta.
 Azért jó uraim, a borból igyanak,
 E lakadalomban vigan mulassanak.
 Köszöntsék a kancsót, el ne aludjanak,
 De a vőfénynek is borocskát adjanak.

Mikor a második fogás ételt feladja.

Hogy a mi vendégink éhen ne legyenek,
 S hogy üres gyomorral haza ne menjenek,
 Más ételt is hoztam, azért hát egyenek,
 Isten áldásából megelégedjenek.

Mikor a harmadik fogás ételt feladja.

Itt van násznagy uram, a harmadik étel,
 Mig más következik, éljék egészséggel.
 Szívesen adja ezt a háznak gazdája,
 Ételt s italát tőlünk nem sajnálja.

Az első vőfély komendálja a házasságot.

Uraim! halljunk szót! szólok igazságot,
 Nem beszélek tréfát, hanem valóságot.
 Adjanak hát nekem egy kis szabadságot,
 Mig elébeszélem a szent házasságot.
 Ádámot az Isten mikor teremtette,
 A szent házasságot még akkor szerzette.
 Egy oldala csontját Ádámnak kivette,
 Melyből Éva asszonyt mellé készítette.

Maga volt a vőfély, az egek királya,
 A mint azt Mózesnek szent históriája
 Böven elémondja, bár ki-ki vizsgálja.
 S ezt minden értelem bámulja, csodálja,
 E szent rendelése az egek urának
 Tetszett Ádám atyánk sok maradékának,
 Mint pátriárkáknak s évángyelistáknak,
 Páratlan életet kevesen tartának.
 Bizony boldognak is lehet azt mondani,
 Kit az Úr jó társsal szeret megáldani.
 Sok példát lehetne itt előhordani,
 Melylyel meg lehetne azt bizonyítani.
 Boldog, kinek vagyon szép s jó felesége,
 Mert a jó feleség a ház ékessége.
 Boldog, kit így megáld Isten ő felsége,
 Ezt minden elhigye, itt versemnek vége.

A kis vőfély a házasság ellen beszél.

Állj félre barátom, hadd én is beszéljek,
 Mert olyan legénytől, mint te, még nem félek,
 Magános éltemmel veled nem cserélek,
 Élj csak te párosan, én egyedül élek.
 Nem vala szent Pálnak soha felesége,
 A Krisztus keresztje volt gyönyörűsége.
 Ugyan a Krisztus lett az ő öröksége,
 Meg is áldattatott örök dicsősége.
 Soknak a házasság vagyon nagy kárára,
 Nem mindenik talál a kegyes Sárára.
 Nem szent Erzsébetre, Mária anyjára,
 Sőt talál sok ember hazug Delilára.
 Amaz erős Sámson hogy társa szavának
 Hitt mézes beszédü rosz Delilájának,
 Halálos sérelnet okozott magának,

S az által vége lett élete napjának.
 Jobb pajtás, hogy te is meg nem házasodol,
 Majd úgy a konyháról nem is gondolkodol,
 De hidd el, ha egyszer te megpárosodol,
 Mit egyetek ketten? azon sopánkodol.
 Majd ott is vakarod, a hol nem is viszket,
 Mert a feleséged mindig rosszra kísztet.

Mikor a peccsenyét feladja.

Jó a sült peccsenye a vajas kásával,
 A sárga répa is a disznó farkával.
 A sült peccsenyével itt a vajas kása,
 Egyenek, mivel ez az Isten áldása.

*

Vig az örömapa, mi is vigan leszünk,
 Nosza jó uraim, vigan igyunk, együnk.
 Nem siralmas ház ez, itt ne szomorkodjunk,
 Az örömapa vig, hát mi is vigadjunk.
 Zsákkal hordom a sert, rostával a jó bort,
 Lakjuk meg kedvünkre a lakadalmi tort.
 Keritsük a kanecót ugyancsak szaporán,
 Hozok bort, hiszen nincs lakat a kamarán.

Mikor a kásapénzt szedik.

Halljunk szót uraim! még itt perórálok,
 A szakácsnének mellett mivel most felállok,
 S addig kelmetektől én el sem is válok,
 Mig azt meg nem nyerem, a miért istálok.
 Ugyanis uraim, szomoru hír nagyon,
 A szakácsnének keze sebes igen nagyon.
 Szegény, hogy a kását ott künn kevergette,
 A tűz a jobb kezét nagyon elégette.

Emnek a számára most erszényt oldjanak,
 Garast és petákot számára adjanak.
 A pénzen Budáról flastromot hozzanak,
 Hogy mérges sebei hamar gyógyuljanak.

Mikor a cigánynak gyűjtenek.

Új hír a faluban, érdemes uraim!
 S hecsületre méltó jeles asszonyaim!
 A míg elbeszélem én itten panaszim,
 Kérem hallgassák meg együgyű szavaim.
 A muzsikusunak nagy baja érkezett,
 S véletlen szerencse reá következett,
 Mert a hegedűje összetöredezett,
 A melyet a minap jól összeenyvezett.
 A kinek hát a táncz vagyon most kedvébe,
 Tekintsen jól bele teli erszényébe.
 A vajda szép nótát von majd örömébe,
 Csak huszast hányjanak a hegedűjébe.
 Márjást is elveszen, ha huszast nem adnak,
 De még inkább örül, ha tallért mutatnak.
 Mondja, hogy virradtig vigan tánczollhatnak,
 Ha pénzt a számára bőven adogatnak.

Mikor a nyoszolyóasszony ajándékát feladja.

Halljon szót Ádámnak minden maradéka!
 A kit befogadott e háznak hajléka;
 Mig megmondom: mi a szívemnek szándéka,
 Ne légyen szívemnek semmi akadéka.
 Nyoszolyó-asszonyunk a vendég számára
 Ajándékot küldött üres asztalára.
 Egyék meg csak frissen, mert meghül sokára,
 A ki ebből eszik, forduljon hasznára.

A menyasszony búcsuztatója apjától.

Vajda! hegedülnék álljon meg zengése,
 A sarkantyuknak is szünjön meg pengése,
 Mert búcsuzásomnak most léssen kezdése,
 Legyünk csendességben, míg léssen végzése.
 Elsőbb is te hozzád nyujtom én szavamat,
 Kedves édes apám! én búcsuzásomat.
 Mert te Isten után viselted gondomat,
 S mostan is sajnálok téled válasomat.
 Azért rád kívánom az Úrnak áldását,
 Szállítsa rád, mint a bő viz áradását.
 A mikor elvégzed életed folyását,
 Adja meg lelkednek örökös szállását.

Anyjától.

Kedves szülő-anyám! már te hozzád térek,
 Mig új szállásomra te tőled elérek.
 Áldást Istenemtől én te reád kérek,
 A kit én szívenből szüntelen dicsérek.
 Kedves dajkám voltál, szüntelen szerettél,
 Jóra tanítottál, a rosztól intettél.
 Mint anya leánynyal, velem cselekedtél,
 Most pedig szárnyamra engemet eresztél.
 Látod édes anyám, elvisznek mellőled,
 Bocsánatot azért most kérek te tőled.
 De ha elmegyek is, jó szülém, mellőled,
 Jó gondolatom lesz mindenkor felőled.
 A menysei atya legyen mindig véled,
 Valamig életed e világon éled.
 Mikor pedig élted halállal cseréled,
 Adja meg Jézusod te örökös béred.

Leánytársaitól.

Kedves lánybarátim, hozzátok fordulok,
 S ha reátok nézek ugyan megújolok.
 De azon szivemben már nagyon búsulok,
 Hogy seregetektől más utra indulok.
 Nem lesz már veletek többé mulatásom,
 Már férjem házánál lészen maradásom.
 A mint férjem fujja, úgy lesz tánczolásom,
 Jaj, he hamar elmúlt az én leányságom!
 Ar Úr ti nektek is jó hiv társat adjon,
 Férjeteikkel együtt soha el ne hagyjon.
 Áldása Istennek rajtatok maradjon,
 Végre az egekbe magához fogadjon.

Karácsonyi mysterium.

(A Betlehemet asztalra helyezik s körülállva énekelnek.)

Mind:

Szigoru pajtában,
 Marháknak jászlában
 Megtaláltuk Jézust,
 Mi Megváltónkat.
 Könyörögjünk előtte,
 Érettünk az egekbe
 Legyen közbenjáró.

Huszárr:

Ki Istentől küldettél,
 Szűz anyától születted,
 Mennyei szent ajándék
 És egyetlen egy malaszt!
 Tekints minket kegyesen,
 Hogy megszabadulhassunk
 A tévelygő útaktól,
 És neked szolgálhassunk,

Nálad boldogulhassunk.
 Áldott vagy te szűz Mária
 A szentháromságtól!
 Kérünk azért tégedet,
 Tisztíts meg a bűntől,
 Mert te vagy irgalomnyerő
 Kegyes szűz Mária!

Mind:

Egeknek királya, pásztorok pásztora,
 Szent színed elé száll könyörgésünk szava.
 Tégedet dicsérve, rimánkodva kérünk,
 Mennysország kapuját nyissd meg Uram nekünk!

Huszár:

Örök halálat adunk mi te néked mennyei szent atyánk,
 hogy megadtad érünk szent karácsony napját, a kiön is
 megszületék vala a te könyörülő szent fiad, az Ur Jézus
 Krisztus! (A háziakhoz fordulva.) Te pedig e háznak érde-
 mes gazdája, gazdasszonya és minden hozzá tartozói, en-
 gedjétek meg nekünk, hogy példának okáért mi is elmutas-
 suk a Megváltó születését.

Mert mi nem tréfára,
 Vigságra születünk,
 Avagy hogy világi
 Dolgokat hirdessünk,
 De hogy megtérésre
 Példát is mutassunk,
 És az mennyországban
 Együtt mulathassunk.

Angyal:

Dicsőség Istennek
 A magas egekben,
 Békesség e földön
 Minden embereknek.

Mert ime született
 Mi néküink Megváltó.
 Keljetek fel pásztorok,
 Született királyotok,
 Kit buzgón imádjatok.

— — — — —
 Ez lesz jegy néktek róla,
 Ime fekszik jászolba'.
 Szüz, nagy jót cselekedtél,
 Hogy Isten anyja lettél,
 Azért is dicsértessél.

Első pásztor:

Keljetek fel fortátok,
 Furesa szót hallottam,
 Hogy a gócz alatt aludtam.

Második pásztor:

Mi a hé!?

Első pásztor:

Keljetek fel egybe',
 Furesa szót hallottam,
 Jézuska született,
 Én aztat álmodtam.

Második pásztor:

Te, tán a kakas . . . (megpillantja az angyalt.)

Keljetek fel hát mind,
 Istennek angyalát
 Itten most meglátjuk,
 Sok arany mondását
 Néki is hallgassuk.

Első pásztor:

Én is felköltöm hát
 Jó öreg apámat;

Megvénült, de tudom,
Angyalt még nem látott.

(Az öreghez :)

Kelj fel öreg apám,
Ilyent még nem láttál,
Istennek angyala
Emberek közt sétál.

Ö r e g :

Hozzatok lovat hát,
Betlehembe mégyek,
Úr fiát tisztelni,
Valamig csak élek.

A n g y a l :

Jertek Betlehembe,
Romlott istállóba,
Hol megváltó fekszik
A hideg jászolba',
Kinek a födele
Az egek párkánya.
A magas egeknek
Tündöklő királya
Szurós ízikbe van
Ottan bepólálva.

Ö r e g :

Siessünk fiaim hamar Betlehembe,
Öreg térdeimet meghajtom előtte.

(Két pásztor az öreget botra ültetve, viszi a Betlehem elé.)

P á s z t o r o k :

Üdvöz légy Jézus, pásztorok pásztora,
Mennynek és földnek teremő szent ura,
Teremő szent ura.

Ha te meg nem utálsz, te szolgálid vagyunk,
 És azért jövének, hogy tégedet imádjunk,
 Tégedet imádjunk.

Mária:

Serkenj fel én fiam,
 Pásztorok eljöttek,
 A szent angyaloktól
 Hozzájad küldettek.

Első pásztor:

Mi lehet az oka pásztorok, fortátok,
 A mit én szememmel magam előtt látok,
 Hogy az Isten fia rossz pajtába szállott,
 Holott neki készen sok palota állott.

Második pásztor:

Azért választá tán barmok istállóját,
 Hogy követnők műk is szentséges példáját.

Öreg:

Meglássátok, nem lesz a városiaknak
 Jó dolguk, hogy neki még szállást sem adtak.

Első pásztor:

Adjunk ajándékot, kitől a mi telik.
 Én édes Jézuskám,
 Egy báránycát hoztam,
 Legelső, de tőled
 Én nem sajnállottam.

(Mielőtt átadná, az angyal megcsendíti a torony csengtyűjét, mire a pásztor leborul. Ugyanez ismétlődik minden ajándék átadásánál.)

Második pásztor:

Én is hoztam néked egy füstös sajtoeszkát,
 Hoztam volna biz' én ennél nagyobbacsát.
 De a juhaimnak elapadt a tejek,
 Jól tudom máni hónap egy cseppet se fejek.

Öreg:

Édes kis Jézuskám, ninesen más jószágom,
Egy szép dészüszíjam, ezt neked ajánlom.

Mária:

Köszönöm pásztorok szép ajándékaitok,
Megfizeti Isten a ti jószágitok.

Első pásztor:

Betlehembe jártunk,
Égi esudát láttunk,
Mi nagy jó kedvünkbe'
Vigan furulyázzunk.

(Eléveszi furulyáját, a más kettővel szembe állra játsza a csuklóját, míg az »öreg« szándékosan el nem esik tánczközben.)

Pásztorok (énekelve):

Egy szüz fiat szült,
Kíért mennyben öröm gyült.

(E két sort az egész ismétli, mi alatt az öreg feldől.)

Mind:

Egy szüz fiat szült,
Kíért mennyben öröm gyült.
Pásztorok, pásztorok,
Örvendjetek, örvendjetek,
Szabadító földre szálla,
Ő leszen a bűn halála,
Örvendjetek, örvendjetek!

Husár:

Derék házi gazda, maradj békességben,
Megbocsásd vétségünk a mi verseinkben.
Szép házadnépével maradj egészségben,
S holtod után végy részt az örök életben.
Tüztől, víztől mindig te békében maradj,
S tarisznyánkba máskor még többet is rakhass.

*) Egy o'láh táncz.

Mind:

Imnár mük is elmégyünk útunkra, útunkra,
Áldás szálljon jó gazda, házadra, házadra.
(Oláhfalv. Udvarhelymegye.)

Rigmusok.

Karácsonyra.

1.

Tudom, jól tudjátok, itt vagyon karácsony,
Most a mester keze nem jár a korbácson.
De még a másé sem csépen, kalapácson,
Inkább forog szeme a vajás kalácson.
A ki felvirradott karácsony napjára,
Jól főzet, jól süttet, háznépe számára.
Gazd'uram ökeme parancsolatjára
Egy kancsó bor ugrik rakott asztalára.
A singes kolbászok, süstörögve sülnek,
Ekként a jó bornak koresolyák készülnek.
A szép szőlőhegyek künn a fagyon ülnek,
S itthon az emberek, levétől hevülnek.
Most a jó barátok együtt beszélgetnek,
Látogatják egymást, míg hasznót vehetnek.
De a hol csak száraz kortytyal fenyegetnek,
Oda tudom, ők is nem igen sietnek.
Mi e szent ünnepen úgy vendégeskedjünk,
Most is, de máskor is, annyit igyunk, s együnk,
Hogy jusson, maradjon, máskorra is tegyünk,
S Jézus születése hasznában részt vegyünk.

2.

Hic, haec, hoc! így kezdék én is deklinálni,
De már nem sokára kezdek komparálni.

Majd úgy megtanulok aztán konjugálni,
 A vén leány sem tud jobban motollálni.
 A praesenshez vigan és örömmel nyulok,
 Rosz praeteritumért semmit sem búsulok.
 Az imperfectumról még tovább indulok,
 Ijeszsen futurum, még meg se' jajdulok.
 Futurumtól félés nem sujt engem agyon,
 Hogy született Jézus, hirdetem a fagyon.

3.

Egy kis vándor szabó jött Szent-Gerliczére,
 De édes apámnak nem kisebbségére.
 Új szita szegen függ: sokan mentek hozzá,
 Ha egynck dolgozék, a más megátkozá.
 A mesternek is van egy kis boszusága,
 Mert itt van karácsony — s nincs kész a nadrága.

4.

Ma karácsony napja,
 Minden ember tudja,
 Csak a pap nem tudja,
 Majd az is meghallja.
 Horgas a disznóláb,
 Az övembe szúrom,
 Karikós a kalács,
 A karomba húzom.
 Zergetik a kulcsot
 Pénzt akarnak adni,
 Ha karajzárt adnak,
 Meg fogom köszönni,
 De ha márjást adnak,
 El se fogom venni.

Husvétra.

5.

Ez háznak kis kertjében
 Van egy rózsató,
 Rózsás kertben növelje
 A jó teremő.

Vizet öntök a tövére,
 Szálljon áldás a fejére!
 Az Istentől ezt kérem,
 Piros tojás a bérem.

6.

Kedves bátyámuram, ez ház családfője,
 Kedves néném asszony, ennek kedves nője,
 Szomorú nap vala ezelőtt harmadnap:
 Nagy kínok közt holt meg, a legnagyobb fő-pap.
 De már kiszabadult az halálfogságból,
 Föltámadott s kijött az gyászkoporsóból.
 Egy kedves kis lánykát ide szalasztottunk,
 A kinek mi mindég a nyomába voltunk.
 Nyájasan akarunk mi ő vele bálni,
 Ötet egy pár tojás meg fogja váltani.
 Még pedig pirosan meg légyen az festve,
 Ugy a vízöntéstől meg is lészen mentve.

Elmondám.

7.

Gyönyörű a tavasz, mosolyog az élet,
 Áldásokat mutat az arany kikelet.

Feltámadt a Jézus, mondják az irások,
 Vizöntő hétfőre buzognak források.
 Mi is ide jöttünk éfju kedvünkbe',
 Hogy harmatot öntsünk kelves nevendékre.
 Mert ha meg nem öntjük ezt a nevendéket,
 Nem virágzik nekünk jövődre szépet.
 Áldja meg az Isten ékes virágokkal,
 Nyerjen az egekből díeső koronákat!
 Elmondám.

K ö s z ö n t ő k.

1.

Ez ház közepébe egy zászló üttessék,
 Aranynyal, eziüsttel felpuczonáztassék.
 Áldja meg az Isten ez háznak gazdáját,
 Cselédjével együtt kedves gazdasszonyát,
 Ragyogó fáklyákkal töltse be udvarát,
 Piros hajnal után hozza fel a napját!

2.

Három kenyér, egy czipó
 S egy zsíros lepény,
 Éljen köztünk boldogul
 Minden szép legény!

Rajta hát, rajta hát!
 Rajta, vigadjunk!
 A búnak és bánatnak
 Most utat adjunk!

HALOTTI ÉNEKEK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

1.

Készülj már ez világ
Könnyező helyéről,
Mert befogad téged
Már a mennyei öl.
Hol lelkednek
Lészen nyugodalma,
Pályafutásodnak
Örökös korona.

Csendes légyen nyúgtod
Sirhalmod fenekén,
Mig felkölt Jézus a
Végső nap reggelén.
Akkor kinyílt
Kapuján az égnek,
Repülj középedbe
A nagy dicsőségnek.

2.

Isten már hozzátok,
Megyek nyugalomba,
A számomra ázott
Gyászos sirhalomba.
Testem a föld
Kebelébe tészem,
Mert onnan vétetett
Vala ez a részem.

Rólam mostan példát
Mindnyájan végyetek,
Ti is mind így jártok,
Mert ez a végyetek.
Testünk sirba
E reménynyel tesszük,
Hogy feltámadáskor
Újonnal felvesszük.

Lelkem már eljutott
A mennyei jókra,
Földi mulandókról
Örökkévalókra.
Nem készülök
Vissza ez életre,
Mert mene Istenhez
Az örök életre.

Örömmel vagyok hát
E testtől válásom,
Földi hazámért sines
Semmi búsulásom,
Mert ezekért

Én memycit nyertem,
 Hogy lelki harezomban
 Vívta, nem hevertem.

Temető-kert! holtak
 Nyugovó szállása!
 Csendes legyen ottan
 Testem aluvása!
 Mindaddig, míg
 A trombita szóra
 Felkelvén, eljutok
 A mennyei jóra.

3.

Boldogságnak édes anyja,
 Velem jötevő halál!
 Nyomoruságim végpontja,
 Ily messze miért valál!?
 Mért nézéd behunyt szemekkel,
 Hallgatván siket fülekkel
 Kínzó fájdalommat,
 S jajgató szavaimat!

Noha könnyörülni nem tudsz,
 De most mégis megszánál;
 A néked esdöklőtől futsz,
 Mégis engem kivonál
 Testem sáros fertőjéből,
 Inségemnek mély verméből,
 S oly helyre helyezettél,
 Hol lelkem csendesen él.

Meguntam volt ez világot,
 Mert tölem elzárt mindent!
 Egészséget, vigasságot,
 S rám csak sértő nyilat fent.
 Világ! már maradj magadnak,
 Én örömmel ide hagylak,
 Nincs rád mit visszaneézni,
 Ha csak kint tudsz tetézni.

4.

Ifjak, szüzek, vigyázatok,
 Az idők multon-mulnak,
 Szépségtekben ne bizzatok,
 Szépségek elavulnak.
 Gyertyaláng lobogása,
 Rózsaszál virágzása
 Nem mulandóbbak, mint a ti
 Ifjuságtoknak bájai.

A jövő szépen mosolyog
 Az ifjuság szemébe',
 Nem is sajdítva, mikor fog
 Mélység nyilni elébe.
 Magát boldognak érzi,
 Csak reményeit nézi.
 Hová merengsz? előtted áll
 Egy lépésnyire az halál.

Fényes gyertyaláng ellobban,
 A rózsaszál elvirul;
 Szél jött rá, ki tudja: honnan?
 Mely vidéknek ormirul?

Az a halál szellete,
 Öldöklő lehellete.
 Jaj, az élet rózsza és láng :
 Oda vannak mind egyaránt.

Földi a testnek szépsége,
 Kétes ideig való ;
 Égi a lélek épsége,
 Biztos, örökkévaló.
 Hadd porhadjon el a test,
 Sirba viszem örömet,
 Tudván, nem hal meg a lélek,
 Átala vég nélkül élek.

5.

Hát csak azért születünk,
 Hogy epedjünk jajjal ?
 Csak nyomorogni lettünk,
 Hogy küzködjünk bajjal ?
 Ez világra
 Hogy kiállunk,
 Mely sok kinnal
 Itt viadalra szállunk !

Vidám fénybe borulva
 Biztat a jövődő,
 Majd meglep idő múlva
 A gyászos esztendő.
 Napunk reggel
 Süt szép fénynyel,
 Majd köd alá
 Búvik gazdag reménynyel.

Sok bajok árja kerget,
 Sok ezer veszélylyel,
 Minden nyomban keserget
 Minket nappal-éjjel.
 Mig az halál
 Kézre kapja
 Éltünk, s testünk
 A mély sirba becsapja.

Boldog az, ki az halál
 Hives árnyékában
 Kivánt enyhülést talál
 Testi fájdalmaiban..
 Gond, fáradtság
 Ott nem forgat,
 Semmi veszély
 S nyavalya nem háborgat.

6.

Kegyes szüz Mária
 Pártfogold lelkemet,
 Jézus érdemében
 Részesíts engemet,
 A szép menyországba,
 Örök boldogságba
 Vezess bé engemet.

Mért is voltál halál
 Hozzám oly kegyetlen,
 Mért vettél el, mig bár
 Jót nem cselekedtem,
 Husz esztendő voltam,
 Mégis már meghaltam,
 Jézusomhoz szálltam.

Sirassatok engem
Könyörülő lelkek,
Mert igaz szájalmat
Töletek érdelek,
Sötét siralomba,
Örök nyugalomba,
Hogy ily korán mégyek.

TALÁLÓS MESÉK.

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.

1.

Sűrű erdőbe' matató,
Matató alatt pillantó.
Pillantó alatt szippantó,
• Szippantó alatt tátintó,
• Tátintó alatt rotytyintó ?
(Ember.)

2.

Réten hizik, falun az asszonyok kebelén böndérezik ?
(Szita.)

3.

Basa,
Veres a hasa ?
(Réz-üst.)

4.

Erdőn vágják,
Falun csattogtatják ?
(Törő, tiló.)

5.

Fára teszik, fával ütik?

(*Mosás.*)

6.

Erdön vágják, vizen szól?

(*Sulyok.*)

7.

Erdön vágják, falun gyermekek futnak utána?

(*Muzsika.*)

8.

Úton médala,
Keze lába korcsója;
Ször maga, ször nadrágja,
Szilágyi bársony szakála?

(*Medve.*)

9.

Künn is van, benn is van?

(*Ablak.*)

10.

Erdön vágják,
Pajtába' bornyuzzák,
Vas van a végibe?

(*Fuvó.*)

11.

Mi megy át a vizen árnyék nélkül?

(*A szó.*)

12.

Hová mész te hircas-horgas ?
 Mit kérdezed tetőnlíkas,
 Mikor az én farkam aranyos ?
(Füst, kémény.)

13.

Fut, fut, ficzérég
 S úgy töti a horpacezát ?
(Orsó.)

14.

Két csitkóm van : egyik fut s hízik ; a másik sar-
 juba hever s mégis fogy ?
(Orsó, guzsaly.)

15.

Én kiesi koromba' zöld köntösbe' jártam,
 Hogy nagyobbbat nőttem, veresbe' gyászoltam,
 Hótom után osztán feketébe' jártam ?
(Haricska.)

16.

Erdőn vágják s falun felruházzák ?
(Szárasztó-rud.)

17.

Nagy apámnak nagy inge,
 Száz főt is van rajta,
 Még sincs egy ötés is rajta ?
(Csillagos ég.)

18.

Fa tartsa vasat, vas a csontot, csont a húst ?
(*Ló lába a hidláson.*)

19.

Nyifit, nyafot,
Félfont gyapot,
Ma felteszem,
Holnap lefogy ?
(*Szövőszék.*)

20.

Cson' kürttel kürtölnek,
Aran' deczkák hasadnak,
Földi férgek mozognak ?
(*A kakas kukorikol, a hajnal hasad és az ember, a »földi
féreg« mozogni kezd.*)

21.

Kerek dombon csont eke szánt, holt huzza az elevent ?
(*Fésű.*)

22.

A tögörnél sokkal nagyobb, még sem ér bokáig ?
(*Harmat.*)

23.

Hogy mögyön a szarka Gyérgyóba ?
(*Farkán.*)

24.

Nekem nincsen s az Isten se adjon, de ha csakugyan
adna, e világ sűrű kincsiért sem adnám ?

(*Félszem.*)

25.

Melyik a legrosszabb liszt ?

(*A szúliszt.*)

26.

Mihelyt meglesz, mindjárt megmar,
Mihelyt megmar, mindjárt meghal ?

(*Tűzszikra.*)

27.

Négy nagy dibindobondaré,
Kettő kicsiny kocsondaré,
Egy a suhondaré ?

(*Ló lába, füle, farka.*)

28.

Vizbe esik, eltörik,
Kőre esik, nem törik ?

(*Hő.*)

29.

Melyik ostor nem szól s mégis legjobban fáj a helye ?

(*Az Isten ostora.*)

30.

Mit nem lát az Isten soha ?

(*I.tent.*)

31.

Melyik ág törik el leghamarább?

(A hazugság.)

32.

Miben különbözik a generális a számártól?

(Abban, hogy egyiknek a hátán, a másiknak a mellén van a kereszt.)

33.

Ki vágott az anyja hasán fát?

(Ádám, neki a föld volt az anyja.)

34.

Hegyen hó
Völgyben hó,
Malomban egy
Kő se jó,
Többet hátra,
Mint elé,
A konfráter
Lefelé?

(Vén ember.)

**KÖZMONDÁSOK ÉS SAJÁTSÁGOS
SZÓLÁSMÓDOK.**

BENEDEK ELEK ÉS SEBESI JÓB GYÜJTÉSE.*)

— Nó mán ökeme és olyan mind **) a tekenyőbeli viz :
egyszer ide, másszor oda loccsan.

— Jól mondja biz' azt kijed ! mikor erre kéne
menni né ! hát arra sertül.

— Met tekeres a hurkája ! (Hsz.) ***)

*

Akármilyen mély viz legyen, ha követ hanyittasz belé,
bugygyot vet. (Hsz.)

*

(Egyik ember kérdi a másiktól) : Szotyorba káposztát
főznek-é ? (Ha a kérdezett „nem“-mel felel, a kérdező rá-
vágja) : — de bizon főznek ! (Lévén Szotyor egy falu Hsz.-en.)

*

Fonj pila, fonj, met minnyát megmondja a czenege :
kümpics ! kümpics ! (Ezzel biztatják a rossz fonó leányt ta-
vasz felé.) (Hsz.)

*

Jobb két furustok egy verésnél. (Udvsz.)

*

*) Részint Udvarhely-, részint háromszékmegyei tájszólással.

**) Mind=mint.

***) Hsz.=Háromszék. Udv.=Udvarhely és Msz.=Marosszék.

— Én bizony már tovább nem nézhettem, hogy parra-
gon nézze az isten szabad eget s földet csináltam belőle. (Vagyis
az addig parlagon hevert helyet felszántotta.) (Erdv.)*

*

— Met osztán Velence s Gelence! Deczkakert s
vesszőkert!

*

Jaj, mekkora farkad van te Juczi! (aratáskor mond-
ják annak a lánynak, ki hátramarad a többi aratótól.) —
Lapátnyelet csinál: holnap sütni akar. (Ugyan ilyenkor
szokták mondani ezt is.) (Hsz.)

*

Keritsd a harist! Fogjuk meg a nyulat! (Ezeket is
aratók mondják, mikor már végefelé jutottak a gabona-
földnek.) (Erdv.)

*

— Egy kópjányéra**) van fenn a nap. (Hsz.)

*

— Ha fehér lovat látok, megehülök. Fehér lón hoz-
zák az igazságot. (Udvsz.)

*

— Nálunk a finánczok lepecsételték a süjtöt. (Azaz:
nincs a miből kenyeret sütni.) (Erdv.)

*

— Egy tehenyem árrát kevertem fel a pujiszka-
keverőre.

*

— Ujraragadatkor álló esztendeje mult (közel az
aratás idejéhez.)

*

— A pásztor ember is két kecskével kezdi s azzal

*) Erdv.=Erdővidék.

**) Kópja-nyél hosszura.

végzi. (Arra a gazdaemberre mondják, kinek vénségére oda jut a gazdasága, hol kezdette.)

*

— Laska legény s elázik! Ébredj! ennek jól béfejelttek.

*

— Uton igazság, háznál barátság. (Uton gazdálkoddjál, otthon légy vendégszerető.)

*

— Jól áll még a ropogtatója. (dereka.)

*

— A nagy harang mondja meg: ki milyen gazda volt.

*

— Megfacsarták a fülét. (Rávették, hogy elhallgasson valamit.)

*

— Verőfényen terem a búza, nem észkon. (Csik.)

*

— Mindég rajtam erdől, mindig ételődik velem ez a macska-béka. (Erdöl=nyakán van; ételődik=évelődik.)

*

— Oktalan nagy város lehet az a Pest! (Csik)

*

— Csak annyi, mintha hé*) köre öntenéd. (Hamar oda lesz.

*

— Menj a szemem elöl te emberízink! (emberiség szemetje.)

*

— Úgy fuss mint a rút dő.

*

— Hajnal felé mán mind lekankósodtak a legények. (elálmosodtak.)

*

*) Hé=hő.

— E mán igazi nagy mahomet-ember.

*

Száraz kenyér, tiszta víz,
Ott mosatlan nem esik.

*

— Dug' bé immán, ne merkejj annyit. (Siró gyermeknek mondják.)

*

— Mit nyisletsz annyit? Nyukhass mán, üjj le a fenekedre.

*

— Met oszténg ökeme nagy okos, csak nem tudják sokan.

*

— A csábali ökröm sajnálja az utó-bal lábát. (fájlalja.)

*

— Most mán igazán ségóba veszik a tanulókat. (Szoros fegyelemben tartják.)

*

Üsmerem az egész szelemuncziáját (minden pereputtyával egyetemben)

*

— Ugyan neki virhuttál a menésnek (neki buzduzt.)

*

— Mindjárt leütöm a csillagodat! (Megöllek.)

*

— Azt bizon jól is teszi, hogy nem búvik kendermagba. Most az ideje, mig éfi legény.

*

— Ágra néz a kecske szeme.

*

— Én bizon nem bánom, ha sohase' látom is, csak meg ne vakuljak.

*

— Szépséggel főtt káposztával nem lakol jól. Olyan leány mellett kell tapodni a földet, kinek van ptüeski-hajeski.

*

— Fitymálja, mind Csögözi a pujiszkát.

*

— Mindent felkajtat, mind a kajtár macska.

*

— Jaj de nagy mákok lesznek az idén! (Mikor többen vannak együtt s egyszer csak nagy csöndesség áll be, szokták mondani.)

*

— No hiszeng ökeme és jól tud ónozni (nagyítani.) Hol a hazugságot mérték, ökeminek köblösleg osztgatták.

*

— Perel az ördöggel. (Haldokló gazemberről mondják.)

*

— Ne tudj meg mindent, mind a Veres Bori kecskéje. (E közmondás onnan ered, hogy egy V. B. nevű aszszony, minden kapun bekukkintó kecskéjére, imigy kiáltott: Czeeez ide te! ne tudj meg mindent!)

*

— Szertenéz, mind Vak Laji Barassóban.

*

— Tüzbe jött, mind a Kapeza Marezi lova.

*

— Szegény ember vízzel főz s bottal reá ránt. (Ugy él a hogy lehet.)

*

— Ésszszegyültek, mind a rókabőr a csávába'.

*

— Zergetik a vaskalánt. (E közmondás eredete a következő: Téli esteiken összegyűlnek a lányok fonóba; természetesen, a legények sem maradnak el. A legényeket távozásukkor kikiséri a házileány, egész a kapuig, s ha a kel-

leténél tovább időz künn — talán épen kedvesével — a benmaradt lányok a vaskalánnal veregetik a tűzhelyet, mi annyit tesz, hogy: elég volt már eddig... S innen ha valaki kelleténél tovább ott felejtí magát egy háznál — főkép ha az illető gyermek — figyelmeztetésül csak ennyit mondanak: z e r g e t i k a v a s k a l á n t.)

*

— Csudálkozik, mind a csiki ló Bécsbe'.

*

— Pénz ára, mind a szásznak a torma.

*

— Teli van okkal, mind a tordai malacz koszsza.

*

— Kuezorog, mint Komolló mellett a menykő.

*

— Szemibe beszél, mint Csákány Pál a macskának. (Csákány Pált megkarmolta a macska; nem verte meg, hanem összefogta a négy lábát s imígy beszélt neki: „Te macska! azt mondom én neked, úgy körmölj meg többet engem, hogy a tüzes istennyila hord el.“)

*

— Megszorult mind a recesnyédi kutya. (Árviz alkalmával felszorult volt egy szénaboglya tetejére.)

*

— Jól főtt a lenese. (Jó kedve van.)

*

— Ugy pisojog, mind a sükei vadalma.

*

— A jó disznyó kiturja a csúnyát (fekete-gyökér) s a rossz felkapja.

*

— Úgy nyikorog, mind a csiki deszkás szekér.

*

— Beállított, mint Pap Andi a malomba, (a nélkül, hogy egyet szólt volna.)

*

— Olyan pofát vágott, mind a harmadnapos esős idő.

*

— Még nem jött fel a vacsora csillaga. (Nem vacsorált.)

*

— Olyan, mind a bodosi lakodalom. (Elég volt mit enni-inni s nem is maradt meg semmi.)

*

— Hejtelenkedik, mind a Nagy Áron lova. (Erdv.)

*

— Szökdösik, mind a Czipcezer pujiszkája. (Az asztalról esik a padra, a padról a kis székre, a székről a szoba földjére.)

*

— Hányja farát, mind a torba menő kutya.

*

— Minden ember bolond ember, a ki jobban tánczol, mint a hogy tud.

*

— A kölesönnck kopasz az egyik fele.

*

— Kifeküttek a napra, mind a verőköték (verőmalaczok.)

*

— Megette a vak tyúkot. (Elbolondították.)

*

— Csak beüti az orrát, mint a szarászi disznó s az-zal odébb lóginyázik.

*

— Hagyma s holnap es lesz. (Szójáték=hagyj mára.)

*

— Még azt sem kérte (kérdette): likba' születé-e Jóska? (Erdv.) (Büszke ember.)

— Rosz kutya, ki megugassa vaszkát.

*

— Hosszu nyele van a mozsikának.

*

— Igyál bort s gyűjts pénzt!

— Farka válogassa a szitát. (Vagyis: milyen szörből kötötték.)

*

— Met azt a csidmát nem huzta fel, azt a kalapot nem tette fel, hogy meg ne csená'ja. (Hsz.)

*

— Úgy elváltunk egymástól, mind kenyér a belitől.

*

— Messze estek egymástól, mind Verebes Tusnádtól. (Szomszédfalvak Csikmegyében.)

*

— Ott az élet, hol a káposzta rotyog s a pujiszka párállik.

*

— Veszek fiam, veszek, ha vásárba megyek! Látatlan szint, dali verest, hoppi kéket.

*

— Jól van nó! Hál', Istennek, hogy ezt is elajándékozhatád. (elveszithetéd.)

*

— Sem egy szikra víz, sem egy csepp tűz nincs. (E szó-csere igen gyakori Hsz. Felv.)

*

— A kenyér megédesedik, ha így jár az idő. (Tartós esőzések idejében mondják.)

*

— Ó hogy a leb (tűz lángja) vessen fel.

*

— Magossan ülnek, mind Fülébe'. (Erdv.)

*

— A verebek mind megrózzongatták a búzát. (Elverték.)

*

— Ajangottam megszólítani. (Restelte.)

*

— Mindig félre farag. (Félrejár.)

*

— Hirtelen harag soha jót nem farag. (Egy ács mondása.)

*

— Nem jó a gyermeket szabadjába eresztetni.

*

— Egész éjen czablatott a lovával. (Tilosba járt, zabba' volt.)

— Megholt apjostól, anyjostól. (Apjával, anyjával együtt.)

*

— Elmenenagy derendőczczal (nagy készüléttel, zajjal.)

*

— Azt sem mondta, hogy: Mihály bá'! (Egyértelmű ezzel: Azt sem mondta, hogy befellegzett, vagy: cseréljünk pipát.)

*

— A ki minden galyhoz hozzá rug, csidmája sarka nélkül marad.

— Ne dicsérd nekem, ha dolog, még ha veres pántikába van is szegve.

*

— Légy a vásárba' czigány, a fizetésbe' becsületes ember.

*

— Ne félj, mert ha vízbe esel, senki sem keres vízmentire. (Daczos, ellenkező természetűnek mondják.)

*

- Ezt ródd fel az orrodra! (Ne felejtsd el.)
 — Jobb az ember az Istennél. (Mikor t. i. a mennyben, az Istennél van.)

*

- Fut a hazugság előtte. (Mindenütt hazud.)

*

- Uti cifra: házi rossz.

*

- Nem vagyok kopasz. (Meg jött az eszem.)

*

- Nincs mód benne. (Lehetetlen.)

*

- Elnehetsz a marasztástól.

*

- Nem szólhat az ökör, mert hosszú a nyelve. (Valaki nem akar valamit kikottyantani.)

*

- Nem fele kár, a mit megesszik, (hanem — egész.)

*

- Ma nem volt kalánynyal bajom. (Nem ettem.)

*

- Ebben a borban brekegtek a békák. (Vizes.)

*

- Megette a vak tyúkot. (Nem tudja, hogy mást szeret a felesége. Toroczkó)

*

- Nem is igen rég volt, csak Attila idejében.

*

- Nem tudja, mi az a hagyma. (Semmit sem hagy meg, nem takarékoskodik.)

*

- Attila ágából nőtt ki. (Elökelő.)

*

— Ha amyi pénzem volna, a mennyi nincs, kölcsön is adnék.

*

— A bejáró tyúkot ne féltsd az éhhaláltól.

*

— Főzik a kapezáját. (Várják a lányok.)

*

— Bebujna egy fűré-lyukba is, ha lehetne. (Fél.)

*

— Úgy járt mint a matató menykő.

*

— Nagy örömmel panaszojja, hogy megholt a felesége.

*

— Tudjuk, hány arasz a lelked.

*

— Azt se' tudod, mit ettél ma.

*

— Józan is tud lenni, mikor nincs mit inni. (Msz.)

*

— Két csép-nyelen egy hadaró.

*

— Viz torkába épített. (Uzsorástól kölcsönzött. Msz.)

*

— Ne higgy neki, ha nadrágba' jár. (A székely fehér nadrágját „harisnyának“ nevezi, „nadrágot“ csak az ur visel szerinte. Msz.)

*

— Más a tejfől, más a zsendicze.

*

— Kifeledte a sót az ételből.

*

— A csuf leánynak minden tükkör rossz.

*

— Homályos a szeme. (Nem gondolkozik.)

*

— Agár fut a nyul előtt. (Visszás dolog.)

*

— A nyelvén hordozza a szívét. (Ősziute.)

*

— Más kertjében gyomlál s a magáé gazos. (Más szemében a szálkát meglátja, magáéban a gerendát nem.)

*

— A döglött méh nem csip, de mézet se' ad.

*

— Ott vakard, a hol viszket.

*

— Megvékonyult a lelke. (Elgyengült.)

*

— Én azt szégyenlem, ha rozsdás az ekém; de szégyelje a tiszteletes úr is, ha poros a bibliája.

*

— Jobb valamit bolondul esinyálni, mint gonoszul. (Msz.)

*

— Szomoru „szó“ a „volt.“

*

— Kinek teli az erszénye, jól végződik a törvénye.

*

— Aranyat ígér s rezt se' ad.

*

— Serény az ördög a maga dolgában.

*

— Nem tölti az időt hiába, mert vagy iszik, vagy lop, vagy kártyázik.

*

— Két keze van, mégis három felé kap.

*

— Lódarázsnak nézi a szunyogot. (Msz.)

*

— Könnyebb a követ kútba vetni, mint onnan kidobni.

*

— Hamar esik a seb, de későre gyógyul.

*

— Nagy erdőben nagy vadak teremnek.

*

— Hold fogytán született. (Szegény.) (Msz.)

*

— Nőnek neki a hegyek. (Vénül.)

*

— Ne halaszd a szántást márcziusi hóra!

*

— Megesökkent a dolga közepén.

*

— Fenetes fenékig kifogyott. (Pl. a bor a pohárból.)

*

— Jó helyről köszöntötték rá a poharat. (Jól van dolga.)

*

— Egy szem rozsnak könnyü zsákot kapni.

*

— A hol a pap vízzel él, ott a mester mit remél?

*

— A nyakába ett. (Megsemerlett.)

*

— Kifogyott magából. (Meghalt. Msz.)

*

— Neki húsolta magát. (Vérszemet kapott.)

*

— Feljegyzem az üszök farkára örök emlékezetül. (Az üszök vége későbbég el, mint a dereka, s gyakran meg is marad.)

*

— Még az ökre is borjadjik. (Szerencsés.)

*

— Az unitáriusnak kapezából van a lelke, minden nagy ur a lábára tekerheti. (Udv.)

*

— Nyugodjál, mint a német kalap. (Azt mindig emelgetik.)

*

— Megtámasztotta belülről az oldalát. (Jól evett.)

*

— Két gyertyát kell tartani, egyet az Istennek, egyet az ördögnek, mert ki tudja, melyiknek kerülsz a kezibe. (Toroczko.)

*

— Két csábelije van. (Csábeli = jobbnál járó ökör tehát négy ökre van.)

*

— Szálljon a kakas a jobb válladra. (Házasodjál meg.)

*

— Pipát, feleséget, nem kell másra bízni.

*

— Se' ingem, se' gagyám. (Semmi közöm hozzá.)

*

— Ha malaczozt kapsz a faluba', disznyóért ne menj más faluba. (Ne menj gazdag leányért más faluba.)

*

— Kösse fel a gagyúját, a ki az én leányom elveszi. (Helyre lány.)

*

— Akkor ismered meg a feleségedet, mikor hét kőst elfogyasztottál vele. (A bányákon évente egy „kőst“ (egy mázsát) ingyen adtak a székelyeknek.)

*

— Az a szegény, a ki a pénzt felveszi, nem a ki adja.

*

— Egy fertály pálinkáért megmondom, mi kár történt a háznál. (Az a pálinka, a mit megivott.)

*

Osztán mondjad ennek, hogy Feren'ba'!

(Magyarázata következő: Az oláhfalviak két ficskó legényt küldöttek deputációba II. Rákóczy Ferenczhez. A siildő deputátusoknak azonban csak utközben ötlik eszökbe, hogy hát ők tulajdonképen nem is tudják: miként szólítsák a vitéz fejedelmet. — Feren'ba'-nak! — javasolja az egyik, a ki annyi embernek parancsol, az nem lehet éfi legény. Elérnek a rezidenciához, s bemeennek az előszobába, hol egy csillogós villogós ruhájú apród feszengett elé-hátra. Deputátusaink elképedve néznek hol az apródra, hol egymásra. Egyszer aztán csak ódalba döfi egyik a másikat s imigy fakad ki: Aztán mondjad ennek, hogy: Feren'ba'!)

Átkok és káromkodások.

— Verjen meg a Nap-Isten! — Az Isten tüze égjen meg! — Sok háztól élj, kevéstől boldogulj. — Verjen meg az Isten utmellelletti földdel, vastag lábu lóval, vékony lábu ökörrel, papleány feleséggel. — A forgó szél kergessen meg. — Isten ne engedje, hogy több kukuk-szót érj. — Akkor lás-salak, mikor a nyakam csigáját. — Ó, hogy a száraz menykő sujtson ódalba. — Csikorgós adta! — Fikom teremtetten! — Hohározom adta! — Ebugatta! (koldus.) — Vigyen el a bambucz. — Ó hogy essél a büdübe. (tömlöczbe.) Hogy az Úristen mirigye fojtana meg. — Három szekér zsúpos szalna rothadjon el alatta. — Kötélen forogj az ágyba'. — Terin-gette faszekere! — Ó hogy a súj huzzon a gyepre!

MESÉK és MONDÁK.

I.

SZERENCSÉNEK SZERENCSÉJE.

Egyszer volt egy király s annak egyetlenben egy fia. Annyéra nőtt volt már a fiu, hogy 18 esztendő s váltig lehetett, mikor az apjának háboruba kellett menni. Összeszedte magát a király minden ahhoz való népivel s elment háboruba, a fiának pedig azt hagyta, hogy vigye a királyságot, de meg ne házasodjék, míg haza nem jó.

Telt, mult az idő. A királyfiu vitte a királyságot, a házasságot se tette, se vette. De mikor a 25 esztendőt elérte, gondolkozni kezdett a házasságról s egészen neki veszhüdt. Alig tudta magát tüркöztetni. Várt-várt még esztendőig, úgy hogy tiz egész esztendeje volt már az apja odalétinek. Ekkor nagy serget gyűjtött s egész pompával elindult guzsalyosba. Maga sem tudta: hova, merre. Ment, ment, husz egész álló napig. — Szembetalálta az apja táborát, kit az ellenség rútol megszalasztott volt. Örvendett a király, hogy a fiát meglátta, de mikor megtudta, hogy az ő akarata ellenére házasodni indult s nem várta őt haza,

megharagudt erősen, az egész serget magához vette s azt mondta a fiának: Te elmehetsz, a merre a szemed lát, de az én népemet nem engedem a kezedre.

A királyfiuval csak egy hűséges vadász maradt, ki a király szavára nem hajtott semmit. Mentek hegyen-völgyön keresztül, addig mentek, hogy épen az arany várig értek. Volt az aranyvár királyának egy éktelen szép leánya, s elmentek annak a nézésire.

Bezzeg örömmel fogadták-e! Mert bizon a királyfiu is szép legény volt. Megkérte a királyleányt, sadták is jó szívvvel. Helybe' papot hivattak, összeeskették, s a vendégség egy hónapig tartott.

A vendégség után elindultak hazafelé a fiatalok. Első este beszálltak egy fogadóba. Minden ember lenyugodt volt már, csak a hűséges vadász maradt fenn őrzőnek. Egyszer csak úgy éjfél tájba' hallja, hogy három varju repül a ház tetejére s azok azt beszélnek egymás közt:

— Szép egypár ember szálla meg ide, csak az a kár, hogy ilyen hamar el kell pusztulni szegény fejöknek.

— El biz' a, — mondá a második varju — mert holnap álló délbe, az aranyviz hidja leszakad alattok, a mint általmennek rajta.

— Le biz' a — mondá a harmadik, — mert az éfiu király apja mind egyig befürészeltette a hidlábakat. Hanem, halljátok-e! a ki ezt a mi beszélgetésünket kitalálja mondani térdig sóbálvánnyá változik.

Elég beszélnek el ezt a varjak, avval elrepülnek. De nyomukba érkezik három galamb s ezek azt beszélnek:

— Ha az éfiu király s királyné valahogy s mint a hidnál meg tudnak szabadulni, csakugyan mégis el kell hogy pusztuljanak, mert az öreg király olyan szép hintót küld elejökbe, mint egy irott tojás, de mikkor abba belé ülnek, olyan veszett forgószeél kerekedik, hogy az őket hintóstól felseritti a levegőbe, s onnét úgy lepotyognak, hogy szörnyű halálnak halálával halnak meg. De a ki ezt a mi beszédünket hallja, úgy találja megmondani, hogy mindjárt övig változik sóbálványyá. Avval elmennek nagy sebes szárnycsattogással a galambok is. Jó helyökbe három sas. Azok azt mondják:

— Ha ezek az összekelt éfiu párok a hidtól s hintótól megmentődnének is, küld elejökbe a vén király egy pár aranyhimes öltözetet, hogy vegyék fel. De mikor felveszik, az őket mind összeégeti. Hanem a ki ezt a mi beszédünket hallja, úgy mondja ki, hogy mezejébe sóbálványyá változik.

Reggelre kelnek az utazók, asztalhoz kerekednek, ebédelnek. Elmondja egyik is, másik is, mit látott az éjjel álmába'. — Azt mondja a hűséges vadász az urának: Felséges királyfi! én azt álmodtam, hogy ha felséged minden kérésemnek enged, haza jutnak békével, de ha nem, mind egy lábíg el kell vesznünk. Engem az álmam nem szokott megcsalni. Igérje meg felséged, hogy az egész uton reám hallgat.

— Ne csinálj akkorát az álomból, mondja a királyfiu. Álom s esős idő. De kiveszlek a hitvány tündésből s megígérem, hogy szót fogadok neked. Avval végzik az evést s elindulnak.

Délre jutnak az aranyvizhez. Azt mondja a vadász az arany hidnál: Felséges királyfi! a hintót hagyjuk itt s mi menjünk gyalog. Csak ide nem meszsze van a város, ott vehetünk más hintót, mert ennek rossz a kereke, s a városig letörnék alattunk. Szégyen volna az egy királynak! Megnézegeti a hintót innet is túl is a királyfi, de nem találta épen olyan rossznak, hogy romlástól kéne tartani. De már egyszer szavát adta volt s abba' meg is maradt.

Leszálltak a hintóról, leszedtek róla holmit, s a lovakra fölrakták, a királyfi s a felesége gyalog mentek által a hidon, a vadász pedig azt mondta, hogy ő lóháton gázol által a vizen, hogy a lovak igyanak s mosuljanak is meg.

Szépen baj nélkül általmentek. Három puska-lövésnél nem volt tovább a város. Odáig gyalogoltak, ott új hintót vásároltak s utjokat folytatták.

Egyszer hát jó elejökbe az öreg királytól egy követ s az éfiu királynak azt mondja: Felségednek az atyja küldi ezt a szép hintót, hogy felséged ebbe érkezzék haza, mert ilyenbe illik megérkezni egy királynak az ő népe előtt.

Az éfiu király úgy örvendett a szép hintónak, hogy a száját se' tudta befogni. De a vadász szóra kelt:

— Uram! azt a hintót meg kell vizsgálnom s csak úgy telepedjünk reá, ha jónak találom; máskülömben a magunkén megmaradunk. Az éfiu király most sem szólott a vadász ellen. Ez pedig jól körülnézegette a hintót s azt mondta rá: Ez a milyen czifra, olyan rossz! S avval úgy összeapritotta, hogy mind forgács lett belőle.

Eljuttak a birodalom széléig. Más követ érkezik elejökbe s jelenti, hogy az öreg király a fiának is, menyének is küldött egy-egy ajándék gunyát, azt vegyék magukra s abba érkezzenek meg. De a vadász azokat is mind összeapritotta.

Boszankodott az öreg király magába, hogy a fiát el nem pusztithatta s immár most által kell hogy adja neki a királyságot. Meg akarta tudni, hogy mi lette képpen került ki a veszedelmet. Azért így szólott a fiának: — Édes fiam! örömem van szerencsés megérkezéseden, de nem foghatom meg, hogy mért nem kellett neked sem a szép hintó, sem a lakadalmi drága köntös. Te azokat még el is pusztítottad! Mivel érdemlem én ezt tőled? Erre az éfiu király mentegődzni kezdett:

— Felséges apám uram! magam is erősen sajnáltam azoknak elpusztulását, de a vadászomnak az volt a kívánsága, hogy az uton mindent ő igazítson el. Én neki szavamat adtam, hogy beléegyezem. Azt mondta, ha mindent el nem pusztítatok, nem tudunk szerencsésen hazaérkezni.

Orrolt a vén király a vadászra csak azért is, hogy miért ment volt el a fiával az ő akaratja ellen. Tanácsot gyűjtetett s a vadászt halálra ítélte.

Az akasztófát az udvar közepére fel is ásatta.

Kiviszik a szegény vadászt a vesztőhelyre, az ítéletet felolvasta előtte a törvénybíró. Az is meg volt abba' írva, hogy mért ítélték halálra. A vadász azt mondta erre: — Én a mit tettem, avval hűségből tartoztam is. Mikor visszaindultunk a fejér királytól, első éjjel a mik*) fogadóba megszállottunk, egész éjen nem hunytam be a szememet, hanem talpon állva estrázsáltam. S elmondja, hogy mit mondtak a varjak. Abba' a minutába térgyig sóbálványnya változott. Oda kiált az éfiu király, hogy többet egy szó nem sok, annyit se szóljon, mert azon küjjel is lássa hűségét. De a vadász nem hagyta félbe beszédjét, elmondta mind, a mit a galamboktól s a sasoktól hallott. Mikor végig elmondá, tetőtől talpig sóbálványnya változott.

De be megbúsult az éfiu király, hogy hűséges vadászát elvesztette! Fájt az erősen az ő lelkinek, hogy kimentette őt a veszedelemből s mégis ő okozá pusztulását. Reászánta magát, hogy elindul világul, s addig meg nem áll, míg ki nem tanulja valahol: hogy csinálhasson megint embert a vadászából.

Volt a királyi udvarba' egy öreg banyi,**) a ki neki dajkája volt, avval közölte szándékát, s különösen lelkire kötötte a feleségit. A vén asszony arra

*) Mik=melyik. **) Banyi=banya.

utasította: Fiam, te nagy utat vettél magad eleibe, de ne keress mást senkit, hanem keresd fel Szerencsének szerencséjét, s ha ő a te bajodon nem tud segíteni, az egész föld kerekén senki lélek nem.

Elindult az éfiu király, hogy keresse fel Szerencsének szerencséjét. Ment, ment, s a hogy a birodalomból kiért, egy nagy pusztába' harmadnapig tévelygett, de még csak élő állatot sem talált. Harmadnapján estére ért egy szép folyóviz martjához. Volt ott egy hétköví malom, a melynek még ványolója, de még kásátörője is volt. Beszállott oda, s meghált. Reggel mikor indulna, azt kérdi a molnár: Felséges uram! — életem s halálom kezédbe', — hova s meddig ilyen egyedül? Elmondja a király, hogy mi járatba' van.

— Kérdje meg hát felséged Szerencsének szerencséjét: mi az oka, hogy én hétköví malomba' vagyok, van a malomnak kásátörője is, ványolója is, őrlőm is elég jár s mégis olyan szegény vagyok, hogy elines-elig képes élnem egyik napról a másikra.

Megigéré a király, hogy megkérdi s avval el-
elmene. Esmént vagy három nap a réten bolyongott a nélkül, hogy emberi kereszténnyel találkoznék. Harmadik nap este felé meglát egy városkát, oda ér késő este, bemegy, nem lát semmi világlót egyfelé is, szinte kiért belőle s még nem kapott szállást. A

város vége felé egy szegelet ablakba világot lát. Oda megyen, bekéredzik s talál a házba három leányt, a kik épen szénszaporát fontak.*)

Szállásra ajánlja magát az éjszakára s el is fogadják. Második orsófonáskor lehetett az idő. Csakhamarjában vacsora után láttak. Vacsorált a király, ágyat vettek, lefeküdt s jól aludt.

Reggel, mikor el akar indulni, kérdik a leányok, hogy mi járatba' van. Elmondja nekik is. — Felséges király! — kéri a lányok — kérde meg Szerencsének szerencséjét: mi lehet az oka, hogy mi már túljutunk mind a hárman a harmincz esztendőn, ennek előtte tiz—tizenöt esztendővel férjhez mehetett volna a legkisebbik is, de nem akadt kérőnk, pedig mi szépek vagyunk, jól viseljük magunkat s jó dolguak is vagyunk. Megigéri azoknak is a király, hogy választ hoz s avval elment.

Beér egy rengeteg nagy erdőbe s ott bolyász reggeltől estig, estétől reggelig. Mikor az erdőnek a tulsó hajlásán járna, egy szép patakhoz ért. A patak csak megáll a szeme előtt, nem foly egy szálat sem, hanem megszólal s azt mondja: Uram király, mondd meg nekem, mi czél hozott téged ebbe a nagy rengetegbe? Mert lehet száz esztendeje, hogy az én folyásom

*) Szénszaporá fonásnak a lányok azt nevezik, midőn kitesznek egy eleven szentet, s a míg az elalszik, mindenik nyújt rendre egyet, majd kettőt, hármat s így tovább, míg kialszik. A kinek nyújtása alatt elalszik, annak kikiáltják a szeretőjét, vagy néha át kell, hogy bújon egy szék alatt.

megkezdődött s azután soha itt nem járt semmi féle lélek. Azt mondja erre a király:

— Megmondom, ha kétfelé nyilol, hogy rajtad általmehessek.

Helybe' a patak kétfelé nyilik s a király száraz lábbal általmegyén. Túlfelől megáll, s elmondja, hogy mi dologba' jár-kél. Azt mondja a patak:

— Kérd meg Szerencsének szerencséjit, mi lehet az oka, hogy én olyan szép tiszta vizü patak vagyok, s bennem még sem volt soha még eddig sem egy hal, sem egy rák, sem más élő állat. Megigéri ennek is a király s avval tovább megyen.

Mikor az erdőből kiérne, megpillant egy szép völgyet, azon egyenest lefog, s ér egy nádfedelü küzdég házikót. Bemegy oda, hogy magát kinyugodja, mert meg volt bágyadva. A házba minden jó rendbe volt szedve, szép tisztán, s egy jókedvü becsületes vén asszony volt benne.

— Jó napot adjon Isten, anyámasszony!

— Hozott a jó szerencse, fiam! mi járásbéli vagy? mi hozott ide a mi helységünkbe?

— Én bizony Szerencsének szerencséjit keresem, — mondá a király.

— Jó helyen jársz, fiam, én éppen az anyja vagyok. Ő most nincs honn, oda van a szőlőbe kapálni, menj oda tés. *) Ne neked két kapa. A hogy hozzá érkezel, kezdj mellette kapálni két kézre, de egy szót se

*) Tés te is.

szólj hozzá. Most 11 óra van; 12 órakor ennetek viszek.

Mikor leül enni, tés ülj le s egyél vele. Evés után megkérdezs akkor mondd elé, a mi bajod van. A mit kérdezesz, mindenre megfelel. Avval megmutatta, hogy melyik ösvényen kell menni. A király elment s mindent úgy csinált, a hogy a vén asszony mondta. Ebéd után letelepedtek nyugonni.

Egyszer megszólal Szerencsének szerencséje s azk kérdi:

— Mondd meg te nekem, miféle ember vagy? Néma vagy-e, hogy a mióta ide jöttél, még csak hozám se szóltál?

— Nem vagyok én néma, hanem az a szerencsétlen király, a kinek a leghűségesebb embere sóbálvánnyá változott. Azt akartam megkérdeni: mi módon segíthetnék rajta?

— Igen jól teszed, mert az a vadász megérdemli, hogy érte fáradj. Menj el haza. A mire haza érnél, feleséged leomlik, fia lesz. Annak a kicsi fiunak a kicsid ujjából csippents egy pohárba három csepp vérecskét, abból egy tulu száracskával kend meg a sóbálványnak az erit, a vadászból lesz, a miyen volt.

— Még volna kérésem: itt a legközelebbi erdőbe' van egy szép patak, de abba' nincsen sem hal, sem rák, sem más élő állat; mi lehet annak az oka?

— Annak a', hogy abba a patakba még nem nyuvadt bele senki. De vigyázz, hogy előbb menj

által rajta, onnét menj ki az erdőnek tetejibe s még ott is a legmagasabb fának a hegyibe hágj fel, s onnét kiáltsd meg neki, a mit mondék. Mert ha így nem tész, te lész a legelső, a ki belé nyuvadsz.

— Még egyet kérdenék. Mostani utamba' egy városkába' három leánynál voltam szállva. Mind a három elrugta a harmincz esztendő, szépek, jól viselik magukat, jó dolguak, mégsem akadt kérője egyiknek is. Hát ennek mi lehet az oka?

— Annak a, hogy azok a lányok a szemetet a nappal szembe öntik.

— Hát annak mi lehet az oka, hogy van egy hétkövi malom, s van annak azon küjjel még kásátörője s ványolója is, a molnárnak elég őrlője jár, s mégis olyan szegény, hogy napról-napra alig élhet?

— Annak a', hogy a molnár soha sem adott semmit Isten nevébe s templomba nem jár.

Ezt a négyféle dolgot a király jól beszédte a hegybe, szépen megköszönte s becsületesen elbúcsuzott Szerencsének szerencséjítől, s elindult haza felé. Mikor a szép patakhoz ért az erdőbe, a patak kérdezte hogy mi jó hirt hoz neki? De ő azt mondta, hogy ereszsze által hát, osztég majd megmondja. A patak két felé nyílt, ő által ment, s fel az erdőnek a legmagasabb részire, még ott is felmászott a legmagasabb fára s onnét úgy kiáltott le a patakoz:

— Uhó! hallod-e te szép patak! Szerencsének szerencséje azt mondta, hogy benned ezen az árnyék

világon semmiféle élő állat nem tud teremni, míg valaki beléd nem hal.

Mihent az utolsó szót kirikoltotta, olyan éktelelenül megáradt a patak, hogy annak a fának, a miken ő volt, a derekát egészen ellepte s a futó-bolond locsogásával őt az ágak közül szintédeste-szinte lemosta, a lábát ki is kapta alóla, de ő a két karjával egy jó kemény ágat olyan anyásan*) megölelt, hogy onnét semmi uton-módon nem tudá lesodorintani. A víz ezt a faranczos tempót egymás után három izbe' tette meg, s osztég egészen megcsendesedett. Akkor a király leszállott a fáról, inget-gatyát megszáraztott a napon, azután magára vette, a többi gúnyáját pedig egy kosztra vette s úgy vitte, a mig megszáradt.

Elment a molnárhoz háltni s megmondta, hogy ne sajnálja jót tenni a szegénynyel s járjon a templomba. Azután megmondta a leányoknak is, hogy többet a nappal szembe ne öntsék a szemetet.

Nem tudott addig a király haza érni, hogy valami tolvajok a szép patakon lopott lovat vittek által de a hogy gázlattak, ahajt úgy úgy feldurálta magát, hogy lovastul együtt elseperte. Az napságtól fogva a leghiresebb halászó s rákászó patak lett belőle.

A molnár is adni kezdett a szegénynek. Istenhez tért s úgy elgazdagodott, hogy azt sem tudta: mije van. Holtig úgy élt, mint gátja alatt a harcsa.

A három leánynak is, hogy a szemetet nem

*) Hatalmasan, erősen.

kezdték a nappal szembe önteni, kérője akadt egy hétre.

Az éfiu király mikor haza érkezett, a feleségit gyermekágyban kapta. Megvult a szép fiucska. Egy micczet sem tudott várni a király, hanem kapta a fiucskát, a kicsid ujjából vért eresztett, avval a sóbálványnak megkente az erét. Erre a sóbálvány egy istenes nagyot rittyent, hétfelé repedt, s egyszeribe megbredt a húséges vadász. A vén király, a mint ezt látta, mérgibe' egyet nagyot horkintott, osztég egyet-kettőt tátintott, földhöz ütte magát s elment Földvárra deszkát árulni.*) A vadász egész élete hosszára megmaradt a királynál szógálatba'. Becsületes egy ember volt. Olyan kell sok!

(Kriza János hagyatékából.)

*) Meghalt.

II. A TEJKÚT.

Volt egyszer egy király, annak a kertjében volt egy olyan kút, a melyikből éjjel-nappal folyvást forrott a tej. Ebből a tejből élt a király, ebből mosakodott, ebben fürdött. Hát egyszer egy reggel a tejhordó nagy szomorán jelenti, hogy:

— Főlséges királyom, életem, halálom a kezedben van, nincsen már a tejkútban egy csepp is.

Megszomorodik a király nagyon, mert az ő élete is ahhoz a tejkúthoz volt kötve. Hivatja mindjárt tizenkét jágerét s megparancsolja nekik, hogy ha ki nem tudják, hová lett a tej, többet az ő szeme elé ne kerüljenek. Estére kerekedik az idő s a tizenkét jáger kiül a kút mellé. Hát egyszer jön egy nagy disznó óriás, de akkora hogy a fejével a felleget megszelve. Neki dől a kútnak s egy szuszra mind egy cseppig kiiszcsa. Jelenti a tizenkét jáger a királynak, hogy miféle történet esett.

— Mit gondoltok — mondja a király — hogy lehetne, azt a nagy disznót kézre keríteni.

— Azt másképen nem, mondják, minhogyléré-
szegitse az ember.

Kapja magát a király s teletölteti a kútat szil-
vapálinkával. Hát pont tizenkét órákor jön az óriás,
neki dől a kútnak, s mind egy cseppig kiiszsa. No de
meg is járta vele. Alig lépett hármát, végig esett a
földön s elaludt. A jágerek pedig behuzták a filegóri-
riába s reá zárták az ajtót.

Na a király mindjárt irással hivta össze a né-
peit, hogy jöjjenek, nézzék, micsoda csodát keritettek
kézre az ő jágerei.

De volt a királynak egy négy esztendő s kicsi
fia, az ott játszadozott a filegória előtt, hát egyszer
csak beejti a labdát az ablakon. Beszól az óriásnak:

— Jaj bácsi, adja ki a labdámát.

— Nem adom én fiam, ha el nem lopod az
apádtól ennek az ajtónak a kulcsát.

Elszalad a kicsi fiu s elhozza a kulcsot.

— Köszönöm édes fiam, jobb apád leszek én
neked apádnál, mondta az óriás. Azzal alig várta,
hogyl este legyen, kiszökött a filegoriából s ment egye-
nesen a tejkútnak. Kiitta mind, s osztég »köd előttem
köd utánam« eltűnt.

Gyülekeztek másnap a népek, de a király nem
tudta megmutatni nekik a csudát. Eleget vallatta a
cselédeket, egyik se vallott. Egyszer, mikor épen a
legkedvesebb inassát veri, csak beállit a kicsi fiu.

— Ne verd szegényt hiába édes apám, én eresztetem el az óriást.

Nyomban összehívja a király a tanácsot s kérdezi, mit érdemel az olyan gyermek, a ki apját és királyát így megcsufolja. Mindjárt ki is mondja a tanács, hogy fejét kell venni. De a király még is csak sajnálta egyetlen fiát megöletni, hát ráültette egy lóra, melléje adott egy cigányt s neki eresztette a világnak.

Elindul a szegény királyfiu s elérkezik egy rengeteg erdőbe. Volt neki egy kicsi pumi kutyája, az egyszer megszólal. Édes gazdám, add oda a lovat ennek a cigánynak, úgy is ellopná az éjjel, tartsd meg magadnál felét a pénzednek, a többit ebből is add neki, hadd menjen a hová tetszik, majd megélünk mi valahogy.

Úgy is teszen a király urfi s a cigány mindjárt elmegy a lóval. Hát érkezik az óriás.

— No fiam megfogadtam volt, hogy apád helyett apád leszek, jere már most velem. Felveszi a királyurfit az ölibe, a pumi kutyát zsebre rakja s azzal neki indul a rengetegnek.

Hét óra mulva megérkeznek óriás országba. Ott azt mondja az óriás :

— No fiam, itt te vagy most az úr, jere, hogy öltöztesselek föl.

Azzal fölöltöztette a királyurfit fáinul, de volt is miből, mert ő volt az óriás király. Olyan legény is fa-

csarodott belőle hét esztendő alatt, hogy nem lehetett sehol párját kapni.

Egyszer azt mondja az óriás király:

— Ideje is volna már fiam, ha megházasodnál

— Hát biz én meg is házasodnám, édes apám, ha volna, kit elvenni.

— Biz az nehéz dolog fiam, de segítünk valahogy rajta.

— Azt már tudom, hogy hozzád bajosan megyen el idevaló király leány, de nem messze van ide Fejérország, ott megkapod a fejér király leányát, az elmenyen jó szívvél, csak tudni kell a módját.

Fölöltözteti másnap az óriás disznópásztornak a legényt, de inget olyant ad reá, hogy olyan semmi teremtetett állatnak nem volt a világon s elküldi a fejérkirály kapujába. Alig áll meg a kapu előtt, mindjárt szalad ki az inas s behívja a király elébe. Kérdezik, hogy ki fia légyen, de ő csak azt mondja:

— Nem tudom. Se' apám', se' anyám' nem ismertem, azt se tudom, mi a nevem, ugy máskülömben Jancsikának hívják.

Kérdezi tőle a fejér király, nem volna-e kedve beállani kondásnak, mert a kondássa meghalt. Adna neki háromszáz forint fizetést, annyi volt a másnak is.

— Én bizony fölséges atyám, beállok, — mondja Jancsika, — úgy sincsen senkim kerek e világon

— No fiam jól van, vedd átal a kondát.

— Hé, adjatok enni valamit az új kondásnak!

Egyszeribe hoznak neki ennivalót s avval általveszi a disznókat. Estére kerekedik az idő s Jancsika beül a konyhába a góc alá. Épen akkor menyen el ott a király leánya s kérdezi, hogy hol hál az éjjel.

— Nincs még helyem, mondja Jancsika.

— Na hát fekügy le ide a padra.

Alig alusznak el a cselédek, jön a király leány.

— Jancsika, szivem szerelme, mond meg nekem, miféle fajzat vagy, mert szegény legénynek nem lehet ilyen változója.*)

— Nem tudom, fölséges király kisasszony.

— No ha nem tudod, maradj magadnak.

— Nesze, hoztam egy fejer czipót, meg egy kulacs bort, legyen a mit egyél a mezőn.

Köszöni alásan Jancsika s azzal a leány elmegyén.

Másnap fúni kezdi Jancsika a furulyát, de a disznók úgy tánczolnak előtte, mint a karikacsapás. Nézi ezt a király az ablakból s oda szól a feleségének:

— Nem tudom feleség, miféle fajzat lehet ez a Jancsika, hogy úgy tánczolnak előtte a disznók.

— Bizony fölséges király-atyám, — mondja a lánya, — nem lehet az a fiu paraszt, mert olyan változója kijednek sincs, mint annak.

Kiér Jancsika a mezőre, hát ott várja az apja, az óriás király.

*) Fehérnemű.

- Mit adtak fiam ?
- Egy komlós czípót, meg egy kúlacs bort.
- Vesd oda annak az egyenes farku kannak.
- No te kan, őrizd a fiam helyett a disznókat

Azzal ölbe kapta a fiát s elvitte haza. Este, mikor a disznók jöttek, vissza vitte a város végére s adott neki egy arany guzsajat, de meghagyta, hogy oda ne adja addig a király kisasszonynak, a mig meg nem mutatta neki magát övig. Ugy is lett, a király kisasszony megmutatta magát övig, de azután ismét hiába kérdezte, ki légyen Jancsika. Másnap adott az apja egy arany motóllát, harmadnap egy arany orsót, de lelkire kötötte, hogy azért mutattassa meg a király leánnyal magát egész anyaszült meztelen.

Egyszer kiadja a király a parancsolatot, hogy a ki kitalálja, hogy az ő leányának mi a jegye, annak adja feleségül.

Gyűlnek, gyülekeznek messze országokból az urak, de egyik se tudja kitalálni. Egyszer Jancsika is beállit egy réz lóval, réz gúnyába's azt mondja :

— Fölséges király, ha meg nem sérteném, a király kisasszonynak egyik hóna alatt a nap, a másik alatt a holdnak van a jegye.

Egyszeribe megütteti a király a nagy dobot s eljegyzik őket. De Jancsika abban a perczben ugy eltűnt, mintha ott se lett volna. Keresi a király mindennütt, nem találja sehol se.

Másnap ismét megjelen egy ezüst paripán, megcsókolja a király kisasszonyt, de ismét eltűnik.

Harmadik nap már nagy bánattal volt el az egész udvar, hogy hátha ott felejtí vőlegénye a király kisasszonyt. Várják reggelre: nem jön, várják délre: nem jön. Már épen más urat akartak neki választani, mikor beállít az udvarba olyan kocsival, hogy a napra lehetett nézni, de arra nem. Egyszeribe olyan lakdalmat csaptak, hogy Telelő Szent Páltól Tekerő Szent Pálíg asztal asztalt ért. Én is ott voltam, kaptam egy kicsi csontikát, de oda jött kereszt apám s addig kérte, a mig megharagudtam s a lábához vágtam. A ki nem hiszi, nézze meg, hogy még most is sántál belé.

(Kriza János hagyatékából.)

III.

A TÁLTOS KIRÁLYLEÁNY.

Volt egyszer heted-hét országon is tul egy olyan táltos király leány, a ki minden találós mesét kitalált, de az övéit nem tudta kitalálni senki. Fogta magát se' kihirdetteté, hogy a ki az ő meséjét kitalálja, vagy neki olyat mond, a mit ő ne tudna kitalálni, ahhoz menyen feleségül.

Sokan megpróbálkoztak már vele, de senki se ment semmire. A táltos királyleány pedig mindeniknek karóba huzatta fejét.

Utoljára, mikor már kilenczvenkilencznek karóban volt a feje, maga is gondolkozóba esett, hogy nehezen mehet valaki hozzá »kárlátóba«, ha így folytatja a dolgot. Ő bizony — gondolta — valamelyikkel már csak úgy szinből kitaláltatja a mesét s hozzá menyen feleségül.

Volt a szomszéd országban egy gazdag, de özvegy királyné s annak egy fia. De az a király urfi olyan volt, hogy a napra lehetett nézni, de rá nem.

Meggondolkozik ez a király urfi s azt mondja az édes anyjának:

— Édes anyám! én bizony elmegyek a táltos királyleányhoz szerencsepróbálni.

Eleget próbálta az édes anyja, hogy lebeszélje róla, de biz' azt nem lehetett.

Mintsem odavesszen idegen országba, — gondolá az özvegy királyné, — inkább én magam pusztítottam el. Úgy is tett. Egy pohárba a legerősebb méregből készített egy pár kortyot, hogy azt, mikor a fia indul, megitatja vele. De a király urfinak volt egy táltos inassa, az megmondta neki, hogy abból a pohárból, a mit az édes anyja nyujt neki, mikor indulnak, ne igyék egy cseppet se, hanem öntse ki a földre.

Hát lelkem Istenem, mikor épen indulni akarnak, jön az özvegy királyné egy pohár borral; de a király urfi a szájához sem vitte, csak ledobta a földre, Egyetlen egy csepp a ló lábára esett s az egyszerűen megdőglött.

Annak a lónak a husából evett két varju, azok is elpusztultak. A király urfi azt a két varjut megsütötte, betette a tarisznyájába s avval utnak eredtek.

Este felé egy rengeteg erdőbe érkeztek. Hát látnak egyszer egy nagy tüzet, a mellett füttözik tizenkét tolvaj. Oda mennek hozzájuk s a király urfi megkínálta őket a varjak húásával.

A két varju meg se' kottyant a tolvajoknak, de meg is halt tőle mind a tizenkettő azonnal. Akkor a szolga ezt a találós mesét találta:

»Egy csepptől meghalt egy, egytől kettő, kettőtől tizenkettő.«

Másnap megérkeztek a táltos királyleányhoz. Asztalnál mindjárt el is mondta a király urfi a találós mesét, de a leány nem tudta kitalálni. Három napi gondolkozási időt kért. A király urfi megadta neki.

Első éjjel felöltöztette a király leány egyik szolgáját a maga ruháiba s elküldte a király urfihoz hogy tudja ki tőle a mesét.

— Megmondom, — mondá a király fiu, — ha ide fekszel mellém. A leány nem sokat kérette magát, hanem oda bútt. Akkor a király urfi kiugrott az ágyból s kikergette a leányt, a ruhát pedig ott tartotta.

Kétszer ismételte még ezt a királyleány, de a királyfiu mindenkor elkergette a szolgálót.

Negyednap délben újra feltette a kérdést: Egy csepptől meghalt egy, egytől kettő, kettőtől tizenkettő.« Mi az?

A leány most se tudta megmondani. Akkor elévette a három köntöst s azt mondá a tanácsuraknak:

— Ime nektek olyan király leányatok van, a ki már három éjjel egymás után lejött az én szobámba hálni, de én nem eresztettem magamhoz, hanem elvettem a köntösseit.

— Mit érdemel az ilyen király leány?

A király leány eleget esküdözött mennyre-földre, hogy nem ő volt, hanem szolgálói; de a király urfi semmi letteképen nem tudta elhinni, hogy nem ő volt

a szolgálók pedig esküdöztek, hogy nem ők voltak hát mégis a király leányra sült a dolog.

Akkor mindjárt összeült a tanács s kimondta hogy az, a ki már kilenczven kilencznek minden igaz ok nélkül nem átalotta fejét vétetni, maga sem érde- mel egyebet. Egyszeribe hivatták is a hóhért s a király leány feje is karóba került. Épen az volt a századik. Akkor aztán az öreg király őt fiának fogadta s átadta az országát.

A király urfi pedig nyomba' megházasodott, el- vette a fejer király leányát, Liliom király kisasszonyt s még maig is élnek, ha meg nem haltak.

(Kriza János hagyatékából.)

IV.

A HÁROM SZERENCSEPRÓBÁLÓ.

Egyszer volt egy ország arra felé, hol a nap felkél; lakott abban egy szegény ember, kinek olyan három szép fia volt, mint egy-egy bokréta s a mellett egyik nagyobb vitéz volt a másnál. Mindig is abban mesterkedtek, ha valami módon kimutathatnák vitézségüket, s addig erdőltek az apjukon, míg el nem eresztette országot-világot látni, szerencsepróbálni. Adott mind a háromnak egy-egy fegyvert s avval azt mondá: No! isten hirivel, menjetek, ha nem nyughattok!

Mentek-mendegéltek s estére kelve, elértek a fekete erdőbe. Alig nyugodtak le, egy vén banyó vetődött hozzájuk s szállást kért az éjtszakára. Istené a szállás, vén anyó! itt bizony te is meghálhatsz velünk, mondá a nagyobbik legény, a más kettő szószólója.

Reggel, mikor felkászolódnának, hogy tovább utazzanak, a vén banyó megköszönte a szállást s adott nekik egy erszényt.

Ezt az idősebbnek adom által, — mondá a vén

banyó. — tedd jó helyre fiam, mert ebből az arany soha ki nem fogy e világi életedben.

Avval tovább ment a három szerencsepróbáló testvér; az nap estére elértek a nagy vízhez s annak a martján szállást vertek. Éfélikor esmént eljött a vén banyó s kérte a szállást. Adott a három legény jó szüvel. Reggel egy sapkát adott a közepsőnek, melyet ha a fejére tesz, látatlanná lesz.

Tovább mentek, s még az napon jókor egy küsdég várasba értek. Ott arra egyeztek, hogy az erszényből vegyenek ki annyi aranyat, a mennyivel a legszebb házat megvehetnék. Meg is vették a legszebbet, s még estére beleköltözödték. Éféltájban kopogtatnak az ajtón, hát esmént a vén banyó van ott s szállást kér. Megadták. Azt mondja reggel a vén banyó:

No fiaim! én veletek többet ez életben nem tálkozom, hanem itt van egy ezüst vessző, ez legyen a küsebbiké. Ennek a vesszőnek azaz ereje van, hogy a hányat suhintasz vele, annyi egész tábor katona áll elé. Hanem azt mondom én nektek, hogy nem messze innét van egy vár, abban lakik egy szép herczeg kisasszony, az csak olyan legénynek akar felesége lenni, a ki őt megtudja nyerni. Már sok herczegurfi próbált vele szerencsét, de egy sem ment semmire. Eredjete ti is szerencsét próbálni, de helyén legyen az eszetek, mert különben porul jártok. A mit adtam, annak jó hasznát vehetitek.

Avval a vén banyó úgy oda lett a szemök elöl, mintha a föld nyelte volna el.

Elig tűnt el a vén banyó, az idősebb legény vette az erszényét s elindult a vár felé. A mint oda ért, bejelentette magát, s egyszeribe be is eresztették. Ugy káprázott a szeme a nagy fényességtől s a kisasszony szépségétől, hogy eleinte azt sem tudta, égen van-e, földön van-e, de erőt vett magán, s azt mondá a kisasszonynak:

— Nagyocska bátorság én tőlem, hogy elédbe merék jőni, szépséges szép kisasszony, de engedj meg nekem, mert hallottam híredet s nem állhatám meg, hogy ide ne jőjek.

— Épen vártalak, mondja a kisasszony, jó hogy erre néztél. Ül le ehhez a kicsid asztalhoz, kockázunk aranyban, s ha meg tudsz nyerni, tiéd vagyok apámnak fele birtokával együtt.

No, leülnek s elkezdik a játékot. A kisasszony egy miczre annyit nyert, hogy halommal állott az arany előtte, de a legény erszényéből még annál bővebben duvadtt a szép sárig arany. Szeget üt a kisasszony fejébe, hogy abból a küzsdég erszényből sokkal több arany jött ki, mint a mennyi beleférne. Félbeszakassza a játékot s azt mondja:

— Te ugyan ügyesen tudsz játszani, de ha az erszényed nem volna boszorkány-erszény, eddig meg kellett volna, hogy add magad. Hoczca ide csak, hadd

lámsza, milyen, csak megnézem, s egyszeribe visszaadom.

Hitelt adott a szép mázas-szónak a legény, s odaadta az erszényt, a kisasszony pedig mihent a kezébe foghatta, elkiáltotta magát:

— Jertek estrázsák! kötözzétek meg ezt a legényt s kísérjétek ki a várból, hadd menjen, a merre a szeme lát.

Visszamegy a legény nagy búval-bánattal a testvéreihez, panaszolja, hogy milyen csufosan járt. Azt végezték el egymás között, hogy már most a közepső próbáljon szerencsét, s az erszényt is hozza vissza, ha szerét ejtheti.

Elment a közepső is a várba. Elmondta himzés-hámozás nélkül, hogy ő bizony az erszényért jött. No hiszen, felpattant a herczeg-kisasszony, hogy még ilyen kéréssel mer eléállani, kikiáltott az ablakon: Estrázsák! kötözzétek meg s vessétek ki innét ezt a bolondot.

De a fiu fejébe huzta a sapkát s látatlanná lett. Mikor az estrázsák kimentek, levette a sapkát s esmént kérte az erszényt.

A kisasszony hízeltetésre fogta, s azt mondá: itt az erszény, itt a sok arany, a mit bátyádtól elnyertem, de még magam is a tiéd vagyok, ha megmutatod nekem azt a boszorkányos sapkát. Addig beszélt, addig mondott, hogy ezt is kibeszélte a szép eszéből, s odaadta a sapkát. Egyéb sem kellett a kisasszonynak,

helyből megkötöztette az estrázsákkal s kikisértette a várból.

Visszament nagy búval bánattal az is a testvéreihez, s elpanaszolta, hogy őt is milyen csúfúl rászédé a herczegkisasszony. Mit volt mit tenni, elhatározták, hogy menjen el a küsebbik is, s próbáljon szerencsét.

Elment most a küsebbik, a ki a legszebbik is volt. Hogy a vár alá érkezett, suhintott hármat az ezüstvesszővel, s mindjárt három erős tábor katonaság vette körül a várat, ő pedig talpig felöltözött generálissá változott. Bejelenti magát s bémegyén, jobb kezében tartotta az ezüstvesszőt.

A herczegkisasszonynak apja, anyja s minden rokonsága össze volt gyűlve. Azt mondja a legény:

— Felséges fejedelem! azért jöttem, hogy az erszényt s a sapkát visszakérjem a leányodtól.

Azt kiáltja arra a fejedelem: Estrázsák! vessétek ki ezt a vakmerőt!

Az estrázsák meg is fogják a gyenerálist, de mikor az udvarra kiviszik, kiált egyet, s a temhetlen sok katonaság egybe ostromolni kezdi a várat.

Bezzeg lett ijedtség a palotában! Egyben azt parancsolják az estrázsáknak, hogy hozzák vissza a generális urat. Visszaviszik s azt mondja a fejedelem:

— Vitéz generális! küld el innét a katonaságot s neked adom a leányomat fele birodalmammal.

Kiment a generális, suhintott hármat az ezüstvesszővel, s a temhetlen katonaság úgy el-lett a föld színéről, mint a tű. Ő maga sem generális volt immár, hanem csak akármilyen legény, csakhogy a kezébe volt az ezüst vessző. Azt mondja most a herczegkisasszony:

— Szép derék ifju, édes szép szerelmem, én immár a tiéd vagyok, csak meg kell esküdnünk, add ide hát, hadd nézzem meg azt a szép ezüstvesszőt; látom, hogy avval minden ellenségünket meggyőzhetjük s élhetünk boldogúl.

Hitt az is a szép szónak s oda adta. Nem is kellett egyéb, mert a fortélyos kisasszony egybe kisértette a várból a szegén legényt.

Elment nagy búval a legény, de nem a testvéreihöz vissza, hanem a rengeteg havasba. Leheveredett egy nagy kőszál alá, ott helyben álom lepi meg s álmában a vén banyó azt beszéli neki: Ne búsulj fiam, kelj fel; itt van egy kurozsos forrás, tovább pedig egy almafa. Szakaszsz le arról egy pár almát, a forrásból tölts a kulacsba, de te nehogy megkóstold egyiket is. Azután menj vissza rongyos öltözetben a várba, ott a konyhamesternek add el azt a pár almát, s attól a fedelemnek egész asztalnépe megbódul. Azután pedég öltözz daktornak, s jelentesd magadot, hogy mindenféle betegséget tudsz gyógyítani; a többit aztán a te eszedre bízom.

A legény úgysis cselekedett, mint a vén banyó

javalta: eladta a két almát, evett belőle a fejedelem egész háznépe, s megis bolondultak tőle. Semmiféle daktor meg nem tudta gyavittani. Akkor jelenti magát egy idegen daktor. De bezzeg kaptak rajta! Megnézegeti a betegeket, ad mindeniknek egy gyűszűnyi vizet a kulacsból, csak a kisasszonynak nem. Meg is gyavúl mindenik egy miczre, csak a kisasszony marad bolondnak. Sajnálták lelkekből, s még is kaczagni kellett rajta, olyan bolond tempókat csinált s olyan bolondokat beszélt.

Könyörögni, rimánkodni kezd a fejedelem, hogy gyavítsa meg a leányát is, s nem tud olyat kérni, hogy meg ne adná. Azt mondja erre a daktor: Add nekem a leányodat, add vissza az erszényt, sapkát, s az ezüst vesszőt s egyben meggyavítottam! Észre veszi a fejedelem, hogy kivel van dolga, de mit vólt mit nem nem tenni, mindent vissza kellett adni. Akkor a legény ad egy gyűszűnyt a herczegkisasszonynak is a vizből s mindjárt helyre állott az esze s még jobb kedvű lett, mint annakelőtte. Csaptak is olyan lakadalmat, hogy hét országra ment a hire. A más két legényt is meghitták a vendégségre, s egybe herczegeknek tették. A küsebbikből pedig üdövel fejedelem lett. Máig is élnek, ha meg nem haltak.

(Benedek Elek és Sebesi Jób gyűjtése.)

V.

A KÉT BORS-ÖKRÖCSKE.

Egyszer volt, hol nem volt, még az óperenciás tengeren is túl, egy nagy tenger, annak a közepén egy nagy sziget; ennek a szigetnek a közepében egy nagy hegy s a hegy tetején egy ezeregy esztendő fa. Ennek volt kilenczvenkilencz ága, a kilenczvenkilenczediken figyegett egy kilenczvenkilencz rejtekés tarisznya; ennek a kilenczvenkilenczedik rejtekében volt a szent Laczi bátyám kilenczvenkilencz levelű bibliája, s ennek a kilenczvenkilenczedik levelén voltak megírva a következő igék. A ki ezeket meg nem hallgassa, soha meg ne lássa a mennyeknek országát, a ki pedig meghallgassa, horgadjon meg az orra, mint a kapu kulcsa.

A biz a': volt egyszer egy igen-igen szegény ember; a szomszédjában lakott még egy nálánál is szegényebb. Az egyiknek fia volt, a másiknak leánya. Kapták magukat a szegény emberek, s összeszenetelték a két ifjút, hogy ha már annyiban van: legyen egy kórustarisznyából kettő.

Azt mondja egyszer az ifjasszony az urának: Hallá-e! kied, az igaz, hogy nem a pápista hiten van, de próbáljon egyet: böjtöljön meg egy pénteket, látha adna az isten valamit.

Az ifju ember meg is hallgatta a tanácsot, nem eszik egy betévő falást sem pénteken, hanem az isten nem adott azért semmit. No, isten neki, — gondolja magában — legyen a többi után, s megböjtöli a a másodikat, meg a harmadikat is s egyszer csak ugy belé jött a böjtölésbe, hogy hét egymásután eső pénteken nem evett semmit de semmit az ég alatt. De az isten csak nem adott semmit a hét napos böjtre sem. Legény! — gondolja magában, — ez már csak elég volt, ha akart volna adni ő szent felsége, erre adhattott volna.

Meggondolkozik a szegény ember s azt mondja a feleségének: Hallod-e feleség! süss nekem egy hamuból sült pogácsát, mert menni akarok az istenhez, hadd látom: hol a hiba!

Süt is az asszony s a szegény ember utnak indul.

Dél tájatt elér a Herecz erdőbe. Ott talált egy ősz embert, a mint két akkora ökörrel, mint egy-egy borsszem, szántogatott a cziheres parlagon. Köszön neki, s az fogadja is. Kérdi: hogy merre van szándéka? mi járatban van? Én bizon az istenhez mennék, — felel a szegény ember. — Hét pénteken böjtöltem, s nem adott érte semmit. Most azt szeretném megtudni, hogy mért nem adott?

— Abba' hiába' ne fáradj, — mondja az ősz ember, — hanem én neked adom ezt a két bors ökröcskét, ezek után élélhetsz, csak senkinek el ne add, akármennyit ígérjenek értök. .

Haza hajtja a szegény ember a két ajándék állatot, s más nap mindjárt erdőbe ment velök. A szekeret innét s túl szedte össze; egyik kereket, másik rudat, harmadik tengelyt adott, s úgy tákolta össze. Elég az, hogy volt olyan a milyen. De nem is mert két szál fánál többet feltenni, mert az ökröcskében még kevesebbet bizott. Hanem ezek táltosok voltak, s mikor megakará indítani, megszólal az egyik:

— Hát ezt a két szál fát ki után tette gazduram? Csak rakja meg a szekeret istenesen, hogy recseljen alatta, mert mi két szál fával szégyeljük bémenni a faluba. A szegény ember csak csavargatta a fejét, de rászánta magát s istenesen megrakta a szekeret, a mennyi csak ráfért.

A mint kiérnének az erdőből, találkoznak a gróffal s a falubiróval. Ezek majd hanyatég estek, mikor látták, hogy az a két pirinkó ökör mekkora szekér fát viszen. Kérdi a gróf: mennyiért adod nekem ezt a két ökröt, te szegény ember? — Nem eladó méltóságos gróf ur — felel a szegény ember. Megharagszik a gróf s azt mondja a szegény embernek, hogy ha egy nap alatt meg nem szántja a Herecz erdőt, s bé nem veti, s el nem boronálja: ökre nélkül marad.

Aj! megbúsulja magát a szegény ember. Mit tudjon csinálni! — Egyet se búsuljon gazduram, szólal meg az egyik borsszem ökröcske, csak szerezzen kied ekeszerszámot, a többi a mi dolgunk lesz ketten.

No! szerez is a szegény ember. Egyik ad talyiga kereket, a más ekekábalát, harmadik esztekét, kurta vasat, hosszú vasat, s egy piczre összeszokótálta az ekét. Elmennek a Hereczbe, s azt mondja ott az egyik ökör: kied csak feküdjék le s aludjék, gazduram, eligazítjuk mi a többit. A gazda bizony meg is fogadta a szót: lefeküdt, elaludt, s mire felébredt, már szépen el is volt boronálva a szántás. Avval haza eregéltek, s jelentette a birónak, hogy készen van a munkával. Kimegy a bíró s a gróf a hely színére, végig járják a helyet, de egy hajszál nem sok annyi hibát sem találtak a vetésben.

No te szegény ember, — mondja most a gróf, — ha mi neked takarmányom van, gyökerestől mindenestől be nem takarítod egy nap alatt, ökröd nélkül maradsz, tudd meg! A szegény ember elkezd búsulni, de a bors-ökröcske ismét megvigasztalja.

Egyet se búsuljon gazduram! kied csak feküdjék le a barázdába s aludjék, a többi a mi gondunk. Bé is takarították egy nap még a helyét is a teméntelen sok takarmánynak. Egy szekérre rakták az egészset, de olyan magasra felrakták, hogy a szegény ember nem tudott a tetejébe nézni. Mikor a kastélyhoz érnek, bémegyen a szegény ember a grófhöz, s azt

mondja: méltóságos gróf ur! elhoztam eddig a takarmányt, de ha a kastélyt el nem fordittatja a helyéről, nem térünk bé az udvarra. A gróf még ki sem hallgatta jóformán, úgy kivetette a szegény embert, hogy majd megszakadt a nyaka. Meglátták ezt az ökröcskék, mozdítanak egyet a szekéren, neki a kastélynak, s az fenekestől felfordult. A grófot majd megölte a buszúság.

— Hallod-e, te szegény ember! — mondá a gróf, — ha te engem be nem vitetsz a pokolba a bíróval együtt, ökröd sem lesz s magad is csúfot látsz. Látni akarom a pokolt, hogy milyen világ van ott. Hej! bűnnek adja magát a szegény ember. Hogy tudja ő oda vitetni, mikor soha még a tájéka felé sem járt a pokolnak. Megszólal az egyik ökröcske:

Azért soha se búsuljon gazduram! Oda eppeg jó helyre kíváncsoznak, megilleti mind a kettőt.

Avval a szegény ember eléállott a nagy egész vágás szekérrel, a gróf s a bíró felkészülődtek rá, s elindult a két ökröcske pokol tartománya felé. Estére kelve a szádához értek. A borsszem-ökröcskék neki futottak az ajtónak, beütötték a fejükkal, avval a gróf nagy tempóra besétált, s utána a bíró.

— No most gazduram! rántsa rájok az ajtót, javallá az egyik. A szegény ember ugy is tett, s a gróf soha ki nem tudta kerülni a világ színére, sem a bíró. A szegény ember pedig a két borsszem-ökröcskével máig is boldogul él, ha meg nem halt.

(Benedek Elek és Sebesi Jób gyűjtése.)

VI.

MONDJAD HÁT: SZÉNA !

Egyszer volt, hol nem volt egy ember. Csak ide nem messze Gyalakután. Volt ennek az embernek annyi leánya, akár a rosta lika, de az egészre sem kellett annyit ügyelődni, mint a legkisebbre. Furfangosabb volt az adta leánya még az ördögnél is. Annyit sem hajtott apja szavára, anyja szavára, mint egy mákszem. Verték, ütötték : nem használt.

A leány egyszer fogja magát, s elszökik. Meg sem állott Nagy-Galambfalváig. Hogy oda megy, beáll szolgálatba. Jó dolga volt, serény volt, megszereti egy legény s elveszi. Élnek egy darabig békeségben. Azt mondja egyszer a menyecske az urának :

—Hallá-e ! menjünk el apámuramékhoz. Lássuk meg : élnek-e, halnak-e.

Ők bizon neki czihelődnek, felkészülnek, szekér elé fognak két tehéntinót s elindulnak Gyalakuta felé. Mikor mendegélnének Szent-Györgyön keresztül, meglát az asszony egy boglya szalmát az udvari csürkertben. Mondja az urának :

— Né, hallá-e! mekkora szénaboglya van ahajt!

Mondja az ura:

— Nem széna az, hanem szalmaboglya, feleség.

— A' nem, hallá-e! mert a széna!

— A szalma! — mondja az ura.

Ahajt úgy összevesznek, hogy a menyecske haját is tépte nagy buszuságában. Szidta az urát, hogy mért nem mondja ő is, hogy: széna! De az ura mindig csak azt erősítette, hogy: szalma. Erre a menyecske felkapja az eczetes korsót, s úgy a tinók közé teremti, hogy mind miszlikbe *) megy, a tehén-tinókák megijednek, megfutamodnak, keresztül-kasul az uton, mindent összerontanak.

Eleget mondta az ura, hogy ne bolondoskodják, de a menyecske mind csak azt kívánta, hogy az ura mondja azt, hogy: széna. De csak mondta biz a hogy: szalma. Erre még jobban neki durálta magát a menyecske, az inget is kivette nyakából, sirt, duzzogott. Az ura csak csillapította, mondta neki:

— Feleség! közel vagyunk Gyalakutához, ott minden ember ismer, hagyj fel a bolondsággal.

— Mondjad hát, hogy: széna.

— A bizon szalma

Megérkeznek az apjáékhoz. A menyecske összekörmölve, borzasan, megtépászva, leszáll a szekérből. Egyenesen bemegy a házba, de nem szól senkinek egy

* Miszlikbe=apró darabokba.

szót se. Eleget kérdi az anyja, hogy: mi lelte? mi baja? Lefeküdt az ágyba s hallgatott, mint a néma. Eleget mondta az ura:

— Kelj fel feleség, mert szégyen a dolgod. Ne tedd magad.

— Mondjad hát: széna.

— A bizon csak szalma!

Este lesz. Jőnek-mennek a látogatók, az atyafiak. Egy sem maradt el a menyecske zelletségiből,*) mindenik sajnálkozik a betegségén. Hívják vacsorára nem megy. Ágyat vetnek másuvá**), hogy feküdjék oda. Egyet sem szól, még nem is mozdul.

— No e bizon meghalt!

Elmennek a pap után. Addig az ura pustogja***) neki:

— Állj talpra, mert mindjárt megmondom, hogy csak teszed magad.

— Mondjad hát, hogy: széna.

— A bizon csak szalma!

Eljő a pap, ádászkodik, imádkozik s avval elmegy. Megvirrad, nézegetik, hogy él-e vagy meghalt? Hát se nem szól, se nem szuszog: a szemét is behunyta. Gondolja magában, hogy majd ráijeszt az urára. Az ura pedig csak pustogja neki:

— Ne bolondozz feleség! mindjárt nyújtó padra tesznek, harangoznak, rútol lesz a dolgod.

— Mondjad hát: széna.

*) Zelletség=rokonság. **) Másuvá=máshová. ***) Pustog=suttog.

— A bizon szalma!

Elnyújtóztassák, sirassák, kivált mikor megkonditsák a harangot. Eljő a temetés ideje, koporsóba teszik, gyülőt huznak, mindenfelől bomlik a tenger nép, lezárják a koporsót, a pap prédikál. Mikor elvégezné a perédikációt, ismét pustogja a szegény ember:

— Feleség! vége életednek, mindjárt visznek a temetőbe, szólj, ébredj!

— Mondjad hát: széna!

— A bizon csak: szalma.

Meginditsák ki a temetőbe, leteszik a sirhoz, hogy eresszék le kötéllel. Oda surlódik az ember s ismét csak pustogja:

— Feleség! add ki magad, mindjárt betakar-nak, soha mig a világ ki nem jösz innét.

— Mondjad hát: széna!

— A bizon szalma!

Leeresztik a koporsót; minden ember egy gaját vet rá előbb s avval szépen betakarják.

No! a nép elmegyen. A menyecske most veszi magát észre, hogy milyen bolondul cselekedett. Azt mondja magába:

— Bár az ördög vitt volna el engem!

Erre a szóra hallja, hogy ássa valaki a sirját. Megörül, hogy az ura gondolkozott meg, bizonyosan az ássa. De hát a bizon nem ugy van: az ördög ásta.

Szépen felnyitotta a koporsót, s azt mondá a menyecs-kének:

— No, ha engemet kívántál, jere velem, ülj fel a nyakamba.

Felül biz a menyecske, még pedig jó hekkesen s kikerekednek a föld szinére. *)

— No most szállj le! — mondja az ördög.

— E — en! ? ..

Még feljebb ült s amugy sarkantyúzta, hogy vigye haza.

— Szállj le hé! — kiáltott az ördög.

— E — en! — felelt a menyecske.

Megijed az ördög, hogy már mi az isten harag-ját csináljon vele. Fut egyik hegyről a másra, sebes vágatva. A mint fut találkozik egy vörös csákós huszárral. Istenkedik neki, hogy szabadítsa meg a menyecskétől, mert gazdag emberré teszi. A huszár előbb rendjin szépen fogja, de mikor látta, hogy nem használ a szép szó, kirántsa a kardját.

— Szállj le kujon teremtetted, mert mindjárt megöllek a kardommal. A menyecske sem veszi teréfára a dolgot s leszökik az ördög nyakáról.

— No te huszár, — mondá az ördög, — jóért jóval fizetek. Én most elmegyek a király udvarába, belebujok a királynéba; te jere oda s csak annyit mond: indulj komám! De addig ki ne hajts engem belőle, míg a király neked nem igéri a leányát s hóta

*) Szinére.

után egész királyságát. Azután egy más királynéba bújok, abból is hajts ki egy jó summa pénzért, de osztég mikor a harmadikba bújok, onnét ki ne hajts, hiába ne is próbálj.

Elmegyen az ördög, s belébúvik a királynéba. Egyszeribe mindenfelé kurszust bocsát a király az ő birodalmába, hogy mennyi doktor mind elé gyüljön. Mind elé gyülnek, de egy sem tud a királynén segíteni. Megérkezik a huszár is, bejelenteti magát, bemegy. Hát a királynét körülvette a zeltsége, sirtak, pizögtek, pöcsörögtek, hogy kifogynak belőle. Elé áll a huszár, megfogja a királyné pulzusát, gondolkodik, keresztet vet a királyné homlokára, s azt mondja: indulj komám!

Egyszeribe az ördög kibújik, de hogy szómat össze ne keverjem, addig a huszár nem fogott semmibe, míg a király meg nem ígerte, hogy neki adja a leányát, s hóta után egész királyságát.

Elment most az ördög s belebujt egy más királynéba. Összehívják a mennyi doktor az országba csak volt, de egy sem tudott segíteni rajta. Azon közbe hire megy a huszárnak s elhívják azt. A bizony ki is ugratá egy jó summa pénzért.

Elmegy az ördög a harmadikba. Beléhelyezkedik egész lelke nyugodalmára, nem félt, hogy a huszár ismét kizaklatja.

A harmadik király is meghallja a huszár hírét, utána is küldött, ígért tenger sok pénzt, csak meg-

gyavitsa az ő derága feleségét. Kiált is egyet a huszár: *indulj komám!* De biz az ördög egyet se mozdult. Ugy hallgatott, mint a süket disznó a rozszba!

— Indulj komám!

Az ördög nem mozdul. Harmadszor is neki káromkodja magát:

— Fikkom teremtettem! indulj, mert érkezik a székelly menyecske!

Egyéb se kellett a szegény ördögnek. Ugy kipattant a királynéból, mint a pereszlen, s úgy elvetette magát, hogy még e máj szent napig is mind fut. Holnap legyen a kietek vendége.

(Kriza János hagyatéka.)

VII. HAMVAS GYURKA.

Vólt, hol nem vólt, még hetedhét országon is túl, egy szegény asszony. Ennek a szegény asszonynak volt három fia: a legnagyobb csizmadia-, a második szabómesterséget folytatott, hanem a legkisebbel semmire sem lehetett menni, mindég a hamuban hevert, azért el is nevezték Hamvas Gyurkának.

A két nagyobb legény egy darabig csak elnyögte, hogy ők a keresők s az öccsük eszik-alszik, hamuba' hemmedezik, de egyszer azt mondták az anyjoknak, hogy ezt már a szent lélek sem állja ki tovább, valamerre takarítsa el a beczefiát. El is vitte a szegény asszony a városba, beadta fazakas-mesterségre, de már másnap otthon volt Gyurka s azt mondta, hogy ő ugyan nem mocskolódik az agyaggal, s belőle, mig e világ, soha fazekas nem lesz. Azután elvitték timármesterségre, de innét is megszökött, mert a büdösséget nem tudta szenvedni. Vitték szabóságra, azt azért nem szenvedhette, mert ülni kellett.

A szegény asszony már ugy elkételenedett, hogy

azt sem tudta: hol áll a feje; de a legények addig morgolódtak, hogy ismét poróbált egyet, s elindította a város felé. A mint mentek, találkoztak az ország-
uton egy veres szakállu urasággal. Kérdi az asszonyt: Hova igyekszik kend néne, azzal a legénykével?

— Én bizony nagyságos uram, viszem ezt a szegény legénykét szolgálatba, ha valahol helye kerekedhetnék, de hogy az igazat meg is mondjam, még egy helyen sem tudott ellakni, mert Laczi a hátán ül a macskabékának.

— Nem baj a! — örvendezett az uraság —
eppeg ilyen legényt keresek én. Nem lesz nálam semmi dolga az Isten földjén, s még is olyan bért adok, hogy tiz esztendeig sem szolgálna más embernél annyit.

Megörvend a szegény asszony, de még jobban Gyurka s meg is mondta az anyjának egyszeribe, hogy ő ehhez az urhoz megy szolgálatba, ha semmit sem fizet is, csak enni eleget adjon.

Az uraság megírta a szerződést s mikor a szegény asszony megnyomta a keresztet, azt kérdi tőle: — No szegény asszony, tudod-e, hogy ki vagyok én s hova viszem a fiadat?

— A biz' a no! — renyekedett a szegény asszony, — nem is kérdém.

— Hát tudd meg, hogy én Durumó vagyok, a pokol királya s fiadat viszem az ördögök közé.

Aj, megijedett a szegény asszony, kérte, hogy a

szerződést égessék el, de Durumó azt felelte: Majd vaskedden! Hanem megígérte, hogy esztendő mulva jöjjön el ebbe s ebbe a nagy rengetegbe, ott egy helyet úgy hívnak hogy: Durumó sarka, s ott aztán visszaadja a fiát. Belényugodt nagy nehezen a szegény asszony, de mikor haza ment, még akkor jutott isten igazában eszibe, hogy a fiát kinek a kezire adta. Elpanaszolta a nagyobb fiának, hogy milyen szerencsétlenül járt, de ezek csak összenéztek s azt mondták: hogy a vén asszony bizonyosan a konty alá hajtott, vagy meghibázott az eszében.

No! eltelik az esztendő s a szegény asszony elment pontosan Durumó sarkához, várt-várt setét estig, de Durumó nem hozta vissza a fiát. A mint ott búcsálódott, oda ment egy ősz ember. Kérdi:

— Mért búsulsz te szegény asszony?

Elmondta, hogy kinek adta szolgálatba a fiát, s hogy eppeg a mai szent napra ígérte, hogy visszahozza, de biz' a nem is gondol arra.

— Ne is várd azt hijába szegény asszony, mert oda magadnak kell elmenned, s úgy ha visszakapod a fiadat.

Avval belefűtt a sipjába, s egy kicsi nyulacska mingyárt mellette termett.

— No szegény asszony! ez a kicsi nyulacska elvezet a pokol kapujáig, ott aztán beeresztnek, csak azt mond, hogy Durumót keresed. Hanem a te fiad eddig úgy elvátóztatták, hogy még te sem ismered

meg; adok én neked egy szál rozsmarintot, indulj meg ezzel az ördögök közt s a melyik előtt kivirágzik, az a te fiad.

Megköszönte szépen a szegény asszony az ősz ember szívességét s elindult a kicsi nyulacska után.

Három nap s három éjjel mentek, akkor értek a pokol kapujához, innét megfordult a nyulacska s a szegény asszony békiáltott a kapun.

Kifut egy ördög, s kérdi:

— Kit keressz, te szegény asszony?

— Én bizony Durumó ő felségit keresem, felelt a szegény asszony.

— No csak jere, eppeg most egzerczéroztatja a legényeit, ha jó kedvibe lesz, még be is fogad a fütő katlan mellé.

Bement a szegény asszony; ment egyenest Durumóhoz.

— No kijed ugyan visszahozá a fiamat, Durumó uram.

— Ejnye azt bizon el is feledém, mondja Durumó, de hát melyik is volt a kied fia? válassza ki, kend jobban ismeri.

A szegény asszony eltalálta egyre a rozmarint nélkül is, pedig olyan fekete volt a fia, mint az üst.

— Jaj! — kiált Durumó — így nem mester-ség eltalálni! Elészóllittatott egy regiment ördögöt s parancsolta, hogy egyszeribe vagdalják össze azt a regimentet, melyikhez Hamvas Gyurka tartozott,

azután égessék porrá, s jóféle füvekkel kenegessék meg.

Összevagdalták egy miczre, porrá égették, jóféle füvekkel megkenegették s a porból esmét egy regiment ördög lett, de egy makula-mákszem nem sok, annyit sem különbözött egyik ördög a másiktól.

— No! most válassza ki kend a fiát, — biztatta Durumó.

Kezibe vette a szegény asszony a rozmarintot, megindult a geléda előtt, s mikor a fiához ért, a rozmarint kivirágzott s ő megállott előtte.

— Ez az én fiam! mondta Durumónak.

Tüsszögött Durumó nagy boszuságában, nem tudta már, hogy mitévő legyen, mert Gyurkát semmiképpen ki nem akarta adni, úgy megkedvelte.

Hanem Gyurka jóllakott már az ördögséggel is, keresztül bucskázott a fején, s lett belőle egy csóka s úgy kirepült a pokol szádán, hogy Duromónak szeme-szája elállott nagy bámulatában.

Azt mondja a szegény asszony:

— Már bizon, ha a fiam elment, én sem maradok itt, s avval ott hagyta Durumót.

Káromkodott, szitkozódott Durumó, hogy az a tolvaj úgy kitanulta az ő mesterségit egy esztendőre, hogy még az ő eszén is túl jár; de nem hagyja annyiban, ha életivel játszik is. Ő is keresztül bucskázott a fején, lett belőle egy sas madár, s avval utána repült Hamvas Gyurkának. Mikor már szinte utolérte volna,

egy szép réten leszállott Gyurka, keresztül bucskázott a fején, s lett belőle egy szép selyem-kendő. Az oláh legények meg a leányok eppeg ott tánczoltak, az egyik leány megkapta s szépen a nyaka körül kötötte. Leszállott erre a sas is, keresztül bucskázott a fején s lett belőle egy istenes vastag macsuka. A tánczosok között volt egy vidéki legény is, ez kérni kezdte a leánytól a szép selyem kendőt, de ez nem adta. Azt mondta a legény: Hiszen ugy is lelted! s erővel akarta elvenni. A leánynak a szeretője erre felkapta a macsukát s ugy eldöngette a vidéki legényt, hogy a csontja is ropogott belé. E közben a selyem kendő leesett a leány nyakáról s esmét csóka lett belőle, a macsukából pedig sas, de most mérgesebben üzőbe vette, mert ahogy fájt az ütés a vidéki legénynek, ugy fájt neki is.

Mikor már szinte utolérte volna, a csóka berepült egy ablakon, ott általhajította magát a fején, s lett belőle egy szép gyémánt-gyűrű. A sas nem tudott egyebet kiszelni, hanem bucskázott egyet s lett belőle egy fiatal ur. A háznál eppeg akkor készültek a bálba, s a kisasszony mikor észrevette a gyűrűt a kicsi asztalán, azt hitte, hogy az édes apja vette ajándékba s felhuzta az ujjára. Beállított erre Durumó is, gazdag urfi képében s ugy megszerettette magát a háznál, hogy elhívták magokkal a bálba. Durumó csak mind a gyűrűs-kisasszony körül forgolódott, mondta neki a szépet; s addig-addig, hogy kérni kezdte a gyűrűt a

kisasszonytól. Ez azonban kikaczagta Durumót, hogy már első este gyűrűt kér tőle s azt mondta: majd máskor. Hanem Durumónak akkor kellett egyszeriben s mikor tánczra kerekedtek, megfogta a gyűrűt, hogy erővel is lehuzza az ujjáról. A kisasszony elkezdett sikoltozni, s Durumót megcsípték a többi urfiak s úgy kiserítették az ablakon, hogy alig tudott összeszedelőzködni. Káromkodott Durumó, s fel is fogadta, hogy többet nem üldözi azt a gyilkos tolvajt, hogy mindenütt ő huzza a kurtát s visszament az országába. Azonban vége lett a bálnak, s más este a kisasszony lehuzta ujjáról a gyűrűt, s lett belőle csóka, kirepült az ablakon s hazáig meg sem állott. Az ajtó előtt keresztül bucskázott, s ismét Hamvas Gyurka lett belőle.

— Jaj lelkem fiam! csakhogy haza kerülhettél, — renyekedett a szegény asszony, — ládd-e, bátyáid már bolond számba vettek engem, nem hitték, hogy a Durumó szolgálja voltál kerek esztendeig.

— De biz' a voltam, a ki áldója van! — mondta Hamvas Gyurka, — de bezzeg nem is bántam meg, mert annyi hunczfutságot tanultam nála, hogy már az után is élélhetünk uri módra.

Másnap reggel azt mondja Gyurka a bátyjainak:

— No legények, ma sokadalom lesz a városban, én hollószin paripává változom, ti pedig vezessetek el

engem s adjatok el jó pénzért. Csak kettőt kötök ki, hogy vörös szakállu embernek el ne adjatok, s ha eladtok, fejemben ne hagyjátok a kötőféket, mert gazul lesz a dolgom.

El is indultak a városba, s mikor egy cziheren menének keresztül, Gyurka átalbucskázott a fején s lett belőle egy szép hollószin paripa. A bátyjai kötőféket vetettek a fejébe s úgy vezették be a városba. Még jóformán be se értek, egy óbester megalkudta ötszáz forintba, de addig itták a legények az áldomást, hogy mind jobban-jobban neki melegedtek, ettek, ittak, huzatták a muzsikásokkal, s az öcscsökkről úgy megfelejtkeztek, mint a fekete föld. Az óbester pedig haza vezettette a szép csitkót a kötőféknél fogvást, bekötötte az istállóba. Mingyárt adatott neki jó lágy sarjut, de a csitkó csak tüsszögött s még belé se harapott. Kimegy az óbester leánya, vitt egy karécz komlós cipót s egy jó marék nádmézet s azt mind egy falásig megette. A kisasszony még teréfálózott az apjával, hogy olyan csitkót vett, mely cipóval él s csukorral. Jól van! kicsapatja az óbester az udvarra, hadd járja meg magát, hanem mikor délben mind bementek a cselédek ebédelni, keresztül bucskázott a fején, csóka lett belőle, s hazáig meg sem állott. Az ajtóban ismét bucskázott egyet, s lett belőle Hamvas Gyurka. Bément a házba, ott istenesen leczirmolta a bátyjait, hogy róla úgy megfelejtkeztek, s azt mondta, hogy még holnap is vezessék el, de ha megint úgy

járatják, többet nem vigyít velök, hanem dolgozzék mindegyik a maga kezére.

Elindultak második nap is a sokadalomba, s mikor a cziherbe értek, általbucskázott Gyurka a fején, s olyan gyönyörű szürke csitkó lett belőle, milyen még a török császár alatt sem járt. Fejébe huzzák a kötőféket s a mint beértek a városba, megszólítja egy veresszakállu uraság :

— Mit kértek ezért a csitkóért hé ?

— Kétezer forintot, felelt a nagyobbik legény.

A veresszakállu uraság egyszeribe elévette a bugyellárisát, de a legényeknek eszökbe jutott, hogy mit kötött volt ki az öcscsök s megmásolták a szavukat. Azt mondták, hogy csak teréfa-beszéd volt az egész, mert a csitkó nem aladó, viszik egy grófnak. A veresszakállu uraság eppeg Durumó volt s nem is hagyta annyiban, hanem szépen utánok sétált, hadd lám : kinek adják el a csitkót. A mint vezették az utcán, kinéz az ablakon egy gróf s kérdi : mit kérnek a csitkóért ?

— Háromezer forintot! felelt a nagyobbik legény.

— Vezessétek be! parancsolta a gróf s mindjárt kifizette a háromezer forintot. A legények nagy örömben ismét a csitkó fejében felejtették a kötőféket s annálfogvást be is köttette a gróf az istállójába. Alig mentek el, Durumó is beállított a grófhhoz s dicsérni

kezdette a csitkót, mondta, hogy ő is megvette volna annyiért.

— Hát az úr miféle? kérdi a gróf.

— Én bizony lovászmester voltam egy hercegnél s most szolgálatot keresek, ha valahová befogadnának lovászmesternek, — felelt Durumó.

No éppen jó helyen jár, nekem egy ügyes lovászmesterre van szükségem.

Megirták a szerződést s Durumó beállott lovászmesternek. Ment tüstént az istállóba:

— No te tolvaj, akasztófára való gyilkos! Megveretél egynehányszor, de most a kezem közé kerültél! Ezt mondta Durumó a csitkónak, avval elékapott egy vastag cseberrudat, s úgy elnászpágolta a szegény csitkót, hogy az a hidlást is felrugta kinjában. Meghallja a gróf a nagy dörömbözést, lefut az istállóba.

— Hát te gazember! így kezded az esztendőt!? Megfogatta a béresekkal, lehuzatta s olyan ötvent huzatott reá, hogy elájult belé. Mikor aztán felszuszpetelődött nagy kinnal, átalbucskázott a fején s lett belőle sas, de megfogadta, hogy többé nem üldözi azt a kitanult kötélrevalót, ki úgy a begyibe szedte az ő mesterségit, hogy még őt is csuffá teszi.

A gróf ezalatt kieresztette a csitkót, hogy járja meg magát az udvaron. Az egész háznépe sajnálkozott a szegény csitkón, jól tartották czukorral, kaláccsal s különbnél-különb jóféle süteményekkel. Hanem a hogy magára hagyták, csak keresztül bucskázott a

fején, s úgy repült haza csóka képiben, mint a gondolat. Az ajtó előtt esmét Hamvas Gyurka lett. Mikor belépett az ajtón, bátyjai ijedtökben az asztal alá hengeredtek.

— Csak ki onnét hé! szedte-vettézett Gyurka. Tovább nem tartjuk az atyafiságot, mert ti látom, mindég leiszszátok az eszeteket.

A mi pénz volt, elosztotta négy felé, s azt mondta: Egy rész az anyámé, hogy legyen miből éljen vénségire, kettő a tiétek, hogy legyen miből folytassátok a mesterségeket, a negyedik rész az enyim, s én azzal megyek szerencsepróbálni.

Avval átalbucskázott a fején, s úgy elrepült csóka képiben, hogy soha még hírét sem hallották.

(Orbán Balázs gyűjtése.)

•

VIII.

A BOLONDOS LEGÉNY.

Egyszer volt, hol nem volt, még hetedhét országon is túl, kidőlt kemenczének bedőlt oldalában egy nagy cserefa. Annak a cserefának a tetejében hetvenhét varju, az aljába pedig hetvenhét poczegér. A ki az én beszédem meg nem hallgassa, az a hetvenhét poczegér rágja ki a máját, a ki pedig meghallgassa, az a hetvenhét varju vájja ki a szemét.

Volt egyszer egy szegény ember. Holta után három fiára egy bikát hagyott. A fiak úgy egyeztek meg, hogy építsenek hárman-hárman egy-egy pajtát, s a melyikbe belefut a bika, legyen azé. No! építnek is; a két nagyobb olyan czifrát, hogy még a pap is ellakhatott volna benne, a harmadik, — egy kicsit bolondos is volt, — hitvány nyirfa-seprüből font egyet. Eleresztik a bikát s az egyenesen a vessző-pajtába futott.

A két nagyobb legény eleget boszankodott, de ők akarták így, oda kellett engedni a bikát a bolondnak. Ez egyszeribe kötelelet vet a fejire s annál fogva

vezette a vásárra. A mint megy az országuton, nagy szél kerekedik, s egy nagy horgas fűzfa elkezd nyikorgni, mint a csiki szekér. Hm! — gondolja magában a bolondos legény, — e bizonyosan meg akarja venni a bikát. Oda kiált a fűzfának. — Mit adsz érte hé? A fűzfa csak nyikorgott, nyikorgott. Ehe! gondolja a legény, ennek látom úgy kell, ha mind a két szarvát kiütöm. Kapja magát, s a bikának mind a két szarvát leüti egy szempillantásra. Hanem a fűzfa csak nyikorgott. Hát nincs most pénzed? Nem baj, csak szerencse! majd eljövök a jövő héten. Azzal megköti a fűzfához a bikát, ő meg elindul hazafelé.

Kérdik otthon a bátyjai:

— Hát bolond, eladád-e a bikát?

— Meghiszem, felelt a bolondos legény.

— Kinek adtad el te bolond? Most tudom, hogy istenesen megcsaltak, — kötekedik a legnagyobb testvér.

— De hiszen! jó helyen van az hékám! Eladtam egy horgas fűzfának negyven forintért.

— Hát a pénz hol van?

— Megadja majd a jövő héten, ha arra járok.

Kaczagni kezd a két legény. No te világ bolondja! Azt ugyan jól eladád; majd megkapod az árát bornyunyuzó nagypénteken.

A bolondos legény nem is hederített a bátyjaira. Elmegy más héten a fűzfához, s kéri a pénzt, de az még azt sem mondta, hogy: Mihálybá'!

— Úgy-e! — mondja a legény, — hát ez a becsület!? Kapja a fejszét, üt egy istenest a fűzfára s az gyökerestől kidől a földből. Nézi a helyét, hát egy éktelen nagy üst pénz van alatta! Azt mondja a fűzfának a legény:

— No hallod-é, ebből már elviszem a tartozásomat, a többit pedig elviszem az interesbe. Úgy a mint volt, kiemelte az üstöt, belehuzta a fejsze nyelébe, felőditotta a hátára s hazáig meg sem állott. Megérkezik, meglássa a más két legény a tenger pénzt, össze sugnak-bugnak, hogy az a pénz jobb volna nekik, mint annak a bolondnak.

— Öljük meg az éjjel, — suttintja az egyik.

— Aztán vessük a vízbe, — suttintja a másik.

Hanem a bolondos legénynek jó füle volt, s meghallotta, hogy miben járnak a bátyjai. Elszökött hazulról éjjel, s reggel egyenesen a királyhoz ment panaszra. Ennek a királynak olyan leánya volt, hogy soha emberi lélek el nem tudta kaczagtatni, úgy búnak ereszkedett. Mikor a bolondos legény elmondotta panaszát, olyan hegyesen elkaczagta magát, hogy az egész ház tájéka zengett belé.

Azt mondja a király erre: — No te legény! én megfogadtam, hogy a ki a lányomat meg tudja kaczagtatni, annak adom; én nem is másítom meg a szavamat. Neked adom a leányom s fele királyságomat, a testvéreidet pedig felakasztatom.

— Fölséges királyom! Ne akasztasd fel szegényeket, majd jók lesznek az udvarban béreseknél.

— Jól van, mond a király, — teljék a kedved.

Csaptak osztán olyan vendégséget, de olyant, hogy hét nap s hét éjen még a ló is bort ivott. Azután a szerelmes pár felült egy tojáshéjba, letutajozott a Küküllőn, ha kiszállnak, legyenek a kendtek vendégei.

(Benedek Elek és Sebesi Jób gyűjtése.)

IX.

A SZERENCSE ÉS AZ ÁLDÁS.

Volt egyszer egy földhöz ragadt szegény ember. Mindennap kötött egy hát seprűt, azt elvitte a városba, s úgy éldegélt feleségével egyik napról a másra.

A város végén áncsorgott a Szerencse és az Áldás. Vetélkedtek, hogy melyik a hatalmasabb, melyik tud több jót csinálni. Mikor éppen a legerősebben virrongottak, oda ért a szegény ember egy jó hát seprűvel.

Azt mondja az Áldás: Tegyük próbát, itt jó egy szegény seprűkötő ember; lásd meg csak, hogy több seprűt nem hoz a vásárra, ha én akarom.

— Jól van, — mondja a Szerencse, — majd aztán én is poróbálok egyet, s az lesz a hatalmasabb melyik gazdagabbá teszi a szegény embert. Nézd meg hogy azért is én nyerek, mert ez a szegény ember a te ajándékod után is köt seprűt, de az enyim után hat ökörrrel hordat a városba búzát, maga pedig paripán kevélykedik a szekér után.

Megszólítja az Áldás a szegény embert s azt

mondja neki: No szegény ember! Már elég ideje, hogy hordod a seprűt, megsajnálтам sanyaru életedet; adok hát neked száz forintot, de többet aztán meg ne lássalak seprűvel.

A szegény ember szépen megköszönte az ajándékot, a seprűkön túladott nagy szorgosan, s avval haza látott, örvendezve a nagy summának, a mennyi még a nagyapjának sem volt soha. A feleségét azonban nem találta, s mert nem volt egy istenadta jó záros helye, a pénzt betakarta a korpás padba, maga pedig elfutott az erdőre, hogy fát hozzon, hadd legyen mivel a felesége legalább vizet melegítsen.

Ezalatt haza került a felesége, de hogy nem volt miből ebédet készítsen, hirtelen felmérte a korpát, szaladott a szomszédba, egy szücsmesteremberhez, a korpán puliszkalisztet cserélt. Mire ura hazatért, már készen volt a puliszka s mikor abból jól be lapátolt, megyen a korpás padhoz, hogy vegye ki a száz pengő forintot. Hát biz' ott nem volt se korpa, se pénz.

— Hé asszony, hol a korpa?

— Azon biz' én puliszkalisztet cseréltem a szücsnél, felelt az asszony.

— De hát a száz forintot hová tetted?

— Volt is kendnek száz forintja, — pattogott az asszony, — nemhogy kendnek, de még a nemzetiséginek sem.

Szóból szó lett, a szegény embert elfogta a bo-

szuság, elékapta az ostort, s ostorszónál indította feleségét a szücshez.

— Kiesett az eszetek kereke? — kérdezte a szücs, mikor a száz forintot követelték, — hiszen te magad öntötted csávéba a korpát!

Mit volt mit tenni, pénz nélkül oldalogtak haza, s a szegény ember ismét csak kiment az erdőbe, kötött egy hát seprüt s avval elindult a városba. A Szerencse már messziről meglátta s hergelte az Áldást:

— Nézd csak, nézd, Áldás! ahajt, jő a szegény ember egy hát-seprűvel.

Az Áldás erősen megboszankodott, elébe ment a szegény embernek:

— Hogy mer kend seprüt hordani!?

Ez elbeszélte, hogy milyen szerencsétlenül járt a száz forinttal.

— No, mondá az Áldás — adok még százat, de többet meg ne lássalak seprűvel!

A szegény ember nagy örömmel haza sietett, de a feleségét most sem találta honn, hamarjában hát a hamvas fazékba dugta el a pénzt. Kiment fáért az erdőre, mialatt felesége is elékerült a faluzásból. Nem volt bizony egy csipetnyi liszt nem sok, annyi sem a háznál, kapta a hamvas fazekat, futott véle a timárhoz, s puliszkalisztet cserélt rajta.

A gazda mikor jól hozzálátott a puliszkának, gondolta magában, hogy eléveszi a pénzt, hadd lásson

életében a felesége is nagy summát. De hát lelkem Istenem, se hamunak, se pénznek, se hire, se hamva.

— Hé asszony! hol a hamu?

— Hol-e? nyelvelt az asszony, ott a kend hasában.

— Hát a száz forint?

Szinét se látta biz annak a szegény asszony.

Elé az ostort a szegény ember s feleségét addig nyirte vele, míg a timárhoz nem értek. Kérik vissza a száz forintot. Kapja a timár a czorholó kést s úgy kiverte házából a szegény embert feleségestől, hogy csudájára gyült a falu.

Mit volt mit tenni, a szegény ember elévette koczrát, kiment az erdőre, kötött egy hátravaló seprüt s még az nap elindította a városba. A Szerencse jó messziről megismerte s most még jobban hergelte az Áldást.

— No ládd-é! itt a szegény ember, hozza a seprüt.

Az Áldás azt mondta:

— Már én többet nem adok neki semmit, mert látom, hogy nem életre való ember, tégy vele, a mit tetszik.

Mikor a szegény ember oda ért, azt mondá neki a Szerencse: — No szegény ember! adok én neked egy krajczárt, mert látom, hogy nehezen keresed a mindennapit.

A szegény ember megköszönte szépen, avval be-

ment a városba, ott seprűjét eladta s vett az árán lisztet, sót, tojást, a krajczáron pedig vett három diót s úgy indult haza felé.

Utközben három gyermekre akadt; ezek majd kiásták egymás szemét, úgy veszekedtek valami felett. Kérdi a szegény ember:

— Hát ti mi felett virrongotok fiaim?

— Nézze csak bátyám-uram, — felelt az egyik, — ezt a fényeset együtt leltük s most már nem tudunk megosztózni rajta.

Az a fényes pedig egy darab gyémánt volt, mit azonban se a gyermekek, sem a szegény ember nem tudtak.

— Ne veszekedjete, — mondta a szegény ember, — adjátok nekem, én adok nektek érte egy-egy diót.

A gyermekek örömmel ráállottak, a szegény ember pedig hazavitte a kincset, feltette a gerendára.

No, beestellik. Hát egyszer olyan világosság lett a házban, mintha egy font gyertyát gyújtottak volna meg egyszerre! Megörvendett a szegény ember; gondolta magában, hogy ezután már éjjel is kötheti a seprűt, nem kell gyertyára gondolni, s így valamicskével többet szerezhet. A mint így örvendezne, hallja, hogy egy szekér állott meg a háza előtt. Egy örménykereskedő szólott be hozzá egy pipatüzért, mert más házban már nem látott világot. Meglátja az örmény a ragyogó gyémántot s tüstént megismerte. Kérdi a

szegény embertől, hogy mennyiért adná el, mert neki szüksége volna ilyen égőszerszámmra, a sok ide-oda járásban.

— Jaj uram, drága portéka az! — felelt a szegény ember.

— Adok érte egy véka ezüst huszast, — mondotta az örmény.

— Jaj uram, drága portéka az, — kötötte meg magát a szegény ember.

— No hát adok két vékát.

— Nem én uram három vékán alól, annyit megér az testvérek között is.

Kezet csaptak, az örmény tudta, hogy mit vesz, s szívesen adott három véka huszast érte. Mindjárt le is mérette a szekérről s behordatta a pénzt. A szegény ember is örvendett a vásárnak, mert nem tudta, hogy mit árul. Gondolta, hogy ebből telik gyertyára is, meg más egyébbre is.

Másnap megvett egy szép belső jószágot, vett szántót, kaszálót s még azon őszön annyi szép buzát csépeltetett, hogy nem tudott betelni a gyönyörűségivel. Vett hat szép ökröt, két lovat szekér elé, egyet háta, s a szentmártonnapi vásárra olyan szekér buzát vitetett bé a városba, hogy hat ökör is ugyan meghuzott egy-egy kaptatón. Ő maga háta lovára ült s kísérte nagy peczkesen a buzás szekeret.

A Szerencse és Áldás már ott állottak a város végén, mire oda ért. Azt kérdi a Szerencse az Áldástól:

— Ismered-e Áldás azt az uri embert?

— Nem én, — felelt az Áldás, — nem emlékszem rá.

— Pedig ismerhetnéd, — mondja a Szerencse, mert ez a te egyszeri seprős embered. No, láddé! hogy gazdag embert csináltam belőle egy krajczárral is.

Az Áldás erre megszégyelte magát s azt mondta:

— Igazad van, most már látom, hogy az áldás szerencse nélkül keveset ér!

(Orbán Balázs gyűjtése.)

X.

A ZARÁNDOK ÉS AZ ISTEN ANGYALA.

Egy gazdag embernek igen-igen sok szép báránya volt. Kihajtatta kicsi szolgájával a rétre, hogy őrizgesse ott, de meghagyta neki: hogy a bárányok s a feje!.. úgy viselje gondjokat. A mint furulyázgatna a kicsi szolgalegény, oda ment egy heczficzki legényecske, s ez addig hergelte, hogy a szegény pakulárocska fejbe teremtette macsukájával s a kötölődző legény mindjárt szörnyű halált halt. Megijedt a kicsi pakulár, széjjel tekintett nagy hirtelen, hogy nem látta-e valaki, s egy árokba eltemette a holt testet. Mikor este haza ment a bárányokkal, hiányzott egy közülök.

A gazdag ember a fiát elküldötte a pakulárocskával, hogy keressék meg az elveszett bárányt, de mikor semmiképen nyomába nem akadtak, rátámadt a gazda fia, hogy bizonyosan megette, s úgy megütötte a botjával, hogy a pakulárocska még jaj szót sem kiálthatott: szörnyű halált halt. Gondolta a gazda fia: úgy sem lát senki az ég alatt, eltemetem egy árokba, — s el is temette éppen abba az árokba, hol a másik legényecske feküdt.

Azonban mind a két gyilkosságot látta egy

zarándok, de a fiu apja gazdag ember volt s nem mert törvényre menni; gondolta, hogy úgy is hiábavalóság, a gazdag ember kiperli az életből. Imádságra adta hát magát, s három egész esztendőn át folyvást azért imádkozott, hogy az úr Isten alázza meg a gazdag embert, hogy félelem nélkül jelenthesse fel. De az Isten nem hallgatta meg a zarándok imádságát s a gazdag ember még gazdagabb lett három esztendő lefolytában. Arra határozta magát ekkor a zarándok, hogy ő bizony többet egy szót sem imádkozik hijába, hanem világi életet él ezután. Mért imádkozzék többet, ha az Isten a gonoszokat áldja meg, s az istenes emberről megfejtkezik.

Elhagyta kicsi házikóját s elindult a világba. Túljárt már hetedhét országon, s egy este későn egy emberre talált, a mint egy nagy tűz körül heverészett. Letelepedett ő is a tűz mellé, s ott elbeszélte, hogy mi járásbéli. Azt mondja a másik ember: No éppen én is olyan kegyes életet éltem, mint te, de hogy láttam a rosszak előmenetelét, a jók sanyarú életét, eltökéltem, hogy többet nem kegyeskedem, hanem élek, a hogy más Isten teremtese.

Barátságot fogadtak egyszerre s virradatkor elindultak ketten. Estére beértek egy faluba, s a legelső jóforma háznál szállást kértek éjjelre. A gazda, kinek szép felesége volt s egyetlen egy fiacskája, azt mondta: Istené a szállás! s még vacsorára is meghívta vendégeit. Azután ágyat vettetett nekik, s egy-

másnak nyugodalmas jó éjtszakát kívánva, lefeküdtek, elaludtak.

Mikor már mindenki első álmában volt, felkelt a zarándok utitársa s egy késsel elnyisszentette a kicsi gyermek nyakát. Avval feldöfölte a zarándokot s szép suttyomba' tovább utaztak.

Másnap estére más faluba értek s ott is találtak egy jószívű gazdára, ki nemcsak szállást adott, hanem jó vacsorát s bort annyit, a mennyit csak meg győztek inni. Volt a gazdának egy szép ezüst-pohara, s vendégeit mind abból kínálhatta szerbe-sorba. Biztatta, hogy csak igyanak abból a pohárból, ő is mindig abból iszik, s más poharat még a szájához se venne. No! lenyugodtak a jó boros vacsora után, de a zarándok társa csak azt várta, hogy a gazda hortyogni kezdjen, lekasztotta az ezüst poharat a kendőszegről, avval egyet döfött a zarándokon, hogy: tovább egy házzal!

Mentek, mentek, sokáig vándoroltak, mig egyszer egy százsz faluba' setétedtek el. Hát olyan esős idő támadt, úgy szakadt a záporosó, de olyan setétség kerekedett, hogy fészét lehetett volna akasztani rája. Bekéredznek egy házhoz, de a gazda kikiáltott, hogy: »a szomszéd jobb ember, mint én!« Mennek a szomszédhoz, az is éppen azt kiáltotta. Rendre fogták a házakat, de mindenütt kifizették azzal, hogy: »a szomszéd jobb ember, mint én!« A legutolsó háznál azonban addig kuncsoráltak, hogy a gazda beeresztette, de akkor sem a házba, hanem a disznó-pajtába. **A**

vén szász gondolta magában, hogy azok a gonosz mérges disznók még szilakba szaggatják a két embert s legalább másnap nem kell, hogy törökbuzát adasson nekik. De a disznók nem bántották a vándorokat, s csendesesen aludtak reggelig, a zarándok társa ekkor megköszönte a szállást, s a vén szásznak ajándékozta az ezüst poharat jószívűségéért.

Mentek tovább s utközben egy olyan keskeny pallóhoz értek, melyen egyszerre csak egy ember mehetett által. Azt mondja a zarándok: Ülünk le ide, mert látod-e, éppen most lépett egy ember a pallóra, várjuk meg, míg áthalj. A társa azonban nem hallgatott rá s szembe ment az emberrel, s mikor ez szerencsés jó napot kívánt, megragadta s a vízbe taszította, s az bele is nyuvadt egy szeribe'.

A zarándok ezen erősen megbotránkozott, s elhátározta, hogy többet nem jár egy uton társával. A pallón túl egy keresztuthoz értek s itt azt mondta társának:

— Én veled tovább nem utazom, hallod-e! ha te keletre mészsz, én nyugotra megyek.

— Hát mért nem akarsz velem utazni? — kérdezte a társa.

— Azért, mert tovább nem tudom nézni gonoszságaidat. Megöléd a jószívű gazda egyetlen fiát, a másiknak elloptad kedvelt poharát s oda ajándékoztad annak a rossz embernek, ki a disznókkal hálaltott most meg vízbe taszítád azt a becsületes embert, pedig szerencsés jó napot kívánt.

— Várj csak egy kisség, — mondá az utitárs, — ha még te állasz az erdő felől. Hát te mit tettél? Zarándok létedre elnézted, hogy egyik emberi állat megölje a másikat, s nem szólottál, mert féltél, hogy betörik a fejed. Zarándok létedre nem tudtad bevárni a bűn büntetését, hanem világi életre adtad magadat. Tudd meg, hogy én az Isten angyala vagyok, tudom az emberek jövőendő életét, s a szerint cselekszem. Annak a jószívű gazdának azért öltem meg egyetlen fiát, mert szülei elkényeztették volna, s lett volna belőle egy akasztófára való gazember: ezerszerre több keserűséget okozott volna életével, mint halálával. Annak a másiknak azért loptam el ezüst poharát, mert elrészegesedett volna, annyira szeretett ivogatni belőle, de így eltökélte magát, hogy többet nem iszik. Annak a vén szásznak pedig azért ajándékoztam a lopott ezüst poharat, hogy kapjon belé az ivásba, s igya meg mindenét, mert az olyan embernek nem való a gazdagság, a ki nem könyörül a szegény utasokon. A pallóról pedig azért taszítottam vízbe azt a becsületes forma embert, mert éppen akkor indult a gonoszság útjára. Ezt legalább megmentettem a kárhozattól. Te is térj vissza kicsi házikódba s ne sietesd a jó Istent, mert ő szent kigyelme nem késik soha az igazságosztással. Ezt mondva az angyal, fényes lángszekéren felszállott az égbe.

(Orbán Balázs gyűjtése.)

XI.

TÖBBET TUD AZ APJÁNÁL.

Egy szegény pásztorembernek volt két ficzkó-legény fia. Az öreg szeretett lopocsálgatni, s szerette volna, ha fiai is jól kitanulnák ezt a mesterséget.

Elvitte hát a nagyobbik fiát az erdőre megpróbálni, hogy jóra menendő-e?.. De ez mind csak a fák hegyét nézte, ha nem látna-e vagy egy madárfészket. Haza mennek este, s azt mondja a pásztor-ember feleségének:

— No feleség, ebből sohasem lesz tolvaj, mert a szeme mindig a fák tetején jár.

Másnap a kisebbiket vitte ki próbára. A mint mentek az erdőbe, megláttak egy embert, a ki kecskét hajtott a vásárról. — Hej, de jó volna ellopni azt a kecskét! — mondotta a legényke.

— Mit beszélsz te legényke? Szeretném látni, megmernéd-e próbálni, — bizgatta az apja.

Avval ott hagyta fiát az öreg, átalcsapott egy ösvényen az esztena felé. A legényke pedig lehuzta fél csizmáját, s letette az ösvény mellé, hol a kecskés

embernek el kellett menni. Meglátja ez a csizmát s gondolja is, hogy e bizon jó volna az ő mezitlábos fiának, de mégse' vitte el, ki tudja: hátha valami szegény gyermek hagyta ott s még utána jó.

Mikor a kecskés ember elhaladt, felkapta csizmáját a legényke s egy másik ösvényen elejibe került amannak, ott ismét letette a félcsizmát.

— Mégis csak elviszem — gondolja az ember, — kettő megérdemli. Avval megkötötte a kecskét egy fához, visszafordult a másik csizmaért. A legényke pedig felkapta a félcsizmát, felhuzta nagy szorgosan, a kecskét meg eloldotta a fától, s elveszett vele a sűrűbe, el az esztenára, oda adta az apjának, hogy ölje meg s csináljon egy istenes lábas tokányt, ő majd addig ellopja a kenyerit is az embernek.

Bezzeg hogy a kecskés embernek vissza kellett térni csizma nélkül, de még a volt a hadd el hadd, mikor látta, hogy: se kecske, se csizma! Összekóborolta a szegény ember az erdő minden zegét-zugát, de a kecskére nem akadt, mert abból bizony már tokány lett. Nagy kifáradva leült egy forrás mellé, ott élvezte tarisznyáját, hogy egy kicsit falatozzon. A legényke meg bebújt egy sűrű cziherbe, s el kezdett nyekegni, mint a kecske... Megörvend a szegény ember, hogy ott van közel eltévedt kecskéje, hagyja kenyerét, hagyja tarisznyáját s megindul a kecskenyekegés irányában. Mikor már jó messzire tévelygett a forrástól, a legényke visszakerült, vette a kenyeret,

tarisznyát, s avval usdi neki! vedd el magad! egy miczre az apjánál termett az esztenán.

— Hogy tudád elhozni, te átkozott lélek?! — kérdi az apja.

— Ne kérdezze azt kied, csakhogyl elhoztam, felelt a legényke.

— No, — mondja az öreg, — te ügyelj a húsra, én elmegyek s vágok még vagy egy darab fát, hogy a tűzünk le ne szakadjon.

A mint behaladt az erdőbe, gondolja magában ez mégis igen sok; ha így folytatja, hamar akasztófára kerül, jó volna egy kicsit megijeszteni. Erre az öreg orgonálni kezdett mint egy farkas, de a legényke utána kiáltott:

— Ne fogja a teréfa apám uram! hozza hamar azt a fát, mert mindjárt leszakad a tűz.

Az öreg visszatért s csak rázta a fejét s hmggett.

— Ejnye de kicsi fát hozott apám uram! — mondja a legényke. — Ennél soha meg nem süll a kecske, megyek, hozok én.

Kapta a baltát, beiramolt a sűrűbe, ott egy csutakot döngetni kezdett amugy istenesen, siránkozó hangon pedig mind azt kiabálta:

— Ne üssön engem bátya! nem én loptam el a kecskét, ott süti az a vén ember, az lopta el.

Arra el kezdett dőbörögni, mintha futna a kecs-

kés ember az apja felé. Aj! megfutamodik a vén pásztor, mintha kivették volna a két szemét.

— Hova fut apám uram? — kiáltott a fia utána, elésomolyogva a cziherből, s úgy kaczagott, hogy a könyje is csurgott belé.

— Hát nincs itt a kecskés ember? — kérdi az öreg.

— Hiszen én vertem a csutakot öreg, a bal-támmal!

Az öreg csak megcsóválta a fejét: Hej fiam, fiam! te többet tudsz az apádnál!..

(Orbán Balázs gyűjtése.)

XII.

A SZÉP EMBER ÉS A CSALFA ASSZONY.

Volt egyszer egy igen-igen szép ember. Nem volt ennek párja széles ez világon, a ki szépségben vetekedett volna vele. Le is festették a képét, s úgy hordozták szerteszélylyel az egész országban. A ki csak látta, meg nem állotta, hogy meg ne vegye, s rámbába tétették, mint a szüz Mária képét. A sokból egy eljutott a királyné kezébe is, s ez nem győzte eleget nézni, bámulni. Azt mondja egyszer a királynak:

— Nem tudom elhinni, hogy élő ember képe ilyen legyen.

— Hát édes feleségem, ott van a neve a kép alatt, az is oda van írva, hogy hová való; megtudhatod, csak akard, hogy a festő igazat festett-e?

El is indít a király két hajdut utána, a szép ember azokkal utra is kel nagy örvendezve; de mikor már jó messzire haladtak volna, eszébe jut, hogy az imádságos könyvét otthon felejtette. A nélkül pedig ő egy lépést sem ment tovább, mert az volt a hite,

hogy a szépsége csak úgy lesz állandó, ha abból a könyvből mindennap imádkozik.

A hajduk visszakésérik s ő bemegy az imád-
ságos könyvért. Hát édes Istenem, a felesége már ott
szerelmeteskedik egy éfiu legénynyel. Ezen úgy meg-
mérgeződött, hogy egyszeribe megváltozott színében
s olyan lett, mint a cseppentett viasz. Hanem mit csi-
náljon? a hajduk siettették, s neki menni kellett.

Megérkeznek a király várába, bevezetik a király
elébe, ez csak megnézi:

— Magad is szép ember vagy, mondja a király,
de a festő mégis csak csalt, mert a kép szebb, mint
te magad.

— Felséges királyom! — mond a szép ember,
— küldjön csak engem egy külön-szobába három
napra, tudom Istenem, ismét szép leszek.

Ad is a király neki egy külön szép szobát, mely-
nek az ablaka épen a kertre nyilott. Ide ült minden
jó hajnalba' a szép ember, s jó hajnaltól késő estig
mindég csak imádkozott a könyvéből, hogy az Isten
adja vissza szépségét.

Egyszer a mint épen az ablakon kitekint, látja,
hogy a királyné kisurran a palotából, megy a flegó-
riába, s ott egy csunya szerecsennel csókolózik-
mókolózik. Erre úgy megvigasztalódott, hogy abban
a pillanatban visszakerült a szépsége.

Három nap multával jelenti magát a királynál.

— Most már látom, mondja a király — hogy a

festő csakugyan nem csalt, mert most a képnél is szebb vagy; de mondd meg, hogy vesztetted volt el a színed, s hogy kaptad ismét vissza?

A szép ember elbeszél mindent, a hogy történt. — Így biz'a felséges királyom! elgondoltam, miért adnám én búnak a fejemet, mikor még a felséges király is egy hajóban evez velem. Mikor ezt elgondoltam, egyszeribe' szebb lettem, mint azelőtt is.

Azt mondja erre a király: — No te szép ember! te már megvigasztalódtál, de én megkeseredtem; menjünk most addig, míg én is megvigasztalódom.

El is indulnak, mennek országon-világon keresztül, hegyen-völgyön által. A mint egy mezőn haladnának, látnak egy négy ökrös ekét szántani, még pedig úgy, hogy az asszony fogta az eke szarvát, az ura meg az ökröket hajtotta. A mint közelebb érnek, látják, hogy a gazda egy nagy ládát emel a hátán, s csak úgy csurog róla az izzadság. Kérdi a király: hogy van az, hogy nálatok asszony tartja az ekét, a gazda pedig az ökröt hajtja. Hát — felel az asszony, mi csak ketten vagyunk, nincs senkink; ebben a ládában van a legféltebb kincsünk s nem merjük otthon hagyni; még a szántóföld végére sem merjük letenni, mert míg egyet fordulunk, elviheti valaki. Azért hordozza uram a hátán, s hogy miatta nem tud lehajolni, én tartom az ekét s én is váltom meg.

— Hadd lássuk, mond a király — mi van a ládában?

Az asszony fogadkozott, hogy ezt így nem lehet s úgy nem lehet megnézni senkinek, de a király parancsolta, muszáj volt. Felnyitja nagy kénytelenkedve; hát uram Jézus szent Péter! a szeretője ott kuczorog a ládában!

Elneveti a király magát, s azt mondja a szép embernek:

— No már most én is meg vagyok vigasztalódva, mert ha a feleségem más szeretőt tart is, de legalább nem hordoztatja velem a hátamon.

(Orbán Balázs gyűjtése.)

XIII.

A FOTOSI EMBER POLTURÁJA.

Egyszer egy martonosi ember egy polturával adós maradt egy fotosinak. Eleget kérte, hogy engedje el, de a fotosi nem tágitott és azt mondá, hogy halálakor is felveszi rajta. Történt pedig, hogy a martonosi ember csakugyan meghalt, mielőtt a polturát megadhatta volna. Akkori szokás szerint kiterítették a templomba, mely közös volt Fotossal és két község között feküdt.

Éjjel megtudja a fotosi ember, hogy adóssa meghalt és elmegy a templomba, hogy fölvegye rajta a polturát.

Alig menyen be, látja, hogy a templomban tizenkét tolvaj a lopott kincsen osztozódik. Meghúzódik egy szegletben és várja, hogy menjenek el, de azok csak nem mennek, mert egy gyémánt nyelű kés felett nem tudnak megosztózni. Utoljára a vezérnek ígérik, de azzal a feltétellel, hogy üsse bele a halottba. A vezér meg is indul, hanem épen e perczben a halott feltámad. A tolvajok szerte-szét szaladtak, a fotosi és

martonosi ember pedig megosztotak a kincsen. Mikor már vége volt az osztzkodásnak, kérni kezdi a polturáját, hanem a martonosi ember nem akart tudni róla.

E közben egyik tolvaj visszajött, hogy lássa, mi történik, de alig dugta be fejét az ablakon, az adós lekapta sipkáját s oda dobta a másiknak: »Nesze a polturáért!« mondá.

A rabló úgy megijedt, hogy megsem állott, míg a többihez nem ért.

— Jaj, halljátok-e — mondá — oda ne menjünk, mert annyian vannak, hogy egynek csak egy poltura jutott s az utolsó így is csak az én sapkámat kapta.

Azóta mondják, hogy felveszi, mint a fotosi ember a polturáját.

(Benedek Elek és Sebesi Jób gyűjtése.)

XIV.

SZÉKELY HELYI MONDÁK.

I.

Udvarhelyszéket Erdővidéktől a Rika nevű nagy erdő választja el. Midőn abból Erdővidék felé az utas csaknem kihaladna, jobbra esik az iránt, hol balról az út Vargyas falu felől bélejt a Rika patakába, egy az út melletti kis réten a hegy tövében levő igen friss vizű forrás, melynek közneve Nagy János kútja. E forrás, és az ettől éjszakra eső Somospataka között meredeken áll az úgynevezett Hegyesdomb, minek tetején van egy őskori várrom, s ez volt Attila vára, hol ő udvari személyzetével együtt időzni nagyon szerete, s onnan a Rikában, és az azzal kapcsolatos hegylánczozaton, nagy vadászatokat tartott és személyesen vezetett.

Nevezetesen a Rikán belül dáki oláhokkal egykor az Attila hunjai megütközni akarván, e hegyesdombi várból vonultak ki a Vargyas és Rákos közötti térre, hol volt régebben a Csukástó, minek kitöltés által való kiszorításával alakul a híres rákosi borviz; innen nyomták vissza őket a húnok, mint a várat megtámadókat.

A vár magas helyt állt a Rika pataka felett, hol a meredek fiatalos szép erdő között a tetőn egy igen kellemes kis tér van. Ott még egresfa, vörösszöllőfa s. t. eff. maradvány is találtatik. »Vajon melyik székelynek ősapja ülteté volt azokat. Mert azok a mi régi apáink voltak, kik Attilával ott laktak«, mondják a vargyasiak.

E várban halt meg Réka, az Attila nője. El kellett temetni a fölséges hölgyet, de ide-e, vagy amoda? nem tudták meghatározni. Végre megegyeztek azon, hogy a vártér élén álló nagy mészkő szirt-darabot hengerítsék le, s hol az aljban megáll, Rékát oda kell temetni. Helyes! a szirtdarab lehengeredett s Réka eltemettétvén, ráfordítottatott. A szirtdarab északkeleti oldalán fölfedezhetők némi őskori betűmetszések, miket az idő megvált, de tán ha épen volnának is, ma olvasni senki sem tudná. A szirtdarab áll a pataknál, mi azt megkerüli, s a jelen évszáz elején még épen állott, mint egy nagy kunyhó, de azt 1820 táján egy menykő derékba elszakította. Akár a várnép. akár a sarkó metszést olvasó utasok nevezték legyen el azon nagy erdőt Rikának, elég az, hogy az elnevezés, az ott szendergő Réka nevéől keletkezett.

Felhagyatván a vár a korábbi évszázakban, egy pásztorgyermek talált ott némely fényes karikákat, ezek ezüst pénzek voltak, nagyobbak a mostani tallé-roknál, miket nála meglátván egy vargyasi faragó ember, azokat tőle elkérte, s cserébe csinált neki szín-

festékekkel czifrázott fa-karikát, mikkel a gyerekek büszkén karikázott játszótársaival az utcán. Az ember meg is mutattatta vele magának, hol kapta a szép karikákat, hol keresgélvén, több darabokat talált, míg végre a főkészsletet is meglegelte, mi annyi ezüst pénz volt, hogy míg azt egy fejr lova hátán még egészen nem tudta volt haza hordani, lova a nagy terhek mohón ismételt sulya alatt összerogyott. De mi kár a fehér gebébe, midőn ő kegyelme oly gazdaggá lett? Máténak hívták, és sok jelentékeny birtokvásárlásaival alapította a mai nagy kiterjedésű virágzó Máté-családot.

II.

Vargyason a temetőn küljel*) a széles csere oldala, hol a látóhegy keleti végével a hegyorom körül összefügg, ott van az úgynevezett Sírókút. S e kútfő miért viseli e nevet? Mikor a tatár járt, és rabolt, elrabolta a Máté Bandi leányát Vargyasról. Az anya vigasztalhatatlan volt. Máté Bandi megígérte nejének, hogy, ha Isten segíti, visszahozza a leányt. Elment; elvitte magával a lány szeretőjét is. Várta a bús anya, s kiment várni oda a kútfőhöz. S im este felé szive nagy örömeire látja jönni őket. A viszontlátás mély örömében forró könnyzáport sírtak; s a kútfőt, hol e történt, sírókútnak nevezték. Ma is úgy hívják.

(Kriza János hagyatékából.)

*) Így ejtik Erdővidéken k í v ü l helyett.

III.

A székely a Tejútát Hadakuttyának — hadak utja — nevezi. Mondája eléggé ismeretes, de él egy másik hiedelem is Háromszék felvidékein, mely szerint nem Csaba vitézei, hanem az ugyanazon csatában elhullott székely katonák lelkei szállottak vissza. Ezek ismét fölvtették testöket és segítettek megverni az ellenséget.

IV.

Mező-Bánd*) határán van egy régi várrom, melyről azt hiszi a nép, hogy üregében roppant mennyiségű kincs van elrejtve. De hozzá férni nem lehet, mert két tündér folyvást őrzi.

Minden kilenczedik husvét reggelén megnyílik az üreg kőajtaja s a tündérek a közel forrásra sietnek vizért.

A kinek van elég bátorsága, ilyenkor bemehet és hozhat annyi kincset, a mennyit akar; de úgy vigyázzon magára, hogy kijőjön, míg a tündérek visszatérnek, mert ha elkésik, becsapódik fölötte a kőajtó és odavész.

Emberemlékezet óta egy ember tért vissza a Pogányvár üregéből, de az is késett egy szempillantásnyit s a becsapódó kőajtó leszakította csizmája sarkát.

*) Mező-Bánd falu Maros-Tordamegyében, pár mértföldnyire Maros-Vásárhelytől.

V.

Nagy Galambfalva*) határán emelkedik a Csete hegye. A monda szerint e hegy az itt tartott beigtatási lakomákról vette nevét. Csete a régi székelyek nyelvén beigtatási lakomát jelentett.

VI.

Eresztevény**) nevét következőleg származtatja a néphagyomány: Őseink hajdan egy megnyert hadjáratból visszatértökből azon a helyen, hol ma Eresztevény falu fekszik, pihenőt tartottak s e pihenés emlékére nevezték el a helyet Eresztevénynek.

Egy más versio szerint itt nem a székelyek, hanem a tatárok tartottak pihenőt, mikor a hadifoglyokat is számbavették, kik oly nagy számmal voltak, hogy azt se tudta a vezér, mit tegyen velök. Bajából egy öreg harczos segíté ki, azt a tanácsot adván, hogy bocsássa szabadon az öregeket.

A vezér el is bocsátá a véneket s azóta a helyet Eresztevénynek nevezik.

VII.

Sólyomkö***) nevét onnan veszi, hogy a török uralom alatt itt fogdosták össze a portára küldeni szokott sólymokat.

*) Udvarhelymegyében.

**) Háromszékmegyében:

***) Csikmegyében fekszik, Bikszádhoz közel, valamikor örörony lehetett, romjai még ma is láthatók.

VIII.

Etéd, Szolokma, Atyha*) községek neveit ekképen származtatják: egy apa három felnőtt fiának földet akarván adni, kivezette őket a mezőre. Mikor az első fiu részét kiadta, így szólt.

— E hely a tiéd! Ide építé aztán a fiu Etédet. Mikor a második fiu részét is kiadta, azt mondá:

— Erről még sz ó l o k m a. Ide építé a második fiu Szolokmát. A harmadik nem győzte bevárni, míg rákerül a sor és türelmetlenül kiálta fel:

— A d j h á t nekem is atyám!

Ez időtől fogva nevezik azt a helyet Atyhának.

IX.

Bereczk**) határán emelkedik Venturné vára melyről azt tartja a néphit, hogy egy Venturné nevű asszony építette, míg fia a hadjáratban volt, mert egyedül félt az ellenségtől.

Venturné nagyon büszke volt várára s midőn fia hazajött, elébe lovagolt és azzal dicsekedett, hogy olyan várat épített, melyet maga az Isten se vesz be. A fiu nagyon megbotránkozott ezen és elvágatott. Venturné pedig visszalovagolt várába, de nagyon megjárta, mert alig lépett be a kapun, nagy dörgés és villámlások közt a szép vár fenekestül felfordult és Venturné is odaveszett.

*) Határos faluk Udvarhelymegyében.

**) Háromszéken, az ojtózi-szoros közelében.

X.

Tartod*) hegyéről az a monda él, hogy ott valamikor fényes vár állott. Ugyanis két tündér versenyzett a fölött, melyik viszen szebb munkát véghez. Az első Tartodra fényes várat épít, a másik a korondi gyógyforrást fakasztá. Birónak egy öreg, beteg embert hívtak, ki a korondi viznek adá az elsőséget, mert attól gyógyult meg.

Az első tündér dühbe jött: »No te hegy, monda, megszépítélek, de szépségedet tovább nem tartod!«

Azzal kivette a vár szegletköveit, mely tüstént összeomlott.

XI.

Parajd és Szováta között van Rapsoné vára. A monda róla ez: Rapsoné mindennap Kolozsvárra ment templomba, de gyakran elkésett, mert rossz volt az út. Megegyezett tehát az ördöggel, hogy neki Kolozsvárig jó utat készítsen. Az ördög el is vállalta a munkát, egy hegy arany és egy völgy ezüstért és olyan utat készített, milyen még addig nem volt a világon, Mikor elkészült, a ravasz asszony azt monda:

— Nagyon meg vagyok a munkáddal elégedve. azért két hegy aranyat és egy völgy ezüstöt kapsz. És tett a két mellére két aranyat, a kettő közé egy ezüst pénzt.

Az ördög látva, hogy rá van szedve, az utat a várral együtt szétrombolta.

*) Udvarhelymegyében.

XII.

A szent-demeteri kastélyt két vitéz építé, kik mikor elfogyott az építő anyag, azt mondták, hogy a lelkiüdvösségöket is oda adták volna, csak ne fogyjon el. Egyszeribe ott termett az ördög és adott nekik a lelkiüdvösségökért cserébe' építő anyagot; de alig irták meg a szerződést, nyomban eke elé fogta mindkettőt és akkora árkot szántott velök, hogy maig se telt be. A nép Ördög árkanak*) nevezi. Az ekevasat meg is találták ebben az árokban. Akkora volt, hogy kilenczvenkilencz egészvágás szekeret megvasáltak belőle s még megmaradt egy szekerczére való.

(Benedek Elek és Sebesi Jób gyűjtése.)

*) Az Ördög árka átvonul egész Székelyföldön. Más helyen Hom vagy Hunárka nevet visel.

XV. KRISZTUS MONDÁK.

I.

Volt egyszer három árva legény, a kiknek semmi keresetök nem volt, hanem a tengerből fát halásztak ki, abból éltek. Egyszer azt mondja a nagyobbik:

— Halljátok-e fiuk, mi így soha meg nem élünk, menjünk el szerencse-próbálni.

— Biz' a jó lesz, mondja a más kettő. El is indulnak egybe'.

Mennek-mennek heted-hét országon keresztül, egyszer találkoznak Krisztus urunkkal s Szent Péterrel.

— Mi járatban vagytok? kérdezi Krisztus urunk a legényektől.

— Mi bizony — mondja a nagyobbik — elindultunk szerencse-próbálni, mert otthon már nem lehet megélni.

— Hát te fiam, mi szeretnél lenni, kérdi a nagyobbiktól.

— Én — azt mondja a nagyobbik — gazdamber szeretnék lenni.

— No fiam, ha az szeretnél lenni, én megteszlek, mondja Krisztus urunk. Eredj be abba az udvarházba, ott az ut szélén. Legyen az a tiéd, de aztán ne feledkezz' el a szegényekről.

— Hát te fiam, — fordul a másodikhoz — mit kívánnál?

— Én bács*) szeretnék lenni.

— No, ha csak az a bajod, menj ki arra a hegyre, ott van egy üres esztena, mellette juh elég, én neked adok mindent; de lelkedre kötöm, ne feledkezz' el a szegényről.

Azzal a két nagyobb elmegyen nagy örömmel, csak a kicsi marad ott.

— Hát te fiam mit kívánnál? Kérdezi tőle Krisztus urunk.

— Én nem kívánok nagyot, csak azt szeretném, hogy valahol csolnakos lehessek.

— A bizony még nem is sok, mondja Krisztus urunk, jere hát velünk.

Elérkeznek egyszer egy nagy vízhez. A víz mellett volt egy kis házikó s előtte egy csolnak kikötve.

— No fiam, ez a tiéd, foglald el, de lelkedre kötöm, hogy ne feledkezz' el a szegényekről. Azzal Krisztus urunk elballagott Péterrel tovább.

*) Bács=juhász.

Telik-mulik az idő, egyszer Krisztus urunk azt mondja Péternek:

— Jere Péter, nézzük meg, mit csinálnak a fiaink.

Elmennek a gazdához. Hát abból akkora úr lett, hogy három tajték-pipából veti a füstöt egyszerre, a csűrben pedig hat cséplő siríti*) a búzát.

— Menj be Péter, kérj valamit, mondja Krisztus urunk. Bemenyen Péter, de bizony nem kap ott semmit.

— Eredj kérj hát — mondja Krisztus urunk — egy marék szóratlan búzát legalább. Bemenyen Péter ismét s hoz egy marék szóratlan búzát.

— No vidd el most — mondja Krisztus urunk — annak a szegény asszonynak ott szembe az udvarára s égesd el.

Meggyújtja Péter, hát egy percz alatt tele lesz az udvar búzával. A szegény asszony alig győzött hálálkodni. Láttá ezt az uraság a tornáczból s lekiáltott a cséplőknek, hogy ne vesződjenek tovább, hanem gyujtsák meg az egészet. Azok meg is gyujtották, de nem hogy tiszta búza lett volna belőle, hanem a csűr is égni kezdett. Megijedt most az uraság, szaladt a kutra, hanem úgy bele-bucskázott, mintha ott se' lett volna, a ház pedig mindenestől porig égett.

— No ezzel végeztünk Péter — mondta Krisztus urunk — jere, nézzük meg a másodikat.

*) Siríti erősebb kifejezés a „cséplő” helyett.

Elmennek az esztenához. Bemenyen Péter, ha valamit kapna, de a bács még kiszidja onnat.

— Eredj, kérj legalább egy csupor savót, mondja Krisztus urunk.

Elmenyen Péter s hoz egy csuporka savót.

Krisztus urunk fogja a csuprot s felhanyitsa az esztene fedelére. Hát abban a perczben égni kezd az esztene s benne a bács.

— No Péter — mondja Krisztus urunk — nézünk meg már a harmadikat is.

Elmennek ahhoz a vízhez s Krisztus urunk általszól, hogy jöjön által a csolnakkal. Ez a fiu már nem mondatta kétszer. Nyomban átjött s keresztül vitte őket nagy örömmel, hogy szolgálhat ő is jóltevőjének. De Krisztus urunk, a mig keresztül mentek volna, úgy megvarasodott, mint a béka.

— Mivel lehetne kijedet meggyógyítani? Kérdezte a legény.

— Engem fiam meg nem gyógyítasz, mert én csak a szopós gyermeked véréből gyógyulnék meg, mondta Krisztus urunk.

A legény csak vakarta a fejét egy darabig, akkor kapta a kést, kivette az asszony kezéből a gyermeket s kieresztette a véré.

Azzal a vérrel bekente Péter Krisztus urunkat s hát mindjárt lepattogott a testéről a var.

— No most Péter, dobd be azt a gyermeket a kemenczébe s gyujtsd rá a tüzet.

A gazda csak nézte szó nélkül, mit csinál Péter. Egyszer újra megszólal Krisztus urunk.

— Menj ki fiam, vár gyermeked a kemenczében.

Kimegy a gazda, hát ott ül a kemence hátán s két arany almával játszodik. Hozza nagy örömmel s térdre esik Krisztus urunk előtt, de Krisztus urunk azt mondja neki:

— Soha se köszönd fiam, megérdemelted a jótéteményt. Menj ki az ajtód elé, ott van egy nagy rét mérj ki magadnak ezzel a bottal, a mennyit tetszik, belőle. Élj boldogul, de ezután se feledkezz' meg a szegényről. A gazda meg akarta köszönni, de már akkor Krisztus urunk eltűnt.

(Kriza János hagyatékából.)

II.

Krisztus urunk szent Péterrel utaztában, egy szegény özvegy asszonyhoz fordult be éjjeli szállásra. Az özvegy asszonynak csak egy tehene volt, azonkívül semmi gazdasága az Isten földjén. Volt azonban egy neveletlen fiacskája, ezt erősen szerette, kényen tartotta, s ha lehetett volna, még a szél elől is eldugta volna.

Az özvegy asszony jó szívvvel látta vendégeit, tejjel, kenyérrel megvendégelte. Reggel aztán megköszönték a szivességet, elbúcsúztak s elindultak más faluba. Mikor kiérték a határra, azt mondja a Krisztus:

— Hát hiszed-e Péter, hogy a melyik özvegy

asszonynál az éjjel hálánk, annak a tehenét épen most eszik a farkasok.

— Ó édes mesterem! hogy' engeded te azt meg? Hiszen annak a szegény asszonynak egyebe sem volt, s mégis a tejéből kétszer megvendégelt minket!

Azt mondja erre a Krisztus:

— Így akarom, hogy legyen, mert az az özvegy erősen kényen tartja a fiacskáját annak a tehennek a tejéből; dologra nem tanítja, ha felnő, imigy-amigy tekergő tolvaj lesz belőle. De ne legyen csak, mire tátsa a száját, megfogja a dolgot s becsületes emberré lesz.

(Orbán Balázs gyűjtése.)

III.

Mikor Krisztust a zsidók üzőbe vették, felmászott egy nyárfára s ott huzódott meg; de a zsidók reá találtak, lehúzták a nyárfáról s megkinozták.

— No te nyárfá! — szólott a Krisztus, — megátkozlak, hogy télben, nyárban mindig dideregj.

Az átok meg is fogta a nyárfát, s azóta mindig reszket s olyan szomorán zúg, hogy nem lehet alatta hallgatozni.

Másszor fenyőfára mászott fel a Krisztus; ezen nem találták meg a zsidók. Mikor leszállott róla, megáldotta.

— No te fenyőfa! télben nyárban zöld légy s mindig keresztesen nőjj.

Ezért zöld mindig a fenyőfa s ezért nőnek az ágai keresztesen.

(Orbán Balázs gyűjtése.)

IV.

Krisztus urunk a földön jártában-keltében befordult egy fősvény asszonyhoz is, szegény ember képeben, s kért tőle egy kevés kenyeret.

— Adnék biz' én jó szivvel, — mondá a fősvény asszony, — de most egy befaló falás sincs. Jőj-jön kijed holnap, akkor sütök.

Másnap félre is tett egy szikra vakarék tésztát a szegény ember részire, de mikor bevetette a sütőbe, a vakarékból akkora kenyér lett, mint egy talyigakerék. A többi kenyér még szógája se' lehetett volna ennek.

— No hiszen, — gondolta magában a fősvény asszony, — ebbe ugyan nem vágod a fogadat, szegény ember! S mikor már meszszeről látta jőni, elbujt a tekenyő alá s meghagyta leánykájának, hogy mikor a szegény ember bejő a házba, mondja, hogy nincs itthon.

— Jaj, édes bátyám uram! nincs itthon édes anyám, — futott elejébe a leányka a szegény embernek.

— Hordja hát, mig e világ, látán a mi most rajta van, — szólott a Krisztus.

A fösvény asszony abb' a minutába' tekenyős békává változott.

(Orbán Balázs gyűjtése.)

V.

Krisztus és szent Péter, a mint egy falun keresztül utaztak, bementek egy házhoz s ott sült ludat adtak nekik alamizsnába. Krisztus ment elől, Péter utána, s azon közben megette a lud egyik lábát, mert már nem tudta tovább tűrni az éhséget. A mint a falu kapuját elhagyták, letelepedtek egy patak martjára, hogy falatozzanak egy keveset. Hát a ludnak csak egy lába van meg!

— Hé Péter, hé! hol ennek a ludnak az egyik lába? — Kérdezte a Krisztus.

— Uram, ennek csak egy lába volt, — bizonygatott Péter. Nézd csak uram, ahajt a jégen is áll egy sereg lúd, azoknak is csak egy lábok van.

— A bizony lehet is, látod-e! — mondá a Krisztus, — de mégis, jere csak, szemléljük meg, ha igazán egy lábok van-e?

Erre mindketten fölszöktek helyökről s igyeneesen a ludaknak tartottak. A Krisztus, mikor csak egy német ölre volt tőlük, hessentett egyet, s a ludak, a mennyi csak volt, mind leeresztették a másik lábokat

is, s nagy gigágázva széjjelszaladtak. A Krisztus ekkor Péternek fordult.

— No látod-e Péter, hogy most is hazudtál, mert ezeknek egytől-egyig két lábok van; az volt annak is, a kit nekünk Isten nevében adtak, csak te megévéd Péter, míg utánam kullogtál.

— Ó édes mesterem! — rebegett Péter, — én azt hittem, hogy téged is, mint más embert, el lehet ámitani, de most látom, hogy Istenséged nemcsak előre, de hátra is lát. Te elől mentél, én hátul, hátra se' néztél s mégis tudod, hogy én hátul megettem a lúdlábát!..

(Orbán Balázs gyűjtése.)

VI.

Régedes-régen, mikor még minden ember gyalog járt, ha lova nem volt, Krisztus urunk is megindult szent Péterrel, hogy gyalogszerrel bejárják kerek e földet. Jártokban-keltőkben találkoztak egy pópával. Kérdi tőle a Krisztus: — Mi jóban jársz, domnule pópa?

— Én bizony, — öreg atyám, — felelt a pópa, — olyan országba iparkodom, hol a búzakenyérnél jobb ennivalót kapok.

— Úgy-e? — gondolá magában Krisztus urunk, — várj csak, majd elviszlek én téged jobb országba, ha nem tetszik a búzakenyér! Büntetésül tüstént lóvá.

változtatta a pópát. Épen abban a szempillantásban járt arra egy szegény faragó ember. Ez a szegény ember három kerékre való fentőt vitt a két vállán, s mint a szakadó eső, úgy csurgott le róla a verejték.

Krisztus urunk egyszeribe megszólította.

— Jere csak, jere, szegény jámbor ember! rakd a terüdet erre a lóra. Alló esztendeig minden áldott nap rakj rá három szekérbeli fentőt, vidd a vásárra s esztendő végén vehetsz mellé egy társat. Akkor osztán csinálj egy szekeret is s annyi kerékfentőt rakj utánok, a mennyit csak elbirnak; de ennek a lónak kádárforgácsnál egyebet enni ne adj.

Nem kellett a szegény faragó embernek sok biztatás. Hűségesen eljárta minden vásárra, most már nem az ő ina hutyorgott a nagy terű alatt, hanem a lóé. No de, jól is tartotta; adott neki annyi kádárforgácsot, a mennyi csak bele fért. Esztendő végivel annyi pénzt összekaparingatott, hogy társat is vehetett melléje. Mikor osztán eltelt két esztendő, kihajtotta lovát a rétre. A Krisztus éppen ott sétált szent Péterrel.

— No, apám uram! — áldázkodott a szegény ember, — én elhozám a lovat. Az úr Isten ugyan fizessen meg kijednek a jószívüségéért, mert a keresetből más lovat szereztem s most már csak eléldegélek ezután is.

— Jó szívvvel, fiam, — mondá a Krisztus, — hanem a lovat még nálad hagyom egy esztendőre, csak

használd a hogy tudod, de aztán jól tartsd kádárforgácscsal.

A szegény ember még használta a lovat egy esztendeig, s esztendő végével megint vett egy másikat. Ekkor újra kihajtotta a rétre s ott esmét találkozott a Krisztussal.

— No, apám uram! visszahozám a lovat; szerezttem már kettőt vele, az úr Isten még a lábanyomát is áldja meg kijednek.

Erre szent Péter megfogta a kötőfék szárát, vezette maga után a lovat, s azon módulag elgyalogoltak a pápa feleségéhez éjjeli szállásra. Ott beköttek a pajtába s a papné egy jó öl szénát tett elejébe. A ló, mikor megpillantotta a feleségét, nyujtotta az orrát, hogy megcsókolja, de a papné úgy hozzá legyintett, hogy mindjárt kiszökött az egyik szeme.

Reggel, mikor a Krisztus eltávozott, visszateremtette a lovat papnak. De bezzeg volt drága dolga szegény papnak! Felesége nem hagyott rajta egy garas ára becsületet.

— Te! te áncsori! te vankuj, te! hol tudtál járni három esztendőt? Aztán né! még a szemedet is kiverték!

— Ki biz' azt, — felelt nagy szomorún a pap, — kiveréd te édes feleségem.

— Én!? Hiszen három esztendeje, hogy szemedet se' láttam! Hogy tudtam volna én kiütni?

— Azt biz' ugy édes feleségem, hogy én voltam

az a ló, a kinek te tegnap este enni adtál; én örömben meg akartalak csókolni s te úgy hozzám táltál legyinteni, hogy az egyik szemem egyszeribe kiszökött.

— Ládd-é, — szidta a papné, — eleget könyörögék, hogy ne czékázz el, mert a búzakenyérnél jobb ennivalót nem találsz, ha békoslatod is széles e világot! Úgy-e megmondtam?

— Igazad van, — mondá a pap, — de meg is vert az Isten. Három esztendeig voltam ló s szénát is tegnap este ettem először.

— Uram Jézus! — hát mivel éltél lelkem jámbor uram?

A pap erre rőkölteni kezdett, mint a kicsi gyermek s mondá:

— Kádárforgácsal!..

(Orbán Balázs gyűjtése.)

PÓTLÉK A BALLADÁKHOZ.

71.

Homlodi Zsuzánna.

»Mi oka, mi oka, Homlodi Zsuzsánna,
Hogy a karton lajbli minduntalan szűkül?«
»Az oka, az oka: szabó nem jól szabta,
Szabó nem jól szabta, varró nem jól varrta.«
»Kocsisom, kocsisom, én fellejtárjaim!
Hozzátok, hozzátok a gyászos hintóim'
Fogjátok, fogjátok pej paripáimat,
Vigyétek, vigyéték Homlodi Zsuzsánnát,
Vigyétek, vigyéték Homlodi Zsuzsánnát,
A rózsá-mezőbe, a fővevő helyre!«
»Jó napot, jó napot, Homlodi nagyasszony!
Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«
»Elküldtem, elküldtem a rózsás kertembe,
Rózsákat vizsgálni, magát mulatozni!«
»Jó napot, jó napot, te kis kertész, legény!
Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«

»Nem tudom, nem láttam, tegnap, hajh, még itt járt!«

»Jó napot, jó napot Homlodi nagyasszony!

Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«

»Elküldtem, elküldtem a tenger partjára,
Arany halat fogni, magát mulatozni.“

»Jó napot, jó napot, te kis hajós legény!

Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«

»Nem tudom, nem láttam, tegnap, hajh, még itt járt!«

»Jó napot, jó napot, Homlodi nagyasszony!

Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«

»Mi türes tagadás, már meg kell mondanom:

Elküldtem, elküldtem a rózsamezőbe,

'A rózsamezőbe, a fővő helyre.«

»Oh te pogány anya, mér' vétetted fejét?

Testemet testével egy sirba temetéd. —

Jó napot, jó napot, te fővő hóhér!

Hol vagyon, hol vagyon Homlodi Zsuzsánna?«

»Itt vagyon, itt nyugszik, csendesen aluszik.«

»Testemet testével egy sirba temesd el,

Véremet vérével egy patak mossa el.«

(Kriza János hagyatéka.)

JEGYZETEK.

BALLADÁK ÉS ROKONNEMŰEK.

1. **Fogarasi István.** A török uralom idejéből való s rokon a *Boriska* című népballadával (Lásd *Gyűjteményünk* I. k. 148. l.) Mind két ballada a keresztyén magyar nő kétségbeesését rajzolja, a kit török hárembe akarnak vinni. Boriskát mostoha anyja adja el török martalóczoknak, legalább a leány azt hiszi, hogy megmenthette volna. Itt Fogarasi hugát maga jegyzi el a török szultánnak, de úgy látszik, kénytelenségből. A leány inkább meghal bánatjában, mintsem török kézbe jusson. Mind két ballada jellemző a török hódítás korára Magyarországon. (Lásd *Gyűjteményünk* I. k. jegyzetét 554. l.) De nem csak történelmi szempontból becses e ballada, hanem széptaniból is. A leány csendes lemondása, a ki tudja, hogy bátyja meg nem mentheti s épen azért gyöngédségből nem is unszolja erre; Istenhez fohászkodása, kitől könnyű betegséget és világból kimulását kéri; a török császár fájdalmas felindulása, a ki halva találja kedvesét s el akarja vitetni, hogy minél fényesebben temettesse el; a bátya ellenállása, ki eddig engedett, de most inkább halni kész, mintsem idegenek temessék el hugát, idegen földre: mind igen jellemző és költői mozzanatok. S mily egyszerűen és biztosan emelkedik ki mindez. Semmi czifraság semmi erőltetés, s mily éles ellentétben áll némely újabb műköltő népballadájával, a kik népiesbek akarnak lenni magánál a népnél.

E sorokkal :

Csináltatok neki márván kő-koporsót,
Be is behuzatom földig bakacsinnal,
Meg is megveretem arany fejű szeggel

a szöveg természete szerint alkalmazva, találkozunk más népballadában is (Lásd *Gyűjteményünk* I. köt. 181. l.) *Világszép Erzsók* című balladáját.

Sajtóhiba az utolsó sorban : *földiben* olv. *földibe*.

2. Kerekcs Izák. E ballada azon igen csekély számú balladáink közé tartozik, melyeknek történelmi háttere van. Thaly Kálmán, Kriza közleménye után, az 1864-i *Koszorúból*, fölvette az *Adalékok a Thököly- és Rákóczykor irodalomtörténetéhez*, Pest 1872. című gyűjteményébe, II. köt. 147. l., a következő megjegyzéssel : »Nagy-Szeben vára a kuruczvilágban kétszer vala ostromzárva : először 1705-ben, a mikor gr. Forgách Simon oly szorosan körülfogatá, hogy a rácz lovas századok nem igen kalandozhattak ki belőle s másodszor 1706 és 1707-ben gr. Pekry Lőrincz által s ekkor valamivel lazábban. S ezért vélem e költeményt ez utóbbi évek alá sorozhatni.« — A háromszor előforduló költögetése Izáknak ugyanazon szavakkal, a gondolat rhythmusának párhuzamosságából foly, mely jellemző sajátsága a magyar népköltészetnek, de különösen a székely népballadáknak, melyek néha egy gondolatot nem más, hanem ugyanazon szavakkal ismételnék. A hármas számot nemcsak a népmesékben kedveli a nép, hanem a balladákban is, innen a gyakori hármas kérdés és felelet. Jellemző, hogy midőn harmadszor kedvese költi Izákot, az atya és anya szavait rövidebben ismétli s ezzel mintegy kifejezi a veszély közeledését és félelme nagyságát. Egy vagy két embernek egy egész csapattal küzdése szintén kedvencz tárgya a népnek, egyaránt előfordul meséiben, eposzaiban és balladáiban. Ez a hősiesség legerősebb kifejezése akár győzelem vagy legyőzetés eseteiben egyaránt. Izák is, mint Szilágyi és Hajmási egy egész sereggel küzd, ő is, mint azok

Egy előmentébe' gyalog ösvényt vága
 És visszajöttébe' szekérutat nyita.

Csatára induló felkiáltásában:

Kiontom vérem apámért, anyámért,
 Megöletem magam szép gyűrűs mátkámért,
 Meghalok én még ma magyar nemzetemért!

a gondolat-rhythmus párhuzamossága némi haladványnyalegyesül, előbb szülőit emlegeti, aztán mátkáját, végre nemzetét. E felemelkedés mutatja, hogy a Rákóczi-forradalom nemcsak a nemességet hatotta át, hanem a népet is.

3. **Megégett János.** E ballada mind tartalmára, mind formájára nézve figyelmet érdemel. Egyetlen népballadánk között, melyben mérgezés fordul elő. Rokon a *Lord Randal* című skót balladával, melyben a fiú szintén fáradtan tér haza s ugyanazt kiáltja anyjának: vesd meg ágyamat. Randalt kedvese éteti meg, Jánost ágya, de hogy mi okból, egyik ballada sem mondja. Ily nemű homály nem egyszer fordul elő a népballadákban, a minek megvan a maga természetes oka. A népballada a legtöbbször valamely megtörtént eseményt dolgozván föl, könnyen mellőzi, a mi köztudomásu, s leginkább csak a katasztrófára szorítkozik. A belső formára nézve egyébiránt egy nagy különbség van a két ballada között. Mindkettő kérdésből és feleletből áll ugyan, de a haldokló János anyja kérdéseire hagyakozik is, mit Randal nem tesz. A bűnösnek vagy a bűn áldozatának e búcsuját, hagyakozását, mely fájdalom, szeretetet, gyűlöletet, átkot vagy áldást fejez ki, igen kedveli a népköltészet. Ilyen a skót *Edvard*, a szintén skót *Davie*, (az elsőt Bajza és Szász K. nyelvünkre is lefordították) továbbá a *Véres fiu* (magyar fordításban Hunfalvy Páltól és Halász Ignácztól), a svéd *Rózsakerti fiú* Gregusstól fordítva a *Balladáról* irt művében (*Pest, 1865. 55 l.*), hol egyszersmind e rokon balladáról bővebben értekezik, s végre egy erdélyi szász ballada Tóth Sándor közleményében (*Kisfaludy-társaság évlapjai XVII-ik köt. 1882.*) — Érdekes e balladában a mind végig sza-

batosan megtartott refrain is, mely ammyira összhangzik a mű hangulatával. (Lásd bővebben a refrainról irt jegyzetünket *Gyűjteményünk* I-ső kötetében. 544. l.)

4—5. **Szép Julia.** A boszus atya vagy féltékeny férj. a ki leányának vagy nejének kedvesét megöleti, s a megölt szívet küldi a leálynak vagy nőnek, régi tárgya a népköltészetnek. Már a provençei troubaduroknál előfordul. Faiel vitéz a szent földön elesett Couci várnagy szívet éteti meg nejével. Egy svéd mondában a király szintén megöleti Adelin leánya kedvesét, Freudenburg herceget s a megöltnek szívet tálaltatja fel. Faielnéről egy angol ballada is megemlékezik (*The knight of courtesy and the fair lady of Fayuell. Ritson. Old Engl. Romanc. III. 193. l.*) Boccaccióban is megtaláljuk. (A IV. nap 9. beszélye). Rokon vele ama féltékeny férj története is, ki nejét megölt kedvese koponyájából készített serlegből itatja, mely monda a *Római Gesták* 56. fejezete alapján a navarrai királyné regéiben is olvasható. Ide számíthatni a longobard mondának azt a gyászos epizódját is, midőn Alboin király megölvén Kunimund gepida királyt, s leányát, Rozamundát, nőül vevén, egy vig lakoma alkalmával kényszeríti, hogy atyja koponyájából készített serlegből igyék. E mondát, Bonfini magyar történetéből véve, Valkai András is kidolgozta. (*Andoinus és Alboinus historiája. Kolozsvár 1580.*) Még rokonabb balladánkhoz a Gismonda és Giscard mondája, melyben az apa, Tankred. megöli leánya, Gismonda kedvesét, Giscardot, s elküldi neki szívet, mire az szörnyet hal. Tankred egy skót balladában ír királylyá változtatva merül fel. (*Ballad of Sir Cauline and the daughter of the King of Ireland, Percy I. 50.*) E mondát, mely Boccaccióban is megvan (IV nap. 1.), Enyedi György a XVI. században szintén feldolgozta magyar versekben. (*Debreczen 1577*). (Lásd bővebben: Greguss: *A balladáról.* 54. l.) E ballada két változata közt kevés a különbség. A tárgy és fordulatok is nagyrészt ugyanazok. A legfőbb különbség az, hogy míg az elsőben a király megöleti leánya kedvesét, a másodikban leánya ked-

vese öli meg magát bujában; míg az elsőben a leány bújában hal meg, látva megölt kedvese elébe hozott szívét, a másodikban az apa öli meg kedveséért kérő leányát. Az apa mindkettőben megbánja bűnét, de a másodikban a szeretők sirján ülelkező virágok megszólalása egészen a *Kádár Kata* végsoraihoz hasonló (*Vadrózsák. Krizától. Kolozsvár 1863. 4. és 7. l. Gyűjteményünk III. köt. 70. 72. l.*) Hogy e balladák keletkezésére befolyt-e és mennyiben Enyedi Györgynek *Gismonda és Giscard* historiája, a mely a maga idejében kedves olvasmánya volt a népnek, különösen a székelyföldön, az unitáriusok között, maga Enyedi unitárius püspök lévén, azt természetesen bajos megállapítani.

6. **Szép Ilona.** Változatát lásd Erdélyinél (*Népdalok és mondák. Pest, 1846. I. köt. 372. l. Gyűjteményünk II. köt. 7. l.*) A két végső sor:

Akasztófa olyan legyen, mint kinyilt rózsza,
Két karom két szép karfája, akasztó fája.

hasonlít egy szerb népdal végéhez, melyet Bajza fordításában is olvashatni:

Akaszszátok fel egy rózsza fára,
A leány nyakára.

7. **Magyarósi Tamás.** E ballada nem emelkedik föl a tragikai hangulathoz, de a komikaihoz sem száll le, bizonyos közepet tart a kettő között. Egy botrányos esetet lehető gyöngéden tár elénk. A mennyasszonyt szülési fájdalmak kinozzák és sir, a vőlegény azt hiszi, hogy csekélyli vagyonát, azonban a nyoszolyó asszonyok beszédéből, a kik gyóles inget kérnek pólyaruhának, és zsinórt pólyakötőnek, észreveszi a bajt, a hintót megfordíttatja s a leányt visszaküldi anyjának.

Póka=*pólya* értelmében egész székely-földön használatos.

8. **Ihon nevedekék.** Tulajdonkép nem ballada, hanem lyrai kép. A párbeszédből nem fejlik ki semmi drámai fordulat, csak a leány érzelmeit fejezi ki. Népköltészetünkben ez az első eset, hogy paraszt leány apácza akar lenni. Lásd változa-

tát Erdélyinél (I. köt. 422. l.) Rokonságát több külföldi balladával bővebben fejtegeti Abafi L. (*Kisfaludy-t. évk. XII. k. 131. l.*)

9. **Kis-Gergő Istvánné.** Lásd változatait Kriza *Vadrózsái-ban* (9. 1. *Bodrogi Ferenczné*) s *Gyűjteményünk* e III. kötetében (59. 1. *Nagy-Bihal Albertné.*). Úgy látszik, hogy az itt közlött kerekesebb és érthetőbb a más kettőnél. *Bodroginéban* a fogoly nő panasza oly erős pathosz, minőt ritkán találunk balladáinkban, de maga a cselekvény, hogy egy leány anyját minden ok nélkül hét esztendeig tartsa fogva s ne ismerjen reá, vagy az anya ne ismertesse meg magát, éppen nem valószínű. *Nagy-Bihal Albertné* már világosabb. Itt egy szegény asszony leánya török császárné lesz; az anya meglátogatja, s a kapuban kenyeret meg vizet kér, de a leány nem ismerve reá, mint koldusasszonyt börtönbe vetteti. Hét évig szenved a börtönben az anya, akkor a leány reá ismer s mindennel ellátná, de az visszautasítja s átokkal felel. A harmadik változat, *Kis-Gergő Istvánné* egyszerűbb, világosabb és természetesebb. Az anya azt hallja férjhez ment leányáról, hogy nem szánja a szegényt, meg akarja próbálni s mint koldus-asszony jelen meg előtte. Tapasztalva szívtelenségét, fölfedi magát s midőn erre leánya kényeztetné, megvetéssel fordul el tőle. Ebben nemcsak a cselekvény világos, de a felfogás is népiesb, s a morál is tisztább. A más két változat vagy ennek megromlott formája, vagy egy bonyolultabb cselekvény töredéke, mely ezzel összeolvadt.

10. **Mónusi Jánosné.** Lásd változatait (*Gyűjteményünk* I. k. 233. l. Kriza *Vadrózsái-ban* I. köt. 8. l. *Bátori Boldizsár.*) A *Bátori*-változat vége eltér a más kettőtől. Amazokban a férj mind nejét, mind neje kedvesét megöleti, emebben négy oly sorral végződik a ballada, mely kétféle magyarázatra adhat alkalmat, de bármelyik magyarázat szerint csak a nő a boszuló férj kiszemelt áldozata. E sorok a következők:

»Azonba' érközik erdélyi kapitány,
Egyszer megfordítsa, kétszer megcsókolja,
Kétszer megfordítsa, százszor megcsókolja:
»Enyim vagy nem másé, te asszonyi állat!«

Greguss *A balladáról* írt könyvében (110. l.) a többek közt ezt írja *Bátori Boldizsár* végéről: »Az erdélyi kapitány megtudja, hogy a kít szeret, el akarják vésztetni, s oda siet, hogy megmentse. Mintha a szegény áldozat is sejténé az érkező segílyt, mert akkor szólal fel

Várv kicsit, várv kicsit, te fekete hóhér,
Mert a halottnak is kettőt harangoznak,
Lám árva fejennem egyet sem kondítanak

de hiába. Midőn a kapitány megérkezik, ő már kiszenvedett s a kapitány azon fájdalommal vigasztalással csókolgatja holttestét:

Enyim vagy, nem másé, te asszonyi állat!«

Gyulai szerint (l. *Koszoru* 1862. II. fél. 178—242. l. *Két ó-székely ballada*) az erdélyi kapitány megszabadítja kedvesét. »Az erdélyi kapitány — úgy mond — lóhalálában érkezik, rohan a vérpadra, megragadja kedvesét, egyszer megfordítja, mintha meg akarna győződni: vajon ő az, él-e s reá borul, csókolni kezdi. S aztán mintha nem hinne szemeinek, mintha nem tudna betelni kedvese nézésével, még egyszer megfordítja, csókjaival halmozza el s mintegy csak most juthatva szóhoz, a szenvedély, öröm és diadal hangjain kiáltja: Enyim vagy s nem másé! »Mennyire ki van fejezve ez egy pár sorban a megmentés gyors erőszakossága, a szenvedély és öröm szilaj rohama.« Greguss magyarázatát látszék igazolni részint a *Mónusi Jánosné* két változata, melyekben a nő csakugyan meghal, részint pedig a nép hagyományos morálja. Azonban maga a szöveg Gyulai mellett szól, valamint az a körülmény is, hogy a végén hiányzik az ily nemű balladák közhelye: vérem a véreddel egy patakot mosson stb. Gyulai idézett értekezésében a nép hagyományos moraljára is kiterjeszkedik, a midőn így szól: »A népköltészet egy pár erős indok nélkül nem szokta pártját fogni a hűtlen nőknek és csábítóknak, mint a hogy az újabbkori regényekben és vígjátékokban divatos. A népköltészet a sophismák és társadalomellenes elméletek helyett a hagyományos mo-

rált követi s kivált a férj és nő közötti viszony előtte a legszen-
tebbek egyike. Hogyan lehet hát megegyeztetni balladánk
alapeszméjét és költői igazságszolgáltatását a népköltészet e
jellemvonásával? A magyarázat nem épen bajos, bárminő
eseteket vegyünk is fel. Először is lehet e ballada csak töredék,
bár némi önálló töredéke egy nagyobb költeménynek. Akkor
az egész költeményt kellene ismernünk, hogy e tekintetben ha-
tározottan ítélhessünk. A mese egész szövedéke s mindenek
felett a bevezetés bizonyosan minden kétségünket eloszlatná.
De ha mint egészet vesszük is, úgy a mint van, úgy sem igen
akadhatunk fel rajta. E ballada alkalmasint, mint a legtöbb
népballada, valószínű történet alapján keletkezhetett. A kik
számára készült, jól ismerhették Bátorit és Judit asszonyt,
tudták például, hogy Bátori rabolta nejét, vagy a szülők nagy
erőszakkal adták hozzá. Épen azért a népköltő nem tartotta
szükségessnek mindent megemlíteni, megelégedett azzal, hogy
az ily házasságot számba sem véve, a szeretők pártjára álljon
s oly férjet rajzoljon, kihez ne fordulhasson a hallgatók sem-
miféle részvéte. S valóban így is van. Bátori csak egy hallga-
tózó, kegyetlen, sötét gyáva férj; semmi egyéb. A megcsalt sze-
relem- vagy sértett becsületnek egy hangja sem lebben el aj-
káról. Mintha kapna az alkalmon, hogy nejét lefejeztesse, még
vivni sem kíván becsületéért, midőn nejének kedvese megjelen.
Mit a ballada róla elhallgat, sokkal inkább ellene szól, mint a
mit elmond. — Bármelyik véleményt fogadjuk el, felmerül az
a kérdés: melyik látszik régibbnek: *Bátori Boldizsár* vagy
Mónusi Jánosné? A Greguss magyarázata szerint épen úgy lehet
az egyik, mint a másik, mert csekély köztők a különbség, a
Gyulaié szerint *Bátori Boldizsár* régibbnek látszik, a mennyi-
ben a való esemény, mely alapjául szolgált, feledésbe menván,
a vers új tárgyra alkalmaztatott, s a nép érvényesítette benne
hagyományos morálját.

11. **Betlen Anna.** E balladának némi történeti háttére
van, legalább a nevek azok. Úgy látszik, hogy Apafi Mihály

erdélyi fejedelem idejéből való. A Sárosi-család atattá emelkedett ki, mint Teleki Mihály pártfogoltja. Greguss a *Balladáról* című könyvében ezt írja e balladáról : (117) »Ime Betlen Anna, a ki Sárosi Mihály kocsisát szeretgeti, de a kit alkalmasint maga Sárosi Mihály szeretne szeretgetni s azért, kocsisánál kapva, boszúból megöl. Anna bátyja, Betlen János, kivel Sárosi, mintegy a maga előleges kimentésére, gyanuját és haragját közli, az által mozditja elő a véres kifejlést, hogy nem törődik hugával, tán, vagyoni szempontból, nem is bánja halálát ; s erre vonatkozik a haldokló leány vég panasza :

Vegyen minden példát róla,
Az árvának hogy van dolga.«

E magyarázatnak van ugyan némi alapja, de a végsorok inkább arra vonatkoznak, hogy a rokonok az árva leányt elhanyagolják, nem ügyelnek rája s az könnyen bajba, bűnbe esik. A nagybátya épen nem látszik ellenséges indulattal viseltetni huga iránt. Védi Sárosi ellenében. Inkább az ángy hibás, s a haldokló is hozzá intézi leplezett vádját. A nem igen rokonszenves és kissé homályos tárgy mellett is Betlen és Sárosi összeszólalkozása, az ajtót kinyitni nem akaró kocsis, a haldokló leány tiltakozása és fájdalmas kitörése élénk és találó rajzok.

12—13. **Biró Szép Anna.** Lásd változatát *Gyűjteményünk* I. k. 176. l. Mind a három változat a költői beszélyke felé hajlik, a mennyiben a lyrai és drámai elemeken erőt vesz az epikai. De egyszersmind példa arra is, hogy a népballada hogyan változik, romlik s néhány sorban egész lényeges mozzanatok esnek ki belőle. Első kötetünk változatában Biró Anna azért indul utnak, mert a vándor hajdu-legények nem hajlandók izenetet vagy küldeményt vinni tőle kedvesének, Hajdu Benedeknek. Továbbá midőn Benedek találkozik a kedvesét megölt hajdukkal s rá ismer kedvese holmijára s végre a kisebbik hajdu, a ki ártatlan, kivallja a gyilkosságot, a két gyilkost előbb a törvény kezébe adja, s csak azután vezettedi el

magát a kisebbik hajduval kedvese sirjához, hol megöli magát. Mindez hiányzik e két utóbbi változatban. Még más csekélyebb eltéréseket is találunk bennök, melyek szintén inkább rontják mint emelik a mű szépségét. Sőt egyes kifejezések is megromolnak. Az első változat e sora :

Ág nem érintette, szél nem fuvintotta,
a másodikban még nem romlik meg :

Se szél nem fuvinta, se ág nem csapinta,
de a harmadik már megromlik :

Se szél nem fuvallék, *se meg nem* akada,
mert bizonyára így kellene állania : *se ág* nem akada.

E balladában egy pár epikai és lyrai közhely is van. Általában népballadáinknak természete az analog helyzetekre más balladából venni át némely elbeszélő és lyrai kifejezéseket. Ilyen mindjárt az első változatban :

Himit varrja vala fekete selyemmel,
Hol selyme nem érte, könnyeivel tette.

Ezt megtalálhatni *Bátori Boldizsárban* és *Monusi Jánosnéban* is.

A nyakába veté kamuka szoknyáját
Elejibe köté selyem katrinczáját,
A fejére köté fekete fátyolát.

Szintén megtalálható *Gyűjteményünk* első kötete *Barcsaiban* (149. l.) Kriza *Vadrózsaiban*, a *Szomszéd legény Gyurkában*, (14. l.) *Barcsaiban*, (192. l.)

Vérem a véreddel egy patakot folyjon
Lelkem a lelkeddel mennyországba jusson,

mely az első változatban fordul elő, oly kifejezés, melyet nem egy haldokló használ. *Gyűjteményünk* I. köt. *Landorvári Dorka* (164. l.) s változataiban (169. l.) (170. l.) (1871. l.) *Szücs Marcsa* (212. l.) *Mónusi Jánosné* (233. l.). II. köt. *Gyöngyvári Katicza* (6. l.). III. köt. *Mónusi Jánosné* 18. l.)

Érdekes e balladában a *fuvint* szó, a *fú*-nak kicsinyzője, melyet műköltőink nem használnak, pedig mind szép hangzá-

sával, mind árnyalati kifejezésével gazdagítaná költői nyelvünket.

14. **Szabó Orzsika.** *Orzsika* annyi, mint *Örzsike*. E balladának alkalmasint való történet szolgáltatta alapját, de vagy át nem alakulhatott teljesen, vagy megromlott, s innen egyrészt külalakja is mintegy közép a vers és próza közt. A megesezt leány, a kit gyermekgyilkolással vádolnak s elítélnek, de a ki nem gyilkolt, csak holt gyermekeket szült s kinek ártatlansága kiderül, mindamellett szégyene, fájdalma megmarad s végre csábítója ellen vád- és panaszban tör ki: mindenesetre megható történet s részleteiben sok költőiség nyilatkozik, de mint egész nem görgette kerekké a szájhagyomány; s talán azért nem vehetett föl rhythmusosabb alakot is. Egyébiránt *Gyűjteményünk* I. kötetében a *Nagy hegyi tolvaj* ily nemű menetű és alaku, csak hogy zavartabb, hiányosabb és terjengőbb. Főlöszleges emlitenünk, hogy a *henger* = *hóhér* (anémet *Henker*); királybíró, a régi székely-székekben alispán, a főispánnak főkirálybíró volt a neve.

15. **Gál Terus, Gál Gáspár.** Siralomházi nóta, melyeket az elítéltek búcsuztatókép vagy magok készítenek, vagy mások haláluk után. Lásd *Gyűjteményünk* II. köt. a *Fabian Pistához* irt jegyzetet. (476. l.). Alfalu a régi Csikszékből menet első falu Gyergyószékben; melléknév alakban *alfali*-nak mondják = *alfali utca*. Általában egész Székelyföldön a falvak neveiből így alkotják a melléknevet: *bethlenfali, tordátfali* stb. — A benne előforduló átok: !

  Mikor fürösztgöttél gyöngé meleg vízbe stb.

többször előfordul *Gyűjteményünkben*. Lásd I. köt. (240. l.) III. köt. (35. l.) ugyanaz a gondolat más változattal a *Három tolvaj legényben* is III. köt. (32. l.)

Adta volna Isten,
Hogy a rengő bölcsőm
Lett volna koporsóm;

Az én póla-ruhám
 Bizony szemfüdelem;
 Az én póla-kötőm
 Eresztő kötelem.

16. **János urfi.** A gondolat népies, de a kidolgozás nem. Kissé bágyadt, s gúnya csak egypár helyt találó. Alkalmasint valamely iskolamester átdolgozása s így félnépi eredetű.

17. **Három tolvaj legény.** Rövid, de sikerült rajza a rabló életnek. A két idős rabló-gyilkos iszik, mulatozik a korcsmában, az ifjabbik szomorú, fölébred benne a lelkiismeret s megátkozza születését. Ha összehasonlítjuk *Gyűjteményünk* I. köt. (221. l.) *Bogár Imre* című balladájával, a kevés hasonlóság mellett tüstént feltűnik a nagy különbség is. A hasonlóság csak abban nyilatkozik, hogy Bogár Imre is, mint itt a két székely rabló, mulatni akar s bort és szép leányt követel a korcsmárosnétól. De Bogár Imre csinos, délczeg legény, csufolódik a vármegyével, s mikor elfogják, elszántan megy a halál elébe. Itt a két székely rabló csendesebben mulat, a harmadik pedig elszomorodik a lelkiismeret furdalásai közt. Általában az alföldi betyárok délczegebbek, daczosabbak, mint a székely zsitványok. Amazokban még a fájdalom is elszántsággal vagy gúnnnyal vegyest nyilatkozik, emezek könnyebben esnek a lelkiismeret furdalásának martalékul s hamarabb megtörnek.

18. **A rab legény.** Változatait lásd *Gyűjteményünk* I. köt. (191—195) II. köt. (34—35). Bővebben tárgyalja I. köt. jegyzete (566 l.)

19. **A székely katona.** A költemény eleje némi változata *Gyűjteményünk* I. köt. (191. l.) *Rab* című balladájának, a többi rész talál *Gyűjteményünk* I. köt. (240. l.) III. köt. (32. 33. l.) álló soraival.

20. **Dancsuj Dávid.** A végsorok változatait lásd *Gyűjteményünk* I. köt. (186. l.). Krizánál a jegyzetek közt (527. l.).

21—22. **Gyöngybiró Áron.** A vízbe fultakat, elégetteket vagy meggyilkoltakat szokták ily versekkel elbúcsúztatni a világtól, a melyeket vagy maga a nép költ, vagy a nép féltanult emberei. A halott megszólítása: »mit gondoltál, mikor elindultál« vagy a szülők-, testvér- vagy feleséghez intézett szavak: »Nyisd ki kapudat, most hozzák fiadat« stb. oly közhelyek, melyek az ily költeményekben rendszeren előfordulnak. Lásd *Gyűjteményünk* I. köt. (200. 201. 203. l.) III. köt. (39. 40. 106. 107. 108. l.) Kriza *Vadrózsái*. I. köt. 107. l.).

23. **A megcsalt leány.** Lásd változatát s a hozzá irt jegyzetet *Gyűjteményünk* I. köt. (205. 569. l.).

24. **Szeredai falu végén.** Úgy látszik, hogy egy, az uton ártatlanul megölt ifju emlékére van írva. Első versszaka majdnem ugyanaz, mint a *Tamás Rózi* címűnek a végső versszaka (*Gyűjteményünk* I. köt. 200. l.). Lásd a hozzá irt jegyzetet (568. l.).

25. **Szakács Gyuri.** Egy vízbe fult kocsis emlékére íratott s meg vannak benne az ily népi búcsúztatók szokott közhelyei.

26. **Árva giliczéről.** Változata meg van *Gyűjteményünk* I. köt. (*Párjavesztett gerlicze* 179. l.) Azonban a két változatot lényeges különbség választja el egymástól. Amabban a gerlicze elveszti társát, s elbujdosik az erdőbe, azután messze földre, végre a folyó vízre, de sehol sem találja nyugalmát. Emebben is elveszti társát, s elindul felkeresni azt a helyet, a hol megölték, hogy emlékére kápolnát rakasson. S íme a mint bujdosik, megtalálja őt a királyné ablakán, egy arany kalitkában. Társa búsan sohajt hozzá: miért jött el ily messze hiába; jobb, ha visszamegy! A gilicze visszamegy s fejét földre csüggeszti s magát holtta eresztí. Többé-kevésbé változatainak mondhatni még Erdélyinél (I. köt. 11. l. 434.) Krizánál (*Vadrózsák*. I. köt. 220. l.). Rokon egy román népdal is (*Rómán népdalok és balladák. Fordította Moldován Gergely.* 1872. 86. l.) A magyar népdalokban gyakori a gerlicze szereplése; erről

bővebben értekezik Abafi *Két magyar népb'alladáról* című értekezésében (*A Kisfaludy társaság évkönyvei XII. köt. 155 l.*).

27. A mádэфalvi veszedelemről. Így nevezik a székelyek azt a napot, a melyen 1764-ben jan. 7-én a kormány megtörte a székelyek ellenállását s felállította a határőrséget, A csiki és háromszéki székelyek fegyverrel állottak ellent a kormány intézkedéseinek s valóságos csata fejlődött ki a katonaság és nép között. Buchov volt az erdélyi főhadi vezér és Siskovics a határőrségi bizottság katonai tagja. Reájok czéloznak egy más székely népdal a következő sorai :

Siskovics járása
Bukov álnoksága

(*Erdélyi népdalok és mondák I. köt. 335. l.*) Még egy harmadik költemény is van, mely a mádэфalvai veszedelmet tárgyalja. (*Gyűjteményünk III. köt. 41. Nóta Dakó Sándorról 76. l.*) Mind a három költemény félnépi eredetű, a mennyiben iskolamesterek, diákok írhatták, s úgy szállott a nép ajkaira. Az Erdélyi gyűjteményében levő dalnak retrainje ez: Siculicidium ; *Gyűjteményünk Mádэфalvi veszedelme* így kiált fel :

Hol vagytok poéták, talán mind alusztok ?

A *Dakó Sándor* című újabb keletűnek látszik és szintén nyomát viseli az irodalmi befolyásnak. Magának a történelmi eseménynek részleteit lásd bővebben Gr. Teleki Domokos munkájában (*A székely határőrség története. Budapest 1877. 48—102. l.*)

28. Kicsi nemes legény. E ballada-töredék a török háboruk idejére utal. Hány ki nem váltott vagy válthatott rab veszett el Törökországban. Itt úgy látszik, az anya fősvénységből nem akarja kiváltani fiát s ugyanazzal a mentséggel él, a melylyel Budai Ilona, midőn, hogy kincsével könnyebben fut-hasson, fiát az erdőben hagyja :

Bizon itt hagylak én, édös fiam tégöd,
Mert fiu helyibe fiut ad az Isten,
De pénzöm helyibe ingyen nem ad Isten !

(Krizánál 317. l.).

20. **A fogoly katona.** E ballada is a török időkből való s némi rokonságban van a *Szilágyi és Hajmási* című székely balladával (*Gyűjteményünk I. köt. 158—61*), a mennyiben itt is a török császár leánya egy székely fogolyba szeret, a ki dalban enyhíti buját. Azonban itt a bonyodalom és kifejtés egészen más, kivált ha hozzávesszük a Szendrei névtelen változatát is (*Toldy T. m. költészet kézikönyve I. köt. Pest, 1855. 114—118*). Maga a felfogás és hang is szint' oly naiv s csak a költői lelemény és szerkezet tekintetében áll alább amannál. Jellemzők a székely vitéz naiv feleletei a császárléány kérdéseire és egykedvűsége, midőn a leány bevallja szerelmét :

Van nekem szeretőm,
Császár szép leánya !

feleli a székely vitéz, épen mint Petőfi János vitéze, a ki francia királyleány kezét visszautasítja :

Azért szép királylyány, ne tarts reám számot :
Mert ha nem birhatom kedves Iluskámat,
Nem is fogok birni senkit e világon,
Ha elfelejtkezik is rólam halálom.

A császár ajtó-berugása, a vitéz lefejeztetése, a leányhoz intézett kérdések, hogy mily halált akar választani, többé-kevésbbé ismeretes részletek más székely balladákból. A leány vizbevetetését ohajtja, hogy egyesülhessen kedvesével, de atyja tömlőczbe vetteti. A leány ott folyvást énekli kivégzett kedvese bús dalát. A császár nem alhatik, az általa üldözött szeretők épen úgy üldözik őt, mint más balladákban, például *Kádár Katában*, a szeretők sirján nőtt s megszólaló virágok. A császár boszus kedvében leányát is megöleti, elébb tűzbe veteti, de a tűz nem fogja, akkor a tengerbe dobják :

Tenger befogadta,
Szépen eltakarta,
Székely katonával
Egy helyre habarta.

Egy szóval a néphit igazságszolgáltatását látjuk nyilatkozn i,

mely a halálban egyesíteni szokta az életben elválasztott szeretőket.

Érdekes a székely katona éneke :

Hej pápa, hej páva,
Császárné pávája stb.

mely mint önálló dal is él a nép ajkán (Erdélyinél I. köt. 5. l. III. köt. 64. l.). E vagy ehhez hasonló tárgyú balladából szakadt-e ki e dal, vagy mint önálló dal szövődött-e be a balladába, bajos elhatározni. De valóbbszinű az első eset. Az önálló dalban mit keresne a császárné pávája, míg a balladában igen helyén van. E mellett itt a rab ablakába szálló páva mintegy a rab szabadulását jelenti s így érthető az a népdalunk is, mely így kezdődik :

Felszállott a páva
Vármegye házára,
Sok szegény legénynek
Szabadulására.

(Erdélyinél I. köt. 52. l.) Így a ballada megmagyarázza egy pár népdalunk homályos helyét s mintegy tanuskodik azon néphit mellett, hogy a börtön ablakára vagy épületére szálló madár a rab szabadulását jelenti.

30. **Bíró Máté.** Ez is régibb keletű ballada s úgy látszik, hogy eredeti alakjában nem rabló kapitány rabolta el a királyleányt, hanem várúr. A népköltészetben nem ritka eset, hogy a régi istenek, az új hit hatása alatt, gonosz szellemekké válnak s a hősök tetteit rablókra is átruházza a nép. Így nálunk is a múlt században némely bujdosó kurucz, mint úgynevezett szegény legény, kóborolta be az országot s a katonadalokból is nem egy zsvány-dallá alakult át. A Székelyföldön Rika erdeje a múlt században s a jelen elején nem egyszer volt rablók fészke s így egy régibb hagyományt könnyen átruházhatott a nép valamely kedvencz rablóra. — A fogoly bús éneke itt is szerepet játszik, ment *Szilágyi és Hajmásiban* és a *Fogoly katonájában*. Bíró Máté büszke és merész önbizalma, mely se társai

tanácsára, se a baljóslatra nem hajt, szerelmi mánora, a mely mindent feledtet vele s elfogatását is okozza, a királyleánynak rablója iránt kifejtett szerelme: mind naiv és lélektani részletek, melyekkel jól összhangzik a műnek inkább epikai, mint balladai menete, mélabús hangulata s a rhythmusnak nem egyszer megcsendülő összerakó és párhuzamos módja.

31—32. **Ugron János.** E ballada két változata meg van *Gyűjteményünk* I. kötetében. (186—7. l.). Amazok inkább a szerelmes férfiú elvakulását festik, a ki kedvese minden hibájára tud mentséget találni s nem engedi magát lebeszéltetni szenvedélyéről; emezek azonkívül a házasság szomorú végét is előadják, azért némi balladaibb menetök van. Azonban, úgy látszik, hogy amazok régiebbek és eredetiebbek, emezek újabb keletűek s bizonyos irodalmi befolyás is észlelhető rajtok.

33. **Dániel Imre.** Magának a tárgynak némely részlete, mint a fejedelem idéző levele Gyula-Fehérvárba, az erdélyi fejedelmek korára utal, de jelen alakja újabb keletű, mely nem ment némi irodalmi befolyástól is. Vargyas (Erdővidéken), mely a cselekvény színhelye, a Dániel nemzetség ősi fészke s maig is van ott birtoka.

34. **Dániel Imréről egy más.** Ez s az előbbi ballada cselekvénye között a legcsekélyebb rokonság sincs, csak a főszemély neve ugyanaz. Gyűjtője azt jegyzi meg, hogy a néphagyomány szerint, ez egy a forradalom alatt magyarellenesen szereplő Dániel esetét tárgyalja. Bárhogy álljon a dolog, magának a cselekvénynek nincs semmi költői érdeke. Az csak pusztán történet, minden költői alakítás nélkül. Egy ember, a ki dicsekszik, hogy nem fél ellenségeitől s mikor azok jönnek, kiugrik az ablakon s a vízbe fúl, épen nem tragikai érdekű.

Nyomdahiba: Add meg uram magad, *hanem* csufot látunk; olv. *ha* nem csufot látunk.

35. **Nagy-Bihal Albertné.** Lásd *Gyűjteményünk* c 111. kötetében megjelent *Kis-Gergő Istvánné* (16. l.) című balladára irt jegyzetünket. (428. l.)

Nyomdahiba : *Lacscsa* fel a kutya gyöngye levedet; olv. *Locscsa* fel a kutya. — *Locscsa*=nyalja; kutyáról s néha macskáról is szokás mondani. Érdekes, hogy a *locscsan* közép-igének van cselekvőleg kiható alakja is.

36. **Király urfi.** Gyöngye változata *Kis Julia* című balladának, lásd *Gyűjteményünk* I. k. (183 és 565. l.) Bartalusnál *Magyar népdalok egyetemes gyűjteménye* II. k. (4. l.) Itt is mint ott, a királyurfi át akar evezni a vizen kedveséhez, a királyleányhoz és vízbe fül. A királyleány azon ürügy alatt, hogy pártáját a vízbe ejtette, anyjával bűvart hozat, a ki aztán kifogja a királyurfit. A leány szive bánatában meghasad. A különbség ez s ama két ballada között az, hogy amazok egyikében a királyurfi a Dunába fül, emebben a tengerbe; amott a királyurfit és leányt egyhelyre temetik és pedig az egyiket fehér, a másikat vörös márványkökoporsóba s a sírjokon nővő fehér és piros tulipánok összeölelkeznek; emitt az öreg király durván eltaszítja leányát szeretője holt tetemétől s azt ismét a tengerbe dobattja, de a leány és legény lelkei minden éjjel találkoznak egy virágos réten s el-elmennek a király ágyához, megkinozzák, hogy miért nem adta őket egymáshoz. De a legfőbb különbség közöttök mégis az, hogy amaz naiv hangú, természetes, költői, emez megromlott zavaros s a vége valóságos csinálmánynak látszik. A virágos réten ölelkező lelkek épen nem népies lelemény, az alvó atyát háborgató lelkek magában véve népies, de így kifejezve nem az. Az atyának ez esetben döntőbb szerepet kellene játszania, hogy egészen ő legyen oka mindkét szerelmes halálának, de különben is, hogy a vigadó lelkek egy járast kinozni is induljanak s mindez minden költőiség nélkül elbeszélve: mindazt bizonyítják, hogy a befejezés ujabbkori s izetlen csinálmány.

37. **Görög Ilona.** Ez változata *Gyűjteményünk* I. kötetében közlött *Pálbeli Szép Antal* című balladának. (172—3. l.) Lásd ehhez irt jegyzetünket. (560. l.). Ott két változatban közöltük e ritka fajú balladát: az elsőben az ifju neve Pálbeli Szép Antal, a

leányé Varga Ilona, a második változatban, a mely csak töredék, az ifju neve Bátalaki László, a leányé Görög Ilona, épen mint az itt közlöttben. Itt e töredéket kiegészítve vesszük épen oly kifejléssel, a minő a *Pálbeli Szép Antalé*, de az összerakó és párhuzamos kifejezések gazdagsága ezt rhythmusosabbá teszi mindkettőnél.

38—39. **Kádár Kata.** A székely balladák e majdnem legsebbikének, melynek két változatát Kriza közölte először a *Vadrózsákban* (3—7. l.), itt két újabb változatát veszi az olvasó. Azonban a régiebbeknél épen nem jobbak és se részben, se egészben véve nem tartalmaznak semmi újat. Krizánál az első változat a legjobb; az valóságos ballada, szakgatott, sietős, de a lényeges mozzanatokát élénken kiemelő. Mily kényszerűen teszi egymást boldogtalanná a mű három főszemélye: az anya, a fiú és kedvese. Mintegy ötvenkét sorban mily gyorsan s plasztikain foly le e kis tragédia. Semmi fölösleges diszitmény, semmi lyrai ömlengés. Az egyszerű elbeszélés rohamosan halad s minden forduló ponton a szenvedély egy-egy igaz és erős nyilatkozata. A kitagadás, az emlékebe adott keszkenő babonája, a cselekvénynek mind megannyi szála, melyek összeolvasztva rejtik magokban az indokot és bonyadalmat s élénken hatnak képzelműnkre. S a szenvedély démonismusa, mely az ifjút a hullámok közé ragadja, mily költőileg van a tóban megszólaló leánynyal kifejezve. Aztán midőn az anya mintegy megbánva tettét, kifogatja s egymás mellé temetteti őket s oda megy vigaszul, emlékül virágot szakítani sirjokról, mily rémitően kell megrendülnie bűne tudatában. Boldoggá akarta tenni fiát és megölte, enyhülni akar sirjánál, virágot szakit emlékül, s az emlék átokká válik, mely soha sem némulhat el. Kell-e erősb és költőiebb igazságszolgáltatás? A szeretők sirján növfő fát vagy virágot sokszor használják a műköltők, nálunk is csak Petőfi kétszer használja, de míg nála is csak költői diszitmény, némi közhelyféle, itt a compositio lényeges része, úgy szólva befejezése a cselekvénynek. A Kriza második változata már

folyamatosabb, részletezőbb s inkább a költői beszély felé hajlik. Az itt közlött két új változat mintegy közép helyet foglal el a ballada és költői beszély között, de egyik némely lényeges helyet mellőz, minő a keszkenő színe változása, a másíknak pedig kezdete nehézkes. A ballada vége : az együvé temetés és a sirvirágok összefonódása, mint az egyesítő szerelem jelképe, majd minden népköltészetben megtalálható. Bővebben értekeztek erről Greguss a *Balladáról* írott könyvében (61. l.). Abafi Lajos *A halhatatlanság eszméje a népköltészetben* cím alatt a *Kisfaludy-társaság évkönyveiben* (XII. köt. 168. l.).

40. Kőmives Kelemen. Ez harmadik változata e balladának. Az első Kriza *Vadrózsáiban* jelent meg (314. l.), a második *Gyűjteményünk* I. kötetében (174. l.) Az első a költői beszély felé hajlik, de kitünő, a második inkább ballada, valamint ez újabb harmadik változat is. Lényeges különbség egészben véve nem igen van köztök, azonban a harmadik változat kevésbé világos. Az első változatban, midőn Kőmives Kelemenné megtudja, hogy tűzbe fogják dobni s hamvát mészbe keverik a dévai vár omladozásának megállítása végett, haza megy, búcsut vesz gyermekétől és barátától. A második változatban vele van gyermeke s a kőmivesek veszik le karjáról. A harmadikban nincs vele gyermeke, haza sem megy, hanem gyermeke után esengvén, Isten meghallgatja kérését :

Istenem, Istenem,
Kicsi gyermekemet
Add ide bölcsőstül,
Add ide előmbe !
Isten meghallgatta,
Eleibe adta.

E szerint az Isten varázsolja elibe gyermekét. Az első változatban megégetik a nőt s mészbe keverik hamvát ; a másodikban befalazzák előbb térdig, aztán övig, végre csecsig, a harmadikban vérét veszik, vékába eresztik, a kulimász közé keverve. Magáról a mondáról lásd *Gyűjteményünk* első kötetéhez.

írt jegyzétünket (561. l.), mely a székely mondát összehasonlítja az oláh, uj-görög és szerb hasonló mondákkal. Elhez itt még a következőt csatoljuk. A befalazás mondája és babonája tudunkra, nincs meg a nyugateurópai népköltészetben s úgy látszik, hogy az csak a kelet-európai népköltészetben honos. Elmonda a babona szülötte s a hol a babona honos, a mondanak is meg kellett születnie, ha nem ugyanazon alakban is. Elbabona a székelyeknél is divatozott s mint maradványa, most is megvan az a szokás, hogy, mint az oláhoknál, megméri az árnyékát annak, a ki oly helyen megy el, a hol építeni kezdenek s a kákadarabot, a melylyel megmérték, beteszik az épület alapjába. Benedek Elek, e gyűjtemény egyik gyűjtője, így értesített bennünket, de egyszersmind hozzá tette, hogy ma már se az építők, se azok, kiknek árnyékát megméri, nem veszik komolyan e régi időkből maradt babonás szokást. Az oláhok is kezdenek felhagyni véle, mivel sok szerencsétlenségnek volt okozója. Megtörtént akárhányszor, hogy az illető, a kinek árnyékát vették, nehéz betegségbe esett, sőt volt reá eset, hogy az erős félelem sirba is vitte. Úgy látszik, hogy a székelyeknél e babona nem ősvallások maradványa, hanem ó-litü babona, melyet alkalmasint az oláhoktól kölcsönöztek.

41. Nóta Dakó Sándorról. Tárgya szintén a mádэфalvi veszedelem, mint a 27-ik számunk. Lásd elhez írt jegyzetünket.

42—43. Három árva. Lásd változatait Krizánál (170. l.), Erdélyinél I. köt. (397. l.), Pap Gyulánál *Palóc népköltemények*. Sárospatak 1865. 6. l.). *Gyűjteményünk* I. köt. (185. l.). Kálmány Lajosnál ((*Szeged népe és Szeged népköltése*. I. k. 1881. 1. l.).

44. Kis Ilona. Tárgya nem emelkedik a költői cselekvényig. Egy legényt atyja elválaszt kedvesétől, ezért bujdosni indul, de alig megy ki a faluból, egy árokba esik s meghal: inkább csak szomorú esemény, mint tragikai halál. Részint népi, részint irodalmi lyrai reminiscenciák czifraságaival takargatja

szegénységét. Ujabb keletű s nem tisztán népi eredetű. A végső tizennégy sor változata meg van Krizánál (I. köt. 218. l.) s *Gyűjteményünk* I. kötetében. (285. l.).

45. **Kis Pál Imre.** Ujabb keletű s irodalmi befolyás érzik rajta.

46—47. **Sári asszony.** Ugyanezt mondhatni ezekről is.

48. **Rablegény.** Változatai Krizánál (14, 152, l.), Erdélyinél I. köt. (52, 419, 422. 432. l.) Szini Károlynál (*A magyar nép dalai és dallamai. Pest, 1865.* 132. l. *Gyűjteményünk* I. köt. (191, 194. l.).

Nyomdahiba az utolsó sorban : *Tölem* rosszul telik, olv. *Telem* rosszul telik.

49. **Hegyí tolvaj.** Változata, bár a végén némi eltéréssel, Bartalusnál I. k. (5—6. l.) E mellett az első tíz sor változata a *Gyűjteményünk* I. kötetében (198. l.) megjelent *Zsivány felesége* címűnek s Krizánál a 229. számúnak (137. l.), melylyel mint egész is legjobban egyezik ; a középső és végső rész megtalálható a *Szomszéd legény Gyurkában* Krizánál (14. l.) és *Barcsai* számos változataiban, Krizánál (142. l.), *Gyűjteményünk* I. kötetében (150—52. l.).

50. **Szolga Maris.** Tárgya népies, s egy pár részlete is. de az egész irodalmi befolyást gyaníttat. Végső sora változatait lásd *Gyűjteményünk* II. kötetének 244. lapján.

51. **Déne Józsi.** Lásd e kötet 21—22. számú balladáihoz irt jegyzetünket.

52. **Sólyom Sári.** Ujabb keletű s úgy látszik nem is székelv eredetű.

53—55. **Váradi József.** Mind a három költemény a Váradi József, egy politikai emissárius, emlékét őrzi, a ki 1853-ban Sepsí-Szent-Györgyön kivégeztetett. Az 1851—52-ik években Mack, honvéd tüzér-ezredes és Gál Sándor, honvéd tábornok, Kossuthtól megbizattak, hogy a székelység között szítsák a forradalmi szellemet s egy kitörendő felkelés idejére guerilla-csapatokat szervezzenek. Mack Bukarestben tartózkodott, Gál

Sándor Konstantinápolyban. Váradi Gálnak volt emissáriusa, s Moldván keresztül Erdélybe jöven, ott utasításához híven közölte tervét néhány emberrel s ezek közreműködésével megkezdte alakítani az első guerilla-csapatot. Azonban, úgy látszik, Váradi nem igen volt alkalmas e küldetésre, mert rendkívül közlékeny, optimista s a nők irányában olvadékony férfi volt. Kilétét, küldetését, célját csakhamar felfedezte a hatóság és elfogatta. Lásd bővebben Deák Farkas (*Fogságom története*) és Veres Sándor (*A magyar emigratio keleten* I. köt. 253. l.) Egyébiránt a nép Váradira nem egészen új nótát költött, hanem a régieket alkalmazta reá. Lásd változatait Pap Gyulánál (19.) *Gyűjteményünk* I. köt. (218. l.)

56. **Pál Mariska.** Tárgya rokon a *Gyűjteményünk* I. kötetében közlött *Bereg Nánni* című balladával (I. köt. 222. l.)

57—58. **Virág János.** Változatát lásd Krizánál (51—52. l.)

59. **Sólyom Eszti.** Ujabb keletű, s irodalmi befolyás nyomait hordja magán.

60. **Szöcs Máris.** Változatai Erdélyinél I. köt. (378. l.), Szininél (74. l.), *Gyűjteményünk* 1. köt. (212. l.).

61. **Teleki Évi.** Ez is ujabban keletkezett és irodalmi befolyás alatt.

62. **Kapitányné Ieszek.** Változatai Bartalusnál I. k. (21. l.) Székely Sándor *Szerelmi népdalok* gyűjteménye (42. l.).

63—66. **Áron Mari, Molnár Gyuri, Pénzes Máté, Sajgó Sándor** nótája. Mind szerencsétlenek búcsuztatói. Lásd 21—22. számhoz irt jegyzetünket.

67. **Szöke Mihály.** Irodalmi befolyás alatt ujabban keletkezett.

68—69. **Sorozáskor.** Lásd a következő rokontárgyu költeményeket: *Gyűjteményünk* I. köt. (215, 292. l.), II. köt. (41—42. l.).

70. **Ének ösapánk és anyánkról.** Változata Krizánál (265. l.), *Gyűjteményünk* II. kötetében (16. l.). Mester vagy deák írhatta s inkább csak az olvasni tudó nép dalolja.

71. **Homlodi Zsuzsánna.** Változatai *Gyűjteményünk* I. köt. (162—172.), II. köt. (3. l.). Lásd e változatokhoz irt jegyzetünket *Gyűjteményünk* I. köt. (559. l.). Greguss a balladáról irt könyvében (113. l.) azt jegyzi meg e balladáról: »Ez a ballada csupa izgatottság, csupa mozgalom, csupa sebes fordulat, csupa beszélgetés. Az egészben egy szónyi elbeszélés nincs, az egész mű párbeszédek láncolata. Tizenkét tagu soraiban rim csak elvétele fordul elő; nyelve a legegyszerűbb, s oly hathatós, oly zengzetes. Nem ismerem balladát, mely szóismétlésekben, alliterációkban és parellismusokban oly gazdag volna, mint *Homlodi Zsuzsanna*; harminczhat soru között csak egyetlen egy van, melyben sem szóismétlést, sem alliterációt nem találunk (a 30-ik). Hogy az ismétlések mennyire fokozzák a nyelv páthosát s egyszersmind a vers dalolhatóságát, kevés ballada bizonyítja oly fényesen, mint *Homlodi Zsuzsánna*. Midőn olvassuk, mintegy magától dallá légesedik s úgy zeng be a lelkünkbe.«

D A L O K.

I.

SZERELMI DALOK.

1. Változata Erdélyinél III. köt. (66. l.)
2. Változata Erdélyinél I. köt. (362. l.)
4. Változata *Gyűjteményünk* II. köt. (69. l.)
6. Változata Krizánál (10. l.). Erdélyinél III. köt. (1. l.)
8. Az első versszak Változata *Gyűjteményünk* II. k. (69. l.)
- 1.) III. (118. l.)
 9. A második versszak különböző változatban többször előfordul mind Krizánál, mind Erdélyinél.
 10. A második versszak változata Krizánál (75. l.)
 11. A harmadik és ötödik versszak megvan Krizánál (208. 174. l.)
- a hetedik Krizánál (156. l.) és Erdélyinél I. köt. (99. l.)
 14. Változata Erdélyinél II. köt. (287. l.)
 15. Változatai Krizánál (18. l.). Első és második verszaka Erdélyinél I. k. (12. l.)
23. Első versszaka majdnem azonos *Gyűjteményünk* II. köt. (120. l.) egyik dalának utolsó versszakával. Ott így áll:

Az a virág, a kit adtál,
El se' hervadt, már elhagytál,
Majd terem virág a réten,
Lesz szeretőm még e héten.
- A második versszak változatát lásd ugyancsak ott (116. l.)
25. Változata Krizánál (209. l.)

28. Utolsó két sora megvan némi különbséggel *Gyűjteményünk* II. köt. (70. l.) ott így hangzik :

Bár tudnálak, bár tudnálak feledni,
Rajtad kívül mást is tudnék szetetni !

31. A második versszak változatát lásd Erdélyinél I. köt. (19. l.) ott így van :

Nem t'om mit irjak rózsámnak,
Legkedvesebb violámnak,
Reszket kezem, alig irok,
Ha nem látom, azért sírok.

Az első versszak változatai Krizánál (147. l.).

37. Változatai Krizánál (218. l.), *Gyűjteményünk* I. köt. (255. l.). A különbség az, hogy ott az átok a leány szájába van adva. Továbbá *Gyűjteményünk* e III. köt. (81. l.).

40. Változatai Székely Sándornál (*Szerelmi népdalok*. Kiadja Aigner Lajos. Pest, 1876. 12. l.), Krizánál (65. l.). Ott így áll :

Oda ki a csöngörbe',*)
Róza terem a fübe',
Jere, rózsám, szedjük le,
Tödd a szotyram végibe,
Vidd a város végire.
Add oda egy legénynek,
Estány nevezetűnek.
Ha kérdi, hogy ki küldte,
Mondd, hogy Panna tisztülte.

44. Az első versszak változata *Gyűjteményünk* II. köt. (202. l.)

46. Az első versszak *Gyűjteményünk* II. köt. (208. l.). Második versszak változata ugyanott (126. l.). Ugyancsak az első versszaknak nagyon eltérő változata Mátray Gábornál: *Magyar népdalok egyetemes gyűjteménye*. Pest, 1858. II. köt. 1. füz. 30. sz. alatt.

*) Csenger, csöngör = sűrű, bokros hely.

52. Változatai Szini Károlynál (61. l.) *Gyűjteményünk* II. köt. (72. l.).

52. Változatai Erdélyinél I. köt. (448. l.), Székely Sándornál (53. l.), Krizánál több helyen.

63. Némikép rokon Krizánál a 262-ik (117. l.) és Erdélyinél II. köt. 527. dallal (318. l.).

64, 66, 83, 127. Változatai Krizánál (194, 222. l.).

65. E négy sor belőle :

Ne várj rózsám, ne várj,
Nem mehetek mindenkor,
Van én nekem egy galambom,
Kihez menjek ilyenkor

meg van *Gyűjteményünk* II. köt. 127. lapján.

72. A második versszak csekély eltéréssel Erdélyinél I. köt. (104. l.).

79. Két sorának változata Krizánál (199. l.).

91. Változata Krizánál (223. l.).

100. Két első sora egyezik *Gyűjteményünk* I. köt. 29-ik számu szerelmi dalának hatodik és hetedik sorával.

101. A harmadik versszak változata Erdélyinél II. köt. (68. l.), Székely Sándornál (61. l.), Krizánál (141. l.).

103. A két első sora Erdélyinél II. köt. (19. l.) ily eltéréssel :

Kilencz hete mióta itt halászok,
Könnyeimtől egy csepp vizet sem látok.

105. A második versszak Krizánál (174. l.).

109. Változata Erdélyinél III. köt. (184. l.).

111. Változata Erdélyinél III. k. (11. l.), *Gyűjteményünk* I. köt. (270. l.).

112—113. Változata *Gyűjteményünkben* II. köt. (200. l.).

114. A harmadik versszak változata Krizánál (63. l.).

115. A két első sor változata Krizánál (53. l.).

117. Az első versszak változata Krizánál a 262-ik számu dal második versszakának (117. l.).

118. E két sora :

Ott is ott lesz, barna babám, megvenni,
Kész lesz értem száz aranyat letenni.

meg van *Gyűjteményünk* II. köt. (150. l.). Bartalusnál II. k. (13. l.)

119. Egy pár sora Krizánál (52. l.).

132. Néhány sora Erdélyinél I. köt. (221. l.)

139. Változata *Gyűjteményünk* II. köt. (203. l.).

142. Az első versszak változata *Gyűjteményünk* I. köt. (259. l.).

146. Változata *Gyűjteményünk* I. köt. (339. l.).

147. Változata Erdélyinél II. köt. (28. l.).

149. Változata Mátraynál I. köt. 2. füzet (97. l.).

151. Az első versszak azonos *Gyűjteményünk* II. köt.

42. számú dalának harmadik versszakával (89. l.).

152. Változata *Gyűjteményünk* II. köt. (72. l.).

2.

HAZAFIÚI ÉS KATONADALOK.

5. A második versszaka Székely Sándornál (30. l.).

6. Utolsó versszak megvan *Gyűjteményünk* II. köt. (183 l.), az első és második versszak pedig Krizánál (243. l.).

8. Az első versszak Pap Gyulánál (*Palócz költemények. Sárospatak. 1861.* 29. l.).

11. A második versszak megvan Krizánál (204. l.).

13. Utolsó hat sora változata *Gyűjteményünk* II. köt. (189. l.).

14—15. Változata *Gyűjteményünk* II. köt. (188—89. l.). Bartalusnál II. k. (69. l.)

18. Az első versszaka megvan *Gyűjteményünk* II. köt. (173. l.).

21. Változata Krizánál (16. l.).

22. Változatai *Gyűjteményünk* I. köt. (294. l.), Krizánál. (204. l.).

26. A harmadik versszak megvan *Gyűjteményünk* II. köt. (193. l.), Mátraynál I. köt. 1. füzet (3. l.).
30. Töredéke Pap Gyulánál (30. l.).
33. Változata Krizánál (186. l.).
34. Változata Erdélyinél III. köt. (13. l.).
- 36—37. Változata *Gyűjteményünk* I. köt. (293. l.), Erdélyinél II. köt. (35. l.) egy pár sor.
38. Második versszakának változata Krizánál (237. l.).
- 41—42. Erdélyinél I. köt. (362. l.), *Gyűjteményünk* II. köt. (188. l.).
60. Néhány sorát lásd Krizánál (14. l.).

3.

TRÉFÁS GÚNYDALOK.

3. Második versszakasza Erdélyinél III. köt. (184. l.).
6. Tévedésből került a kötetbe, teljesen azonos Krizánál a 184. lapon olvasható darabbal.
7. Változata Erdélyinél III. köt. (102. l.).
8. Refrainje Krizánál (289. l.).
9. Változata Krizánál I. köt. (50. l.).
15. Változatai Krizánál (145. l.), Erdélyinél I. k. (259. l.).
16. Változatai Erdélyinél II. köt. (253. l.). *Gyűjteményünk* II. köt. (46—47. l.), Krizánál (165. l.), Szininél (47. l.). Bartalusnál II. k. (116. l.).
17. Változata Erdélyinél III. köt. (87. l.), Krizánál (241. l.).
28. Változatai Krizánál (150, 228 l.), *Gyűjteményünk* II. köt. (44—45. l.),
29. Változata Krizánál (23. l.).
32. Változata Erdélyinél I. köt. (262. l.).
35. Változata Krizánál (187. l.). Pintér Sándornál (*Palóczokról* Buda-Pest 1880. 58. l.).
36. Változata Krizánál (23. l.).
39. Változata Erdélyinél I. k. (247. l.). Felnépi eredetű

4.

VEGYES DALOK.

2. Változata Erdélyinél III. köt. (37. l.).

3. Nem népi eredetű.

4. Ugy látszik, hogy e szép költeményt egy öreg s talán írástudó földmives költhette. Itt-ott egy-egy sort részint népdalokból, részint vallásos énekekből vett át.

5. Változatai Erdélyinél III. köt. (111. l.), Krizánál (60. l.). Ugy látszik, hogy e költeményt régibb népdalokból szerkesztette össze valaki, a mint maga mondja 1841-ben. Némi változata Bartalusnál II. k. (46. l.) régiebbnek látszik.

7. Változata *Gyűjteményünkben* II. köt. (220. l.).

10. Változatai Erdélyinél I. köt. (184. 342. l.), Krizánál (67. l.), Szininél (57. l.).

15. Változata Pap Gyulánál (28. l.).

5.

TÁCZSZÓK.

1. Változata Krizánál (335. l.).

7. Változata Krizánál (325. l.).

10. Nyomdahiba: *ucscség én*, olv. *ucscsegén*.

16. Változata *Gyűjteményünkben* I. köt. (320. l.).

48. Változata Krizánál (329. l.).

6.

GYERMEK ÉS JÁTÉKDALOK.

1. Változatai *Gyűjteményünkben* I. köt. (346. l.), II. köt. (310. l.).

2. Változata *Gyűjteményünk* II. köt. (295. l.).

3. Változatai Erdélyinél I. köt. (405. l.), Krizánál (132. l.), *Gyűjteményünkben* II. köt. (309. l.).

7. Változata *Gyűjteményünk* II. köt. (285. l.).

9. Változata *Gyűjteményünk* II. köt. (301. l.).

12. Változata *Gyűjteményünk* I. köt. (345. l.).

LAKADALMI VERSEK, RIGMUSOK, KÖSZÖNTÖK.

Az itt közlött lakadalmi versek, bár némely részben ismereteseek, de egészben véve elűtnek a más gyűjteményekben közlöttéktől. Vessd össze az Erdélyiével I. köt. (113—143. l.)¹ E versek nagyrészt régi iskolamesterek művei, a kik a rég népszokás komoly és tréfás mozzanatait versekbe foglalták, mely nemzedékről nemzedékre száll, de toldást és változatot nyer néha magától a néptől is.

Egy karácsonyi mysteriumot is e rovat alatt közlünk, mint társtalan darabot. Leginkább hasonlít a csikszéki mysteriumhoz, melyet *Gyűjteményünk* I. kötetében (109—127. l.) jelent meg. Ebben is a huszár mondja a prologot, csakhogy itt hiányzik József és Mária föllépte, mely amaszt oly érdekessé teszi; itt is a pásztorok oláhok, mert a székelyek örömet tartanak oláh pásztorokat, vagy adnak bérbe legelőt nekik, csakhogy itt nem hallunk székely-oláh párbeszédet, s legfeljebb egy-egy szó árulja el a pásztorok oláhságát, mint fortátok, fortátyék = pajtások; ebben is, mint amabban, az öreg pásztor gyűrűjét ajánlja fel a kis Jézusnak stb. Lásd bővebben a mysteriumokról irt jegyzetünket *Gyűjteményünk* I. köt. (513—539. l.), A huszár kezdő szavai feltűnően hasonlítanak egy a középkorból reánk maradt Mária-ének első és hetedik versszakához. Lásd *Régi magyar költők tára* (I. köt. 9. l.).

A rigmusokat és köszöntöket leginkább iskolás gyermekek szavalgatják. Sátoros ünnepeken vagy névnapokon házról házra járnak s a megtisztelt gazdák kalácsal, bélessel vagy egy pár krajczárral jutalmazták őket. Némely ünnepi rigmus, melyekben a vallásos szellem túlnyomó, régebbi eredetet mutat, de az itt közlöttek ujabbaknak látszanak s alkalmasint mesterek és diákok művei.

HALOTTI ÉNEKEK, TALÁLÓS MESÉK, KÖZMONDÁSOK ÉS SAJÁTSÁGOS SZÓLÁSMÓDOK.

E rovatokról kevés mondani valónk van. Az itt közlött találós mesék nagyrészt ismeretlenek s az ismeretesek új formában vagy változatban jelennek meg. Néhány halotti éneket is föl-vettünk, a melyeket a nép maga énekel a virrasztóban vagy a sirnál. A felekezeti énekes könyvek reminiscenciái ezek, többé-kevésbbé átalakítva. A mi a közmondásokat illeti, ideje volna a régibb gyűjteményekből s azon számos adalékból, melyek különböző folyóiratokban megjelentek, továbbá a régibb és újabb írók közmondásos helyeiből egy új és teljes gyűjteményt szerkeszteni. A sajtóságos szólásmódokra nézve Krizát követtük, a ki szintén vett fel ilyeseket gyűjteményébe. Mindenesetre gazdagítják a magyar phraseológiát, s a stilstát és nyelvészt egyaránt érdeklik.

MESÉK ÉS MONDÁK.

1. **Szerencsének szerencséje.** A mese első része: az uráért magát feláldozó és kővé változó hű szolga története megvan Grimm*) *Der Treue Johannes* című meséjében (I. köt. 6. sz.). A második rész pedig, melyben a hős bizonyos kérdések megfejtése végett egy oraculumszerű távoli titkos lényhez vándorol s út közben is több rendbeli megfejtetni való kérdést kap, számos változatban ismeretes. Ily oraculumként szerepel Gaal egyik meséjében (28. sz.) a pelikán király, Gaalnak egy másik meséjében (17. sz. *A szerencsés óra*) az alvilág királya, Mailáth János *Két testvér* cz. meséjében (2. sz.) a griff madár, Grimm-nél 29. sz. a. (*Der Teufel mit den drei goldenen Haaren*) az

*) Az idézett munkák teljes czimeit lásd gyűjteményünk első kötetének jegyzetei között.

ördög, Rimaüski tót meséi között (2. sz. a. *Utazás a naphoz* cz. a.) maga a nap. Az útközben fűlszedett kérdések meglehetősen rokon természetűek mind e változatokban. Egyébiránt Grimm e mese anyagának még igen sok variánsát idézi (III. köt. 57. l.) Az általunk közlött változatban különösen figyelmet érdemel az elnevezés: »Szerencsének szerencséje«, a minek azonban magyarázatát adni nem tudjuk.

2. A tejkut. Változatai: A mese elejére nézve *Gyűjteményünk* I. kötetében *Az aranyszakálú ember*; a további kalandokra nézve a *Népdalok és Mondák* II. köt. *A hamupipőke* és a *Két legkisebb királygyermek*, továbbá Gaalnál (18. sz.) a *Hamupepejke*. Az egész mese szerkezetére hasonló és csak a részletekben mutat eltéréseket Grimmnél a 136. sz. »*Der Eisenhans*.«

3. A táltos királyleány. Magyarban nem ismerjük variánsát. Grimmnél megvan 12. sz. a. *Das Rützel* címmel.

6. Mondjad hát széna. Variánsát kidolgozta Arany János »Jóka ördöge« cím alatt. Rokontárgyú Krizánál a *Husár és szolgáló* (19.) és a *Rest macska* (11. sz.)

7. Hamvas Gyurka. Igen régi mesetárgy. Már Straparola gyűjteményében (*Tredecì piacevoli notti*; Velence 1550.) előfordul a *Varázsló inas* cím alatt. Egy varázsló bűvésztől inasa ellesi az ördögös mesterséget s aztán hazatérve atyjához, otthon lóvá változik és eladatja magát, épen úgy, mint Hamvas Gyurka. A mester bosszút akar állani; üldözi a fiút. de ez végre is, számos átalakulások után, ki fog rajta. Ugyanezen mese meg van Gaalnál 48. sz. a. *Az írástudó fiu* címmel. Rokon részletek (a varázslatos üldözés) fordulnak elő Arany László népmeséi közt a *Ráado és Anyicska*, Grimmnél pedig 51. sz. a. *Fundevogel* cz. a. Még közelebbi a rokonság Grimm 68. sz. meséjében: *De Gaudeif un sien Meester* cím alatt.

8. A bolondos legény. Változata Merényi *Eredeti Népmeséi* közt (II. k.) *Bolond Jankó* cz. a.; továbbá Haltrich szász mesegyűjteményében. (61.)

9. **A szerencse és áldás.** Rövidebb változata Krizánál 12. sz. a. és Haltrichnál. 41. sz. a.

10. **A zarándok és az isten anygala.** Magyar gyűjteményeinkben eddig egészen ismeretlen. Különben ős régi, úgy látszik héber eredetű erkölcsi monda, melynek számos változata ismeretes; előfordul a zsidó vallásos hagyományok közt, megvan a korábban, feldolgozta Voltaire is, s az óta elterjedt az európai népek mesekörében.

Egy ősi zsidómondában, melyet több más elbeszéléssel együtt egy vaticani kézirat őrzött meg (idézi dr. Zunz: *Die gottesdienstlichen Vorträge der Juden.* Berlin, 1832. 130. lap.) Josua ben Levi vándorolván Ilyés prófétával, ez utóbbi minden vendégszeretetért és jótéteményért, a melyben részesülnek, valami gonoszszal fizet, míg aztán földeriti tettének indító okát.

A korábbi változat szerint (XVIII. fejezet 64—81. vers.) Mózes találkozik egy előtte ismeretlen bölcs prófétával, s kéri, hogy vigye őt is magával, hogy bölcs tapasztalatain okulhasson. Miért vinnék — mond amaz — te úgy sem maradnál velem, mert nem szívelhetnéd el tetteimet, melyeknek értelmét fel nem foghatod. Mózes azonban igéri, hogy vele marad s tetteiben minden kérdezősködés nélkül meg fog nyugodni. Elindulnak tehát együtt s először is a tengerpartra érnek, a hol egy hajó horgonyoz. A próféta fog egy fejszét, lyukat üt a hajón, elsüllyeszti. Mózes nem állhatja meg, hogy meg ne kérdezze, miért tette ezt; de a próféta emlékezteti őt ígéretére s nem ad felvilágosítást. Tovább vándorolva, egy fiúra akadnak, a ki szeliden játszogat. A próféta ezt megöli s mikor Mózes kérdezi, miért ölte meg, ismétlődik az előbbi jelenet. Végre egy városhoz érnek, de ott őket igen rosszúl fogadják, szállást nem kapnak sehol, tovább kell menniök. Észre veszik azonban, hogy a város fala kidülő félben van. A próféta ezt csudaerővel föltámogatja és szilárdan megerősíti. Miért tetted ezt — kérdé Mózes — hiszen e rossz emberek nem érdemelnek jó tettet; ily munkaért szállást és nagy jutalmat is követelhetnél volna.

Ekkor a próféta kijelenti, hogy el kell válniok s tettei okát így magyarázza meg. A hajó szegény embereké s egy hatalmas zsarnok, a kinek hajókra van szüksége, parancsot adott, hogy minden ép hajót foglaljanak le és vigyék el számára ; a süllyedt hajót azonban nem fogja elvitetni s tulajdonosai később majd kijavítják. A fiú kegyes szülők gyermeke volt, de maga istentelen és gonosz indulatú ; még szüleiére is kárhozatot hozott volna ; Isten azonban majd ad nekik méltóbb gyermeket. A düledező fal tövében árva gyermekek vagyona van elrejtve ; ha kidőlt volna a fal, mások kezére került volna az elásott kincs ; így azonban rejtve marad s az árvák, ha felnőnek, megtalálják.

Voltaire e mondának egy másik, a mienkhez hasonlóbb változatát *Zadig* című keleti regényében dolgozta fel (XX. fejezet: *L'ermite*) Zadighoz, vándorutja közben, egy angyal (Jesrad) csatlakozik. Előbb egy gazdag pazar urhoz térnek be, a ki őket dúsan megvendégeli, de velők szóba sem áll. Az angyal innen ellop egy drága arany tálat. Aztán egy fősvényhez jutnak, a ki befogadja ugyan, de igen rosszul látja el őket. Az angyal az arany tálat ennek ajándékozza. Harmadszor egy bölcs és szives gazdánál hálanak meg. Reggel, távozáskor, az angyal felgyújtja a házat. Azután egy özvegy vendégeli meg őket, a kinek egy szép és kedves unokaöccse van ; ezt az angyal a folyóba taszítja. Tettei okát aztán így fejtí meg : A pazar úr hadd legyen vigyázóbb vagyonára ; a fősvény hadd fogadja jobban az utasokat ; a bölcs és szives gazda a leégett ház romjai között kincsrre fog találni ; a megölt fiú egy év alatt saját jó nénjét meggyilkolta volna.

Valószínűleg irodalmi uton, talán a szombatosok idejében, jutott ez ősi zsidó mese a székelyek közé. Részletei azonban, nézetünk szerint, elmésebbek, mint az eredeti monda.

11. Többet tud az apjánál. Rokon természetű tolvajcsinyek: Gaálnál 24. sz. a. *Az akasztófára rendelt királyfi*, Merénynél I. és IV. k. *Kilinkó és Tilinkó*, Grimmnél 192. sz. a.

Der Meisterdieb cz. a. Azonban mindezekben egészen más csinytettek fordulnak elő.

12. A szép ember és a csalfa asszony. Az *Ezeregyéből* került, de tetemesen megromlott. Az *Ezeregyének* legelső meséje szerint, mely egyszersmind az egész nagy gyűjteménynek befoglaló keretétül szolgál, Shahrian szultán hűségtörésen kapván nejét, bátyjával együtt, a kit szintén ugyanazon fátum ért, elindulnak bujdosni, hogy magoknál megcsalatottabb embert keressenek. Találnak egy dzsint (óriást), a ki a feleségét üveg-szekrényben hordja a hátán, de ez mégis oly sokszor megcsalja, hogy már egész füzér gyűrűje van azon férfaktól, a kikkel hűtlenkedett. Shahrián elszörnyűködve az asszonyi csalfaságon, hazatér, és elhatározza, hogy ezentul minden este más leányt vesz magának, s hogy azt reggel megöleti. Egy ideig meg is teszi, azonban a szép Sheherzade ezer egy éjen tartja őt mesével, míg végre meggyőződván e leány állhatatosságáról, kegyetlen határozatától eláll.

Mesénk ennek kissé gyarló reminiscentiája.

13. A fotosi ember polturája. Változata Jókai Mór *Adomái* közt. *A szegény ember és a zsványok* cz. a.; továbbá Arany László Népmeséi közt *Dongó és Mohácsi* cz. mesében.

14. Krisztus-mondák. Gyűjteményünk első kötetében sikerült tiz Krisztus-mondát összegyűjtenünk; köztök néhány igen szépet, olyanokat is, melyeknek eredeti magyar voltak egyáltalán kétségbe nem vonható, mert az egész monda teljesen magyar szó-játékon épül. E sikernek annyival inkább örvendhetünk, mert azelőtt a magyar népköltési gyűjtemények Krisztus-mondákat nem közöltek s mert ennél fogva remélhettük, hogy mihelyt a gyűjtők figyelme ezekre is föl van ébresztve, a gyűjtemény talán gyorsan szaporodni fog. E reményt a jelen kötet Krisztus-mondái csak részben váltják be. Számra sem sok, a mi összekerült s költői értékre és eredetiségre sem állják ki a versenyt az első kötetbeliekkel. Azonban a közlést bizonyára ezek is megérdemlik, már azért is, hogy a gyűj-

tők e kevésbé méltatott népköltészeti termékekről ezentúl se feledkezzenek meg.

Az egyes mondákra kevés megjegyezni valónk van.

Az 1. számút v. ö. *Gyűjteményünk* I. kötetében a XXIV. sz. Krisztus-mondával, melyhez mind szerkezet, mind erkölcsi tanulság tekintetében rokon.

A 2. sz. alig egyéb, mint egy részlete azon ó héber mondának, melyről lásd fentebb a X. számú meséhez írott jegyzetet.

A 3. számúra nézve v. ö. *Gyűjteményünk* I. köt. XXX. sz.

A 4. sz. már régebben közlötetett irodalmunkban, mint cseh népmese, Waldau Alfréd német nyelvű gyűjteménye nyomán a *Koszorú* 1864. II. félévi 17-ik számában. Variánsunk az ott közlött mondával egészen azonos, V. ö. ezen kívül *Gyűjteményünk* I. köt. XXXIV. számát, mely szintén rokon.

5. sz. Előfordul Wenzig nyugati szláv meséi között. A magyarban még egy változatát hallottuk, de oly élces fordulattal, a mi magával az eredeti naiv mondával aligha egykorú. Péter t. i. egy élcczel vágja ki magát a hajból s az övé marad az utolsó szó. Mikor Krisztus a fállábon álldogáló ludakra reá rezzent s ezzel akar Péterre piritani, ez teljes nyugalommal azt feleli neki: hessentett volna a sült lúdra is, akkor bizonyosan az is kinyújtotta volna a másik czombját.

15. **Helyi mondák.** Néhány helyi mondát is fölveltünk, leginkább azért, hogy gyűjtőinket ezek gyűjtésére is ösztönözzük. A Kriza Attila-Réka mondája úgy látszik könyvmonda vagy legalább is ily szellemben keletkezett monda. Nagyon érdekes volna, ha összegyűjtve birhatnók mindazon mondákat, melyek Attiláról, nejről és fiáról élnek a székely nép ajkán. Ez némi világot vethetne az oly sokat vitatott hún monda kérdésére is. A Kriza mondája, valamint az itt közlött többi helyi mondák is, ugynevezett etymologiai mondák, melyeket nemcsak a középkori barátok, hanem maga a nép is kedvelt. Ha költői tekintetben nem is nagy becsűek, de mint a nép-etymologia adatai minden esetre érdekesek.

70 / N226

895.28

K8933

